

27 maj.

Debatter m. m.

Sid.

Fredagen den 27 maj fm.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område (Forts. se em.) 3

Fredagen den 27 maj em.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område (Forts.) 68

Bevillningarna för budgetåret 1949/50 97

Samtliga avgjorda ärenden.**Fredagen den 27 maj fm.**

Statsutskottets utlåtande nr 176, ang. anslag för budgetåret 1949/50 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar 3

— nr 177, ang. anslag för budgetåret 1949/50 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster 3

— memorial nr 178, ang. tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 3

— nr 179, ang. uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden 3

Jordbruksutskottets utlåtande nr 53, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område (Forts. se em.)

Fredagen den 27 maj em.

Jordbruksutskottets utlåtande nr 53, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område (Forts.) 68

Bevillningsutskottets betänkande nr 44, ang. förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften 97

— nr 47, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1949/50, m. m. 97

Fredagen den 27 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 in-
nevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter ut-
rikesutskottets utlåtande nr 6, banko-
utskottets utlåtande nr 46 samt första
lagutskottets memorial nr 46 och 47.

§ 3.

Föredrogos vart efter annat statsut-
skottets utlåtanden och memorial:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts
förslag om anslag för budgetåret 1949/50
till avskrivning av nya kapitalinvester-
ingar;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts
förslag om anslag för budgetåret 1949/50
till avskrivning av oreglerade kapital-
medelsförluster;

nr 178, angående tilläggsstat II till
riksstaten för budgetåret 1948/49; och

nr 179, angående uppskov med be-
handlingen av vissa till utskottet hän-
visade ärenden.

Kammaren biföll vad utskottet i
nämnda utlåtanden och memorial hem-
ställt.

§ 4.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Föredrogs jordbruksutskottets utlä-
tande nr 53, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående åtgärder i
prisreglerande syfte på jordbrukets
område jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen
den 22 april 1949 avlåten, till jord-
bruksutskottet hänvisad proposition,
nr 212, under åberopande av ett bilagt

utdrag av protokollet över jordbruks-
ärenden för samma dag föreslagit riks-
dagen att

dels medgiva Kungl. Maj:t att vidta-
ga erforderliga åtgärder för reglering
under nästkommande regleringsår av
produktions- och avsättningsförhållan-
dena på jordbrukets område i huvud-
saklig överensstämmelse med i propo-
sitionen angivna riktlinjer;

dels å riksstaten för budgetåret
1949/50 under nionde huvudtiteln an-
visa

a) till Prisreglerande åtgärder på
jordbrukets område ett reservationsan-
slag av 103 000 000 kronor;

b) till Kostnader i samband med
Svenska spannmålsaktiebolagets verk-
samhet ett reservationsanslag av
20 000 000 kronor;

dels ock antaga vid propositionen
fogat förslag till förordning angående
fortsatt giltighet av förordningen den
10 juli 1947 (nr 378) om viss avgift å
mjölk, grädde och ost.

Enligt propositionen borde slutlig
ställning ej redan nu tagas till frågan
om prissättningen på jordbrukets pro-
dukter för regleringsåret 1949/50.
Kungl. Maj:ts beslut i prisfrågan gäll-
de därför i första hand endast andra
produkter än mjölk och mejeriproduk-
ter. Frågan om en definitiv prisavväg-
ning för sistnämnda produktslag och
därmed den definitiva prisavvägningen
i dess helhet för jordbrukets produkter
hade ansetts böra upptagas först läng-
re fram. Kungl. Maj:ts beslut i prisfrå-
gan innebar i stort sett ingen föränd-
ring i förut gällande priser.

I detta sammanhang hade utskottet
därjämte behandlat ett antal till utskot-
tet hänvisade motioner.

I de likalydande motionerna I: 329

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

av herr *Mannerskantz m. fl.* och II: 415 av herr *Norup m. fl.* hade hemställts,

dels att värprisättning å jordbrukets produkter måtte företagas i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna riktlinjer,

dels ock att å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln måtte till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område anvisas ett reservationsanslag av 141 500 000 kronor.

I motionen II: 416 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för ett botenpris på ägg av 2 kronor 25 öre samt ett högsta pris av 3 kronor 25 öre per kilogram.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 329 och II: 415 samt II: 416:

1) medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de i propositionen angivna riktlinjerna;

2) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 103 000 000 kronor;

b) till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor;

II. antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om viss avgift å mjölk, grädde och ost;

III. i anledning av motionerna I: 48 och II: 46, I: 174 och II: 225 samt I: 175 och II: 207 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville överlämna motionerna till småbruksutredning-

en för att av utredningen tagas under övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag;

B. att motionen II: 217 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 124 och II: 145 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Tjällgren, Näslund, Aaby-Ericsson, Svensson* i Ljungskile, *Norup, Johnsson* i Kastanjegården och *Hægglom*, vilka ansett, att utskottet i punkten A. I bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 416 samt med bifall till motionerna I: 329 och II: 415,

1) medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, reservanterna angivit;

2) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 141 500 000 kronor;

b) till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr NORUP: Herr talman! I sammanfattningen av det förslag som innefattar prisreglerande åtgärder för jordbruket under produktionsåret 1949/50 framhålles följande: »Med hänsyn till det samband, som åtgärderna i prisreglerande syfte på jordbrukets område ha med den allmänna ekonomiska stabiliseringspolitiken har Kungl. Maj:t ansett slutlig ställning ej redan nu böra tagas till frågan om prissättningen på jordbrukets produkter för regleringsåret 1949/50.» Detta uttalande att skjuta

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

på avgörandet om priser på jordbrukets produkter till hösten har väckt en hel del förvåning och undran hos jordbrukets folk. Den kalkyl som varje år uppgöres går ju ut på dels att klarlägga skörderesultatet för det gångna året, dels att ställa prognos för det år som kommer. Följaktligen är jordbrukets priskalkyl ingalunda en kalkyl över jordbruksproduktionens bärighet, utan man söker genom kalkylen konstatera de förändringar i jordbrukets inkomster och kostnader som skett sedan basåret 1938/39. Man har dock genom kalkylens resultat försökt skapa ett utgångsläge för kommande års priser så att jordbruket skall få täckning för ökade kostnader och justering av priserna i den mån förändringar skett som motivera detta.

När en prissättning på jordbrukets produkter skall ske, är det helt naturligt att jordbrukarna vilja veta priset på de olika produkterna så tidigt på våren som möjligt för att kunna planlägga sin odling och produktion. De få härigenom möjlighet att företa de förändringar, som de kunna vilja göra på grund av prissättningen. Man har också ända sedan 1943 försökt att fastställa denna kalkyl så tidigt som möjligt. Före 1943 fördes mycket segslitna förhandlingar mellan regeringen och jordbrukets organisationer, innan det gick att få denna princip fastslagen. Nu har man i många år tillämpat denna princip, och bland jordbrukets folk är det ett mycket starkt önskemål, att man fasthåller vid denna princip att prisbildningen skall fastställas redan på våren. Det är ett berättigat krav från jordbrukarna att i god tid få veta vilken prisbildning som skall vara gällande.

Utskottsmajoriteten har också anslutit sig till denna synpunkt, såsom framgår av följande uttalande i utlåtandet: »Obestriddligen är det för jordbrukarna en betydande fördel, att grunderna för prisregleringen av jordbrukets produk-

ter fastställas redan på våren, innan planering skett för den kommande produktionssäsongen, varigenom möjlighet skapas att beräkna lönsamheten för olika produktionsgrenar och anpassa produktionen därefter på lämpligt sätt.» Reservanterna ha också kraftigt understödd önskvärdheten av vårprissättning.

Man frågar sig då: Vad är anledningen till att vi i år inte få prissättning i god tid utan att regeringen föreslår att man skall uppskjuta prissättningen till hösten av i synnerhet den för jordbruket allra viktigaste produkten, nämligen mjölken? Man säger från regeringshåll att anledningen härtill är, att om stabiliseringspolitiken skall kunna genomföras måste överläggningar först ske med olika grupper. Regeringen kan dessförinnan inte ta ställning till frågan om jordbruksprodukternas prissättning. Jag vill uttala den förhoppningen att detta uppskjutande till hösten med denna fråga är något rent tillfälligt. Det skulle givetvis vara av värde, om man här i dag ifrån statsrådsbänken kunde få fastslaget, att det verkligen är en tillfällighet och att regeringen inte här är inne på en ny princip.

Jag nämnde att det ifrån regeringens sida har sagts, att det är nödvändigt att i år skjuta på fastställandet av jordbrukspriserna. Det har vidare sagts, att det är nödvändigt att till hösten sammankalla representanter från LO, från TCO och från jordbruket för att kunna föra gemensamma överläggningar. Detta gör, att jordbrukarna se ännu mörkare på situationen. När det från regeringens sida talas om att skjuta på denna fråga till hösten, frågar sig många jordbrukare vilken tidpunkt som avses: är det på sensommaren, i augusti månad, är det i september månad eller är det först i oktober månad? Jag förmodar, att frågan om vilken lönenivå man skall underhandla om inte gör sig aktuell vare sig för dem som äro anslutna till

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

LO eller till TCO förrän långt fram på hösten. Jag är mycket angelägen att här påpeka, att jordbruket inte kan vänta på att underhandlingarna beträffande jordbrukets prissättning uppskjutas månad efter månad. Det skulle vara att onödigt fresta tålamodet hos jordbrukarna. Om underhandlingarna skulle uppskjutas alltför länge, kan ingen makt i världen hindra, att tålamodet brister hos jordbrukarna.

Såväl jordbrukets prissättning som stabiliseringspolitiken ha diskuterats, när regeringen under vårens lopp kallat representanter för lantbruksförbundet och RLF, således jordbrukets organisationer, till överläggningar med regeringen om dessa ting. Jordbrukets organisationer ha vid åtskilliga tillfällen deklarerat, att de äro beredda att stödja stabiliseringspolitiken. Jag vågar hävda, att ingen grupp i samhället torde vara mera angelägen om att stabiliseringspolitiken fortsättes än jordbrukarna. Detta beror på olika omständigheter. Se vi det rent kalkylmässigt, får ju jordbrukaren inte lägga en produktionskalkyl till grund för prissättningen. Det är först i efterskott, sedan man har konstaterat skördeutfallet som en prognos kan ställas, och detta medför att jordbruket i efterhand får sin prisjustering. Jag kan också konstatera att under de år som gått, sedan allvarstider och kristider inträtt i vårt land, har det svenska jordbruket inte något år, på ett eller två undantag när, kunnat bidra till en inflationistisk utveckling i vårt land, eftersom jordbruket fått sin prisbildning fastställd först i efterskott.

När jag säger att vi inom jordbruket äro villiga att stödja stabiliseringspolitiken vågar jag tala för jordbrukets såväl ekonomiska som fackliga föreningsrörelse. Jag vågar också göra det på det partis vägnar jag tillhör. Vi äro till alla delar beredda att motarbeta att vi komma in på en inflationistisk väg. Regeringen är underkunnig om den sa-

ken. Vi ha framhållit detta vid olika tillfällen. Jordbruket har också i handling visat sig berett att gå den vägen. Redan vid fjolårets underhandlingar avstodo jordbrukarna 15 miljoner kronor av det vi då hade att fordra enligt kalkylen. Detta skedde dock under den förutsättningen att det gick att bemästra prisutvecklingen och hindra lönekurvan att stiga. Glädjande nog har ju detta gått någorlunda under detta år.

När det gäller jordbrukskalkylen har man i huvudsak varit överens beträffande beräkningen av utgifter och inkomster. Beträffande inkomstsidan har livsmedelskommissionen och livsmedelskommissionens råd varit överens med jordbrukarna om inkomsternas storleksvolym. Däremot ha meningarna gått isär om vad som skall räknas med på kalkylens inkomstsida, vilket ju har betydelse för prisbildningen. Från jordbrukshåll har framhållits, att vissa inkomster, t. ex. inkomster av oljeväxter, endast tillfalla en del jordbrukare, och därtill jordbrukare som bruka vårt lands bästa jord och bo på slättbygderna. Det kan då inte vara rätt, att de jordbrukare som bo i de sämre delarna av landet, t. ex. i skogsbygder, och som i huvudsak äro hänvisade till mjölkproduktion, skola avstå från sin rättmätiga inkomst av mjölkproduktionen för att därmed tillgodose anspråken på att tillräckligt med matfett produceras i detta land. Glädjande nog har ju matfetsproduktionen ökats, så att man innevarande år kunnat avveckla ransonereringen av matfett. Detta har ju berott dels på att mjölkproduktionen kunnat någorlunda upprätthållas, dels att vi haft en så pass stor oljeväxtodling. På jordbrukarhåll ha vi varit av den mening, att vid beräkningen av inkomstkalkylen bör man taga bort en del merintäkter av oljeväxtodlingen, det s. k. stimulanspriset, utöver de extra kostnaderna för att framställa oljeväxter vilka skola tilläggas på utgiftssidan. Detsamma gäller producentbidraget.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Producentbidraget har ju tillkommit för att tillgodose de ofullständiga jordbruken i vårt land, eller sådana jordbrukare som arbeta under sådana förhållanden att de inte ha möjlighet att på sina hemman få tillräckligt stor inkomst för sig och sin familj. Även om dessa ofullständiga jordbruk äro små, producera de dock en hel del förnödenheter, som äro så pass nödvändiga för livsmedelsförsörjningen i vårt land, att man inte kan draga ett streck över dessa ofullständiga jordbruks produktion. Det är därför nödvändigt att tillse, att dessa jordbrukare även i fortsättningen få existensmöjligheter. Men även här kan man säga, att när det gäller bidrag till en grupp jordbrukare, som behövas i produktionen men som inte av sina hemman kunna få tillräckligt stora inkomster, skall detta inte betalas enbart av andra jordbrukare utan av samhället i dess helhet. Vi ha alltså på jordbrukarhåll vågat hävda, att detta bör vara en angelägenhet för hela samhället.

Vad beträffar jordbrukets utgifter har det vid de överläggningar som fördes inom livsmedelskommissionens råd från lantarbetarförbundets ordförande framförts den synpunkten att den utgiftspost, som arbetskostnaden utgör, är tilltagen för stor. Livsmedelskommissionens prisdelegation, som har hand om utredningen av kalkylen, har stött sig på socialstyrelsens siffror, och det har från jordbrukets sida framhållits, att vi inte ha anledning att betvivla riktigheten av dessa siffror. Det har på lantarbetarhåll sagts, att om siffran skulle bli godkänd, så skulle lantarbetarna till hösten framställa krav på ytterligare höjning av lönerna. Jag är övertygad om att om man i detalj synar socialstyrelsens uppgifter, vilket jag inte skall göra här, så skall man finna, att dessa äro de rätta. Om också inte den kontanta timlönen är så hög, så tillkommer övertidsersättning och framför allt semesterersättning, varigenom

man kommer upp till det av socialstyrelsen beräknade beloppet.

Vid beräkningen av jordbrukets arbetskostnader har man använt en metod, som förefaller något egendomlig, om man skall hålla på med den i längden. En hel del av kammarens ledamöter veta ju, att man gått in för principen att man minskar jordbrukets arbetskostnader med 1½ % om året. Visserligen må erkännas att genom mekaniseringar inom jordbruket ha många jordbrukare kunnat minska arbetskostnaderna, men samtidigt har det skett löneökningar, och jag får säga, att på mitt jordbruk har jag under de senaste tio åren inte kunnat få arbetskostnaderna att gå ned i kronor räknat, utan de ha stigit mycket starkt. Följaktligen måste vi på jordbrukarhåll reagera mot att man fortsätter med detta system att minska arbetskostnaderna med 1½ % om året.

En annan sak, som också varit föremål för diskussion, är räntekostnaden. Vid beräkningen av den ersättning jordbruket skall ha för sina kapitalinvesteringar har man hittills tillämpat samma ränta som var gällande för basåret. I år har man gjort en noggrann undersökning på den punkten och kommit fram till tre olika förslag. Livsmedelskommissionens prisdelegation är ju sammansatt av ledamöter ifrån olika grupper av samhället. Där äro både producenter och konsumenter representerade ävensom livsmedelskommissionen, priskontrollnämnden och konjunkturinstitutet. Även jordbrukarna ha representanter där. Prisdelegationens majoritet har kommit fram till ett A-alternativ, enligt vilket räntekostnaden för jordbruket skulle vara 283,9 miljoner kronor för sistförflutna år. Enligt B-alternativet, som bakom sig har lantbruksförbundets representant direktör Stensgård, har man kommit till 294,2 miljoner kronor, och enligt alternativ C, som bakom sig har priskontrollnämndens representant byråchefen Carbell

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

har man stannat vid 199,6 miljoner kronor. Från majoritetens sida har sagts att även om jordbruket är berättigat att få denna ränta, kan man i år inte tillstyrka att jordbruket får den, utan man vill uppskjuta saken till en annan tidpunkt. Följaktligen har man gått på alternativ C och varit överens med priskontrollnämndens representant om att man inte nu skall ta upp räntekostnaden. Skillnaden mellan de olika alternativen grundar sig således på denna olika uppfattning om räntan.

Vad beträffar det underskott som är konstaterat har man kommit till det resultatet att jordbruket skulle ha en kostnadsersättning enligt prisdelegationens majoritet av 235 miljoner kronor, enligt direktör Stensgård av 236,9 miljoner kronor och enligt byråchefen Carbell av 167 miljoner kronor. Skillnaden mellan direktör Stensgårds ursprungliga förslag och byråchef Carbells alternativ är sålunda 69 miljoner kronor. Det är följaktligen räntekostnaden som åstadkommit detta.

Man har på olika håll varit överens om att det statsbidrag som nu utgår till jordbruket i form av subventioner, nämligen 128 miljoner kronor, varav 90 miljoner kronor falla på mjölken och 30 miljoner kronor på slaktprodukter, skall utgå även under det år som kommer. Det underskott som sedan återstår, skulle enligt majoriteten inom prisdelegationen stanna vid 47,9 miljoner kronor, under det att direktör Stensgård hävdar, att jordbrukets underskott är 116,9 miljoner kronor. De 116,9 miljonerna motsvara i runt tal tre öres höjning av priset på kg mjölk. Egentligen bör jordbruket inte vara tillfredsställt med tre öres höjning av mjölkpriset. Det är god anledning att föra fram rättvisekrav på att få ersättning för följande saker: dels 69 miljoner kronor i ökad räntekostnad, dels att av inkomsten på oljeväxtodlingen böra 35 miljoner kronor föras från inkomstsidan och dels när det gäller pro-

ducentbidraget böra 39 miljoner kronor föras bort från inkomstsidan. Man kommer då upp till ett tillägg av 143 miljoner kronor. Därtill återstår det av alla konstaterade underskottet, 47,4 miljoner kronor, vilket gör, att man ifrån jordbrukets sida har anledning konstatera ett underskott på sammanlagt 190 miljoner kronor.

Nu ha jordbrukarna ingalunda tänkt sig att kräva en prishöjning med hela det belopp som vore nödvändigt för att få de flesta produktionskostnaderna täckta för mjölken. Nej, det begära vi icke, men vi anse att de tre örenas förhöjning bör kunna medgivas. Frågan uppstår då: Kan denna prisförhöjning rymmas inom stabiliseringspolitikens ram? Ja, enligt vår mening kan den det, och vi anse, att man icke då har någon anledning från statsmakternas sida att skjuta på ett avgörande beträffande jordbrukets prissättning till hösten.

Jordbrukarna äro icke ensamma om att anse det nödvändigt med en prishöjning på mjölken. Man kan konstatera, att kravet på 3-öreshöjningen mött stor uppslutning. Samtliga tre borgerliga partier ha enat sig om en motion, vilken går ut på att jordbrukarna böra få de 128 miljoner som de begära. Man har också i motionen framhållit nödvändigheten av att mjölkproduktionen stimuleras. Gör man icke det, kommer det att ske saker och ting som nog ingen önskar. Jordbrukarna komma att tröttna på denna föga lönande produktion, och uraktlåtenheten att redan nu bestämma mjölkpriserna för 1949/50 kan komma att förrycka sommarens normala pålägg för mjölkornas rekrytering, vilket kan åstadkomma en del svårigheter icke bara för kort tid utan för långa tider framåt.

Det är ganska märkligt att se, att en massa konsumenter icke reagera för en skälig ökning av mjölkpriset. Dagens Nyheter, som ingalunda är någon jordbrukarvänlig tidning, har gjort en gal-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

lupundersökning om saken, vars resultat blivit, att 45 procent av dem som tillfrågats icke ansett att 5 öres höjning av mjölkpriset skulle vara orimlig. Vi ha icke begärt 5 öre, vi ha endast begärt 3 öre. Vårt krav måste följaktligen anses rimligt.

Om man ser på invägningssiffrorna för mjölk för dagen, föreligger väl ingen risk för att vi inom en snar framtid skola stå utan mjölk. Det är dock vissa tecken som tyda på att om man under en längre tid icke ger jordbrukets förnämsta produktionsgren bättre förhållanden kommer mjölkproduktionen att avtaga. Det är olika ting som tala här för. Om vi se på befolkningsutvecklingen på landsbygden, finna vi, att under de senare åren har det skett en förflyttning av människor från landsbygden till tätorter och städer, detta säkerligen på grund av jordbrukets dåliga bärighet. Siffrorna äro på en hel del håll verkligt skrämmande. I vissa landsortskommuner kan man konstatera, att det av personer i arbetsföra åldrar endast finns 3 kvinnor mot 10 män. Detta är så mycket mer bekymmersamt som kvinnorna i stor utsträckning deltaga i arbetet just när det gäller mjölkproduktionen, vilken för såväl jordbruket som övriga delar av samhället har så stor betydelse. Många unga jordbrukare, som skulle vilja bilda hem och ingå äktenskap, kunna icke detta på grund av svårigheterna för landsbygdens folk. En annan sak är den tendens, som tydligen gör sig gällande, att jordbrukarna i allt större utsträckning sälja sina kor för att i stället ha antingen helt kreatursfria jordbruk eller jordbruk med minskad djurbesättning. Enligt gjorda undersökningar — jag skall icke gå in i detalj på denna sak — ha under de senaste tio åren icke mindre än 20 000 jordbrukare, ja över 20 000, övergått till kreaturslösa jordbruk eller minskat sina djurbesättningar. Enbart under år 1948 ha icke mindre än 6 000 jordbrukare känt sig föranlåtna att av-

stå från att i större utsträckning ägna sig åt mjölkproduktion. Man säger, att denna minskning försiggår vid de jordbruk, där man har anställd arbetskraft. Nej, studerar man de gjorda utredningarna skall man finna, att det sker oberoende av jordbrukets storlek och att tendensen skär igenom hela jordbrukarskiktet. Därav kan man dra den slutsatsen, att det måste finnas ett skäl till en sådan utveckling, och skälet kan icke vara något annat än att lönsamheten för mjölkproduktionen är för dålig.

Vad prissänkningen på jordbrukets produkter beträffar ha vi också framhållit nödvändigheten av rörlighet i priserna. Under det år som gått ha vi kunnat bevittna prissänkningar på ägg och potatis, och vi mena, att dylika prissänkningar få lov att kompenseras genom höjning av priset på andra produkter, t. ex. mjölk. Den prissänkning som skett har medfört en sänkning av levnadskostnadsindex och framför allt livsmedelsindex. Sålunda har livsmedelsindex sjunkit från september 1948 till mars 1949 med icke mindre än 4 enheter. Den höjning jordbrukarna här begära skulle möjligen medföra en enhets höjning av livsmedelsindex. Man frågar sig då: Är det jordbrukets prisutveckling, är det vad jordbruket begär, som i dag är en fara för att stabiliseringspolitiken icke skall kunna fullföljas? Nej, enligt min mening icke. Där emot har det förekommit höjningar av levnadskostnadsindex beträffande ett par saker. Levnadskostnadsindex har beträffande kläder och skodon stigit med cirka 2 enheter. Denna höjning, som försiggått under några månader, har ingen hört talas om. Jag har icke sett att det för den skull i tidningarna talats om att stabiliseringssträvandena äro i fara. Men när det gäller jordbruket så skulle en prishöjning, som medför en höjning av levnadskostnadsindex med en enhet, föranleda att vi måste skjuta på jordbruksprodukternas prissättning, annars kan stabiliseringspolitiken kom-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ma i fara. När det talas om jordbrukets prishöjningar tar man alltid till så hårda ord, men när det talas om andra grupper i samhället går det hela lugnt och tyst och ingen människa säger något. Det är ganska märkligt att icke priskontrollnämnden har påpekat och stoppat en utveckling, som medför en höjning av levnadskostnadsindex med 2 enheter.

Trots att livsmedelskommissionens delegation konstaterar, att jordbruket är berättigat till en räntehöjning, förklarar man att någon sådan icke får företagas, eftersom man då riskerar så mycket. Nog vilja jordbrukarna vara med om en lugn samhällsutveckling och försöka hjälpa till att skapa förståelse mellan olika grupper, men man får icke bli förvånad, om våra jordbrukare hålla på att bli förtvivilade över att år efter år få ha en längre arbetstid än andra grupper mot en ersättning som är betydligt lägre än andras.

Jag skulle tro att man här skulle kunna gå jordbrukarna till mötes utan att göra avsteg från stabiliseringspolitiken. Jordbruket är berett att vid varje tillfälle gå in i överläggningar om att hålla vårt penningvärde uppe. Vi vilja icke vara orsak till att det icke lyckas att åstadkomma balans i samhällsekonomin.

Det är också ganska intressant att konstatera, att trots att man under åtskilliga riksdagar uttalat, att de som arbeta vid jordbruket skola få samma ersättning för sin insats i samhällsproduktionen som andra grupper få, har man, varje gång man ställes inför ett avgörande, något skäl att skylla på. I 1947 års riksdagsbeslut om riktlinjerna för jordbrukspolitikens utformning förklarades, att jordbrukarna skola ha samma ersättning för sitt arbete som andra yrkesgrupper. Ja, vi begära inte att vi skola få det bättre än andra. Men det är märkligt hur vi gång på gång få erfara, att detta är omöjligt att uppnå för jordbrukarna.

Hur ligger det nu till med priserna på de livsmedel, som komma från jordbruket? Om priserna på jordbrukets produkter höjas i enlighet med föreliggande förslag, får då en svensk löntagare i dag arbeta mera för att kunna köpa de livsmedel han behöver än han måste göra före kriget? Jag har här en liten statistik som ger besked om den saken.

En industriarbetare i Stockholm får i dag, för att ta ett exempel, arbeta sju minuter för att kunna köpa samma kvantitet mjölk som han år 1939 fick arbeta i nio minuter för att kunna köpa. Om reservanternas här föreliggande förslag skulle gå igenom, så medför det, att denne industriarbetare i stället måste arbeta i åtta minuter. När det gäller mejerismör fick samme man arbeta 111 minuter år 1939 mot 201 minuter i dag. För ost äro motsvarande arbetstider 77 minuter 1939 och 62 minuter i dag. När det gäller ägg var 1939 års arbetstid 62 minuter mot 86 minuter under det sist förflutna året, med då rådande livsmedelsindex. Med dagens prisläge behöver han dock bara arbeta i 64 minuter. För potatis fick han arbeta 5 minuter 1939 och sex minuter förra året. Med den prisbildning, som vi nu ha på potatis, räcker det emellertid med fyra minuter.

Jag skulle kunnat fortsätta att läsa upp hela denna lista, varvid man skulle finna, att en arbetare i dag icke behöver arbeta så lång tid för att köpa livsmedel, som han var tvungen att göra före kriget. Följaktligen är det inte att sätta stabiliseringspolitiken i fara, när vi från jordbrukarhåll framställa dessa krav, som vi anse vara mycket berättigade.

Jag måste än en gång understryka, att vi jordbrukare äro betänksamma när man från regeringens sida vädjar till oss att vi skola hjälpa till i stabiliseringspolitiken, under det man samtidigt underlåter att se till, att jordbruket får sina berättigade krav tillgodosedda.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Men när man gjort det, skola vi vara ännu mera beredda än nu att hjälpa till.

Beträffande förhållandena på jordbrukets område nästa år har man tidigare förutsatt, att de hittills utgående statssubventionerna, 120 miljoner kronor, skulle utgå även då. Det skedde dock en förändring därvidlag i mars månad i år. Då höjdes smörpriset med 40 öre per kilogram samtidigt som priset på margarin sänktes med lika mycket. I samband därmed bestämdes, att jordbruket skulle få behålla hela ökningen av smörpriset, men samtidigt drog man in det statsbidrag, som hittills utgått för smörmjölken. Vi mena, att detta borde ändras tillbaka igen för den kommande tiden. Efter den 1 september i år, då bestämmelserna enligt den nya prognosen börja tillämpas, bör jordbruket kunna få ut även det fulla statsbidraget för smörmjolk, 70 öre per kilogram smörfett.

Sedan skall jag med några ord beröra de synpunkter, som vi reservanter ha framfört beträffande oljeväxtpriset. Vi ha ansett, att det belopp på uppskattningsvis 35 miljoner kronor, som utgör summan av stimulanspriset å oljeväxter samt i kalkylen icke upptagna merkostnader för denna odling, skall utbrytas ur kalkylens inkomstsida. Det är nämligen ett hela samhällets intresse att en så stor mängd som möjligt av fettämnen åstadkommes. Det måste då vara felaktigt att de merpriser, som äro nödvändiga för att åstadkomma denna oljeväxtodling, skola avdragas på de jordbrukares inkomster, som annars äro hänvisade till mjölkproduktion. Därför ha vi reservanter föreslagit, att 35 miljoner kronor utbrytas ur kalkylen.

Det är samma sak med producentbidraget. Det har varit föremål för mycket stora förändringar. Under basåret 1938/39 utgick det med endast 3,5 miljoner kronor, men för innevarande år beräknas det till 75 miljoner kronor. Efter den 1 juli 1948 utgår sådant bidrag endast till jordbrukare, som ha högst tio

hektar jord, vilket medför, att sådana jordbrukare som ha mellan 10 och 15 hektar jord som fingo bidrag i följ, nu få vidkännas en inkomstminskning på icke mindre än cirka tio miljoner kronor. Det är onekligen mycket begärt att dessa jordbrukare skola bära en så stor inkomstminskning, samtidigt som jordbrukare med mindre än tio hektar jord på grund av speciella förhållanden erhålla en inkomstökning på något över 39 miljoner kronor. Vi reservanter anse därför, att ett avdrag på 39 miljoner kronor bör göras på kalkylens inkomstsida.

När det sedan gäller räntekostnadsstegringarna ha vi reservanter den meningen, att om vi också inte nu kunna få de 69 miljonerna — man har ju förklarat att det inte går — så bör det i vart fall vara berättigat att den räntekostnadsökning som har uppstått mellan produktionsåren 1948/49 och 1949/50, nämligen 7 miljoner kronor, uppföres på kalkylens kostnadssida.

Om vi nu summera tillsammans de olika poster, som jordbruket här har begärt: 35 miljoner kronor till oljeväxtodlingen, 39 miljoner kronor till producentbidrag och 7 miljoner kronor till räntekostnadsökningar, så äro vi uppe i 81 miljoner kronor. Om vi till denna summa lägga det bidrag till täckande av beräknat underskott, som alla varit överens om, nämligen 47,4 miljoner kronor, så komma vi fram till 128,4 miljoner kronor, vilket är det belopp som reservanterna i dag begära.

Beträffande frågan om hur dessa bidrag skola utgå ha reservanterna icke velat framlägga något detaljerat förslag. Vi ha i stället menat, att Kungl. Maj:t genom överläggningar med livsmedelskommissionen och jordbruksorganisationerna bör bestämma detta och söka åstadkomma en anpassning för att avtalsmässigt tillföra jordbruket vad vi här ha begärt. Vi ha dock i reservationen föreslagit, att man genom en höjning av konsumtionsmjölkpriset med

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

tre öre och höjning av priset på ost och grädde samt en del andra produkter skall tillföra jordbruket 87 miljoner kronor. Återstoden bör tillföras jordbruket i form av statsbidrag. Därigenom blir det nödvändigt att det av regeringen föreslagna bidraget ökas från 103 miljoner kronor till 141,5 miljoner kronor. På det sättet kan man ge jordbruket vad det begärt, och det rymmes enligt vår mening inom stabiliseringspolitikens ram.

Till slut måste jag uttala min förundran över att regeringen, när den vädjar till jordbruket att öka sin produktion för att hjälpa till att återställa balansen i samhällsekonomin, låter denna vädjan åtföljas av den här ådagalagda bristen på förståelse för jordbrukarnas berättigade krav. Jag ställer mig också frågande till de jordbrukare, som i dag icke vilja stödja jordbrukarnas eget förslag, utan anse att våra krav bli tillgodosedda genom regerings förslag. Det som vi jordbrukare här begära, kommer ju ändå att medföra, att rättvisa skipas för tusentals yrkesbröder.

Herr talman! Jag har här försökt framlägga några av de synpunkter, som vi jordbrukare ha på föreliggande fråga, och jag skall be att få sluta med att yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Tjällgren m. fl.

Häruti instämde herrar *Persson* i Norrby, *Boman* i Stafsund och *Carlsson* i Bakeröd.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**: Herr talman! Sedan nu oppositionens huvudtalare, herr Norup, har haft ordet, anser jag det vara på sin plats att deklarerera regeringens ståndpunkt och ställning till denna fråga och ange orsakerna till att vi tyvärr inte lyckats få till stånd en förhandlingsmässig överenskommelse av samma slag som fjolårets.

Herr Norup sade vid flera tillfällen i sitt anförande, att man på jordbrukarhåll var

mycket angelägen om att stå på samma linje som regeringen när det gäller själva principen i stabiliseringspolitiken. Herr Norup erinrade om att jordbrukarna under fjolårets förhandlingar gävo bevis för detta, och menade, att man även under årets förhandlingar hade intagit samma attityd. Jag är beredd att verifiera, att de svenska jordbrukarna under 1948 visade all den förståelse, som kan begäras, för regeringens stabiliseringspolitik. Att vi icke kommit överens i år beror naturligtvis ytterst på att regeringen i stabiliseringspolitiken har en annan gradering än jordbrukarna. De senare hävda, att det inom ramen för stabiliseringspolitiken finns större möjligheter än vad regeringen anser.

Efter den samlade uppgörelsen med olika grupper av löntagare: statstjänare, jordbrukare och representanter för handel och industri, kommo vi förra året fram till den stabiliseringspolitik, som i dag gäller, och vi kunna så här i efterhand glädjande nog konstatera att politiken har lyckats, fastän kanske många av oss icke voro så bergfast övertygade om att den skulle göra det. Den prisstegningsväg, som varit på väg inom landet sedan 1945 och fram till 1948, har hejats. Sedan stabiliseringspolitiken inaurerades och fram till den dag som är ha vi i stort sett haft oförändrade levnadskostnader. Jag menar därför, att fjolårets stabiliseringsöverenskommelse och allt vad som låg bakom den var något av ett mogenhetsprov på det svenska folkets samhällsekonomiska insikter och realistiska verklighetssinne. Bakom den överenskommelsen lågo ställningstaganden, som onekligen inneburo stora uppoffringar. Jordbrukarna förklarade sig då, som herr Norup också anförde, beredda att avstå från de 15 miljoner kronor, som erfordrades för att fjolårets kalkyl skulle balanseras. Stats- och kommunalanställda tjänstemän avstodo från en summa, som man brukar uppskatta till mellan 75 och 100

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

miljoner kronor. Fackföreningsfolket följde den stabiliseringslinje, som stats-tjänarna hade anslutit sig till, och proulongerade praktiskt taget alla sina avtal. Detta innebar naturligtvis utomordentliga uppoffringar från de olika fackförbundens sida. Jag ber att få erinra om, att man 1947 gjorde en hel del kollektivavtalsmässiga överenskommelser av den karaktären, att man skulle anpassa lönerna till den omlagda dyrortsgrupperingen. Man kunde inte göra detta på en gång, och därför skrev man avtalsutfästelser, där man hade arbetsgivarnas accept på, att man skulle gå halva vägen 1947 och andra hälften 1948. Trots denna klara utfästelse på förhand avstod fackförbundsfolket i stabiliseringens stora och viktiga intresse från att begära fullföljande av denna anpassning. Hur många tiotals eller hundratals miljoner kronor som de därmed avstodo ifrån finns det ingen uppskattning av, men det råder ingen tvekan om att det uppgick till mycket stora summor.

Stabiliseringspolitiken lyckades under fjolåret helt enkelt därför, att man genomförde den konsekvent. Det tolererades inga undantag från stabiliseringslinjen, ty om man skulle gjort undantag, så skulle undantagen ha blivit regel. Det fanns på så oändligt många håll utomordentligt välmotiverade anspråk på den eller den lilla justeringen, men alla sådana anspråk avvisades hänsynslöst i stabiliseringens intresse. Man hörde inte på sakskäl, man tog inga sakskäl, ty man visste, att om det sprack på en enda liten punkt i denna front, så skulle hela aktionen misslyckas. Då skulle fronten rullas upp i hela dess vidd.

Denna politik har synts många människor stel och kantig, och regeringen har fått uppbära mycket klander för stabiliseringspolitikens konsekvenser på bl. a. prisområdet. Man har sagt att linjen har varit stel, och att den har, som man säger, försvårat den smidiga an-

passning, som i vissa lägen varit önskvärd. Men jag ber att få erinra om, att ett misslyckande i stabiliseringspolitiken hade för oss alla inneburit så uppenbara samhällseliga vådor, att jag inte tror att någon ärlig människa hade varit beredd att ta alla de konsekvenser, som en ny giv i pris- och lönestegringsavseende skulle ha inneburit. För att hålla den linje som regeringen företrätt ha vi haft den mycket bestämda uppfattningen, att man får ta stabiliseringspolitikens nackdelar, dess stelhet och kantighet, därför att det är ett mindre ont än dess alternativ.

Nu har regeringen, och jag kan också säga fackföreningsfolk, jordbrukare, löntagare och tjänstemän, icke tagit alla dessa besvärligheter bara för att få ett ögonblicks andrum, för att sedan fortsätta jakten efter obefintliga värden, mot ett ödelagt penningvärde. Inom regeringen ha vi en mycket bestämd uppfattning om att stabiliseringspolitiken i och för sig icke är någon intressant parentes i det samhällsekonomiska sammanhanget. Den är i stället en gemensam, nationell kraftansträngning långt utöver det vanliga för att rädda framför allt de breda lagrens levnadsstandard, en kraftansträngning som får hålla i så länge prisstegringstendenser och inflationsfara äro dagsaktuella problem.

Från dessa premisser har regeringen behandlat jordbrukets prisfrågor innevarande år. När det under de hållna överläggningarna visade sig, att man från jordbrukarhåll icke ansåg sig kunna träffa överenskommelser för nästa regleringsår enbart genom att balansera jordbrukets total kalkyl efter hittills tillämpade grunder och regler — jag ber att få understryka: efter de grunder och regler, som ha gällt under de åtta —nio år vi ha haft total kalkylen såsom rättesnöre för jordbrukarnas kompensationer — då blev detta för regeringens del icke en fråga enbart mellan jordbrukarna och regeringen. Då blev det

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

en fråga, där alla de i stabiliseringspolitiken involverade grupperna äro direkt engagerade.

En balans enligt de gamla grunderna skulle motsvara en kompensation till jordbruket på 47 eller 48 miljoner kronor. Kravet har nu från jordbrukarhåll konkretiserats, dels i den gemensamma borgerliga partimotionen och dels i den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, till en kompensationssumma på 128 miljoner kronor. Kravet konkretiserades vidare till att också innebära tre öres förhöjning på all konsumtionsmjölk och — här säger jag något som kanske inte framgick av herr Norups anförande — fyra öres förhöjning på den flaskmjölk, som säljes i Stockholm och Göteborg. När jordbrukarna dessutom krävde prishöjningar på ost, grädde och kött och därutöver cirka 20—25 nya miljoner i statssubventioner — ja, då kunde regeringen inte med bästa vilja i världen få detta att passa in i den stabiliseringspolitik, som nu föres.

Jag vill här passa på tillfället att ett litet ögonblick uppehålla mig vid en detalj. Man har nämligen från jordbrukarhåll inte bara begärt, att de gamla subventionsmiljonerna till smörmjölken skulle fortsätta, utan man har också, som jag sade, begärt 20—25 nya miljoner. Arrangemanget med prishöjningar på smör och prissänkningar på margarin innebar nämligen, att staten sparade 38 å 40 miljoner kronor i mjölkpristillägg till produktmjölken, men staten förlorade samtidigt mellan 20—25 miljoner i icke erlagda margarinacciser. Följaktligen blev den verkliga besparingen endast skillnaden mellan de förstnämnda 38 å 40 miljonerna och de 20—25 miljoner, som vi förlorade i utebliven margarinaccis. När jordbrukarna därför nu begära hela beloppet, 40 miljoner kronor, så innebär det, att man där måste sätta till nya subventionsmiljoner. Jordbrukarnas krav, som preciserades till dessa 128 miljoner kronor och detaljpreciserades i dessa prishöj-

ningar och subventioner, följdes dessutom av den deklarationen, att det här är ett bud med visst förbehåll, ett bud som gäller för nästa regleringsår under en mycket bestämd förutsättning, nämligen att stabiliseringspolitiken för alla övriga grupper fortsätter även under nästa år. Om det blir på det sättet, att statstjänstemännen, fackföreningsfolk, löntagarna över huvud taget, utnyttja höstens diskussioner för att få någon kompensation i höjda löner, ja, då ha jordbrukarna förklarat att de icke stå för detta bud på 128 miljoner för nästa regleringsår. Då skola de vara med och ha en ny priskompensation till jordbruket, som följer parallellt med vad löntagarna till äventyrs — detta är ju gissningar — kunna utverka. Ja, jag vill inte säga något illa principiellt sett om själva denna attityd. Man kan naturligtvis säga från jordbrukarhåll, att om det brakar loss i höst, om det blir allmänna löneökningar, då skola också vi vara med för att inte komma i ett sämre läge. Men det är ju angeläget att understryka, att jordbrukets ställningstagande i dag innebär en överenskommelse under vissa bestämda förbehåll, nämligen att de andra grupperna ligga stilla. Blir det nu rörelser på den kanten är vad som föreslagits i partimotionen och i reservationen endast en partiell kompensation till det svenska jordbruket.

När således budet fick karaktär av en förhandsinteckning i den gemensamma diskussion, som under alla förhållanden måste äga rum i höst och där, efter vad jag förstår, även jordbrukarna måste kopplas in, framstår det så mycket klarare, hoppas jag, för kammarens ledamöter, att regeringen inte gärna kunde vara beredd till denna **partiella** uppgörelse under vissa förutsättningar.

Nu har man gjort gällande, att detta regeringens handlingssätt kommer i kollision med den av riksdagen 1947 uttalade principen om vårprissättning på jordbrukets produkter. Det måste betraktas som ganska självklart att rege-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ringen och riksdagen i särskilt motive-
rade fall skola kunna göra avsteg från
principen om vårprissättning. Även re-
servanterna ha ju klart ställt sig på den
ståndpunkten, att sådant avsteg skall
kunna ske om synnerliga skäl därtill
föreligga. Då kan man fråga sig: före-
liga dessa skäl? Jag hoppas att jag
med vad jag inledningsvis har anfört
även har motiverat att dessa skäl äro
mycket klart för handen innevarande
år. De vid många tillfällen uttalade far-
hågorna för att ett uppskjutande av
prissättningen på mjölk till hösten kunde
medföra risker för vår mjölkförsörj-
ning och svårigheter för den enskilde
jordbrukarens produktionsplanering, be-
traktar jag som mera känslomässigt än
sakligt grundade.

Jag har tidigare i kammaren i sam-
band med ett interpellationssvar till
herr Jansson i Aspeboda erinrat om att
den nedgång i siffrorna för mjölkpro-
duktionen, som vi bevittnat under se-
nare år nu glädjande nog ser ut att av-
lösas av en uppgång. Att nedgången var
markant under 1948 var inte så över-
raskande med hänsyn till 1947 års
utomordentligt dåliga foderskörd. Jag
erinrade vid nyssnämnda tillfälle om
att även när siffrorna för mjölkpro-
duktionen voro som lägst, voro de ändå
väsentligt högre än efter förra gången
vi hade missväxt, i början på 40-talet.
Invägningsciffran för första kvartalet i
år ligger $4\frac{1}{2}$ procent högre än för ett
år sedan. Storboskapsslakten är också
en mätare av utvecklingen på det här
området. Den ligger 17 procent lägre än
i fjol. Livdjurspriserna, en tredje mä-
tare av läget på området, äro högre i
dag än vad de någonsin varit tidigare.
Och om man försöker få en uppfatt-
ning om fastighetsvärdenas utveckling
inom det svenska jordbruket, finner
man att tendensen är klar och otvety-
dig. Den är alltjämt absolut och mar-
kant stigande, och intet undantag göres
för fastighetsvärden inom typiska
mjölkproduktionsområden.

Så mycket kunna väl ändå kamma-
rens praktiska jordbrukare vara ense
med mig om, att om det mjölkpris, som
kommer att fixeras när detta reglerings-
år har gått till ända, dvs. den 1 septem-
ber i höst, blir ofördelaktigt ur jord-
brukarnas synpunkt, kanske så ofördel-
aktigt att det föranleder jordbruket att
ändra sin produktionsplanering, så
framtingar väl inte detta ett ställnings-
tagande för vederbörande jordbrukare
i dag, när djuren gå på bete, när han
har foder för dem praktiskt taget gra-
tis, när de gå och äta upp sig och öka i
vikt. Han kan uppskjuta detta ställ-
ningstagande tills i höst, när han bedö-
mer sina foderresurser för kommande
år och betraktar dem i samband med
då gällande mjölkpris. Detta ställnings-
tagande komma de svenska jordbrukar-
na att ställas inför i oktober månad i
år. Jag tillåter mig hysa den förhopp-
ningen, att vi då skola ha träffat upp-
görelse med jordbrukarna om det nya
mjölkpriset. Jag nämnde att nu gällan-
de avtal inte utgår förrän den 1 septem-
ber. Regeringen har meddelat jordbru-
karnas förhandlare, att regeringen har
för avsikt att i så god tid som möjligt
ta upp nya diskussioner med jordbru-
karna, för den händelse kammaren här
i dag följer regeringens förslag, nya dis-
kussioner, som ha annonserats till må-
nadsskiftet augusti—september. Rege-
ringen räknar då med att kunna koppla
tillsammans dessa diskussioner med de
ekonomiska diskussionerna med övriga
sammanslagningar.

Jag skulle, herr talman, här kunna
sluta denna mera allmänna motivering
för regeringens ställningstagande. Jag
tänker inte upptaga kammarens dyrba-
ra tid med en detaljdiskussion om till-
förlitligheten och sanningsenligheten av
någon speciell post å jordbrukskalky-
lens inkomst- eller utgiftssida. Jag tror
det lönar sig mycket litet. De jordbru-
kare, som i likhet med mig haft till-
fälle att syssla med dessa frågor under
åtskilliga år, ge mig säkerligen rätt på

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

denna punkt. I den borgerliga reservationen förekomma dock ett par uttalanden, som jag finner anledning att ändå i all korthet bemöta.

Jag vill först ett ögonblick uppehålla mig vid de här ifrågasatta prisstegringarnas indexmässiga verkan. Denna har av jordbrukarna själva taxerats till en enhet. Man har motiverat sin ståndpunkt med att denna höjning bör kunna tolereras, eftersom konsumenterna genom prissänkningen på potatis och ägg under det gångna året faktiskt ha vunnit en enhet. En sådan diskussion har ju alltid sitt teoretiska intresse. I en skrivelse, som jordbrukarorganisationerna ha ingivit till Kungl. Maj:t och som finns återgiven i propositionen, är man till och med så djärv att man säger: i fjol räknade vi med att få ett pris av 3: 30 per kilogram ägg och i år ha vi fått ett pris av 2: 50 per kilogram. Skillnaden blir 80 öre per kilogram. Om vi räkna med en kvantitet av 80 miljoner kilogram, ha konsumenterna härigenom faktiskt gjort en besparing på 64 miljoner kronor. Jag ber att få understryka att detta är en utomordentligt teoretisk diskussion. Våra beräkningar i fjol vår om vad priset skulle bli och våra beräkningar i år äro dock intet annat än gissningar, även om dessa för all del kunna baseras på en mycket hög grad av sannolikhet. Man kan ju bara för att illustrera hur orimligt det är att bita sig fast alltför hårt vid en sådan här linje säga: skulle vi i fjol ha gissat, inte på 3: 30 utan på, vad skall jag säga, 4 eller 5 kronor per kilogram, hade skillnaden blivit ett par gånger större. Då hade man kunnat säga, att här ha konsumenterna tjänat två å tre gånger mera, som skulle ha kompenserats genom högre priser på någonting annat. Nej, här får man helt naturligt taga hänsyn till vad priset blev och vad inkomsten för jordbruket blev.

Innan jag går närmare in på detta spörsmål vill jag bara för att understryka hur regeringen ser på själva

prisstegringstendenserna slå fast, att vi i dagens läge ha ett index på 166. Index-talet är 169 eller närmare preciserat 168,51. Passeras denna siffra skola som bekant statstjänare och andra, som ha sina löner indexreglerade, ha de 75—100 miljoner kronor, som de avstodo under fjolåret, och därutöver en lönejustering. Jag vet inte hur mycket denna kan uppgå till, men den är väl ungefär av samma storleksordning, kanske något mera. Det är väl ingen som tror, att det i en sådan situation blir stilla på löne marknaden i övrigt. Då ha vi fått det hela i rullning, och därför måste regeringen vara så utomordentligt försiktig gentemot alla reella stegringar av index. Ty den marginal inom vilken vi kunna operera är mycket liten. Ett genomförande av jordbrukets pridförslag höjer index med en enhet, från 166 till 167. Det kan ingen jordbrukare förneka. Sedan kan man naturligtvis säga, att om priserna skulle blivit så höga som vi trodde i fjol, skulle siffran varit ännu högre. Då skulle denna höjning med en enhet ha kommit någon gång under vintern. Men vi måste ju utgå ifrån vad som är sakligt och realistiskt i dag. Det är att index genom de föreslagna prishöjningarna stiger från 166 till 167, utan att denna stegring balanseras av några nedåtgående priser. Så är det reella läget i dag.

Tåla vi denna prishöjning? Det kan man fråga sig. I de undersökningar, som vi ha försökt verkställa för att få någon överblick över den troliga utvecklingen, ingå vissa utredningar ifrån priskontrollnämndens sida. Först och främst måste man konstatera att även om det är riktigt som herr Norup säger, att levnadskostnadsindex har varit oförändrat från september 1948 till mars 1949, så har detta förhållande inte gällt under april 1949. Livsmedelsindex har stigit med en halv enhet under april månad. Dessutom räknar priskontrollnämnden med att man inte

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

kommer undan vissa andra stegringar, betingade av förhållanden, som det inte går att komma förbi. Det är bl. a. den säsongmässiga prishöjningen på ägg, en prishöjning som ligger fullt inom ramen för regeringens förslag. Det är vissa troliga prishöjningar på fisk och grönsaker. Det är ju känt för alla, att när de färska primörerna på det området komma i marknaden, bli de dyrare än de gamla grönsakerna från fjolåret, vilka vi nu konsumera. Även om dessa varor i och för sig äro billiga, får denna prishöjning sin avspeglning i levnadskostnadsindex. Man presumerar således att det föreligger stark risk att vi på fisk, frukt och grönsaker ha att vänta en prisstegring inom de närmaste månaderna, som sammantaget betyder en halv enhet. Om vi skola avveckla kötttransoneringen och göra det i samförstånd med dem som allra intensivast kräva kötttransoneringens avveckling, framför allt affärsmännen och slaktarna, däribland även jordbrukarnas slakteriförbund, tror jag att det är klokt att räkna med att denna avveckling kommer att höja levnadskostnadsindex — och det gör man också från de indexsakkunniga myndigheternas sida — med ytterligare en enhet.

Jag har anfört detta som en illustration till det ansträngda läget. Accepterar man jordbrukets krav här i dag, accepterar man handelns krav vid en avveckling av kötttransoneringen, får man den antydda prisutvecklingen på fisk och grönsaker och den säsongmässiga prishöjningen på ägg, som ju är odiskutabel — ja, då ha vi faktiskt passerat indextalet med ungefär en halv enhet. Och sedan föreställer jag mig att ingen makt i världen kan hindra växelvisa pris- och lönehöjningar i snabb takt och med ett samlat resultat som ingen i denna kammare önskar.

Men jag vill också betrakta dessa problem ur en annan synpunkt. Så länge man har uppgjort en totalkalkyl

för jordbruket, så har den principen gällt, att man gör en relativitetsberäkning av jordbrukets inkomster och kostnader och säger, att det förhållande som rådde mellan dessa båda komponenter i förkrigsläget skall vara det samma än i dag. Hur manövrerar man en sådan utveckling? Jo, helt enkelt därigenom att man räknar med kvantiteter och priser. Jordbrukets inkomster får man, som alla förstå, genom en enkel multiplikation av priser och kvantiteter. När jordbrukarna få dålig skörd och så länge som riksdagen har den uppfattningen, att jordbrukets kostnader skola balanseras på inkomstsidan, tvingas vi att ge jordbruket högre priser eller mera inkomster per varje kilo mjölk, per varje kilo smör och per varje kilo kött för att det skall komma upp till den erforderliga balansen. När vi ha goda skördeår och få stora kvantiteter, kan det till och med bli diskussion om att sänka ett enskilt å-pris. Vi komma ändå totalt sett till följd av de större kvantiteterna att skaffa de täckningar som äro erforderliga. Nu inför man från jordbrukarhåll som ett stöd för sin argumentering ett alldeles nytt moment i denna prisdiskussion. Man gör gällande, att eftersom äggpriset har sjunkit och eftersom potatispriset har sjunkit, ha konsumenterna ändå härigenom tillförts så och så många miljoner, för vilka jordbrukarna givetvis borde få kompensera sig genom att höja mjölkpriset. Man har som sagt i den skrivelse till Kungl. Maj:t som är refererad i propositionen uppskattat konsumenternas vinst på äggprissänkningen till 64 miljoner kronor. Av Kungl. Maj:ts proposition framgår, att jordbrukarnas inkomster på äggförsäljningen 1948 prognosmässigt uppskattades till, jag vill minnas, 186,8 miljoner. Sedan sjönko priserna icke oväsentligt, men kvantiteterna stego så avsevärt, att den reella inkomsten blev dessa 186,6 miljoner kronor. När vi taxera inkomsten av äggpro-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

duktionen för nästa år, räkna vi fortfarande med en stor kvantitet och komma fram till att inkomstminskningen för äggproduktionen kan röra sig om ett tiotal miljoner kronor. Jag tror att det vore klokt av jordbrukarna att vara konsekventa och hålla på totalkalkylens principer. Skulle vi börja laborera med hur man bedömer de enskilda produkterna och skulle man binda fast ett enskilt pris med bortseende från vad jordbrukskalkylen totalt ger för utslag, då kan det hända att man från den andra sidan kommer och säger: Ni ha fäst en så avgörande betydelse vid å-prisets höjd, att ni få acceptera detta å-pris, även om denna kvantitet blir liten. Jag vill således i jordbrukarnas eget intresse understryka, att de böra acceptera jordbrukskalkylen som den föreligger, d. v. s. som en total kalkyl men med rätt för jordbrukarna att få kompensation för den kostnadsutveckling, som inträffar, om man betraktar jordbruket som en enhet.

Jag vill även säga några ord om det så mycket diskuterade stimulanspriset på oljeväxter. Jordbrukarna ha begärt, att man under innevarande år skall lägga 35 miljoner kronor av oljeväxtinkomsterna vid sidan om kalkylen. Detta innebär, att man får en brist å inkomstsidan, som skall täckas genom prisstegringar på andra produkter. Man vill lägga dessa 35 miljoner kronor utanför kalkylen därför att det här gäller, som man säger, en stimulansinkomst, vilken tillfaller oljeväxtodlarna. Herr Norup har här utvecklat jordbrukarnas synpunkter på denna fråga.

Om jag här får göra en kort historisk återblick i denna fråga, kan jag till en början nämna, att man 1945 blev överens om att det inte längre skulle röra sig om någon stimulansinkomst för oljeväxtpriserna. Man hade sänkt dessa priser år från år och kommit ned i ett läge, där jordbrukare och

andra voro eniga om att det inte längre förelåg något stimulanspris. Sedermera ha dessa priser höjts fram till 1948. Att även kostnaderna under den tiden höjts, vill jag icke bestrida.

Hur är det då i dag, ha vi stimulanspriser på oljeväxterna eller ha vi det icke? De svenska jordbrukarna äro icke entydiga i sin uppfattning på denna punkt. När livsmedelskommissionen innevarande vår förde förhandlingar med oljeväxtodlarnas centralförbund, där alla oljeväxtodlande jordbrukare äro samlade, då lät det inte fullt på samma sätt i argumenteringen som fallet varit här i partimotionen, i reservationen och i riksdagsdebatten i denna fråga. Jordbrukarnas förhandlare hävdade mycket bestämt, att för de vårsådda oljeväxterna — det gäller en areal av 100 000 ha av den för oljeväxtodling sammanlagda arealen om 130 000 ha — betydde det nu gällande priset ingen som helst stimulans. Nu kommer det om ett par månader att bli nya förhandlingar med jordbrukarna för att man skall fixera priset på den höstraps, som skall sås hösten 1949. Jag skall gärna associera mig med den uppfattning, som jordbrukarna ha gjort sig till tolk för i dag, och livligt arbeta för en reduktion av höstrapspriset, när nu den diskussionen om några månader skall återupptagas med jordbrukarna. Jag skall därvid använda all den argumentering om stimulanspriserna, som här kommit till uttryck. Jag skall försöka göra klart för herr Norup — det är möjligt att han inte själv förhandlar utan gör detta via någon annan — att det är utomordentligt angeläget att taga en reduktion på de höstsådda oljeväxterna och i stället använda den inkomsten till mjölkproduktionen. Jag är emellertid inte alldeles övertygad om att det blir så lätt att då få herr Norup och andra i deras egenskap av oljeväxtodlare att acceptera den argumenteringen, d. v. s. den

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

argumentering, som man använt här i dag i sin egenskap av allmän prisförhandlare gentemot regeringen.

Jag vill vidare säga några ord om producentbidraget. Vi ha för närvarande ett producentbidrag om 74 milj. kronor. Reservanterna ha velat lägga 39 av dessa miljoner kronor utanför totalkalkylen. Denna summa har man ansett ha i viss mån social karaktär, eftersom den kan betecknas som ett speciellt småbrukarbidrag. Om man nu skulle gå den vägen att lägga detta belopp utanför kalkylen, skulle man få ett ytterligare hål i totalkalkylens inkomster, som skulle fyllas med prishöjningar på andra varor.

Det nuvarande producentbidraget utgår till jordbruk med en areal under 10 ha jord. Enligt statistiken berör detta cirka hälften av alla svenska jordbruk eller i runt tal 200 000 stycken. Dessa småbruk äro av alla erkända som minusvarianter, när man gör jämförande räntabilitetsberäkningar för jordbruket i olika inkomst- och storlekslägen. Varför äro nu dessa småbruk minusvarianter? Ja, orsaken här till är dessa småbruks tunga produktionsförutsättningar. Dessa småbruk kunna icke mekaniseras i samma utsträckning som de större jordbruken. De mindre jordbruken ha en mer kostsam arbetsbelastning, de få sätta in mera arbete för att producera en enhet än vad fallet är vid de större jordbruken. Allt detta är kända fakta. När man nu med producentbidraget inkomstmässigt favoriserar dessa småbruk, d. v. s. 50 procent av de sämre ställda svenska jordbruken, på bekostnad av de andra 50 procenten, så är detta ingenting annat än ett försök till en inbördes clearing och utjämning av inkomsterna mellan de olika jordbrukarna.

Vill man, som här föreslagits, lägga vissa inkomster vid sidan av kalkylerna bara för att de i huvudsak gå till

småbrukarna, då bör man också beakta, att småbrukets arbetskostnader äro förhållandevis större per producerad enhet och att dessa relativt större arbetskostnader vägas in i jordbrukets totala arbetskostnadsberäkning. På den vägen har man ju fått fram en högre arbetskostnad med åtföljande krav på inkomstkompensation även till de större jordbruken än vad som i annat fall skulle ha gällt. Man bör således enligt min mening bedöma denna fråga ur både inkomst- och kostnadsynpunkt. Om man i detta fall konstaterar, att det här är fråga om en ersättning till de sämst ställda inom svenskt jordbruk, då tror jag nog, att regeringen med lätthet kan bemöta erinringen från reservanternas sida.

En balansering av kalkylen med oförändrat beräknings sätt kräver i dag en kompensation på 47½ miljoner kronor. Regeringen har erbjudit jordbrukarna denna inkomstförbättring, men detta erbjudande har avböjts. Jordbrukarna ha preciserat sitt bud till 128 miljoner kronor med en indexstegring på en enhet som en given och ofrånkomlig följd. Jordbrukarna ha vidare förklarat, att deras bud endast håller, om det blir fortsatt stopp på alla andra fronter. Blir det någon rörelse på annat håll i höst, då gälla dessa 128 miljoner kronor endast som en partiell kompensation med rätt för jordbrukarna att i höst ställa nya krav. I det läget har regeringen sagt sig, att jordbrukets prissättning får placeras in i de gemensamma höstdiskussioner, som under alla förhållanden måste äga rum.

Herr talman! Jag skall sluta mitt anförande med att citera ett uttalande av Bertil Ohlin. Jag brukar i allmänhet inte betrakta honom som mitt politiska orakel, men icke förty kan han ibland säga saker och ting, som jag gärna avsluter mig till. Jag skall här be att få referera ett yttrande från hans sida i debatten i denna kammare lördagen

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

den 3 juli 1948. Jag utgår ifrån att herr Ohlin talade å sitt partis vägnar, när han då deklarerade följande: »Vi ha understrukit detta på ett rätt tidigt stadium och upprepat att det är lämpligt, att man beträffande inkomstbildningen försöker att få samtidiga uppgörelser för 1949 för alla grupper för att se, vad som är möjligt inom ramen av bevarat penningvärde. Regeringen är tydligen också inne på denna väg nu.» Regeringen var inne på denna väg 1948 och lyckades. Regeringen är inne på samma väg även nu, och jag tror att det är den riktiga vägen i år på samma sätt som det var den riktiga vägen 1948. Det skulle vara glädjande, om herr Ohlin har samma uppfattning i dag i dessa frågor som han hade för ett år sedan rörande deras stora sammanhang. Det är inte utan att jag med en viss spänning kommer att följa hans röstning senare här i dag.

Herr NORUP (kort genmäle): Herr talman! Beträffande detta sista spörsmål, som herr statsrådet var inne på, vill jag säga, att även om vi på jordbrukarhåll inte kunna ansluta oss till den tankegången, att man nödvändigt behöver göra upp priserna mellan olika grupper på samma gång, så äro vi nog till stora delar inom jordbruket ganska eniga om att vädja till honom, att överläggningarna rörande jordbrukets prisbildning på olika produkter skola försiggå på samma gång. I annat fall riskerar man att först fastställa priserna på en del produkter, och sedan får den viktigaste produkten, nämligen mjölken, taga vad som blir över. Det skulle vara glädjande, om vi i det fallet kunde komma varandra närmare, så att jordbrukets priskalkyl kunde fastställas vid en tidpunkt, som jordbrukarna kunna acceptera.

Statsrådet var även inne på indexfrågan och dess inverkan på kalkylen. Statsrådet sade, att vi för dagen hade

ett levnadskostnadsindex på 166 enheter, och att det på sista tiden stigit med en enhet. Detta är alldeles riktigt, men detta har man inte observerat förrän nu, när jordbrukarna skola få sina priser fastställda. Tidigare har man alldeles glömt bort att följa med utvecklingen av index, när prisstegringar skedde, som jag tidigare sagt, beträffande kläder, skodon och andra förnödenheter. Om man då från regeringens och priskontrollnämndens sida hade varit lika vaksam som man är i dag, hade det säkert funnits utrymme att i dag ge jordbruket de begärda priserna. Att få till stånd en prishöjning på exempelvis mjölken är ett lika stort intresse på både konsument- och producent-sidan här i landet.

Statsrådet framhöll vidare, att vi under april månad fått vara med om en höjning av livsmedelsindex med en halv enhet. Ja, detta är alldeles riktigt. Men varför har detta fått förekomma? Jo, på grund av regeringens egna åtgöranden genom de förändringar i smör- och margarinkonsumtionen, som åstadkommits. Jordbrukarna ha således icke på något som helst sätt medverkat till denna höjning av livsmedelskostnadsindex. Men här kunde regeringen redan under april och inför risken av att stabiliseringspolitiken skulle kunna äventyras tillåta denna höjning. Det är bara när det gäller jordbruket som man inte vill vara med om några indexhöjningar. Det är ganska underligt, att man kan få bevittna dylik inkonsekvens.

Statsrådet Sträng framhöll också, att det pris jordbrukarna begärt skulle åstadkomma höjning med så oerhört många miljoner kronor. Man skulle få en höjning av priset på konsumtionsmjölk, glasmjök och grädde. Dessa prishöjningar motsvara emellertid knappast en indexenhet.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag tror att det är skäl att inledningsvis erinra om vad vi äro över-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ens om i denna fråga, så att man kan inringa och fixera den meningsskiljaktighet, som i själva verket råder.

Låt mig då säga, att man på alla händer är överens om att jordbruket är underkompenserat, när det gäller arbetslönen och ersättningen för dess arbetskraft. Detta har man i denna kamrars uttalande den ena gången efter den andra under senare år. Bl. a. gjorde man detta, när riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitikens fastställdes 1947. Jag skall be att här få läsa upp det grundläggande uttalandet i denna fråga. Utskottet framhöll då följande: »Vad angår avvägningen av det allmänna prisstödet åt jordbruket vill utskottet erinra om att statsmakterna vid olika tillfällen under senare år uttalat, att jordbrukspolitikens bör syfta till att bereda jordbruket, bedrivit efter rationella förhållanden, full lönsamhet. Riktningen för den önskade inkomstförbättringen har även uttryckts så, att reallönen för jordbrukets arbetskraft principiellt bör vara likvärdig med reallönen för jämförbara arbetargrupper.»

Det kan alltså inte föreligga några delade meningar om just den saken. Så sent som förra året anfördes det med ett visst beklagande, att man inte kunde helt utjämna löneskillnaden mellan jordbruk och industri på grund av den prisstabilisering, som man då var i färd med att inleda. Att man ännu inte kunnat genomföra en sådan löneutjämning framgår bl. a. av lönesiffrorna för lantarbetare och industriarbetare på landsbygden. Enligt socialstyrelsens lönestatistik var timlönen 1948 i dyrortsgrupp I kr. 2:40 vid mekaniska verkstäder, kr. 2:19 vid sågverk, kr. 2:28 vid möbelfabriker, kr. 2:61 vid skoindustrin samt kr. 1:85 för lantarbetare. Jag undrar verkligen, hur man skulle ha reagerat på det håll, där man nu går så starkt emot reservanternas resonemang, därest dessa siffror hade varit omkastade.

Med vad jag nu har sagt vill jag inte hävda, att man i nuvarande läge skall göra anspråk på en utjämning av lönerna. Det är riktigt, att vi allesamman äro överens om att den pris- och lönestoppspolitik, som vi tidigare anslutit oss till, lägger hinder i vägen härför. Så mycket tycker jag emellertid att man med utgångspunkt från dessa siffror kan säga, att om det är fråga om endast att rucka på dessa siffror jämförelsevis obetydligt åt det ena eller andra hållet, så bör det väl i alla fall vara rimligt, att en så låg lönegrupp som lantarbetarnas åtminstone inte åker tillbaka under prisstoppspolitiken.

En annan sak, som man i princip är överens om är, att vårprissättning är det riktiga, när det gäller jordbruket. Där säger utskottsmajoriteten, att det för jordbrukarna obestriddligen är en fördel, att man sätter priserna på våren. Eftersom riksdagen senast 1947 i princip enats om att detta är en obestriddlig fördel, bör det finnas ganska starka skäl för att man skall göra en avvikelse från den linjen.

Utskottsmajoriteten har vidare framhållit, att den fråga, som föreligger till bedömande, därför närmast synes vara, huruvida olägenheterna av ett uppskov med prisregleringen kunna anses vara större än olägenheterna av en fristående behandling av jordbruksbefolkningens inkomstnivå. Längre vågar utskottsmajoriteten således inte gå än att den gör det till en bedömningsfråga, vilken väg som medför de större olägenheterna. Det är ju i den bedömningsfrågan som utskottets majoritet och dess reservanter ha kommit till olika resultat.

Om man sedan försöker klara ut vilken differens det i detta fall rent materiellt rör sig om, så finner man, att utskottets reservanter menat, att en justering i producentpriserna, motsvarande ungefär 128 miljoner kronor, nu borde genomföras. Jordbruksministern har tidigare här i dag verifierat, att han

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ingenting har att invända mot dessa 47 miljoner kronor. Han skulle utan vidare ha varit beredd att ge jordbruket denna summa. Dessa 47 miljoner kronor äro således utom all diskussion, och meningsskiljaktigheten gäller i stället de återstående 81 miljoner kronorna.

Alla dessa resonemang om prisstegringar och prisfall på här ifrågavarande produkter äro så att säga bruttoresonemang, som gälla kostnaden för hela folket. Man vill ju här gärna ställa jordbrukare och icke jordbrukare, de sistnämnda såsom livsmedelkonsumenter, emot varandra. Summorna inrymma emellertid även jordbrukarna, som representera en fjärdedel av landets befolkning. Av dessa omstridda ca 80 miljoner kronor är det således endast 60 miljoner kronor som ha betydelse för icke jordbrukare såsom livsmedelskonsumenter. En fjärdedel av dessa omstridda kostnader — d. v. s. 20 miljoner kronor — bära jordbrukarna själva. Även om man accepterar jordbruksministerns utgångspunkt, blir det inte mer än 60 miljoner kronor, varom tvisten i detta fall rör sig. Jag anser, att det är fullgoda skäl att observera detta faktum.

Beträffande sedan frågan om hur de begärda höjningarna komma att påverka konsumentpriserna, ha reservanterna föreslagit, att beloppen skola täckas dels genom subvention och dels genom höjda konsumentpriser. Subventionsbeloppet kommer naturligtvis att få bestridas av oss allesamman, både jordbrukare och andra. Av dessa 60 miljoner kronor komma således inte alla att taga sig uttryck i konsumentpriserna, eftersom reservanternas förslag går ut på att en del därav skall tagas ut subventionsvägen. Jag tror, att det är i högsta grad nyttigt att på detta sätt ringa in den fråga, varom man här tvistar, så att man inte gör problemet större än det i verkligheten är.

Man har nu här haft olika meningar om vissa belopp i kalkylen. Som herr

Norup tidigare nämnde, föreligger en utredning av särskilda sakkunniga av stegringen i jordbrukets kapitalvolym från basåret 1938/39 och fram till nu. Sedan den tiden har man i kalkylen räknat med en oförändrad kapitalvolym med undantag av att man under 1940-talet lade till 10 miljoner kronor i räntekompensation. Å andra sidan har man minskat jordbrukets arbetskraft med först 1 % och sedan med 1½ % per år. Sammanlagt har man minskat arbetskraften från basåret och fram till nu med 172 milj. manstimmar, motsvarande ungefär 15 %. Förutsättningen för att man på det sättet skall kunna minska arbetskraften är givetvis en teknisk rationalisering med ökad insats av maskiner, förbättringar av byggnader och införande av arbetsbesparande anordningar av olika slag. Rent allmänt taget finns det således starka motiv för att man borde taga med räntan på den ökade kapitalvolymen. Men detta har man från jordbrukarnas sida inte begärt. Visserligen skulle detta i och för sig vara det riktiga med hänsyn till basåret, men det skulle medföra en inkomstförbättring jämfört med prisstabiliseringsåret, och man har därför avstått från detta och nöjt sig med att begära 7 miljoner kronor för den ökning av kapitalkostnaderna, som inträtt efter prisstabiliseringens genomförande.

De två andra poster, som här diskuteras, gälla oljeväxterna och producentbidraget. Vad först oljeväxterna beträffar så går det nog inte att förneka, att det föreligger ett stimulanspris. Man räknade med 45 000 ha i den förra vårkalkylen. Det blev 79 000 ha. Man räknade med 100 000 ha i år. Det blir 135 000 ha eller något mera. En sådan våldsamt ökning av oljeväxtodlingen måste tyda på att det föreligger ett stimulanspris. Enligt vad de framhålla, som behärska alla detaljer i denna jordbrukskalkyl, gäller även det förhållandet, att en del av de extra kostnaderna

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

för oljeväxtodlingen icke medtagits på omkostnadssidan.

Jordbruksutskottet har ju nyligen uttalat sin betänksamhet mot denna prissättning på oljeväxter. Denna prissättning har emellertid statsrådet själv föreslagit. Man vågade från jordbruksutskottets sida inte direkt gå emot denna prissättning med hänsyn till att dessa oljeväxter spela en betydande roll för vår fettförsörjning. Oljeväxtodlingen är ju också till förmån för landet, när det gäller att spara på valutor för import av råvaror till margarinindustrien. Jordbruksutskottet fick därför nöja sig med att uppmana statsrådet att i fortsättningen noga följa denna fråga och se till att rimlig balans i fortsättningen upprätthålles.

Men om det nu är på det sättet, att man brutit ut denna prissättning och gjort den till en sak för sig samt därvid motiverat prissättningen på ett speciellt sätt med hänsyn till folkhushållets allmänna intresse, då kan man med goda skäl säga, att det inte är rimligt, att det stora flertalet av jordbrukare, som inte odla oljeväxter, ensamma skola taga hela konsekvensen av denna prissättning. Jag skall gärna medge, att det knappast finns något överläggningsämne för oss här i kammaren, som bättre passar för en ändlös diskussion än frågan om jordbrukskalkylen. Det är självfallet inte lätt att göra en kalkyl på detta område, där kalkylen omfattar omkring 3 000 miljoner kronor och avser hela detta mångskiftande jordbruk. Jag tror emellertid, att det finns goda skäl för att den post, som reservanterna här föreslagit att ställas vid sidan om kalkylen, får bäras av folkhushållet i dess helhet, vilket då givetvis innebär, att den får bäras även av den fjärdedel av befolkningen, som jordbrukarna representera.

När det sedan gäller producentbidraget, skulle jag för min del gärna ha accepterat jordbruksministerns resonemang, om man hade bevarat detta pro-

ducentbidrag i den form, som föreslagits från det håll som jag representerar. Vi ha tidigare sagt, att producentbidraget bör vara ett verkligt producentbidrag och att det bör ingå som en integrerande del i jordbruksregleringen. Vi ville då, att man skulle ha ett producentbidrag, som utgick med 6 öre i stället för med 12 öre per kilogram men på dubbelt så stor mjölmängd i jämförelse med vad som beslöts. Jag tror, att erfarenheten ute i bygderna visar, att denna vår ståndpunkt var den riktiga. Nu tog man i stället och pressade ned detta producentbidrag i botten. Man gav för mycket per kilogram på för liten mjölmängd. Man har därigenom till stor del lagt över detta producentbidrag även på sådana arbetarsmåbrukare, som ha betydande inkomster från annat håll. Under sådana förhållanden innebär det ingen inkonsekvens från vår sida, om vi i nuvarande situation säga, att det, på grund av att man på detta sätt snedvridit hela detta producentbidrag och pressat ned det alldeles för långt i botten, kunde vara rimligt, att en del därav lades vid sidan om kalkylen. Det är under alla förhållanden rimligt, att denna sak över huvud taget rättas till. Utskottet har enat sig om att i föreliggande situation så bör ske.

I fråga om båda dessa poster, d. v. s. såväl oljeväxterna som producentbidraget, är det fråga om att taga hänsyn till belopp, som bra illa korrespondera med den allmänna jordbrukskalkylen. Man bör beakta dessa summor, när man i fortsättningen utformar jordbrukspolitik.

Jag vill här även säga, att 1947 års beslut om jordbrukets priser innebär, att man skulle lämna totalkalkylen och i stället gå över på typjordbrukskalkylen. Man skulle med andra ord låta jordbruk med mellan 10 och 20 ha åker bli i huvudsak avgörande för prissättningen. Om man skulle förfara på det sättet i dag, då hade båda dessa

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

poster spelat en mycket liten roll i kalkylens slutsumma med hänsyn till det principbeslut, som riksdagen fattade 1947. Detta beslut ha vi hittills inte kunnat verkställa därför att det statistiska materialet fattas. På grund härav innebära de korrigeringar, som man här begär, ingenting som i princip strider mot en gång fattade beslut.

Sedan tror jag för egen del, vilket jag även sade ifrån i min reservation till 27-mannakommitténs betänkande, att man aldrig kan göra stora politiska avgöranden till en direkt funktion av ett statistiskt material. Man måste taga hänsyn till billighet och rättvisa, till psykologiska faktorer och allmänna förhållanden över huvud taget. I annat fall blir det ju knappast politik.

Från utskottsmajoritetens sida har sagts att man skulle söka undvika en sänkning av reallönerna, som skulle sätta in via prisstegringen. Reservanterna ha menat, att om man lägger samman de prisstegringar, som här föreslås, och jämställer dem med de prissänkningar, som i andra sammanhang ägt rum, så uppkommer det ingen stegring av index. Det är naturligtvis klart, att det kan bli en stegring av index genom att andra varor stiga, men jordbruksprodukterna behöva inte orsaka någon stegring av index.

Om det nu verkligen är på det sättet, att jordbrukarna representera en låglönegrupp, är det väl orimligt, att man skall bevara index oförändrat genom att låta jordbruksprodukterna kompensera vad industriprodukterna verka i prishöjande riktning. Ser man efter vad de prishöjningar, som reservanterna här föreslagit, verkligen innebära, finner man, att de indexmässigt sett endast göra något mindre än en enhet. Om man tar hänsyn till vad potatis och ägg fallit i pris sedan september förra året fram till mars i år, gör detta ungefär 1,2 enheter. Nu inryms i priset på ägg en viss säsongrörelse, men räknar man ifrån den, skulle

jag tro, att det hela väger så jämnt, att ingen här kan ställa sig upp och bevisa, att reservanternas förslag i och för sig innebär en stegring av livsmedelskostnaderna. Under sådana förhållanden ha ju jordbruket och dess representanter inte orsakat någon sänkt reallön. Om reallönen ändock kommer att sänkas, beror detta på andra faktorer, som inverka på levnadskostnadsindex.

Jag vill här något beröra statsrådets resonemang om index. Hans resonemang innebar ju en rätt markerad uppvisning i förmågan att se en del av problemet och blunda för andra saker. Sålunda sade statsrådet, att äggpriset kr. 3:30, som man satte in i kalkylen i augusti i fjol, grundades på en ren gissning. Ja, det kan man ju säga, men då kan man lika gärna säga att hela jordbrukskalkylen är en ren gissning. Detta äggpris ingick nämligen i jordbrukskalkylens inkomstsumma på samma sätt som fallet var med andra priser. Detta pris, kr. 3:30, multiplicerade man med äggproduktionen, och då fick man fram den inkomstsumma, som tillgodoräknades jordbruket. Om detta var en ren gissning utan realitet, innebär detta, att en del av de inkomster, som man i fjol gav jordbruket, grundade sig på rena bluffen. Något annat resultat kan det inte bli av ett sådant resonemang.

Statsrådet räknade i sitt anförande upp de kommande prisstegringar, som man förutser och som man tydligen accepterat redan i förskott. Statsrådet fick på det sättet fram prishöjningar, som medförde, att man nu inte kunde justera priset på mjölk och mjölkprodukter. Han räknade bl. a. med att priset på kött skulle stiga med en enhet. Det har nu överallt från socialdemokratiskt håll förkunnats, att framför allt priset på kött inte skulle få stiga. Men nu förutsätter tydligen statsrådet Sträng, att priset på kött skall stiga lika mycket som motsvarar alla de andra justeringar, som man begärt från jord-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

brukets sida. Dessa prisjusteringar representera ju, som jag nyss framhöll, inte mer än knappt en enhet.

Det är svårt att få ståndpunkter och motiveringar i detta fall att löpa samman. Vi veta alla, att primörer av grönsaker och frukt äro speciellt dyra. Således är ny potatis dyrare än gammal potatis, och färska produkter äro över huvud taget dyrare än produkter, som lagrats från föregående år. Detta känna vi alla till. Så har förhållandet varit i alla år. Om man skall resonera om levnadskostnader, bör man väl i alla fall räkna med utjämnade medeltal per år och inte bygga upp sitt resonemang på så uppenbart ohållbara konstruktioner som statsrådet Sträng i detta fall försökt göra.

För säkerhets skull sade han ifrån att detta resonemang var sakligt och realistiskt. Jag tror nog att jordbruksministern är tämligen ensam om den åsikten. Såsom jag sagt förut, kan man inte låta den politiska ståndpunkt, som det här gäller att taga, enbart bli resultatet av vissa matematiskt givna förhållanden, utan det måste också ske ett politiskt bedömmande.

Jag tror att en mycket stor majoritet av folket här i landet har utifrån sådana allmänna överväganden kommit till den uppfattningen, att en höjning av mjölkpriset är rimlig och nödvändig. Av Svenska mejeriernas riksförenings årsberättelse för föregående år framgår, att de svenska konsumenterna under år 1948 köpte mera mjölk än någon gång tidigare. Mjölkkonsumtionen ökade från år 1947 till år 1948 med $2\frac{1}{2}$ procent. Vad som här är avgörande är hur husmödrarna, som ju bortse från åsiktsmässiga och politiska spekulationer, bedöma varans pris och värde, och husmödrarna ha tydligen vid denna bedömning funnit, att en ökad mjölkkonsumtion passar väl in i en förståndig hushållning. I livsmedelsindex, där totalsiffran nu är 181, har socialstyrelsen upptagit mjölken till

155 enheter, vilket visar att socialstyrelsen och husmödrarna ha ungefär samma uppfattning om mjölkens relativt låga pris i förhållande till andra näringsmedel.

Mjolkproduktionen har däremot minskat under förra året. 4 600 jordbrukare upphörde då helt med sin mjölkproduktion. Läget är alltså det, att konsumenterna ökat sina inköp, medan producenterna minskat sin produktion, vilket är ett ganska gott vittnesbörd om hur priset och kvaliteten på varan bedömes av konsumenterna å ena sidan och producenterna å andra sidan.

Det har ju, såsom här tidigare nämnts, publicerats en gallupundersökning om hur en höjning av mjölkpriset med 5 öre — något som ju inte nu har förutsatts — skulle uppfattas. 45 procent av de tillfrågade ansågo en sådan höjning rimlig, medan 35 procent tyckte att den inte var rimlig. 19 procent hade inte någon åsikt om saken. Inom TCO ansågo 45 procent att höjningen var rimlig, medan 37 procent inte gjorde det. Inom Landsorganisationen t. o. m. ansågo så många som 31 procent 5-öreshöjningen rimlig.

Nu gäller det, som sagt, inte någon 5-öreshöjning, utan en höjning av brutto 3 öre. Dessa 3 öre skulle ju inte heller i sin helhet läggas till konsumentpriset, utan en del därav skulle tillföras jordbrukarna subventionsvägen. Det skulle emellertid ha varit rätt intressant att få se resultatet av en gallupundersökning om hur en höjning av mjölkpriset med 3 öre betraktas. Det är nog troligt, att även bland dem, som tillhöra LO, skulle denna gång ett betydligt större antal ha ansett höjningen rimlig.

Det går inte att komma ifrån att det ute bland jordbrukets folk börjar finnas en viss kreaturströtthet. Den sociallagstiftning, som företagits på senare år och som i och för sig är tacknämlig, har skapat svårigheter att hålla tillräckligt med arbetskraft för dju-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

rens skötsel, och detta har inverkat ganska starkt på mjölkproduktionen. Att sedan mjölkproduktionen var högre under första kvartalet i år än under första kvartalet i fjol, är inte så underligt, eftersom 1947 års skörd var dålig och 1948 års skörd bra. Skördens kvalitet återverkar nämligen mest på mjölkproduktionen under det kommande årets första kvartal.

Jordbruksministern framhöll här, att jordbrukarnas ställningstagande till en fortsättning av mjölkproduktionen inte sker i vår utan i höst. Det kan vara riktigt, i den mån det gäller försäljning av vuxna djur, men icke i den mån det är fråga om att lägga på kalvar för den fortsatta produktionen, ty då sker bedömningen lika mycket nu på våren som i höst. Det hade därför varit värdefullt att förutom statistiken över slaktning av storboskap även få en siffra för slakten av spädkalvar, ty denna siffra säger i själva verket mera om tendensen på litet längre sikt.

Det har vidare sagts, att vi nu inte få vidtaga några åtgärder som innebära att vissa grupper höja sina inkomster. Men vårt samhälle är ju som sådant dynamiskt, och det är inte möjligt att ens inom det nuvarande pris- och lönestoppets tidsgränser låsa fast utvecklingen, utan man måste taga hänsyn till vissa förhållanden. Lönestoppet har nog inte heller blivit hundraprocentigt. Enligt socialstyrelsens siffror har industriarbetargruppen, tagen i vidsträckt mening, under tiden från februari 1948 till februari 1949 ökat sina inkomster med 5,4 procent, vilket i pengar räknat utgör mellan 300 och 400 miljoner kronor. Det har alltså inte beträffande denna grupp lyckats att hålla något absolut lönestopp.

Det har man nog däremot gjort när det gäller statstjänstemännen, fränsett enstaka lågt avlönade grupper, som vi nu i år ha beviljat höjda löner. För jordbrukarnas del uppvisar den löpande kalkylen, så långt den hunnit kont-

rolleras när propositionen skrevs, en underbalans på 60 miljoner kronor. Om man bortser från å ena sidan oljeväxtodlarna och å andra sidan de mindre småbrukare, som få producentbidrag eller i varje fall en större del därav, så tyder denna siffra på att för det stora mellanskiktet av jordbrukare har det skett en inkomstförsämring och att med hänsyn därtill reservanternas förslag säkerligen är mycket välmotiverat.

Jordbruksministern var även inne på frågan om äggpriset och det fall som förekommit i detta. Profetior om ett ännu större prisfall ha ju inte saknats, och om ett sådant skulle inträffa, skulle det för många jordbrukare medföra ett kännbart inkomstbortfall. Bortsett från en liten grupp äggproducenter, som driva det hela i större skala, är det nämligen framför allt det stora flertalet småbrukare som ägna sig åt äggproduktion, och för dem har denna inkomstkälla haft stor betydelse. Vi reservanter ha ju inte satt i fråga, att man skulle eftersträva ett högre medelpris än det som finns upptaget i kalkylen, d. v. s. kr. 2:50, och som ju inte på något sätt innebär att äggproduktionen skulle favoriseras, snarare tvärtom. Men å andra sidan ha reservanterna velat understryka, att man i varje fall bör försöka hålla detta pris.

I denna församling skulle det kanske också vara skäl i att något begrundade den roll som riksdagen tilldelats i detta sammanhang. Sedan jordbruksministern tämligen ensidigt har beslutat, att prissättningen i år inte skall ske nu på våren, utan skjutas på framtiden, begär han en fullmakt att själv klara av den saken, varvid det heter att vad jordbruksministern sålunda kommer att besluta skall underställas riksdagen så snart ske kan. Men när det kan ske, veta vi ingenting om. Det har sagts att prissättningen skall företagas i augusti eller senare. Jag tvivlar emellertid på att man blir färdig därmed i augusti.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

I varje fall lär man väl inte bli det, om den sammankoppling med den övriga diskussionen om inkomstbildningen skall företagas, som nu säges vara huvudskälet för ett uppskov, utan det kommer nog då att dröja betydligt längre, innan prissättningen för jordbruket är klar.

Under alla förhållanden innebär emellertid den väg, som jordbruksministern har valt, att riksdagen i realiteten inte har något att säga till om beträffande den fortsatta utvecklingen — d. v. s. vi få ju i efterhand tala om vad vi tycka om det hela, men mera blir det inte. Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tycks inte — det har framskymtat även i andra sammanhang — tillmäta den saken någon större vikt, men riksdagen själv borde väl fästa ett visst avseende därvid.

Jag ber, herr talman, att med hänvisning till vad jag här anfört få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Gunnarsson, Sandberg, Löfroth, Sjölin, Andersson* i Långviksmon, *Widén, Stjärne* och *Mårtensson* i Smedstorp.

Herr HÆGGBLOM: Herr talman! Vi ha ju på högerhåll varit med om både trepartimotionen och den gemensamma reservation, som de borgerliga representanterna avgivit i utskottet, och jag anser att det finns anledning att inför kammaren deklarerera skälen till detta vårt ställningstagande.

I diskussionen här har, inte minst genom statsrådet Strängs anförande, frågan om jordbruksprisregleringen ställts i ett bestämt samband med den allmänna stabiliseringspolitiken. Jag vill understryka att hänsynstagandet till detta samband har i mycket hög grad varit vägledande även för vårt ståndpunktstagande. Vi acceptera i da-

gens läge, att stabiliseringssynpunkten är den viktigaste, även om vi kanske inte äro hågade att ge den fullt så dominerande betydelse som regeringen har velat göra.

Jordbrukets insats i produktionsstegrande riktning skymtade ju i regeringens fyraårsplan, där det kalkylerades med en produktionsökning på 8,5 procent för jordbruket. Det är självklart av betydelse att produktionsökningen inom jordbruket kan under ett så viktigt år i denna fyraårsplan som det år, som börjar den 1 september 1949 och slutar den 31 augusti 1950, hålla den beräknade takten. Men såväl inom jordbruket som inom andra näringar ha givetvis prisfrågorna mycket avgörande inflytande på produktionsökningen, och skulle nu den viktigaste produktionsgrenen inom jordbruket, nämligen mjölkhushållningen och nötkreaturskötseln, som i inkomstkalkylen svarar för mera än hälften av den totala inkomsten, sättas i en sämre ställning än tidigare, så riskeras i avsevärd grad det bidrag till näringslivets produktionsökning och stabiliseringsprogrammets genomförande, som man i regeringens fyraårsplan räknat med för jordbrukets del.

Beredskapssynpunkten får inte heller lämnas alldeles åsido, när det gäller att bedöma hithörande frågor. Det tycks som om man, sedan man konstaterat att mjölkproduktionen under första kvartalet i år är större än under motsvarande tid förra året, ville skjuta alla bekymmer ifrån sig. Men det är ju ändå inte bara med mjölk, smörfett och dylikt som nötkreaturskötseln förser vårt folk utan också med andra ting. Man kan inte upphöra att oroas för framtiden därför att margarinfälten, såsom de kallas ute i bygderna, stå särskilt vackra och gula i år. Ty av rapshalmen få vi inte, ärade kammarledamöter, några kotletter, medan vi ju få oxkött av utmjölkade kor. Statsrådet Sträng har här meddelat, att

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

utslaktningen av storboskap under innevarande år minskat med inte mindre än 17 procent, och gå vi därtill fram emot en ytterligare åtstramning av mjölkproduktionen, riskera vi att beredskapssituationen i fråga om kött blir försämrad.

Det finns, när vi resonera om dagens fråga, även skäl att erinra om att 1947 års beslut om inkomstutjämning mellan jordbrukarna och andra folkgrupper icke är på något vis av riksdagen upphävt. Men sedan 1947 har det inte tagits något nytt steg i syfte att minska klyftan i löneavseende mellan i jordbruket arbetande och dem, som arbeta inom andra näringsgrenar. Under 1948 kommo verkningarna av den dåliga foderskörden i vägen för ett beslut i sådan riktning. Jag tycker emellertid att vi böra erinra om det löfte som en gång är givet. En annan sak är, att jordbrukarna självklart äro, med hänsyn till behovet av en stabilisering, villiga att diskutera om anstånd med löftets infriande.

Jag är dock inte riktigt säker på att jordbruksministern måtte med rättvis hand åt jordbruket, när han här talade om de offer som olika folkgrupper fått göra i samband med stabiliseringssträvandena. Han nämnde att jordbrukarna, när de skrevo under stabiliseringsprogrammet, avstodo från en utjämning av klyftan mellan inkomster och utgifter med 15 miljoner kronor, men han talade inte om att när kalkylen räknades om, så visade det sig att jordbrukarna fått avstå 61 miljoner kronor. Statsrådet sade vidare, att de löneökningar, som de till LO anslutna arbetarna avstått för stabiliseringens genomförande, rörde sig om flera hundra miljoner. Jag misstänker att statsrådet därvid räknade även med sådana löneökningar, som inte kommit till stånd därför att LO avstått från att utnyttja läget på arbetsmarknaden till att uttaga högsta möjliga löner i den föreliggande situationen. Men

skall jämförelsen vara riktig, måste den naturligtvis ske under hänsynstagande även till de priser, som jordbrukarna vid en fri prisbildning skulle ha kunnat erhålla under de gångna åren, då importerade livsmedel betingade två å två och en halv gång högre pris än de svenska jordbrukarna erhöilo. När jordbrukarna villigt avstodo från att försöka ens tillnärmelsevis få ut t. ex. världsmarknadspriset på brödsäd, så måste det sägas att även de offer, som gjorts av jordbrukarna, rört sig om betydande belopp.

Frågan om hur en stabilisering skall uppnås bör ju diskuteras endast ur saktliga synpunkter, men beklagligt nog tycks man alltmer hänge sig åt att diskutera denna fråga ur politiska synpunkter. Det har under de sista veckorna av denna riksdag varit en tendens hos regeringen att tillgripa det argumentet, att en stabilisering är nödvändig, så fort det varit fråga om att ta ståndpunkt till en sak som regeringen har funnit misshaglig. Till och med hans excellens herr statsministern tillät sig under diskussionen om kommunisternas innehav av förtroendeposter antyda, att upphävandet av bestämmelsen om slaktgodemän skulle kunna inverka på stabiliseringspolitiken.

Men om man på detta sätt i tid och otid kör fram med stabiliseringspolitiken, går det kanske till sist så som för pojken, som skrämde med vargen: det är ingen som tror att det ligger fullt allvar bakom det hela. Det kan gå inflation också i ord.

När saken nu gäller, att jordbruket begär en till sin storlek exakt känd prisökning med hänsyn till en till sin storlek exakt känd prissänkning på jordbrukets produkter, som har skett sedan stabiliseringspolitiken infördes, och när vi veta, under vilka tidsperioder detta har inträffat, finns det enligt min mening sakligt stöd inte för hur många åsikter som helst, utan för endast en åsikt, åtminstone i sakfrågans avgrän-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

de detaljer. Jag kan med mitt sätt att resonera inte undgå att komma till att det avgörande för bedömningen av hur en förändring av jordbrukspriserna påverkar stabiliseringen måste vara livsmedelskostnadsindex. Det är vitsordat och av ingen bestritt, att detta har sjunkit från 185 till 181 sedan den 1 september i fjol. Minskningen kan delvis ha berott på priset på importerade livsmedel och på fisk, men den har alldeles säkert också berott på ägg-, potatis- och grönsakspriserna. I vilken utsträckning dessa ha påverkat index är ju redan omtalat.

Det har gjorts en saklig invändning mot detta resonemang, nämligen att sänkningen av livsmedelskostnadsindex även beror på en säsongmässig sänkning av äggpriset, vilket kan beräknas åter stiga under instundande höst. Men i så fall har man väl också rätt att räkna med att den underbäddning för ett ännu lägre äggpris när äggproduktionen ökar fram i december, som sker genom riksdagsbeslutet nu, kommer att innebära, att det bottenpris, som staten garanterar, sänkes från 2 kronor 50 öre till 2 kronor. Detta gör det mycket troligt, att en prishöjning under höstmånadernas lågproduktion kommer att följas av en väsentlig prissänkning sedan.

Det har talats om att ett frigivande av köttet skulle kunna öka livsmedelskostnadsindex med en procent. Uppgiften förefaller emellertid rätt egendomlig med tanke på att fårköttet, som ju nu har varit fritt, för dagen är ungefär 80 öre billigare än i fjol för vuxna djur och ungefär 50 öre billigare för lamm.

Vi röra oss här på gissningarnas plan, men i den mån man har någon hållpunkt för sina gissningar gå dock dessa icke i den riktning, som statsrådet Sträng här utpekat. Livsmedelskostnadsindex hotas inte av förslaget. Den prissänkning, som har skett innevarande år, går till 85 miljoner kronor; den prishöjning, som här begäres, går till 87 miljoner kronor — smörpriset

förutsättes oförändrat och kompenserat av en prissänkning på margarin.

När statsrådet Sträng behandlade denna sak, gjorde han sig skyldig till en, som jag tycker, ganska egenartad konstruktion. Han pekade på att sänkningen av margarinaccisen hade förorsakat en inkomstminskning för svenska staten på 20 miljoner kronor, och bums var han färdig att föra detta på jordbrukets konto. Varje sänkning av priset på ett livsmedel, som företages för att livsmedlen skola bli billigare och varigenom någon inkomstminskning förorsakas staten, skall alltså föras på jordbrukets konto.

Vi ha all anledning att nu liksom tidigare bestämt opponera oss mot att livsmedelssubventionerna förblandas med någon sorts jordbrukssubvention. Livsmedelssubventionerna kommo till i betydande omfattning på 1940-talet. Under 1930-talet hade vi visserligen haft statliga prisregleringsåtgärder, men då hade medlen anskaffats huvudsakligast av jordbruket självt genom acciser på kli, kraftfoder och dylikt. Det var inte förrän vi kommo fram till stabiliseringspolitiken i krigets början som man införde livsmedelssubventionerna för att hålla priserna nere. I stället för att ge jordbrukarna full och skäligen ersättning för deras bidrag till folkhushållet tog man alltså skattemedel och gav till jordbrukarna för att konsumenterna inte skulle behöva betala så mycket, emedan man befarade, att stabiliseringspolitiken annars skulle komma på sned.

Detta har emellertid många gånger uttolkats och uttolkas säkerligen av åtskilliga i denna kammare så, att det är jordbruket som skall ha dessa medel från statskassan. Det är emellertid ingenting annat än subvention till konsumenterna för att deras levnadskostnader inte skola stiga.

När nu ingen kan göra gällande annat än att livsmedelskostnadsindex har utvecklat i sjunkande riktning, tycker

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

jag talet från regeringens, Landsorganisationens och en del tjänstemannaorganisationers sida om ett hot mot stabiliseringen är obegripligt. För regeringen är det tydligen en politisk argumentering. Den vill inte vara med om denna sak, och så är det tydligen med de andra parterna. Även om inga sakskaäl förebbringas för att dessa parter skulle frånträda den överenskommelse, som träffades förra året om lönestabiliseringen, kan det naturligtvis vara så, att man vill göra sig fri från det löfte man gav förra året och som säkerligen har medfört, att man inte fått in så stora inkomster som man annars skulle ha kunnat få. Nu vill man inte vara med om det längre, och då söker man för att komma ifrån löftet i fortsättningen ange det svepskalet, att man inte vill vara med om stabiliseringen, om jordbrukspriserna ändras.

Jag tycker det i denna situation är särskilt beklagligt att jordbrukarorganisationerna, Landsorganisationen och tjänstemannaorganisationerna inte redan ha sammanförts. Regeringen visste mycket väl, att avtalen för de olika organisationerna inte slutade på samma datum. Den har inte haft någonting emot och redovisar också tydligt i propositionen, att avtalet med jordbrukarna är slut den 31 augusti, medan de andra grupperna äro bundna till och med den 31 december. Jag finner det högst egendomligt att man, trots att man vet att det inte klaffar med data för förbindelsernas upphörande, resonerar som så, att de, vilkas kontrakt utgå tidigast, skola få detta förlängt utan deras hörande för att man skall kunna bygga på det vid förhandlingarna med dem, vilkas kontrakt utgå senare. Rimligare hade väl varit, att man tagit upp förhandlingar med alla parter så tidigt, att saken hade kunnat klaras upp innan jordbrukets avtal utgår. Trots att man nu vet, att avtalet utgår den 1 september och att det varit vanligt med överläggningar redan på våren,

lovat man inte ens i propositionen att avtalet skall vara färdigt till 1 september, utan man talar om att jordbrukskalkylen skall omräknas i augusti eller senare. Det gör att man tycker, att regeringen vid vägandet av de olika folkgruppernas betydelse för den kommande stabiliseringspolitiken i någon mån undervärderat jordbruket, och den har kommit att framstå som mindre tillmötesgående mot jordbrukarna än mot andra folkgrupper.

Inkomstsidan av jordbrukskalkylen visar en inkomstökning, som sammanhänger med en ökning av produktionen i förhållande till föregående år. Vi ha väl räknat med att sådana inkomstökningar, som stå i samband med produktionsökningar, inte äro inflationsdrivande och ur den synpunkten inte farliga för stabiliseringen.

Så ha vi på inkomstsidan producentbidraget, som är ett socialt bidrag sådant det nu är utformat. Jag bör kanske erinra om att vi alltid ha fört de sociala bidragen vid sidan om stabiliseringen, när vi diskuterat den ekonomiska politiken. Vi ha räknat med att de öka köpkraften, men det ha vi låtit dem göra, emedan vi ha ansett detta motiverat ur social synpunkt. Nu råder emellertid det egendomliga förhållandet, att dessa sociala bidrag, som komma de minsta jordbrukarna till del och som, därigenom att de tagas ut av skattemedel, liksom alla andra sociala subventioner bäras av hela folket, de räknas in på jordbrukets inkomstsidan. Utöver att dessa bidrag täckas medelst skattemedel skola de användas för att minska övriga jordbrukargrupperns möjlighet att få täckning för de utgiftsökningar, som ha inträtt.

På utgiftssidan i jordbrukskalkylen förekomma också arbetslöner, och de ha blivit rätt mycket diskuterade i samband med kalkylens uppgörande. Det redovisas i propositionen, att Lantarbetarförbundets representant i livsmedelskommissionens råd har anmält, att lant-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

arbetarna komma att kräva löneökningar i höst, om denna uträkning godkännes.

Jag ber att få erinra om att totalsumman, arbetslöner, som upptages i utgiftskalkylen, för nästa år är 26 miljoner kronor mindre än i år. I årets kalkyl är den 2 000 miljoner kronor, och för nästa år är den beräknad till 1 974. Det är alltså en absolut minskning i de arbetsutgifter, som beräknats för jordbrukets del, och större delen härav har tillkommit jordbrukarna själva. Timlönen är höjd med 0,39 öre och är alltså nästan exakt densamma som den som fanns införd i kalkylen för 1948/49. När den kalkylen lämnades utan anmärkning från lantarbetarna, är det oförklarligt att de i år, då det är praktiskt taget samma timlön men en mindre total utgiftssumma för löner, begära en justering. Jordbrukarna skola dock inte anmärka på någon sådan justering, om den står i förbindelse med justeringar av andra arbetslöner och om den kan täckas av höjda produktpriser.

Dagens Nyheter har slutit upp på denna anmärkningslinje och har gjort ganska egenartade konstruktioner. Man har där sagt, att allt fler bli av den övertygelsen, att vi inte borde taga med löner för jordbrukarna och deras familjer i jordbrukskalkylen, utan bara för lantarbetarna. Jag vill säga, att om man hade börjat med denna metod 1938/39 och fortsatt fram till nu, skulle vi nog ha fått precis samma index för arbetslönerna som vi nu ha, när vi även ha tagit med jordbrukarna själva och deras hemmavarande barn. Jag är emellertid säker på att en sådan kalkyl kunde ha åstadkommit rätt egenartade orättvisor i många avseenden. Lönekostnaden skulle då ha varit väsentligt lägre; jag skulle misstänka, att den skulle vara bara en tredjedel av den summa, varmed den nu ingår i kalkylen. Det gör att andra poster i kalkylen skulle ha inverkat väsentligt mer.

I nästa års kalkyl ha t. ex. handels-

gödselmedlen ökats med 19 miljoner kronor. De 19 miljoner kronorna utgöra inte mer än 0,9 procent av de arbetslöner, som nu stå i kalkylen. Hade vi däremot bara haft de kollektivavtalsanställda lantarbetarnas löner med i kalkylen, skulle en sådan ökning av handelsgödselmedlen ha inverkat med 4 procent. Det har således inte alltid varit till jordbrukarnas fördel att vi räknat med denna stora lönesumma, men om en sådan kalkyl skall stämma något så när med verkligheten, är det nödvändigt att man plockar med så mycket av både utgifter och inkomster som över huvud taget är möjligt. Om inte kalkylen omfattar så många kostnadsposter som möjligt, bli förskjutningarna på enstaka punkter inte relativt riktiga i förhållande till verkligheten.

Det är nödvändigt att säga om den kalkyl, som nu är godkänd som rättsnöre till dess typjordbrukskalkylen föreligger, att vi måste taga den med förstånd. Jordbruksministern har i dag kraftigt understrukt, att vi måste taga den sådan som den har varit och inte ändra på någon siffra. Ja, ärade kammarledamöter, det blir säkerligen allt svårare att göra på så sätt ju längre vi komma bort från den dag, då kalkylen gjordes upp. De priser på både förnödenheter och produkter, som ha satts in i den första kalkylen, ha tillkommit under fri prisbildning, och fördelningen av olika kvantiteter i kalkylen har byggts på förhållandena under en fri ekonomi. Ju längre vi röra oss bort från 1938/39, desto svårare blir det att ta denna jordbrukskalkyl utan några som helst justeringar.

Vi ha i år genom de undersökningar, som gjorts av sakkunniga inom livsmedelskommissionen, fått besked om att man år efter år har beräknat räntan på i jordbruket investerat kapital utan att öka detta kapital med de nyinvesteringar, som undan för undan ha gjorts från 1938 fram till 1945 och även senare. Vi bli då från vår sida betänk-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

samma om huruvida en sådan kalkyl trots de uppenbara misstagen skall vara absolut avgörande utan någon som helst justering. Vi måste taga hänsyn till produktionsförändringar som ha inträffat, och vi måste taga hänsyn till huruvida några bestämda grupper bland jordbrukarna ha fått förmåner som inga andra grupper ha fått. Det vill statsrådet Sträng nu förmena oss, och det förefaller som om han även vid de förhandlingar, som skola äga rum i höst och vid vilka han kanske inte kommer att ställa sig helt avvisande till en justering av mjölkpriset, inte skulle kunna tänka sig några justeringar utöver de höjningar på 47 miljoner, som nu äro uträknade men som kanske vid augustiuträkningen skola visa sig gälla en något högre eller lägre summa.

Men, mitt herrskap, tänk om man försökte göra en sådan här kalkyl, inte för jordbruket, utan för det svenska hantverket med alla dess olika grenar. Låt oss säga, att skomakarna hade fått särskilda förmåner, emedan man ville hålla skorna vid liv så länge som möjligt och importera så litet läder som möjligt — jag jämför dem med oljeväxtodlarna, som fått höga priser på sina produkter emedan man vill att det skall produceras så mycket margarintråvaror som möjligt. Hade det då varit någon klok människa som tyckt, att därför att skomakarnas förtjänster tillåtits stiga skulle skraddare och målare och bagare och de andra hantverkarna avstå lika mycket, så att inte hela gruppen får mera än förut? Då är det väl ändå inte riktigt, att när man i detta fall gjort upp med en liten grupp av jordbrukare så att deras inkomstsumma stiger, så skola vi ta detta ifrån övriga jordbrukare. Eller låt oss se på dessa producentbidrag, som med 75 miljoner kronor komma endast gruppen småbrukare till del. Kan det vara rimligt, när man ger en sådan social hjälp — som jag förut sagt skattevägen — att de övriga jordbrukarna, som inte genom den hjälpen få

sina utgifter på något sätt sänkta, skola få vidkännas lägre priser än som annars skulle varit fallet?

Det ser ut som om man från regeringens sida är beredd att inom jordbruket genomföra en punktförbättring på samma sätt som man beträffande skatterna givit sig på punktbeskattning. Men vi veta att punktbeskattningen är en orättvis beskattning — en punktförbättring, som alltså bara kommer en liten del jordbrukare till godo, är minst lika orättvis. Det skulle vara intressant om vi kunde göra upp en kalkyl, där vi plockade bort oljeväxtodlarnas inkomster och utgifter och småbrukarnas inkomster och utgifter på mjölk och så hade resten kvar, som inte påverkades av förmåner åt dessa bägge grupper. Då är jag för min del ganska övertygad om att det för den stora massan av jordbrukare, som stå mellan dessa grupper, skulle framträda ett behov av en väsentlig inkomstökning för att deras kalkyl skulle gå jämnt i lås.

Vad här förut sagts om ränteposten instämmer jag i, om behovet av mjölkprisförbättring instämmer jag i liksom i fråga om behovet av värprissättning och skall inte uppta tiden med att ytterligare dröja därvid. Vad mjölkpriset beträffar har jag sett kalkyler uppgjorda med mycket rimliga förutsättningar och av mycket sakkunnigt folk, som kommit fram till produktionskostnadspriser, vilka ligga mellan 40 och 50 öre. Jag har försökt granska dessa kalkyler så kritiskt som det varit mig möjligt men har inte kunnat finna något anmärkningsvärt. Jag har för min ringa del en serie ekonomiska analyser av mjölkproduktionen i mitt eget jordbruk ända från 1921, och de tala sitt tydliga språk, att de senaste årens utveckling lett mot en försämrad räntabilitet av mjölkproduktionen. Och jag kanske får erinra om hur experimentet uppe i Bjärme — som dock gjordes under förhållandevis gynnsamma betingelser — resulterade i en betalning för grovfod-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ret som ligger långt under produktionskostnaderna.

Så skall jag, herr talman, bara stanna vid en enda sak till, nämligen subventionerna. Vi ha från högerns sida accepterat, att de subventioner som utgingo föregående år och som utbetalades till jordbrukarna, skola utgå också under nästa produktionsår. Jag vill inte fördölja att vi ur våra allmänna politiska synpunkter varit mycket betänksamma i fråga om ett sådant förord, och jag vill också säga att man ur jordbrukets synpunkt har all anledning att ställa sig betänksam gentemot subventionerna i fråga om livsmedlen.

När subventionerna hålla nere utvecklingen av livsmedelsprisen i landet behöva vi aldrig riskera, att löneaktioner som vissa yrkesgrupper göra — låt oss säga industriarbetare — medföra att de, i den mån de öka priset på jordbruksförnödenheter, leda fram till ökade produktkostnader, utan då komma subventionerna att hindra sådana prisförändringar att slå igenom. Vi ha dock fr. o. m. 1940-talets stabilisering böjt oss för subventionerna men vi vilja markera, att det är för stabiliseringens skull och inte för jordbrukets skull. Vi ha ju en lädersubventionering, men ingen i denna kammare beskyller väl vår ledamot herr Äqvist för att ta emot subventioner. Men dessa subventioner för livsmedelskostnadernas nedpressande torde bra många av kammarens ledamöter betrakta såsom enbart en gåva till jordbruket.

Blir det nya löneförhandlingar i höst som följd av att avtalet om stabiliseringspolitiken behöver justeras, vore det oerhört värdefullt, om man vid dessa löneförhandlingar toge upp frågan om borttagande av den rest utav kristidshushållningen, som ligger däri att vi ha subventioner för att hålla livsmedelspriserna nere. Men i den situation som nu föreligger, herr talman, har jag ingenting annat att göra än att ansluta mig till det som reservanterna anfört i

fråga om subventionssumman liksom jag också ansluter mig till reservationen för övrigt.

Häruti instämde herrar *Östlund, Larsson* i Karlstad, *Staxäng, Nolin, Nilsson* i Bästekille och *Nilsson* i Svalöv.

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! En av de föregående talarna, herr Svensson i Ljungskile, sade att jordbrukskalkylen är ett ämne lämpat för ändlösa diskussioner. Jag tror att han har rätt och vi ha ju erfarenhet därav under de gångna åren. Jag har emellertid en känsla av att man knappast genom diskussioner om detaljer i jordbrukskalkylen kan komma fram till en lösning regeringen och jordbruksorganisationerna emellan. Det är ett stort spörsmål, särskilt i debatten i år, som jag tror att man knappast kan komma till rätta med inom jordbrukskalkylens ram och som man därför i viss mån måste behandla fristående, nämligen frågan om mjölkproduktionen. Men först, herr talman, ett par ord om kalkylen, som den föregående talaren slutade med.

Jordbrukets förhandlingsdelegerade ha liksom motionärerna yrkat, att en del av producentbidraget — 39 miljoner kronor av sammanlagt 75 miljoner — skulle dras av från kalkylens inkomstsida. Motiveringen härför är som bekant att jordbrukare med mindre än 10 hektar genom de av 1947 års riksdag beslutade nya bestämmelserna om producentbidraget erhållit en inkomstökning med detta belopp. Man menar nu att denna inkomstökning icke motsvaras av någon kostadsökning och att vi därför här ha en snedvridning av kalkylen.

Reservanterna karakterisera producentbidraget som ett produktionskostnadsstöd för det mindre jordbruket. Det är svårt att veta vad reservanterna egentligen mena med detta uttryck. Pro-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

duktionskostnadsstöd har ju utgått även till andra grupper av jordbruk, och vid 1947 års riksdag beslöto vi i fråga om riktlinjerna för den statliga jordbrukspolitiken att skapa ett gränsskydd för den inhemska jordbruksproduktionen gent emot den utländska för att kunna upprätthålla en prisnivå inom landet som skulle kunna ge en självständig och en i förhållande till jämförbara folkgrupper likvärdig utkomst för jordbrukets utöware. Läget på den internationella livsmedelsmarknaden tenderar snabbt att göra behovet av detta gränsskydd aktuellt. Ett dylikt gränsskydd är emellertid principiellt ingenting annat än ett produktionskostnadsstöd till hela det svenska jordbruket.

Enligt propositionen har RLF-ordföranden Bernhard Ekström sagt vid livsmedelskommissionens och priskontrollnämndens råds gemensamma sammanträde den 18 mars, att särskilda producent- och kontantbidrag borde betraktas såsom sociala bidrag och icke räknas med i kalkylen. Herr Hægglom använde också uttrycket sociala bidrag. Jag skulle vilja fråga de övriga reservanterna, om man är överens om denna terminologi. Då bör man säga ifrån detta, ty man får ju med detta uttryck klart för sig vilken tankegång som ligger bakom. Är då producentbidraget att betrakta som samhällelig fattigvård? Jag anser att denna fråga har en viss betydelse, och det kanske kan erinras om hur det nuvarande producentbidraget kom till.

27-mannakommittén föreslog, det är riktigt, kontanta, behovsprövade bidrag utan samband med en viss produktion. Regeringen föreslog behovsprövade producentbidrag på mjölk. Emellertid beslutade riksdagen som bekant något annat. Den biföll nämligen en kommunistisk motion om producentbidrag på mjölk till jordbruk under 10 hektar, att utgå utan behovsprövning. För att inte ta äran av herr Staxäng vill jag erinra om att han hade en motion med lik-

artat innehåll. Det nuvarande producentbidraget är, som jag ser det, ett tilläggspris på mjölk, levererad från småbruk. Vi ha här i landet 300 000 jordbruk med över två hektars åker, och av dem äro över 200 000 i gruppen 2—10 hektar. Producentbidragsberättigade äro sålunda inte hälften av de svenska jordbruken, som statsrådet Sträng förklarade, utan två tredjedelar av alla egentliga jordbruk. Skulle vi räkna dit alla brukningsdelar i landet, alltså även de med mindre jord än två hektar, bli tre fjärdedelar bidragsberättigade.

Det rör sig här om ett pristillägg, motiverat med hänsyn till produktionskostnaderna vid det övervägande antalet jordbruk i landet, som utgår på en viss produktion. Att kalla detta socialt bidrag är enligt min mening en förnärmelse mot småbrukarna och avslöjar också en ytterst osmaklig storbondeinställning.

Från vårt håll äro vi i princip med om en differentierad prissättning på jordbruksprodukter, dvs. en prissättning som tar hänsyn till produktionskostnaderna vid olika slag av jordbruk och i det här fallet till produktionsförhållandena vid den överväldigande majoriteten av jordbruk. Och vi skulle för vår del exempelvis inte ha något emot, att producentbidrag infördes jämväl på kött och fläsk, om detta vore tekniskt genomförbart. Vi skulle inte heller vända oss emot ett visst producentbidrag även till innehavare av jordbruk med en areal av 10—15 hektar. Att producentbidragen utgå av statsmedel har inte med saken att skaffa — det gör även pristillägget på kött och fläsk och mycket annat av inkomsterna för jordbruket och som i nuvarande läge, det har herr Hægglom rätt i, får betraktas som en subvention till konsumenterna. Jag anser emellertid att det är oriktigt, att man utesluter producentbidraget från inkomstsidan, i varje fall så länge vi ha en totalkalkyl.

Med oljeväxtodlingen är det givetvis

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

en annan sak. Inkomsterna från den ha en mycket liten spridning och det är som reservanterna säga, att en större ansvällning av inkomsterna från denna produktionsgren hotar att pressa ned priserna på andra produkter. Detta visar emellertid bara hur olämplig en totalkalkyl i och för sig är som fundament för prissättningen på jordbruksprodukterna.

Det väsentliga härvidlag är dock under alla förhållanden frågan om mjölkproduktionens dåliga lönsamhet. Övergången till kreaturslös och kreatursvag jordbruksdrift visar en tilltagande tendens, även om jag tror att man inte skall övervärdera den. Vid den övervägande delen av våra jordbruk, de små och medelstora som svara för större delen av vår animalieproduktion, kan man nämligen inte lägga ned denna produktionsgren och övergå till att odla spannmål, sockerbetar och oljeväxter. Visserligen skulle en sådan övergång innebära en radikal minskning av innehavarnas och deras familjemedlemmars arbetsbörda, men den skulle också medföra — trots fördelaktiga priser på vegetabilier — en minskning av deras reella inkomst. Fördelen av en sådan övergång ligger egentligen i att man kan minska arbetskraften, och den kan man utan vidare skära ned vid ett storjordbruk, om man slopar den animaliska produktionen. Vid de mindre jordbruken utvinnet man därvidlag ingenting, då man som regel inte har anställd arbetskraft och naturligtvis inte kan avskeda sig själv. Bibehållande av animalieproduktionen är för småbrukens vidkommande därför nödvändigt för att bevara levnadsstandarden.

Att mjölkproduktionens lönsamhet är dålig tror jag att alla äro på det klara med. Övergången därifrån till annan produktion vid de större jordbruken, där man ändå har den mest rationella mjölkproduktionen, bevisar detta och bevisar det enligt min mening bättre än vad varje utredning i saken kan göra.

Jag har också en känsla av att uppgången av fläskproduktionen i någon mån sammanhänger med att man även vid de mindre jordbruken anser det fördelaktigare att för närvarande använda fodret till svinuppfödning än till mjölkproduktion.

Mjölkproduktionen är ju den största av jordbrukets produktionsgrenar och den avgörande. Den är både national-ekonomiskt och för den överväldigande delen av våra jordbrukare axeln i hela produktionen. Den måste upprätthållas och den måste ökas, det anser jag vara ett nationellt intresse, ett intresse för hela folket. Hur skulle det gå med vår s. k. stabiliseringspolitik och särskilt vår handelsbalans, om vi tvingades övergå till import av kött och smör och kondenserad mjölk i större mängder — om nu dessa varor över huvud taget kunna anskaffas på världsmarknaden?

Detta spørsmål är enligt vår mening huvudfrågan i årets diskussion om jordbrukspriserna. Om vår mjölkproduktion, som är grundvalen för hela jordbruksproduktionen, hotas av stagnation, hotas därigenom utvecklingen av hela jordbruksproduktionen och därmed vår självförsörjning. För att motivera åtgärder mot detta hot behöver man väl inte, som motionärerna och reservanterna göra, tillgripa diskutabla sifferkonster, såsom att dra vissa summor av producentbidraget och inkomsten från oljeväxtodlingen från kalkylens inkomstsida för att komma till det resultatet, att mjölkpriset måste höjas med 3 öre. Att mjölkproduktionen tenderar att stagnera och gå tillbaka är ett faktum, och att åtgärder måste vidtagas tror jag icke någon på allvar kan ifrågasätta.

Till de av statsrådet Sträng lämnade siffrorna om mjölkproduktionens storlek vill jag göra en liten kommentar. Det är riktigt, att man kan påvisa en höjning av mjölkinkvägnings under första kvartalet i år jämfört med första kvartalet i fjol. Men jag tror att en så-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

dan jämförelse är missvisande. Man bör se hur mjölkinvägningen tett sig de senaste åren, och först då, tror jag, får man fram en rättvisande tendens. År 1946 invägdes sålunda enligt kungl. propositionen 3 520 000 ton, år 1947 3 422 000 ton och år 1948 3 361 000 ton. Siffrorna för första kvartalet i år visa att produktionen repat sig litet grand efter den stora utslaktningen som skedde efter missväxten. Vi ha fått en liten höjning i förhållande till bottenläget. Men jag tror att ingen skulle vilja påstå att de ökade invägningssiffrorna för första kvartalet komma att ge till resultat att vi komma upp till toppunkten 1946, troligen ej heller till 1947 års siffra. Jag tror inte, att man får övervärdera denna lilla återhämtningstendens, som kunnat konstateras efter missväxten.

Jag tror att stagnationen är ett faktum och att absolut tillbakagång är något som måste tas med i synfältet. Då det här tillika rör sig om en produktion som det stora flertalet av våra jordbrukare, dvs. småbönderna, äro beroende av och av vilken de ha sin huvudsakliga inkomst, äro åtgärder så mycket mera motiverade.

Jag kanske kan förstå motiven till motionärernas uppläggning av frågan. Från jordbruksorganisationernas sida har man beredvilligt givit sin anslutning till den ekonomiska politik som föres. Det innebär framför allt lönestopp för arbetare och tjänstemän och därför vill man ej nu begära någon direkt inkomstförbättring för jordbrukets del. Men då man ändå anser sig böra få en sådan, måste man finna motiv för att, som det heter, »inom den ekonomiska stabiliseringens ram» ernå en förbättring, varför man anser sig till varje pris böra motivera sina förslag rent kalkylmässigt. Jordbrukskalkylen — och de som snickrar ihop den — i all ära, men behöver man verkligen krångla till denna sak som man gör? Jag är av den uppfattningen att läget beträffande vår mjölkproduktion är så-

dant, att den måste behandlas som en särskild fråga, och därvidlag är det för övrigt icke fråga om något undantag. Jag erinrar mig sålunda vad som under de gångna åren gjorts från statsmakternas sida för att hålla byggnadsproduktionen uppe och för att skogsavverkningarna skulle bli så stora som möjligt. För närvarande talar man om åtgärder för ytterligare utveckling av vår järnindustri och av hela vår exportindustri — och är då mjölkproduktionen mindre viktig?

Jag kan å min grupps vägnar deklarera, att vi anse att åtgärder för en ökad lönsamhet inom mjölkproduktionen äro behövlige i nuvarande läge och att vi även äro beredda att tillstyrka bättre prisförhållanden för dem, som producera dessa produkter.

Emellertid synas oss vissa skäl ändå tala för regeringens linje i denna fråga, vilken linje som bekant går ut på att skjuta på avgörandet ett par tre månader. Regeringens skäl för uppskov anges ju vara dels att man vill avvakta skördeutfallet, dels att frågan bör sammankopplas med spørsmålet om lönestoppets vara eller icke vara. Det förra skälet kan väl icke tillmätas någon större betydelse, då man ju förr om åren fastställde priserna på livsmedel vid en tidpunkt då man lika litet som nu hade kännedom om skördeutfallet. Det andra skälet är givetvis väsentligare: skall ett högre mjölkpris t. ex. tillåtas slå igenom i konsumentpriserna — vilket naturligtvis icke nödvändigt måste bli fallet — påverkar detta givetvis levnadsstandarderna för andra grupper. Det har sagts att livsmedelsindex från september till mars har sjunkit, men levnads-kostnadsindex som helhet har dock stått stilla på grund av att vi ha för dålig priskontroll på kläder och skodon m. m., för vilket vi icke kunna lasta konsumenterna och givetvis icke heller jordbrukarna. Lönestoppet förbands på sin tid också med löfte om vissa pris-sänkningar, som man skulle söka åstad-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

komma. I vart fall har lönestoppet mig veterligt aldrig förbundits med några bestämmelser om att en prissänkning på en vara skulle åtföljas av prishöjning på en annan.

Det finnes enligt min mening vissa skäl för att pröva livsmedelspriserna i samband med avgörandet i lönepolitiken. Men då anmäler sig givetvis också en annan fråga: Skall då mjölkpriset göras helt beroende av avgörandet i lönepolitiken? Det anse vi icke, det ber jag få understryka. Jag tror, att även om det icke blir några lönejusteringar måste vi ändå förbättra mjölkproduktionens lönsamhet. Men det kan ju givetvis ske, och det bör då enligt vår mening ske, över statsbudgeten.

Det finns också ett annat skäl för uppskov, som här har berörts, och det är kötttransoneringens upphävande, som är aktuellt och som man räknar med skall åtföljas av upphävandet av normalpriserna på köttvaror. Reservanterna vilja ha en prisförhöjning med 16 öre per kg, men frågan är, om prisförhöjningen kommer att stanna därvid om det blir fri prisbildning? Det vet ingen, och i verkligheten tror nog ingen att höjningen kommer att stanna där. Enligt årets jordbrukskalkyl kommer köttproduktionens värde under kommande produktionsår att nå upp till en summa av 230 miljoner kr. med nuvarande normalpriser. Om ransoneringen upphäves förutsätter livsmedelskommissionen att priserna skola tillåtas svänga mellan 15 procent över och 15 procent under nuvarande normalpriser. Att de komma att svänga över normalpriserna med nuvarande tillgång på kött, betvivlar jag icke. Men skulle de stiga 15 procent, skulle prisförhöjningen ej stanna vid 17 miljoner kronor som reservanterna förutsätta utan vid 37 miljoner. Det finns skäl för att definitivt fastställa jordbrukspriserna först i samband med kötttransoneringens upphävande. Jag är också överens med principen om vårprissättning och man bör icke utan

vägande skäl frångå denna princip. Men då böra sådana förhållanden råda, att man vet sig kunna ha priserna i sin hand åtminstone under de närmaste månaderna. Men här befarar man en prisförhöjning, som man nog ej kan klara av på det enkla sätt som Aftontidningen propagerar för, nämligen att man skulle låta bli att köpa och äta kött. Det är, icke minst när det gäller de kroppsarbetande, en metod som enligt min mening vore föga tilltalande.

Olägenheten av ett uppskov synes också vara oväsentlig. Motionärerna tala om riskerna för minskat pålägg i sommar, men vad skulle det vara för mening med att slå ihjäl kalvarna nu, när prisförhöjning på kött vinkar i en nära framtid. För övrigt är icke mjölkproduktionens problem något som är plötsligt påkommet.

Detta gör, herr talman, att vi i valet mellan reservationens och regeringens förslag stannat för att stödja det senare. Vi komma alltså att stödja utskottets förslag även om vi inte i flera stycken dela utskottets motivering. Vad vi icke äro överens med utskottet om är det som icke finnes i denna motivering. Vi sakna främst ett positivt uttalande om åtgärder för bättre lönsamhet för mjölkproduktionen i landet, åtgärder som enligt min åsikt icke böra få bli helt beroende av lönestoppet och som man nog måste vidtaga, även om de icke till alla delar kunna passas in i jordbrukskalkylen.

Jag skall till slut, herr talman, ta upp till diskussion regeringens handläggning av denna fråga eller rättare sagt en detalj i denna handläggning. Då matfetsransoneringen släpptes i mars, höjdes smörpriset med 40 öre medan margarinpriset sänktes. Jordbrukarna fingo emellertid ingen del av prisförhöjningen, då utgående mjölkpristillägg minskade i samma mån som smörpriset höjdes. Man kan säkert diskutera om inte mjölkpristillägget bort utgå oförändrat, och bönderna fått räkna sig smörpris-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

förhöjningen till godo. Saken är nämligen den att enligt livsmedelskommissionens beräkningar kommer kalkylen för innevarande år att giva till resultat ett underskott av 60 miljoner kronor. Även om statsmakterna på grund av 4-procentsregeln ej äro skyldiga kompensera detta belopp, kan man diskutera, om man inte med hänsyn till mjölkproduktionens läge borde på något extra sätt ha stött denna med de 20 miljoner kronorna som fanns kvar av tillgängliga medel för mjölkpristillägg, vilket skulle betytt något mer än ett öre på mjölkpriset. Men om regeringen icke ansåg sig kunna avgöra denna sak utan riksdagen, på grund av att man genom margarinnaccisens sänkning icke skulle haft tillräckliga medel, borde ju den saken snabbt ha kunnat ordnas, alldenstund riksdagen var samlad vid tillfället.

Men även om man inte ville frånga 4-procentsregeln, borde åtgärden ändock enligt min mening ha varit försvarlig. Vid denna tid, alltså i slutet av mars, var man redan klar med att underskott skulle föreligga i kalkylen för nästa år och de 20 miljoner kronorna kunde i stil med vad man gjorde 1947 påförts kalkylen för nästa år. Ett oförändrat mjölkpristillägg med nuvarande smörpris skulle givit 60 miljoner kronor nästa år eller mer än vad underskottet i kalkylen utvisar, även om kravet på 7 miljoner kronor i räntekostnader hade tagits med. Icke minst med hänsyn till producentbidragets bortfall för jordbrukare med mellan 10 och 15 hektar hade denna åtgärd varit berättigad, men framför allt skulle ett frångående av vårprissättningens princip givits en smidigare och acceptablare form och givit regeringen ett bättre förhållingsläge gent emot jordbrukareorganisationerna.

Vad de nya beräkningsmetoderna för jordbrukets räntekostnader beträffar, skall jag ej ingå därpå. De synas mig i stort sett vara rimliga. Redan vid 1947

års riksdag uttalade vi oss för en rättvisare fördelning av jordbrukets byggnadskostnader, och denna fråga är ju bra nära beslätad.

I propositionen vidrör jordbruksministern 1947 års riksdags beslut om utjämnande av löneklyftan mellan jordbruk och andra näringar. Takten i fråga om utfyllandet av denna måste emellertid bli beroende av de ekonomiska möjligheterna, framhåller statsrådet. Jag har ingenting att invända mot resonemanget i och för sig, men det måste ju ändå vara någon takt. Det synes mig som om en rättvis beräkning av jordbrukets räntekostnader vore något som man under nästa produktionsår borde kunna orka med som ett led i utjämnningen. Jag tycker för min del, att motionärerna hellre bort använda detta som motivering för sina krav.

Herr talman! Jag har med det sagda sökt motivera vår ståndpunkt. Vi ha icke väckt någon motion i denna fråga, och man kan ju fråga sig varför vi icke motionsledes föreslagit det som jag här omnämnt i fråga om mjölkpristillägget. Det är klart att ett förslag härom endast skulle ha varit ett förslag till en dellösning, som väl inte skulle ha resulterat i en uppgörelse mellan regeringen och jordbrukarnas organisationer. För det andra ha vi, som jag nämnt, anslutit oss till regeringens huvudlinje om uppskov, då vi ansett att övervägande skäl tala därför. För övrigt har vår representant i priskontrollnämnden redan tidigare utvecklat i huvudsak de synpunkter i fråga om mjölkpriset jag här anfört, och man har sålunda icke svävat i okunnighet om den ståndpunkt vi intagit.

Jag vill sluta med en förhoppning, att de meningsskiljaktigheter som här förefinnas skola kunna lösas på ett förhållingsmässigt sätt och att vi inom ramen för de ekonomiska möjligheter som finnas skola kunna bemästra ett av de problem som den svenska jordbruksproduktionen otvivelaktigt har att brot-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

tas med, nämligen mjölkproduktionens dåliga lönsamhet.

Herr ANDERSSON i Löbbo: Herr talman! Efter den hittills förda debatten äro motiven tämligen väl avbetade. Statsrådet Sträng har tidigare utförligt redogjort för den ståndpunkt regeringen intagit till förevarande proposition som av utskottsmajoriteten tillstyrkts. De skilda talesmännen för reservationen ha framlagt sina åsikter i skickligt upplagda föreläsningar. Detta gör att återstoden av debatten skulle kunna inskränkas till att återstående talare bara uppträda och instämma med statsrådet Sträng eller med någon av oppositionens företrädare. Jag har gjort denna randanmärkning från början för den händelse det skulle inträffa, att jag som förste talesman för utskottet skulle bli en aning mera kortfattad än någon av oppositionens talesmän; det må väl vara mig ursäktat.

Man har som bekant under innevarande år inte kunnat nå någon överenskommelse mellan regeringen och jordbrukets förhandlingsdelegerade. Jag säger att tyvärr någon sådan överenskommelse inte kunnat uppnås, ty det hade varit önskvärt att så kunnat bli fallet. Orsaken till att detta resultat inte kunnat ernås har tidigare klargjorts av jordbruksministern, och jag återkommer kanske till detta en aning senare. Det har inte varit möjligt, trots att skillnaden i buden mellan de förhandlande parterna sett i förhållande till storleken av jordbrukets totalkalkyl, på omkring 3 miljarder kronor, inte har varit så synnerligen stor. Förhandlingsdelegerade från jordbrukets sida ha i skrivelse den 13 april preciserat sin ståndpunkt, som innebär täckande av ett framräknat inkomstunderskott på 128 miljoner kronor. Detta är beräknat under förutsättning, att för kommande skördeår samma statliga priställing komma att utgå som för inneva-

rande år. Beloppet överstiger med omkring 82 miljoner kronor det inkomstunderskott på 47 miljoner kronor, som erhålles för den händelse att prognosen upprättas efter hittills tillämpade beräkningsgrunder. Utskottsreservanternas förslag sammanfaller i huvudsak med vad jordbruksdelegerade föreslagit. För täckande av denna summa å 128 miljoner kronor önska reservanterna en priset höjning på konsumtionsmjölk, vissa mejeriprodukter och nötkött med tillhoppa 87 miljoner kronor. Återstoden föreslås skola utgå av statsmedel i form av pristillägg. För att nå upp till nettokalkylens underskott ha reservanterna använt sig huvudsakligen av två räknepoperationer. Den ena är, att de vilja borträknä 35 miljoner kronor av inkomsterna på oljeväxtodlingen, och den andra är, att de vilja borträknä 39 miljoner kronor av producent- och kontantbidraget till mjölkproducenter. Jag förmodar, att reservanterna, då de tagit denna ståndpunkt, förutom vad de anfört i sin reservation jämväl ha utgått ifrån en viss princip, nämligen den, att jordbrukets inkomster böra avpassas så att skilda produktionsgrenar och olika grupper av jordbrukare inte böra vara alltför mycket skilda i inkomststävseende. Ja, jag kan ge en sådan princip mitt fulla erkännande, men när jag gjort detta måste jag tillägga, att jag har svårt att förstå hur detta vare sig med användande av nuvarande totalkalkyl eller systemet med typjordbrukskalkyler mer än till viss begränsad omfattning skall kunna åstadkommas. Producentbidraget verkar i viss mån inkomstutjämnande mellan små och stora jordbrukare. De små jordbruken lämna nämligen obestriddigt en sämre räntabilitet i jämförelse med de fullständiga och större. Det förefaller mig därför som om ett borträknande ur kalkylen av producentbidraget måste vara något i hög grad orimligt och dessutom verka i motsatt riktning till den, som jag föreställer mig ha varit den principiellt

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

rätta enligt reservanternas uppfattning. Förändringarna i producentbidragets konstruktion, som här av ett par talare berörts, innebära ju ingenting annat än att det skett en förskjutning, som i än högre grad än tidigare gynnar de mindre och minsta jordbrukarna. Prissättningen på oljeväxterna verkar däremot på ett helt annat sätt. De jordbrukare, som bo i de gynnade trakter av landet, där oljeväxtodling kan bedrivas, få genom rådande stimulanspriser på dessa växter en favör på andra jordbrukares bekostnad. Småbrukarnas möjligheter till en sådan odling äro rätt begränsade; denna odling utföres främst av de större odlarna. Då herr Hægglom här gjorde ett försök att försvara reservanternas förslag att borträkna en stor del av oljeväxtinkomsterna från jordbrukskalkylen och därvid tog exemplet med hantverket, så undrar jag om herr Hægglom tänkt den saken till slut. Herr Hægglom sade, att om exempelvis hantverkets totala inkomster skulle baseras på en totalkalkyl av inkomster och kostnader och skomakaren då skulle få bättre betalt för sina skor skulle det medföra att skraddaren finge sämre betalt för de kostymer han sydde. Ja, det resonemanget skulle vara i någon mån hållbart om det vore så, att jordbrukets produktionsförhållanden vore ensartade. Men nu är det ju så, herr Hægglom, att det finns knappast något jordbruk i detta land, som producerar enbart oljeväxter. Vi kunna sålunda säga, att jordbrukarna, om man nu vill använda jämförelsen med hantverkarna, varken äro skomakare eller skraddare utan båda delarna. Den som producerar oljeväxter producerar även andra produkter.

När vi allt fortfarande skola bestämma jordbruksprodukternas prissättning efter en totalkalkyl, som är avsedd att medtaga alla inkomster och kostnader, måste det enligt min mening bli högst missvisande, om en betydande del av en eller annan mera gynnad produk-

tionsgren utbrytes och uteslutes ur kalkylen. Jag vill i detta sammanhang tillåta mig att ge uttryck åt en, kanske en mera personlig uppfattning, och det är att jag inte hoppas så värst mycket på en övergång till ett system med typjordbrukskalkyler som mätare av jordbrukets inkomstbehov. Är det så att materialet blir tillräckligt stort och dessutom representativt medger jag, att det borde givas förutsättningar för en tillförlitligare uppskattning av jordbrukets alla inkomster och utgifter, och därutöver borde det även vara möjligt att bättre än hittills kunna beräkna lönsamheten hos jordbruk av olika storleksordning. Men när det däremot gäller att avgöra hur stort brutto och netto, som jordbruket haft å de skilda produktionsgrenarna, blir det betydligt värre. En uppdelning av omkostnaderna för sädesodling, oljeväxtodling, sockerbetsodling, mjölkproduktion, fläsk- och köttproduktion, fjäderfäavel, skogsskötsel o. s. v., blir alltid rätt vanskelig. När sådana omkostnadsposter som arbetskostnader, maskinanvändning och åtskilligt annat skola uppdelas på ett flertal produktionsgrenar, stöter man på rent av oöverstigligen svårigheter, därför att en sådan uppdelning alltid måste bli en i viss mån mera godtycklig beräkning. Dessa svårigheter sammanhånga med, att jordbruket åtminstone ekonomiskt sett torde vara en den mest komplicerade verksamhet, som en medborgare över huvud taget kan bedriva. Men om det nu är på det sättet, att oljeväxterna åtnjuta en onödigt stor stimulans, och jag är för min del böjd att tro detta, bör tiden nu vara mogen att härvidlag göra en justering av priset på å ena sidan oljeväxterna och å andra sidan övriga produkter. Här stöta vi emellertid på en mycket stor svårighet, nämligen den att prissättningen på oljeväxterna, i likhet med vad som sker beträffande prissättningen på sockerbeterna, sker separat och inte i samband med den allmänna prissättningen; detta har

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

tvivelsutan medfört en viss snedbelastning, då man efteråt avvägt prisstödet åt de andra jordbruksalstren. Jag vill i detta avseende göra den rekommendationen till jordbrukarnas ekonomiska organisationer att söka rätta till dessa missförhållanden. Det bör vara en uppgift av betydande mått att söka ordna det så att prissättningen på samtliga jordbrukets produkter sker på en gång och inte behandlas vid flera olika tillfällen.

Utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts beslut att på grundval av den av livsmedelskommissionen uppgjorda prognosen tills vidare bibehålla prisläget ungefär oförändrat, men att skjuta på den definitiva prissättningen för jordbruksproduktionen i dess helhet till den tidpunkt, då skörderesultatet kan överblickas. Det blir då främst prissättningen på mjölk och mejeriprodukter som kommer att övervägas. Motivet för att denna gång frångå vårprissättningen, som inom parentes inte är någon vårprissättning utan en sommarprissättning, är att detta uppskov är önskvärt för stabiliseringens fullföljande. Reservanternas medgiva, att det är angeläget att stabiliseringspolitiken fortsätter och fullföljes, men de göra också gällande, att den föreslagna prisförhöjningen skulle kunna rymmas inom ramen för en fortsatt prisstabilisering. Detta påstående från reservanternas sida måste väl ändå vara en ren konstruktion. Jag medger för all del, att den konstruktionen kan vara hållbar, men reservanternas ha inte något som helst belägg för att den är hållbar; därom vet man intet, och det finns mycket som tyder på att den *inte* är hållbar. Jag erinrar om att levnadskostnadsindex inte ligger så värst långt ifrån det s. k. taket, d. v. s. den nivå, då tjänstemannalönerna automatiskt komma att stiga. Och när det sker, är det säkerligen ofrånkomligt att lönerna över lag komma att ökas. Och som ett brev på posten kommer då en allmän prissteg-

ring på varor. Det kan hända att detta för jordbrukarnas del kommer att bli till betydligt större nackdel än ett tillfälligt uppskjutande av den förhöjning av mjölkpriset, som reservanternas nu vilja genomföra.

Jag understryker i detta sammanhang vad som här tidigare sagts, nämligen att såväl den kungl. propositionen som utskottsförslaget utgår ifrån att ståndpunktstagandet till mjölkprissättningen är bara ett tillfälligt uppskov. Jag är för min del inte beredd att ta den risk, som reservanternas tagit då de göra konstruktionen, att en höjning av mjölkpriset i nuvarande läge inte skulle ha någon inverkan på stabiliseringspolitiken. Jag är rädd för att den kommer att få en sådan verkan. Olägenheten av ett kortare uppskjutande av prissättningen på mjölken har givits alltför stora proportioner. Att det innebär en viss olägenhet, vill jag för min del visst inte bestrida, men jag tror att denna olägenhet mer än väl uppväges därav, att stabiliseringspolitiken säkras. Jag är angelägen om att understryka utskottets uttalande, att det definitiva beslutet angående grunderna för prisregleringen skall underställas riksdagen. Jag uttalar samtidigt en förhoppning om att de förhandlingar mellan regeringen och jordbrukets organisationer, som snart torde komma att upptagas, skola leda till ett positivt resultat och att resultatet skall bli acceptabelt ur såväl jordbrukarnas som konsumenternas synpunkt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HÆGGBLOM (kort genmäle): Herr talman! Detta mycket försonliga och koncilianta uttalande av jordbruksutskottets aktade vice ordförande förleder självklart inte någon tillspetsad replik från min sida.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Enligt herr Andersson i Löbbo vore det reservanternas mening, att producentbidraget skulle borträknas för de mindre jordbrukarnas vidkommande. Det är emellertid självklart, att ett borträknande ur kalkylen av detta producentbidrag inte betyder, att de mindre jordbrukarna inte skola ha något tillägg för sin mjölkproduktion. Men den frågan hör inte hit. Den diskussionen kommer väl i annat sammanhang, om man vill ha detta tillägg utformat på annat sätt än det nuvarande producentbidraget. Orsaken till att man velat räkna bort en del av detta producentbidrag ur kalkylen är att man inte vill att detta belopp så att säga skall gå ut över andra jordbrukares möjligheter att få sin utgiftsökning täckt genom en förbättring av produktionspriset.

Jag skall mycket gärna medge, att mitt exempel från hantverket i någon mån haltade, men det finns dock jordbrukare, för närvarande till ett så betydande antal som 20 000, som inte syssla med mjölkproduktion och för vilka mjölkpriset sålunda inte spelar den ringaste roll. I den mån de äro oljeväxtodlare skaffa de sig bättre inkomster än dem som mjölken ger, och producentbidragets intagande i dess helhet i kalkylen betyder alltså, att mjölkproducenterna få det i motsvarande mån sämre. Om man jämför inkomstdeklarationer från jordbrukare, som huvudsakligen ägna sig åt mjölkproduktion, och från jordbrukare, som endast i mindre utsträckning eller kanske inte alls ägna sig däråt, skall man nog få belägg för detta påstående. Även om mitt exempel haltar har det dock sålunda en hel del att säga oss.

Den prissättning på en gång, som herr Andersson i Löbbo uttalade sig för på jordbruksprodukter, överensstämmer helt med önskemål, som gjort sig gällande inom jordbrukarorganisationerna.

Till sist, herr talman, några ord om

vår kalkyls hållbarhet. Herr Andersson i Löbbo sade, att i en dylik fråga veta vi ingenting. Självklart är, att så snart vi röra oss med förhållandena i framtiden, röra vi oss också med osäkra moment. Vad vi veta är emellertid, att den prissättning, som föreslagits i reservationen, allt som allt inte påverkar livsmedelskostnadsindex med mer än en enhet. Men det är ju inte så tokigt att veta det.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! I den mån herr Anderssons i Löbbo anförande tangerade vad jag förra gången sade har jag ingenting att lägga till eller dra ifrån, utan kan nöja mig med att hänvisa till anförandet i fråga. Jag har begärt ordet endast för att ställa en eller två frågor till herr Andersson i Löbbo.

Herr Andersson sade i slutet av sitt anförande, att man här har att väga emot varandra ett avgörande nu enligt reservanternas förslag och ett tillfälligt uppskjutande av en förhöjning av mjölkpriset. Nu ber jag att få fråga herr Andersson, om han talar å regeringens och det socialdemokratiska partiets vägnar, när han säger, att det endast är ett tillfälligt uppskjutande av mjölkprisets höjning. Det är klart att det på jordbrukarhåll är av betydande intresse att veta, att denna höjning av mjölkpriset står på lut och kommer i en nära framtid. Kunde herr Andersson därtill säga något om storleken av denna höjning, vore tacksamheten så mycket större.

Herr ANDERSSON i Löbbo (kort genmäle): Herr talman! Jag ber först att till herr Hæggbloom få säga, att jag inte missförstått honom ett dugg; jag förstod tvärtom mycket väl vad han avsåg med sitt anförande. Men då herr Hæggbloom med anledning av sitt olyckligt valda exempel nu söker slinka ut genom en bakdörr, så kan jag inte tillåta detta, därför att av hans tal om de

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

20 000 jordbrukarne, som inte producera mjölk, får man inte låta inbilla sig, att dessa jordbrukare producera enbart oljeväxter; de framställa otvivelaktigt jämväl en hel del andra animalieprodukter. Jag tror sålunda att herr Hæggblooms exempel är lika orimligt som jag i mitt första anförande gjorde gällande.

Sedan kommer herr Svensson i Ljungskile och ställer en eller två frågor till mig. Han undrade, om jag talade å egna eller regeringens eller det socialdemokratiska partiets vägnar, då jag uttalade mig om det föreslagna uppskovet med prissättningen på mjölken. Den här gången hade jag för säkerhets skull — det vore nog säkrast att alltid göra så — antecknat en del av mitt första anförande, och därav framgår det, att jag inte talat om ett direkt uppskjutande av en förhöjning av mjölkpriset, utan om ett kortare uppskjutande av detta beslut. Men att jag sedan yttrade mig i sådana ordalag att det framgick, att jag för min personliga del trodde, att en justering av mjölkpriset uppåt var ofrånkomlig, torde nog herr Svensson i Ljungskile ha kunnat läsa ut.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Vad som står i herr Anderssons i Löbbo manuskript kan jag av naturliga skäl icke veta något om. Men hans yttrande gick ut på att det var fråga om ett tillfälligt uppskjutande av förhöjningen av mjölkpriset. Nu ha vi fått veta, att det endast var ett uttryck för herr Anderssons personliga mening i frågan om det skall bli en höjning eller ej. Det är alltså ingenting för jordbrukarna att bygga på, när det gäller det socialdemokratiska partiets hållning.

Herr ANDERSSON i Löbbo (kort genmäle): Jag tycker icke att vi skola behöva diskutera detta så mycket, herr Svensson i Ljungskile. Jag rekommenderar bara herr Svensson att nog-

grant studera det yttrande som chefen för jordbruksdepartementet statsrådet Sträng hade i kammaren i dag. Ur det skall säkerligen herr Svensson i Ljungskile kunna läsa ut en hel del, om herr Svensson bara vill.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö: Herr talman! Tidigare om åren ha vi varit vana att möta godsägare Liedberg som förste opponent i disputationerna om jordbrukets prisfrågor. Vi minnas alla, hur han stred för glatta livet för sin ståndpunkt, kunnigt och med gott humör. De tre herrar, som bland andra undertecknat reservationen och här i kammaren talat för densamma, äro också mycket kunniga män i denna fråga. De äro väl bevandrade i jordbrukets och jordbrukspolitikens heliga skrifter. Det har visat sig, att de äro skickliga uttolkare av desamma till egen favör. Jag skall villigt erkänna, att de veta mycket mer än jag om dessa ting. De förkroppsliga jordbrukarorganisationens ställning, villkor och krav. Det vore förvisso mycket oklokt av oss att icke med tillräckligt allvar lyssna till vad de ha att säga.

Jag har gjort detta både i utskottet och här i kammaren. De ha sagt vad de kräva, och vad de icke direkt sagt ut har man kunnat läsa sig till av tonfallen. Vi sakna icke alldeles förmåga att tyda halvkvädna visor. Det man icke sagt ut har man i alla fall sört för att herrarna närstående tidningar givit uttryck åt. Det är t. ex. en ledare i sista numret av RLF-Tidningen, som jag kommer till litet längre fram.

Jag har icke begärt ordet för att gå in i någon sorts närkamp om detaljerna i våra skiljaktiga uppfattningar. De sakerna ha jordbruksministern och herr Andersson i Löbbo klarat av för vår del. Jag har bara känt behov av att få göra en personlig deklaration som svar på de påståenden och de antydningar, som upprepats vid skilda

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

tillfällen och i olika sammanhang, t. ex. i den nyss berörda artikeln i RLF-Tidningen, och som gått ut på att de skäl, som föranlett de socialdemokratiska jordbrukarna och deras representanter i utskottet att stödja propositionen, icke kunna samordnas med jordbrukets intressen samt att vi, som stött regeringens linje i denna fråga, såsom organiserade i de ekonomiska föreningarna, därmed också skulle ha gjort oss skyldiga till solidaritetsbrott. Det är ungefär vad som framgår av den åsyftade artikeln.

Det har i denna artikel också sagts, att vårt ställningstagande skulle vara en belastning för oss, när vi återvända till hemorten. Jag hyser inga bedrägliga förhoppningar om att kunna övertyga herrarna, att vårt ställningstagande ingalunda är uttryck för vare sig ovilja eller likgiltighet för jordbrukets berättigade intressen. Jag har bara begärt ordet för att framhålla en som jag tycker fullständigt självklar och ganska enkel sak, nämligen att jordbrukets problem liksom de allra flesta frågor kan betraktas från två sidor. De båda betraktelsesätt som här bryta sig mot varandra kunna väl, herr Norup, både det ena och det andra vara uttryck för mycket väl genomtänkta uppfattningar och åskådningar, som vi var på sitt håll gentlemannamässigt kunna fordra respekt för utan att vi skola bli förklarade för fågelfria eller varg i veum. Om jag och mina utskottskamrater bakom utskottets utlåtande ha en annan grundsyn i fråga om handläggningen av jordbrukets prisfrågor än reservanterna, kan ingen från det hållet fordra, att jag och de som jämte mig stå under utskottsutlåtandet skola uppgeva eller ens moderera denna vår uppfattning. Det är mycket beklagligt, om vi svikit herrarnas förhoppning om att vi skulle frondera mot regeringens förslag. Men jag hoppas i alla fall, att ni erkänna ärligheten och konsekvensen i vår uppfattning, när jag går över till

att en liten smula redovisa motiven för densamma.

Jag har för min del, i den mån jag sysslat med dessa ting, alltid drivit den tesen, att vi aldrig kunna tänka på att lösa jordbrukets produktionsproblem i vårt land utan att det sker i samarbete och samförstånd med de stora konsumentgrupperna i det svenska samhället. Ingenting kan få mig att tro, att vi exempelvis kunna nå den jämställdhet med andra grupper, som uppställts som mål för vår jordbrukspolitik, utan att vi få medverkan från arbetare och löneanställda. Det är heller ingen som kan förneka, att vi marscherat ett stycke på vägen fram mot denna jämställdhet. Från jordbrukarhåll har man alltid varit angelägen att framhålla, att jordbruket under kriget gjorde sin samhällsplikt och litet därtill; det är riktigt. I sammanhang därmed kunna vi också kosta på oss ett erkännande, att konsumentgrupperna burit de högre livsmedelskostnaderna med föredömligt lugn. När samma grupper som jag talat om, konsumentgrupperna, godtagit grunderna för jordbrukspolitik, ha de också garanterat okränkbarheten av likställighetsprincipen. Att det sedan kommit samhällsekonomiska hinder i vägen och stoppat takten kunna icke dessa grupper lastas för.

Vi ha ju en fyraårsplan för stabilisering av samhällsekonomin. Vi veta vilka som stå bakom den och givit utfästelser. Bland utfästelserna återfinna vi t. ex. stopp för inkomsthöjningar och för fördyrade levnadskostnader. Jag vill icke förneka, att en inkomstsänkning icke skulle kunna tänkas kompensera inom stabiliseringens ram. Men jag har en bestämd uppfattning, att en överenskommelse om detta säkrare än nu kan träffas då samtliga parter mötas i höst för att så att säga taga pulsen på varandra och gemensamt lindra varandras bekymmer under beaktande av alla de omständigheter som kunna inverka på denna prövning. Vid den

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

tidpunkten ha vi väl ändå en säkrare fixering av stabiliseringsläget och en bättre överblick över skördeutfallet.

Jag tror att det var någon av herrarnas reservanter som i utskottet ville göra gällande, att vi på majoritetssidan skulle vara fiender till tre öres höjning av mjölken, såsom de uttryckte det. Jag kan svara på samma sätt som herr Andersson i Löbbo: Det är icke sant; men vi kunna icke nu taga ställning till frågan om en höjning och denna höjnings storlek i ören, utan det kan säkrare bedömas i höst. Det går icke att bara hänvisa till indexfallet sedan september i fjol med fyra enheter och säga, att här ha vi utrymme för det krav man från jordbrukarhåll ställt. Det är nämligen så — vilket jag ej hört någon påpeka under debatten — att index steg mellan augusti och september i fjol med jämnt fyra enheter efter att ha legat oförändrat från maj till augusti i fjol. Alltså, den siffra man jämför med nu, nämligen 185 i septemberberäkningen i fjol, var en toppsiffra, som hade kommit till på grund av prishöjning på ägg och kanske också i någon mån på mjöl, bröd, potatis och det fria färsköttet. Så sjönk index i fråga om livsmedel från 185 till i december 182,6 och i januari 181,5. Då var det andra varugrupper som i någon mån bidro. För april föreligger en stegring till 182, närmast beroende på prisökningen på nötkött, som det sänkta fläskpriset ej förmått neutralisera.

Dessa siffror som jag anfört visa, att det höga indextalet för september 1948 berodde på det höga äggpriset. Det visar också att denna höjning var säsongmässigt betonad. Det visar att de lägre livsmedelspriser och de minskade inkomster för producenterna, som man kräver kompensation för, i icke ringa grad äro förorsakade av en tillfällig och säsongmässig prishöjning på ägg. Hade denna icke inträffat hade man i dag icke kunnat jämföra siffran 185 med 181 utan man hade i stället fått

jämföra dagens siffra 182 med augustisiffran 181.

Jag har bara velat erinra om detta. Det har påpekats förut, att indextaket är 169 och hur knapp den marginal är som vi ha dit. Det är klart, att om vi vända ut och in på våra fickor och plocka rätt på alla växelpengar så skulle vi till nöds kunna plocka in förhöjningen på mjölken. Men herrarna själva kalkylera ju med en förändring uppåt av levnadskostnadsindex som en icke osannolik följd av kötttransoneringsens upphävande. Om man därtill lägger märke till att det icke är enbart jordbrukare, som äro i det predikamentet, att de kunna göra anspråk på kompensation, vill jag för min del säga, att för mig har frågan framstått så att vi befinna oss i en allvarlig riskzon. Redan detta gör att jag ej kan taga på mitt ansvar att medverka till en lösning, som hotar att spränga ramen.

Var det manne herr Hæggbloom, som i en annan debatt i annat sammanhang fällde uttrycket, att man icke skall sträcka tårna längre än skinnfällan räcker? Nåja, jag skulle kunna påminna om de orden, och jag skulle kunna tillägga, att det beror också i någon mån på hur långa benen äro. Den risk jag nyss påvisat är så allvarlig, att den för mig utgör en fullgod motivering för mitt ställningstagande beträffande tiden för kalkylens slutliga justering. Men innan dess behöva vi en justering, en avputsning av prognosen, och kontroll av vissa poster, som ingalunda äro säkra eller ens godtagbara i de nuvarande beräkningarna.

Om jag alltså ser på dessa jordbrukets problem som integrerande delar av samhällsekonomin kan jag icke med gott samvete giva min anslutning till en isolerad lösning av desamma. Vi sitta, som det många gånger sagts, här i riksdagen i samma båt, och vi äro ense om tagen för att ro den i hamn. De svenska jordbrukarna äro uppspal-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

tade på samtliga partier som finnas företrädna här i riksdagen. De flesta finnas väl inom de partier, som representeras av de tre herrar som bl. a. undertecknat reservationen. Men vi skola icke glömma, att även socialdemokratien har ett icke föraktligt inslag av både självständiga jordbrukare och löneanställda arbetare inom jordbruket. Som jag ser det måste det väl ändå räknas som en favör för det svenska jordbruket, att det finnes en stark jordbrukarrepresentation inom socialdemokratien.

Vi misstänka icke ärligheten i andras uppfattning, men vi kräva respekt för vår egen, när vi välja vår linje och rösta för den. Vi göra detta utan att vi vilja betraktas som svikare mot de ekonomiska organisationer, som vi naturligt tillhöra och som vi lojalt medverka i. Nu förmodar jag väl, herr Norup, att det icke blir något kättarbål. Skulle det bli det skall det bli en lustiger dans.

Herr talman! Jag har ansett nödvändigt att klargöra denna min uppfattning. När jag yrkar bifall till utskottets förslag, sker det utan självövertvinnelse och i känslan av att jag därmed bäst tjänar den näring som jag utövar.

Häruti instämde herrar *Andersson* i Hyssna och *Lindström*.

Herr **NORUP** (kort genmäle): Herr talman! Jag förstår väl herr Gustafson i Dädesjö, när han söker motivera sin inställning, ty det behöves. Jag kan däremot icke riktigt hålla med honom, när han säger, att här har man från den ekonomiska föreningsrörelsen förklarar herr Gustafson som varg i veum eller fågelfri. Det är nog att ganska väsentligt överdriva. Det gör kanske herr Gustafson för att klara sig.

Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Gustafson, när han talar om att vi jordbrukare här begära alldeles för mycket. Det är väl ändå så, att om vi

icke få en förändring på mjölkpriset så erhåller jordbruket en sämre ställning än vad det hade, när vi gingo in i stabiliseringspolitiken. Vi ha icke velat förbättra våra möjligheter, men vi vilja heller icke vara med om en försämring.

Sedan vet jag ej om jag missförstod herr Gustafson, när han talade om att herr Hægglom, herr Svensson i Ljungskile och jag förkroppsligade jordbruket. I den mån han vände sig till mig, erkänner jag villigt, att jag verkar betydligt mera välfödd än jordbrukare i allmänhet äro. Därför har jag mera tänkt på den typ herr Gustafson i Dädesjö representerar, när jag velat att de skola få det litet bättre.

Herr **SVENSSON** i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Man möter tydligen på socialdemokratiskt håll en del svårigheter att klara reservanternas resonemang angående inverkan på index. Jag har tidigare klargjort, att jordbruksministern nödgats arbeta med flera konstruktioner för den sakens skull.

Nu säger herr Gustafson i Dädesjö, att denna rörelse i livsmedelsindex beror huvudsakligen på säsongmässiga rörelser i äggpriset. Om detta är icke bara herr Gustafsons utan även socialdemokraternas mening, varför har man då i kalkylen accepterat ett med 80 öre per kilo sänkt medelpris på ägg? Varför sänker jordbruksministern bottenpriset med 50 öre? Och varför säger han ytterligare, att det är icke säkert att detta pris kan hållas?

Jag får säga, att det går en liten smula runt i argumenteringarna, då man skall försöka klara sig ur dessa svårigheter med att säga, att det är säsongmässiga rörelser i priset.

Herr **GUSTAFSON** i Dädesjö (kort genmäle): Jag skall bara göra ett citat för att motivera de påståenden jag har gjort om att man beskyllt oss för illo-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

jalt uppträdande. Jag vill svara med att läsa upp vad som står i den av mig påpekade artikeln. Det heter: »Detta så mycket mer som åtskilliga av dessa riksdagsrepresentanter» — därmed menas vi socialdemokrater — »torde vara medlemmar av både den ekonomiska och den fackliga föreningsrörelsen och därför genom sina organisationers ställningstagande äro direkt engagerade på jordbrukarsidan.»

Alltså, det är ingenting annat än ett konstaterande av ett osolidariskt uppträdande, när vi intaga den ställning vi i dag intaga till frågan om vid vilken tid och på vilket sätt jordbrukets prisfrågor skola handläggas.

Herr NORUP (kort genmäle): Herr talman! Det är litet grand skillnad på om en tidning förmanar en felande broder att bättra sig eller förklarar honom fågelfri. Jag tycker att i det fallet var det icke något så farligt som lästes upp. Det kom icke heller direkt från den ekonomiska föreningsrörelsen. Jag vill icke här ha sagt, att vi skulle på något sätt mena att man handlat ovärdigt mot jordbruket. Det är nog ingen som säger något sådant. Men vad jag vill ha sagt är att vi tycka ändå, att ni som jordbrukare böra ha förståelse för jordbrukets synpunkter och handla solidariskt mot jordbruket.

Jordbruket har icke vid denna uppgörelse velat kräva något som går utöver de riktlinjer regeringen rekommenderat. Men man har på motsidan icke velat gå in i någon diskussion, utan man går bara från början ut ifrån att jordbruket begär för mycket.

När andra grupper begärt något, t. ex. när det gällt industrien, har det icke varit något resonemang om det, utan då ha vi fått lov att höja priserna så att levnadskostnadsindex har stigit.

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talman! Först några ord om vårprissättningen. Starka skäl tala för att man sät-

ter priset på jordbruksprodukter före vegetationsperioden. Det är naturligtvis av stort värde både för den enskilde jordbrukaren och för hela jordbruksproduktionen om priserna äro klara före vårbruket så att de kunna ligga till grund för den planläggning, som är nödvändig före varje säsong.

1947 års riksdag beslutade, att priserna i fortsättningen skulle bestämmas på våren, och det är att beklaga att Kungl. Maj:t och utskottet nu vilja frånga det beslutet. Med hänsyn till den måttfullhet, som kännetecknar jordbruksrepresentanternas krav i dag, finns det enligt min mening inte tillräckliga skäl att frånga 1947 års beslut om vårprissättningen.

Jordbruksministern inledde sitt anförande med att teckna bakgrunden till dagens läge. Jag skall tillåta mig att försöka komplettera den bild han sålunda gav kammarens ledamöter.

Jordbruksministern framhöll, att jordbrukarna på våren 1948 hade visat en berömvärd återhållsamhet. Han fortsatte med att tala om hur statstjänstemännen och övriga löntagargrupper velat medverka till stabiliseringen. Jag vill för min del göra gällande, att jordbrukarna även i år visat prov på samhällsanda. Det är ju allmänt bekant, att det föreligger en inte oväsentlig inkomstklyfta mellan dem som arbeta i jordbruket och dem som arbeta i andra, därmed jämförbara yrken. Statsmakterna ha vid upprepade tillfällen förklarat, att den klyftan efter hand bör fyllas ut. Jordbrukarnas krav i år innebär icke någon som helst begäran att denna klyfta nu skall utjämnas.

När jag talar om de uppoffringar jordbrukarna ha gjort, har jag emellertid icke framför allt den saken i tankarna, utan närmast frågan om räntan på i jordbruket investerat kapital. Förräntningen av detta kapital har hittills uteslutande beräknats på förkrigstidens kostnader. Rättvisan kräver uppenbarligen att dessa värden höjas, så att de

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

motsvara de belopp, som verkligen ha blivit investerade. Om detta får ske, skulle jordbruket redan av den anledningen bli berättigat till en inkomst på i runt tal 68 miljoner kronor. Det är att märka, att livsmedelskommissionens delegation för utarbetande av kalkylen enhälligt har uttalarat, att det får anses riktigt ur företagsekonomisk synpunkt att beräkna jordbrukets räntekostnader på det sättet. Huruvida man redan nu borde tillämpa den beräkningsmetoden var emellertid en fråga, varom delegationen med hänsyn till stabiliseringspolitiken inte har nått fram till enighet.

Jordbruksministern å sin sida har framhållit, att halva ränteposten hänför sig till en uppräknig av värdet på levande inventarier och att den uppräknigen inte motsvarar någon verklig kostnad för jordbruket. Samtidigt har han emellertid gjort det uttalandet, att man inte i år kan godta denna princip för räntebereknigen, oavsett det berättigade eller oberättigade i kravet på att den skall införas. Han motiverar sin ståndpunkt med att en faktisk inkomstökning för jordbruket i förhållande till innevarande år skulle inträda, om detta krav bifölles. Innebörden av denna motivering för avslag är alltså den, att om jordbrukarna tidigare ha avstått från anspråk på en riktig räntebereknig, får detta anses ligga hindrande i vägen för att man i år skall godta den riktiga principen.

För att bryta udden av dessa invändningar ha jordbrukets organisationer och med dem motionärerna emellertid jämkat sina anspråk på ökad räntegöttgörelse till att avse endast de belopp, som ha investerats sedan förra året, och därmed har man kommit fram, inte till en summa av 68 miljoner, som den rätteligen borde vara, utan till den i detta sammanhang relativt lilla summan 7 miljoner kronor.

När man gjort denna eftergift — det är en eftergift — har man naturligtvis haft i tankarna den stabiliseringspoli-

tik, som nu drives. Man har visat förståelse för löne- och prisstoppspolitik. Men när man talar om det allmänna lönestoppet skulle jag vilja göra en liten erinran. Från företagarkåll gör man gällande, att det i de fall där betalning utgår efter ackord faktiskt inte existerar något egentligt lönestopp på många håll. Lönerna ha, menar man, blivit uppjusterade genom ökning av ackordpriserna. Motivet till en sådan uppjustering anges vara det, att man har velat skaffa sig en bättre ställning i konkurrensen om arbetskraften. Så småningom kommer det väl att föreligga statistiskt material i denna fråga. Om det då visar sig, att det verkligen har inträtt någon betydande löneökning på detta sätt, betyder det att andra grupper, bland dem jordbrukarna, ha fått sitta emellan vid fördelningen av den gemensamma kakan.

Av den tidigare debatten här i dag har det ju framgått, att det i huvudsak är på tre poster i kalkylen som meningarna bryta sig. Den första är ränteposten på 7 miljoner kronor, och vidare ha vi en post på 35 och en på 39 miljoner kronor. 35-miljonerkransposten avser, som vi alla ha hört, oljevåxtodlingen. Man har från jordbrukets sida gjort gällande, att det för oljevåxtodlingen utgår ett visst stimulansbidrag. Man påstår vidare, att denna stimulans är ofrånkomlig med hänsyn till samhällets intresse: det är endast tack vare denna stimulans som vi ha kunnat slippa matfetteransoneringen. Oljevåxtodlingen har ökat starkt i förhållande till fjolåret, och denna ökning har vunnits genom detta stimulansbidrag. När myndigheterna nu komma överens med odlarna av dessa växter om vissa priser, i vilka man med hänsyn till folkförsörjningen låter ingå en viss stimulansersättning, är det då rimligt, frågar man sig, att det samlade jordbruket skall få betala kallasat med påföljd att framför allt mjölkproducenterna få sitt rättmätiga krav reducerat?

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

I detta sammanhang får man komma ihåg, att vi inte hade någon oljeväxtodling före kriget och att det därför inte finns något jämförelsematerial från 1938/39. Någon anpassning av priset efter produktionskostnaden har således inte kunnat äga rum.

Den tredje posten gäller producent- och kontantbidragen till de mindre jordbruken. Man kan säkerligen med fog hävda, att de nya grunder för bidragsgivningen, som fastställdes år 1947, ha medfört, att bidraget till en del har fått en annan karaktär. Den ökning av kostnaderna för dessa bidrag med 39 miljoner kronor, som 1947 års beslut innebär, motsvaras självfallet inte av någon helt plötsligt inträffande kostnadsökning för de jordbruk, som bli delaktiga av det högre producentbidraget. Med hänsyn härtill bör man med fog kunna göra gällande, att de ökade kostnaderna för detta bidrag böra läggas utanför kalkylen.

Alla dessa utgifter, som jordbrukarna begära kompensation för, falla enligt min mening inom ramen för den kalkylmetod, som tidigare har tillämpats. Man kan inte undgå det intrycket, att man, när försörjningsläget är bättre, inte är lika angelägen som tidigare att följa de gamla spelreglerna, utan då vill man gärna gå litet utanför dem.

Det har nu från jordbrukets målsmän sagts, att man fört fram detta anspråk endast i avvaktan på de blivande löne- och prisförhandlingarna. Man har förbehållit sig rätt att komma tillbaka, om det blir rubbningar i löneförhållandena. Att man gjort denna reservation beror naturligtvis på att jordbrukarna anse sig inte bara ha framställt måttliga krav utan också ha gjort vissa eftergifter från vad som rättvisligen borde komma jordbruket till del. De ärade kammarledamöterna inse naturligtvis, att jag i det sammanhanget åsyftar posten på 68 miljoner kronor.

Med dessa ord, herr talman, ber jag

att få yrka bifall till den av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Den fråga som nu behandlas i riksdagen berör såväl konsumenter som producenter. Jag tror att den i första hand berör producenterna, men den blir säkerligen av mycket stor betydelse även för konsumenterna om ingenting göres. En sak som jag vill beröra i detta sammanhang och som även beröres i jordbruksutskottets utlåtande nr 49 är prisrelationerna mellan jordbrukets produkter. Det råder inte alls något riktigt förhållande mellan priserna. Jag hoppas att den utredning om detta som Lantbruksakademien har satt i gång skall komma till rätta med dessa förhållanden.

Vi ha fått höra i dag, att oljeväxtodlingen ger ett överpris av inte så få miljoner. Samtidigt få vi höra, att sänkningen av äggpriset berövat i första hand småbruken 60—70 miljoner. Nu är det visserligen inte bara småbrukare som producera ägg, men enligt statistiken äro 70 procent av äggproducenterna småbrukare, och vi förstå då att de ha fått vidkännas en väsentlig inkomstminskning.

Vid sidan av detta ha småbrukare med mellan 10 och 15 hektar jord också mistat producentbidraget. När man talar om stabilisering av löner och priser borde man även ta hänsyn till att småbrukarna på detta sätt ha fått vidkännas en väsentlig inkomstminskning. Jag hade för en tid sedan besök av en småbrukare med 21 tunnland mossjord. Han bedriver äggproduktion, och han sade, att han hade fått kännas vid förluster på två håll. Samtidigt som priset på ägg sänkts hade varor som gå till äggproduktionen höjts med 6 kronor per 100 kg, med 4: 50 i höstas och med 1: 50 i vår. För honom har det blivit en väsentlig inkomstminskning, och vi förstå hur det känns för honom.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

I samband med detta kan det vara av intresse att dra upp en sak som hände för många år sedan men som jag tror är lika aktuell i dag. Det var en socialdemokratisk före detta riksdagsman, en framstående man på jordbrukets område — jag skall inte nämna hans namn, men han är ännu i verksamhet — som återgav ett reportage från en norrlandstidning. Jag skall be att få upprepa det för att få det in i riksdagsprotokollet. En medarbetare i tidningen följde mjölken en morgon från ladugården, där småbrukarhustrun började arbeta klockan 5. Sedan följde han med mjölken när den lassades på bryggan till mejeriet klockan 7 och såg när den tappades upp i småflaskor i mejeriet och kördes ut för att ställas upp utanför en bostad i en av Norrlands städer. Klockan 9 öppnades dörren på glänt, och det stack ut en pyjamasklädd arm och hämtade mjölkflaskan.

Om man en smula försöker tänka på det arbete som ligger bakom och på den mejeriorganisation som erfordras, skall man kanske förstå att värdesätta mjölken litet mera. Då kanske vi inte ta detta som en så förfärligt stor politisk fråga utan förstå, att det samtidigt är en betydelsefull näringsfråga.

Samme man sade för femton år sedan, att om 10 år finns det inte en jungfru att få för jordbrukarhemmen. Det har slagit in. Han sade också, att om 20 år finns det ingen flicka, som vill bli småbrukarhustru. Det är på väg att bli så. Man vill inte ha det tunga arbete, som följer med jordbruket, särskilt att sköta kor och mjölka.

Jag har en statistisk uppgift på hur många småbrukare vi ha i landet, och jag har frågat min bankkamrat, som är statistiker, om denna siffra är felaktig, men hon svarade, att den var riktig. Vi ha 270 000 småbrukare, som ha mellan två och tjugo hektar jord. De producera 2 755 miljoner liter mjölk. Vi skola förstå vilket arbete, som dessa tusentals småbrukare utföra för att producera

denna stora kvantitet. De måste producera så mycket som möjligt, ty mjölken är deras huvudsakliga inkomstkälla. När vi i dag haft denna debatt i riksdagen, komma säkert många tusentals småbrukarhustrur att i kväll lyssna på radio för att få veta, om de få något mera betalt för det tunga arbete de utföra. Men riksdagen kommer att säga nej. Första kammaren har redan avslagit framställningen, och jag är säker på att andra kammaren kommer att fatta samma beslut. Men då kanske en dag situationen är den, att det inte finns några som vilja utföra småbrukarhustrurnas arbete i vårt land.

Jag har hört det resonemanget, att småbruken skulle bort. Försök den linjen! Jag tror inte att det går. Det är ett fantasifoster. Gårdarna ligga så till att de måste brukas som enheter, och jag tror att vi böra taga vara på den svenska jorden.

Jag vill också nämna, att mjölkproduktionen på gårdar från 20 hektar och uppåt utgjorde 1 467 miljoner liter. Därav se vi, att just småbruket har den största mjölkproduktionen. Detta skola vi hålla i minnet, då det gäller att förbättra priset en smula. Vi skola hoppas, att när jordbruksministern får utredningen från Lantbruksakademien, det blir en bättre relation mellan olika produktionsgrenar. Vi kunna inte odla oljeväxter i Norrland. Ej heller går det att norrut odla vete, som ju ger bättre utbyte än andra sädeslag. Vi skola inom jordbrukets organisationer försöka få bättre relation mellan priserna på olika produkter, och vi skola hoppas, att det parti, som har makten i riksdagen, skall förstå småbrukarnas ställning. Tre öre mera per liter för mjölken betyder för konsumenterna inte så mycket, men det betyder mera, om det inte finns någon mjölk att köpa. Den ena efter den andra drar sig från jordbruket, och det blir ödehemman på många håll. Låt oss förstå saken som den verkligen är. Om det är ett för högt pris på oljeväxter, bör

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

det bli en prissänkning på detta växtslag, men det bör inte ske någon byteshandel med andra produktionsgrenar. Vi böra se det såsom en nationell sak för hela det svenska samhället.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Alla medborgare i vårt land äro ju som vi veta inte i den lyckliga — eller om man så vill olyckliga — belägenheten att få äga jord och bruka den. Med hänsyn till den nu behandlade frågans räckvidd och till den stabiliseringspolitik vi nu föra är det väl ändå rätt naturligt att det i en sådan här debatt får framkomma andra synpunkter än de som utvecklas av dem som företräda dem, som äga och bruka den svenska jorden.

Jag skulle inledningsvis vilja erinra om den konferens inför regeringen med företrädare för skilda grupper, som hölls vid ungefär denna tid förra året och där man diskuterade möjligheterna att komma fram till en mera effektiv stabilisering med medverkan från olika håll. Jag skall nöja mig med att göra några konstateranden i anslutning till detta.

Alla som voro närvarande vid konferensen — det var företrädare för enskild och kooperativ industri och handel, företrädare för löntagare och jordbrukare — voro överens om det önskvärda i att få en effektivare stabiliseringspolitik. Alla voro också överens om att en sådan inte skulle kunna föras med mindre alla ville medverka. Jag tror också att alla voro på det klara med att detta inte bara skulle gälla till årsskiftet 1948/49 utan också i vart fall under 1949.

Det kan väl råda delade meningar om under vilka förutsättningar de olika grupperna gingo in i denna stabiliseringspolitik. Min uppfattning är emellertid den, att löntagarna voro i det

besvärligaste läget. Jag har i en tidigare diskussion redogjort för löneläget och löneutvecklingen för statstjänarna, och jag skall inte upprepa det, men jag vill hänvisa till att det inte bara är dessa som inte fått någon lönejustering sedan början eller mitten av 1947, utan det gäller också sådana arbetargrupper, som hade avtal gällande för två år och som sålunda inte fått någonting med av den inkomstökning, som utgick vid årsskiftet 1947/48.

Jag vet att det här i kammaren kan finnas de som anse, att det var andra grupper än löntagarna som voro sämst ställda. Jordbrukarnas representanter säga, att jordbrukarna befunno sig i den sämsta belägenheten och att man får ta speciell hänsyn till detta när man i år har att bestämma jordbrukets priser. Jag tror emellertid inte det är så nödvändigt i detta sammanhang att få konstaterat, vilka grupper som voro sämst ställda. Det är mera angeläget att understryka, att alla voro överens om att när denna stabiliseringspolitik infördes, fick man gå ut ifrån att det inte fick ske någon inkomstökning eller prisökning, d. v. s. att man skulle konservera vad som gällde med de orättvisor som kunde följa. Det innebar att man konserverade orättvisorna för många löntagare, så att åtskilliga lågt avlönade grupper icke kunde få någon förbättring under en tid framåt. Naturligtvis kunde det också innebära att man konserverade en del orättvisa prissättningar, men det var vad man fick ge för att det över huvud taget skulle bli möjligt att komma fram till en politik, i vilken de olika grupperna skulle vara villiga att medverka. Alldeles klart är det väl också, att om någon av dessa grupper bryter stabiliseringspolitiken, vilja inte de övriga grupperna fortsätta den. Det bör ju vara så självklart, att det inte behöver vidare sägas.

Nu frambålla jordbrukets borgerliga representanter här i dag, t. ex. herr

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Norup, att de icke vilja vara med om att bryta stabiliseringspolitiken. Jordbrukarna äro villiga att stödja den, och herr Norup underströk särskilt att ingen grupp kunde vara mera angelägen att stödja stabiliseringspolitiken än jordbrukarna. Ja, om det vore så, borde man intagit en annan ställning till denna fråga från de borgerliga partiernas sida. Nu förefaller det mig, som om det vore bra mycket tomt tal bakom vad herr Norup underströk, om man menar, att det skulle kunna gå att ge jordbruket en inkomstökning på 128 miljoner och ändå säga, att den gruppen är mest angelägen om en fortsatt stabiliseringspolitik. Det är väl ganska tydligt, att det inte kan vara möjligt att fortsätta stabiliseringspolitiken på det sätt den nu är upplagd, om man åt en grupp i samhället skall ge denna inkomstökning.

Om jag sedan får stanna ett ögonblick vid de konsekvenser, som detta skulle få. Jag bortser då till en början från den prisförhöjande effekt, som skulle inträda, och accepterar sålunda det resonemang, som kommer till uttryck i motionen. Man säger där, »att till att börja med torde det vara angeläget att understryka nödvändigheten av att man vid denna prisavvägning håller fast vid den godkända stabiliseringspolitiken och sålunda undviker en prissättning, som skulle innebära en höjning av de totala livsmedelskostnaderna». Låt mig till en början utgå ifrån att vad man där skrivit skulle vara riktigt. Då skulle frågan begränsas till en inkomstökning, som icke skulle föra med sig någon prisökning. Kan en sådan inkomstökning nu accepteras? Kan den accepteras för jordbrukarnas del, skulle den också kunna accepteras för alla andra samhällsgrupper, där en löneökning icke skulle föra med sig en prisstegring. Det skulle kunna gälla för den stora gruppen stats- och kommunalanställda och för den ganska betydande gruppen anställda inom indu-

strien, där en löneökning icke har en direkt återverkan på priserna. Men vi ha ju tidigare utgått ifrån att detta icke skulle vara möjligt, och man har, från de borgerligas sida i varje fall, inte ännu sagt att det är möjligt att göra det och ändå förena denna politik med den stabiliseringspolitik, som man nu för. Tydligt är att det inte är möjligt, ty om man börjar gå in på inkomstökningar, finns det ingen som kan garantera att de stanna vid endast de områden, där de inte få några återverkningar på priserna. Vi ha vidare problemet med efterfrågeöverskottet, som, även om det under senare tid utvecklats sig i gynnsam riktning, inte kan lämnas alldeles åt sidan, när denna fråga är under diskussion.

Nu är det emellertid, herr talman, på det sättet att motionärernas utgångspunkt, att inkomstökningen inte skulle påverka de totala livsmedelskostnaderna, inte är riktig. Herr Hæggbloom sade visserligen, att ingen gör gällande att livsmedelskostnaderna ha annat än sjunkit. Herr Gustafson i Dädesjö hävdade en annan mening, och jag vill mycket bestämt göra gällande en annan mening. Det fäster man sig kanske inte så mycket vid, men det är ju så att socialstyrelsens livsmedelsindex visar att herr Gustafsons och min uppfattning är riktig, nämligen att det sedan 1948 vid samma tidpunkt som i år har skett en uppgång på 2 enheter. Vill man gå något längre tillbaka i tiden — jag skall inte välja en godtycklig tidpunkt, utan jag skall välja den tidpunkt, då de statsanställdas löner fastställdes till de nu utgående — så finner man, att livsmedelsindex stigit med ungefär 10 procent, nämligen från indextalet 166 och fram till det tal vi för närvarande ha, 182. Det är alltså alldeles tydligt, att det inte har varit så, att livsmedelsindex har rört sig i nedåtgående riktning annat än under den allra sista tiden, beroende på att det hade kommit upp till en topp under

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

förra hösten. Det kan inte vara rimligt att utgå ifrån att alla toppar på pris-sidan skola bevaras i evärdlig tid. Skulle vi göra det, skulle vi aldrig kunna räkna med att komma i ett bättre läge än det vi för närvarande ha.

Det är vidare tydligt, att det som det nu är fråga om — prisförändringar på bl. a. mjölk och kött — kommer att påverka livsmedelsindex ytterligare ganska påtagligt. Man har då sagt, att det finns löntagare, som ändå kunna acceptera detta. Man har från herr Svenssons i Ljungskile sida hänvisat till en Gallupundersökning, som har verkställts. Denna skulle utvisa, att det i vårt land finns grupper bland löntagarna, som skulle anse en höjning av mjölkpriset rimlig. Ja, det är ingen här i kammaren som, såvitt jag har kunnat höra, har ansett att en höjning av mjölkpriset skulle vara orimlig, men frågan får ju placeras in i sitt sammanhang. Går man ut till svenska folket och frågar: Anser ni att en höjning av mjölkpriset är rimlig? så förefaller det mig mycket riktigt, om många komma att svara: Ja, det är den. Men på samma gång kan man ju gå ut och fråga svenska folket: Skulle ni anse en inkomstökning åt industriarbetarna rimlig? Jag föreställer mig att den alldeles övervägande delen av det svenska folket skulle säga: Det anse vi. Den är rimlig därför att de löner, som nu utgå, icke äro tillfredsställande. För att man skulle få ett något så när ordentligt besked om vad svenska folket anser på denna punkt, om man nu skall ha något förtroende för Gallupundersökningar, skulle ju frågan vara ställd på det sättet: Anser ni, att det är rimligt att höja jordbrukarnas inkomster och att öka levnadskostnaderna utan att detta skall föra med sig krav på kompensation ifrån övriga samhällsgruppers sida? Hade svaret på den frågan blivit ja, skulle man ju kunnat åberopa det i denna diskussion, men med all säkerhet hade det inte kommit att

bli på det sättet, utan i stället hade man kommit att svara: Nej, under de betingelserna kunna vi inte vara med om detta, lika litet som vi vilja vara med om att öka en inkomst, som skulle taga sig uttryck i fördyrade levnadskostnader för någon annan grups del.

De borgerliga partierna ha ju — det har sagts tidigare här i kammaren — vid olika tillfällen velat framstå såsom de som särskilt skulle värna om stabiliseringspolitiken. Man har från högers och även från folkpartiets sida, kanske framför allt under valrörelsen, velat framstå såsom partier som också tillgodose löntagarnas intressen. Det kan ju ha en viss betydelse att få noterat vad som har skett under de sista dagarna beträffande ställningstagandet från de borgerliga partierna. Jag skall nöja mig med att erinra om ett par ting, som gälla folkpartiet. Herr Åqvist, folkpartiet, ansåg häromdagen i en diskussion, att man borde ta bort de importsubventioner, som man nu har. Han sade, att det skulle visserligen öka levnadskostnaderna, men det skulle inte komma att betyda så mycket. Folkpartisten herr Fröderberg talade häromdagen för en omedelbar valutadevalvering. Det skulle också öka levnadskostnaderna, men det skulle heller inte betyda så mycket. I dag har folkpartisten herr Svensson i Ljungskile sagt, att man mycket väl kan höja jordbrukets priser, det kommer heller inte att betyda så mycket. Ja, ärade kammarledamöter! Om man ställer tillsammans detta, kommer man väl ändå upp i ganska betydande levnadskostnadsökningar. Dessa kan i varje fall inte jag vara med om att acceptera för den grupp löntagare jag företräder.

Jag skulle vilja ställa en fråga till dem från folkpartiets sida som anse sig företräda löntagarna. Jag förutsätter att det finns sådana och att förra årets valagitation ändå gav något resultat. Jag skulle vilja ställa den frågan: Anser ni, att det vore möjligt att öka levnads-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

kostnaderna i den utsträckning, som det är förutsatt i de ställningstaganden, som folkpartiet tidigare har tagit och som i varje fall herr Svensson i Ljungskile är beredd att taga i dag, och att detta skall godkännas av löntagarna utan att föra med sig några krav på ytterligare inkomststegringar? Om så inte är fallet, räknar man då med att det skulle vara möjligt att föra stabiliseringspolitiken på det sätt som man nu gör, eller är man beredd att säga, att stabiliseringspolitiken nu kan läggas åt sidan, därför att vi äro i ett läge som är så mycket bättre än det varit under de gångna månaderna, då vi diskuterat den ekonomiska politiken här i riksdagen?

Med detta som bakgrund skulle jag också vilja i minnet återkalla en bild från förra sommaren. Vi hade ju då en valrörelse, och i den valrörelsen fanns det många affischer. På en av dessa affischer kunde man se, hur en svensk arbetare, ensam men stark, steg ut ur robotarnas led för att rösta på folkpartiet. Jag har då och då funderat över hur den arbetaren möjligen tänker i dag, när han ser de riktlinjer, efter vilka folkpartiet nu går fram. Jag fick mina tankar besvarade i går, när jag träffade den mannen. Han lät inte alls längre så förtjust över socialliberalismen, och det enda politiska glädjämne han egentligen hade kvar var att det var ett så pass litet antal som voro lika lättleda som han och gävo ett borgerligt parti sin röst vid förra valrörelsen.

Detta var en liten utvikning, herr talman, och jag skulle vilja återvända till frågan om prissättningen.

Jag anser, att det inte kan vara någonting att förlora på att skjuta fram denna fråga till hösten men att det väl kan vara mycket att vinna på en sådan åtgärd. Man vinner ett fullföljande av det resonemang, som inleddes med de olika grupperna under förra sommaren. Man vinner den möjligheten

att då kunna diskutera i ett läge, som kan vara annorlunda än det vi ha nu. Vi ha sett, hur skördeutfallet har blivit, vi ha sett hur händelserna i övrigt ha utvecklats sig, och vi kunna då säkrare än i dag bedöma, om det finns möjlighet att göra några förändringar i den ram för stabiliseringspolitiken, som hittills varit uppdragen. Är det så att det är möjligt att göra några förändringar, bör det inte vara omöjligt att få de olika grupperna att förstå varandras synpunkter och komma fram till något som kan accepteras av alla.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Jonsson* i Skutskär.

Herr *HÆGGBLUM* (kort genmäle): Herr talman! Jag tillät mig i mitt anförande erinra om att denna fråga kan bedömas ur sakliga synpunkter och ur politiska synpunkter. När vi hörde herr *Henriksson* upprepade gånger hänvisa till vad som hänt under valrörelsen, karakteriserar det i mycket hög grad att för honom är det icke i första hand sakliga utan politiska synpunkter, som påverka vad han här sagt.

Närmast begärde jag dock ordet för att erinra om att herr *Henriksson* missminner sig — i vart fall lämnade han en felaktig upplysning — när han sade att alla, som deltog i dessa stabiliseringsöverläggningar, voro med om att stabiliseringen skulle gälla hela år 1949. Det är alldeles tillräckligt dokumenterat i propositionen att för jordbrukarnas del har det aldrig varit tal om något annat datum än innevarande regleringsårs utgång. Det kanske kan i någon mån påverka uppfattningen om huruvida man nu bör skrida till ett beslut eller skjuta det till hösten, om man har klart för sig, att den ena parten inte haft samma avslutningsdatum för sin överenskommelse som den andra.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Så talade herr Henriksson om att det var tomt tal att en inkomstökning på 128 miljoner kronor inte skulle rubba stabiliseringspolitiken, att över huvud taget presentera det förslag, som här kommit fram från reservanternas sida, som enbart en inkomstökning, då man mycket väl vet att oomstritt i alla kalkyluppställningar föreligger en brist på 47 miljoner kronor. Det strider man över huvud taget inte om, och de 47 miljonerna skola vi alltså först och främst räkna bort från de 128. Sedan har herr Henriksson samma inställning som alla de andra, att prissänkningar, som ha varit och som vi dock kunna räkna ut och som det är skäl att nämna, ha gått upp till 85 miljoner kronor för konsumenternas del och att de 87 miljoner, som det är fråga om, som inte täckas av den redan genomförda smörprishöjningen, alltså äro i mycket nära linje med de prissänkningar, som ha varit. Vi böra komma ihåg att om vi följa den linje, som här förordas av utskottet, så betyder det, att oljeväxtodlarna, så många de nu äro, få en inkomstökning, att småbrukarna få behålla samma inkomster för mjölken som förut men att större delen av jordbrukarna inte få någon inkomstökning utan en inkomstförsämring i förhållande till de förbättringar som andra grupper ha fått.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Beträffande de 128 miljonerna har herr Hæggbloom redan svarat.

Herr Henriksson går ju en tredjedel längre än jordbruksministern, när herr Henriksson förklarar, att det är 128 miljoner kronors inkomstökning. Jag tycker nog att herrarna skulle försöka enas på den punkten, så att det verkade litet mera trovärdigt.

Vidare säger herr Henriksson, att det inte vore så farligt, om det kunde ske utan prishöjningar. Skall man då

inte från jordbrukets sida ha rättighet att kompensera prissänkningar och prishöjningar med varandra utan vara tvungen att bara finna sig i prissänkningar och avstå från varje prisjustering uppåt?

Slutligen gick herr Henriksson när det gäller index tillbaka till maj 1948, d. v. s. herr Henriksson plockar bort ur index en del av de prishöjningar som förra riksdagen beslöt och som ingingo i den överenskommelse som herr Henriksson själv påstår att man skall uppehålla. Jag tror att detta kan vara ungefär tillräckligt för att visa hur det är med vederhäftigheten i det resonemanget.

Vad sedan gäller valutadiskussionen tror jag att resonemang därom fördes så pass ingående här i onsdags, att det knappast är något att tillägga från vår sida.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr talman! Om herr Hæggbloom inte anser att jag framförde sakliga argument må det stå för hans räkning. Jag tror emellertid inte att han skall försöka övertyga Sveriges löntagare om att det inte är en sakfråga, om man höjer levnadskostnaderna och om man ökar inkomsterna för andra grupper i ett läge, där man dock har varit överens om att det skulle råda inkomststabilisering och prisstabilisering.

Jag vill beträffande de 128 miljoner kronorna erinra om att det ju inte är alldeles oomstritt, att det skulle vara en brist på 47 miljoner kronor som skulle täckas. Lantarbetarnas ordförande har uttalat sig för att man borde ha räknat annorlunda i jordbrukskalkylen, och han har kommit fram till en annan siffra.

Jag vill vidare erinra herr Hæggbloom om att jag i mitt anförande sade, att när vi under förra året vid denna tid diskuterade frågan om löne- och prisstabiliseringen, så förmodade jag,

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

att det för alla stod klart, att det inte skulle gälla enbart under andra halvåret 1948, utan att det skulle komma att bli en ordning, som skulle komma att gälla även under 1949. Jag har därmed inte tagit ställning till frågan om jordbrukarrepresentanterna vid den tidpunkten voro på det klara med att det skulle gälla hela 1949 eller om man menade att det endast skulle gälla viss tid under 1949. Nu menar jag, att med hänsyn till den ovisshet, som alltjämt karakteriserar läget, är det alldeles påtagligt, att man inte kan bryta stabiliseringspolitiken vid mitten av ett år och att jordbrukets representanter därför borde förstå, att man i allas intresse borde vara med om att skjuta fram överläggningarna till hösten. När frågan var uppe förra året, förklarade de statsanställdas organisationer sig villiga att i stället för att få ett bestämt avgörande om lönerna före den 1 juli — tidigare hade man alltid haft lönerna bestämda för helt budgetår — uppskjuta saken tills man kom närmare nyåret för att man skulle kunna diskutera tillsammans med övriga grupper och se, om det vore möjligt att fortsätta stabiliseringspolitiken. Jag tycker att det inte skulle vara så mycket större offer för jordbruket att säga ungefär detsamma som vi gjorde vid det tillfället.

Herr HÆGGBLUM (kort genmäle): Herr talman! Jag skall bara be att få erinra om hur många gånger det under den tid prisregleringarna gällt inträffat, att jordbrukspriserna bestämts den 1 september för att gälla ett år framåt och att lantarbetarna den 1 november och industriarbetarna den 1 januari fått sina löner höjda, vilket ökat jordbrukets omkostnader. Då har det emellertid aldrig varit tal om att jordbruket skulle erhålla kompensation förrän nästa 1 september. Nu däremot när det är klart och tydligt, att jordbruket ald-

rig gått med på någon som helst överenskommelse längre än till den 1 september, så anses det tydligen, att jordbruket, därför att andra grupper träffat överenskommelse beträffande längre tid, utan vidare skall vara skyldigt att följa med.

För övrigt tycker jag att det är egendomligt, att herr Henriksson när han diskuterar levnadskostnaderna inte talar om annat än jordbrukspriserna. Det kan visserligen vara riktigt i detta sammanhang, men det är dock även andra priser, som ha inverkan härvidlag. Det förefaller som om han levde efter den gamla regeln, som Fritiof och Björn tillämpade, när de sutto och spelade schack. Är det något man skall rädsla, kan det »fräslas med en bonde, den är gjord att offras opp», står det visst i Fritiofs saga. Det är sådant som stöter de svenska jordbrukarna i rätt betydlig grad.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr talman! Jag har ingenting emot att herr Hæggbloom diskuterar alla andra prisfrågor, om han har intresse av det, men jag utgick ifrån att i dag diskuterades jordbrukets prisfråga och att vi skulle försöka hålla oss vid det. Jag kan kanske också nämna, vilket jag gjorde i mitt tidigare anförande, att sedan juni 1947 — jag valde den tidpunkten, enär det var då de statsanställdas löner fastställdes vid nuvarande nivå — har livsmedelsposten stigit med 10 procent. Jag tror inte det är någon annan post som stigit med samma procenttal under denna tid. Därför finns det enligt min mening anledning att säga ifrån att det bör vara tillräckligt med prisökningar på livsmedelsposten under den kommande tiden, såvida det inte är möjligt att bereda övriga grupper kompensation för sådana prisökningar. Det kan, såvitt jag förstår, inte ske med mindre läget förbättras, så att man kan föra en något

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

mindre stram stabiliseringspolitik än man gjort tidigare. Är det detta man önskar bör det sägas ifrån också från högerns sida.

Herr ANDERSSON i Ryggestad: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av två motioner från borgerligt håll angående ändring av grunderna för producent- och kontantbidrag, och jag ber, herr talman, att få säga några ord i anledning av dessa motioner.

I herr Hæggblooms m. fl. motion angående ändring i villkoren för producentbidrag sägs bl. a. att producentbidragen vållat irritation ute bland jordbrukarna, särskilt därför att endast vissa jordbrukare erhållit dessa bidrag. I motionen yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t ville begära omprövning av villkoren för bidragens utdelning till sådana mjölkproducenter som inte ha jordbruk som huvudsakligt yrke. Den irritation, som enligt vad som anförts i motionen, uppstått ute bland jordbrukarna, måste naturligtvis ha uppstått därför att enbart de minsta jordbrukarna erhållit dessa bidrag. Det egendomliga är då, att endast producentbidragen påtalats och icke kontantbidragen som utgå till precis samma grupper under förutsättning att de äro innehavare av minst två kor.

Hur skulle det verka i praktiken, om riksdagen skulle bifalla denna motion och sålunda gå in för utestängning från bidraget av innehavarna av de allra minsta jordbruken? Det skulle faktiskt betyda att alla innehavare av stödjordbruk skulle gå förlustiga de nu utgående bidragen till mjölkproducenter. Antalet brukningsdelar i vårt land är omkring 414 000. Av dessa är det omkring en fjärdedel som inte överstiger 2 hektar. Det finns omkring 59 000 brukningsdelar med en åkerareal som inte överstiger en hektar och ungefär lika många med en åkerareal mellan

en och två hektar. Sammanlagt utgöra dessa brukningsdelar, vilkas åkerareal inte överstiger två hektar, 28 procent av brukningsdelarna i Sverige. Dessa innehavare av mindre jordbruk är det som man vill ställa utanför när det gäller bidraget till mjölkproducenter. Dit höra ofantligt många småbrukare i detta land, och dit höra alla de skogsarbetare, som vid sidan av sitt egentliga arbete nödgas ha ett mindre jordbruk för att få ett bidrag till sin försörjning, vilka jordbruk i de flesta fall skötas av skogsarbetarnas hustrur. Dessa kvinnor torde mer än många andra i vårt land kunna räknas till de verkliga proletärerna. Och dessa människor vilja motionärerna ställa utan det bidrag som nu utgår till de mindre jordbrukarna i deras egenskap av mjölkproducenter. Jag vill också peka på att jag här endast räknar med dessa innehavare av mindre jordbruk, som ha en åkerareal, som inte överstiger två hektar. Men även många jordbrukare med större åkerareal torde kunna räknas till den kategori, som inte har sin huvudsakliga inkomst av jordbruket. Om motionärerna finge riksdagen med på sin linje skulle antalet av dem som skulle gå miste om dessa bidrag bli ännu större än ovan angivits.

I herr Waldemar Svenssons m. fl. motion angående ändrade regler för producentbidraget å mjölk till det mindre jordbruket gör man gällande, att de nuvarande reglerna skulle verka produktionshindrande, enär bidraget når sitt maximum vid en leverans av 4 000 kg mjölk per år men vid en leverans som överstiger 7 000 kg minskas. Det är klart att olika linjer för denna bidragsverksamhet kunna diskuteras. Vill man ha ändrade regler, så kan man nog i fråga om nästan allting här i världen göra gällande att ett annat system skulle fungera bättre. Men huruvida det system som föreslagits av motionärerna skulle fungera bättre än

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

det nuvarande torde nog meningarna vara mycket starkt delade om.

I motionen anföres att producentbidraget skulle utgå efter 6 öre per kilogram levererad mjölk. För att jag inte skall missförstås vill jag säga, att detta uttalande finns i motionens motivering. Yrkandet däremot går ut på att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt den nyligen tillsatta småbrukarutredningen att överväga och utreda denna fråga. Alltså kan man i detta fall peka på att man begär en utredning, men i motiveringen talas det om ett bidrag av 6 öre per kilogram.

Motionärernas 6-öreslinje skulle, enligt vad motionärerna själva tro, leda fram till produktionsökning. Är nu detta så säkert? Det är klart, att visst kan det tänkas enstaka fall, då produktionsökning skulle uppnås genom ett annat system än det nuvarande, men det kan också hända, att ett annat system skulle leda till produktionsminskning. En övergång till det av motionärerna rekommenderade systemet kan verka så, att produktionsminskning uppstår just hos de mindre jordbrukarna som skulle drabbas av det system motionärerna rekommendera. Om 6-öressystemet skulle tillämpas, skulle det medföra betydande nackdelar just för de mindre jordbrukarna, de som leverera högst 7 000 kg mjölk per år. Enligt nu gällande system utgår till den som levererar högst 7 000 kg mjölk per år ett bidrag av 480 kronor. Till denna kategori leverantörer skulle bidraget sjunka till 420 kronor enligt det system som motionärerna rekommendera. Till de leverantörer som leverera högst 4 000 kg mjölk per år utgår högsta bidraget med 12 öre per kilogram levererad mjölk eller med 480 kronor per år. Om motionärernas linje skulle följas, skulle bidraget till dessa mjölkproducenter sänkas till hälften eller till 240 kronor per år. De jordbrukare i vårt land som ha de minsta

åkerarealerna och minsta antalet kor skulle få sina bidrag minskade till hälften av de nuvarande. Det talas i motionen om de nuvarande reglerna som produktionshinder. Kanna de inte också verka produktionsfrämjande? Jo visst. Beträffande alla dem som nu inte nå upp till en årlig leverans av 4 000 kg mjölk torde man väl kunna utgå ifrån att de nuvarande reglerna verka så att de ta krafttag för att nå åtminstone 4 000 kg-gränsen, och då verka de nuvarande reglerna utan någon som helst tvekan produktionsfrämjande.

Hur många jordbrukare i vårt land som skulle få det sämre än nu, om 6-öreslinjen vunne riksdagens bifall, skall jag inte gå in på, utan jag skall inskränka mig till att med några ord tala om verkningarna i Värmlands län. Antalet brukningsdelar i Värmland är omkring 28 800. Av dessa är det inte mindre än 4 753 eller 16,5 procent, som inte ha en åkerareal som överstiger en hektar. 5 828 eller 20,2 procent av antalet brukningsdelar ha en åkerareal av 1—2 hektar, 8 166 eller 28 procent ha en åkerareal av 2—5 hektar och 5 722 eller 19,2 procent ha en åkerareal av 5—10 hektar. Sammanlagt finns det i Värmland 24 469 brukningsdelar, vilkas åkerareal inte överstiger 10 hektar. I procent räknat utgöra dessa 24 469 brukningsdelar 84,6 procent av Värmlands 28 800 brukningsdelar. Läger man därtill alla dem, som på grund av särskilda förhållanden kunna få bidrag även om åkerarealen överstiger 10 hektar, så kommer man säkerligen upp i en procentsats av bortemot 90. Alla dessa äro enligt nu gällande bestämmelser berättigade till bidrag i egenskap av mjölkproducenter, såvida inte deras leverans per år överstiger 22 000—23 000 kg. Räknar man med att brukningsdelarna upp till 5 hektar icke i genomsnitt komma upp i en leverans av över 7 000 kg per år, skulle en övergång till det av motionärerna rekommenderade systemet ge ett stort antal jordbrukare ett betydande bidrag.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

menderade systemet medföra, att omkring 18 747 brukningsdelar eller cirka 65 procent av brukningsdelarna i Värmland skulle få sina bidrag minskade genom att man överginge till 6-öreslinjen, detta naturligtvis under förutsättning att vederbörande äro mjölkproducenter och att man vid justering av producentbidragen också nödgades vidtaga justering av kontantbidragen, så att dessa bleve i proportion till producentbidragen.

Räknar man med de allra minsta brukningsdelarna, skogsarbetarnas och med dem jämställda stödjordbrukares, skulle det betyda för Värmlands del, att 10 851 jordbrukare, vilka icke ha en åkerareal överstigande 2 hektar och icke mer än 2 eller 3 kor och följaktligen knappast kunna leverera mer än omkring 4 000 kg mjölk per år — d. v. s. omkring 37 procent av Värmlands jordbrukare — finge sina bidrag reducerade till hälften.

Det är kanske någon som vill göra gällande, att brukningsdelarnas antal och storlek icke äro utslagsgivande när det gäller produktion och leverans av mjölk utan att det är de verkliga leveranssiffrorna, som man skall taga hänsyn till. Detta är nog rätt när det gäller producentbidraget. Därför ber jag att få anföra några siffror angående beviljade producentbidrag inom Värmlands län.

För andra halvåret 1948 har lantbruksnämnden i Värmlands län beviljat 8 452 producentbidrag. Av dessa jordbrukare ha 2 952 under andra halvåret 1948 kommit upp i en leverans av högst 2 000 kg mjölk. 3 059 ha en leverans av mellan 2 000 och 3 500 kg under andra halvåret 1948. Sammanlagt uppgår antalet av dessa leverantörer, som under andra halvåret 1948 ha levererat högst 3 500 kg, d. v. s. högst 7 000 kg per år, till 6 044 av 8 452. I procent uttryckt utgöra dessa 6 044 beviljade producentbidrag 71,5 procent av samtliga. Alla de 6 044 jordbrukarna skulle få det

sämre om 6-öreslinjen skulle komma att tillämpas.

Antalet producentbidragsberättigade i Värmland enligt nu beviljade bidrag uppgår till, som jag förut nämnde, 8 452. Vi ha cirka 12 500 medlemmar i mejeriföreningarna, varför de beviljade producentbidragen utgå till omkring 68 procent av samtliga medlemmar. Att under sådana förhållanden göra gällande, såsom det gjorts på en del håll, att de verkliga småbrukarna icke få sådana bidrag, vittnar om att man icke satt sig in i detta problem.

Nu förmodar jag att man kommer att säga, att detta är förhållandet i Värmland och att de värmländska förhållandena icke få läggas till grund för hela landet. Om man då undersöker brukningsdelarnas storlek inom andra län, finner man, att antalet brukningsdelar icke överstigande 10 hektar i hela landet utgör 320 834 av landets 414 441 brukningsdelar. I procent utgöra dessa 77,4 procent av landets samtliga brukningsdelar. Alla dessa 320 834 äro berättigade till producent- eller kontantbidrag under förutsättning att vederbörande äro mjölkproducenter och att åkerarealen icke överstiger 10 hektar.

Ser man på brukningsdelarna i länen norrut, torde man ganska lugnt kunna utgå ifrån att antalet bidragsberättigade där är ännu större än i Värmland.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att det gjorts vissa försök att räkna ut, hur 6-öreslinjen skulle verka i kronor räknat i Värmland för dem som få producent- och kontantbidrag. Några tillförlitliga siffror föreligga icke ännu, men de komma väl så småningom att framläggas. I varje fall torde man redan nu kunna säga, att den förlust, som de mindre jordbrukarna skulle göra i Värmland, om man överginge till 6-öreslinjen, nog skulle kunna räknas i 7-siffriga tal.

Från bondeförbundshåll har man föreslagit, att arealgränsen för rätt att erhålla producent- och kontantbidrag

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

skulle höjas från nuvarande 10 hektar till 15 hektar, men man föreslår däremot ingen ändring av övriga bestämmelser. Jag vill i det sammanhanget erinra om att bestämmelserna fastställdes så sent som vid 1947 och 1948 års riksdagar, och det torde nu icke finnas skäl att ändra bestämmelserna, då, om så visar sig vara av behovet påkallat, även en jordbrukare som innehar en åkerareal som överstiger 10 hektar kan få bidrag, ifall arronderings- och jordförhållandena å hans fastighet äro sådana, att han icke kan få större skördar än å en 10-hektarsgård och under förutsättning att hans ekonomi är sådan att han är i behov av bidrag.

Herr talman! Det skulle i detta sammanhang också vara rätt intressant att säga några ord om de borgerliga partiernas motion om höjning av mjölkpriset. Den föreslagna höjningen måste dock sättas i ett visst samband med den föreslagna ändringen av reglerna för producentbidragen.

Hur kommer det att verka i praktiken, om mjölkpriset höjs med 3 öre och om linjen med ändring av reglerna för producentbidragen skulle komma att bifallas av riksdagen?

Om man utgår från småbrukarnas syn på frågan, skulle naturligtvis en höjning av priset medföra en stegrad inkomst även för dem, men om det samtidigt blir ändrade regler för producentbidragen, blir höjningen av mjölkpriset fullkomligt utan verkan. Låt mig taga ett par exempel. En småbrukare, som levererar låt mig säga 4 000 kg mjölk per år skulle genom en höjning av priset å mjölk med 3 öre få en ökad inkomst av 120 kronor om året. Om man i detta fall skulle utgå från 6-öreslinjen, skulle han förlora ett producentbidrag på 240 kronor per år. Han skulle alltså få vidkännas en nettoförlust av 120 kronor per år. I det fallet får man ju säga, att man ger 3 öre med ena handen men tar 6 öre med den andra. Vänder man däremot på proble-

met, skulle 6-öreslinjen betyda, att för dem som nu icke äro berättigade till producentbidrag en förhöjning av priset på mjölk med 3 öre skulle medföra att de finge producentbidrag och följaktligen leda till en avsevärd förbättring. En sådan politik kan minst av allt kallas småbrukarvänlig.

Jag har, herr talman, med detta icke velat göra något uttalande om skäligheten av en höjning av priset på mjölk med 3 öre, men då jag måste sätta höjningen i samband med förslagen till ändrade regler för producentbidragen, har jag som småbrukarrepresentant velat framhålla dessa synpunkter.

Utskottet har om icke helt avstyrkt motionerna så dock icke föreslagit skrivelse till Kungl. Maj:t om att Kungl. Maj:t skall ge småbruksutredningen direktiv att utreda dessa frågor utan nöjt sig med att föreslå skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att motionerna skola överlämnas till småbruksutredningen. Då detta kan ha det goda med sig att framstötas enligt motionerna icke med det snaraste komma på riksdagens bord och då detta enligt mitt förmenande enbart är till nytta för Sveriges småbrukare och då jag i övrigt delar utskottets synpunkter i föreliggande fråga, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte på något sätt upptaga något resonemang om den långa framställning angående producentbidraget som den föregående talaren gjorde. Det föreföll mig emellertid som om han råkat ut för missförstånd på någon punkt. Han säger att om reservanterna segra, skulle ännu flera småbrukare ställas utanför möjligheten att komma i åtnjutande av detta bidrag. Det är ju så att pengar till detta bidrag äro beviljade på nionde huvudtiteln, och det har inte med små-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

brukarnas delaktighet i detta att göra, huruvida man räknar in det eller inte i kalkylen här, utan det är ju en annan fråga. För övrigt förefaller det nästan som om detta anförande vore skrivet före utlåtandet, ty med det utlåtande, som här föreligger, är ju anförandet knappast aktuellt.

Herr ANDERSSON i Ryggestad (kort genmäle): Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile säger, att jag har talat om den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande. Jag har icke nämnt reservationen utan endast pekat på att om riksdagen skulle följa den linje, som herr Svensson i Ljungskile förordar i motionen i fråga om reglerna för produktbidraget, skulle ett stort antal småbrukare komma i ett sämre läge än nu.

Fru BOMAN: Herr talman! Jag skall icke upprepa något av det som sagts tidigare och icke heller belasta kammarens protokoll med eller taga kammarens middagstid i anspråk för några siffror eller någon statistik. Det är endast ett par synpunkter jag skulle vilja framlägga på denna fråga.

Det är nog så, som herr Hansson i Skediga sade för en stund sedan, att många tankar äro med oss här i dag och att många förhoppningar sträckas hit och knyts till vad riksdagen i dag har att syssla med. Man väntar kanske och tror, att något skall ske.

Jag vill nöja mig med att tala om mitt eget folk i samband med denna fråga. Ty det är väl ändå så, att flertalet av Norrbottens folk lever på mjölkproduktionen. Vi äro hänvisade därtill alltjämt. Man har nog talat med oss om att vi borde ändra vår ensidiga produktion och slå in på andra områden, som skulle löna sig mera. En del kanske har gjort detta, men det är ganska nödvändigt alltjämt att vi uppehålla mjölkproduktionen i så stor omfattning som möjligt. Det är ändå vår bästa färskvava i Norrbotten. De norrbottningar, som äro

med här, kunna säkerligen ge mig rätt i att de flesta i Norrbotten hittills äro uppfödda på mjölk och bröd. Det är det bästa vi ha och det som ger mest under den långa, mörka årstiden.

Men det är klart att icke ens i Norrbotten kunna vi hålla på hur länge som helst, om icke arbetet lönar sig. Vi fråga icke i första hand efter lönsamhet i så måtto, att vi räkna med att lägga av och få över, när vi utfört arbetet och täckt kostnaderna. Vi skulle vara tack samma, om det gick ihop för oss. Men det gör det tyvärr icke.

År 1945 gjorde en av våra tjänstemän i hushållningssällskapet en utredning om förhållandet mellan kostnaderna och inkomsterna och kom till det resultatet, att det då kostade 46 öre att framställa en liter mjölk. Arbetslönerna ha icke sjunkit sedan 1945. Redskap och maskiner ha heller icke blivit billigare. Ingenting har skett på detta område, som kunnat pressa ned kostnaderna. Följaktligen kan icke vinsten vara större i dag än den var då. Kvar står samma faktum: det går aldrig ihop.

Jag hörde statsrådet Sträng säga: »Men man håller ju ändå på med produktionen.» Ja, man gör det. Även i Norrbotten är det så, att våra förfäder med möda ha förvärvat det mesta av vad vi besitta i dag och det vi lägga ned vårt arbete på. Men det visar sig faktiskt, att när de gamla gå bort och de unga skola taga vid, är det icke längre så mycket att taga vid. Det är svårt för de efterlevande ibland t. o. m. att ge de gamla en hederlig begravning. Det finns inga kontanter. Man har gården, och man har jorden, ja, alla gånger icke ens det, ty man har fått skuldsätta sig. Vi måste komma ihåg, att i Norrbotten ha vi de högsta skatterna och få alltså minst kvar av våra inkomster. Trots alla statliga skatteutjämningsmedel ha vi ändå de högsta skattekostnaderna, och vi komma ohjälpligt efter i fråga om standard.

Norrbottningarna veta nog hur de

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

borde och ville ha det, men det går långsamt med förbättringarna, ty det måste till alla delar bero på i vad mån de ha inkomster. De få försaka det andra människor dock kunnat kosta på sig under årens lopp. Och vi veta alla, att på grund av den situation vi råkat in i är det icke heller för staten så lätt att bidra och öka möjligheterna eller att skaffa fram vad som kunde vara underlättande, icke minst när det gäller kvinnornas arbete där uppe. Kvar står då, att skola norrbottningarna lyckas i någon mån, måste de försöka själva. Men det går givetvis bakåt mer och mer, när resultatet av arbetet varken täcker kostnaderna eller lämnar något däröver.

Herr Karlsson i Stuvsta påminde om att man konstaterat att invägningen av mjölk varit större i år än i fjol. Ja, vi äro tacksamma för den skördesommar vi hade förra året. Det är faktiskt så, att ha vi något att ge korna, ge de också mjölk. Vi få icke mjölk utan att utfodra dem. Ju mera och ju bättre foder vi kunna ge dem, desto bättre blir resultatet. Förra sommaren var för oss så gynnsam, att vi kunde ordna utfodringen bättre, och följaktligen ha vi fått fram mera mjölk. I någon mån har det hjälpt upp resultatet, men jag kan icke hjälpa, att jag i det sammanhanget kommer att tänka på gumman, som sålde 2-öresbullarna för 1 öre och sade, att det var mängden som gjorde det. Man säljer mer mjölk, men när det är underpris på varje liter, blir resultatet ändå detsamma.

Jag tror nog, att jordbrukarna över hela landet, både i Norrbotten och i andra landsdelar, försöka förstå, att när de ha fått betala sina maskiner och redskap med högre priser än tidigare är detta en följd av den utveckling, som vi ha gått igenom. Råvarupriserna ha stigit, lönerna likaså, och som en följd därav ha dessa varor blivit dyrare. Jag tror att det skulle verka gott om man på båda sidor, både på jordbrukarhåll och

på konsumenthåll, försökte förstå varandra. Vi äro konsumenter på båda sidorna, men om vi på båda hållen, både jordbrukarna och de som i dag icke riktigt kunna förstå att det är nödvändigt och fullt berättigat med detta tillägg på mjölkpriset, resonerade över gränserna om vad det är som ställt oss i den nuvarande situationen och vad det är som ökat kostnaderna för oss, skulle vi kanske kunna lösa frågan utan så skarpa meningsmotsättningar.

Jag delar reservanternas synpunkter och de talares uppfattning, som i dag varit talesmän för reservationen. Jag skall icke orda mer i denna fråga utan vill sluta med att yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *von Seth*.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att instämma i de synpunkter, som herr Henriksson framförde i denna fråga, men det är ett par av dessa synpunkter, som jag skulle ytterligare vilja understryka. Jag gör det även med risk att bli beskylld för att företräda politiska intressen.

När fackföreningsrörelsen på hösten 1948 gick att taga ställning till avtalsfrågorna, gjorde man det under två mycket bestämda förutsättningar och villkor. Jag avslöjar ingen hemlighet, om jag här säger att vissa grupper på arbetarsidan med mycket stor tvekan accepterade denna lönepolitiska linje, men man gjorde det i solidaritetens och i enighetens namn. Dessa två villkor voro 1) att man skulle i största möjliga utsträckning söka hålla en stabil prisnivå, 2) att inga andra grupper i samhället skulle tillåtas att öka sina inkomster. Industrierbetarna lämnade sin medverkan till stabiliseringspolitiken för att hejda den inflationistiska utvecklingen, men vi gjorde det sannerligen icke för att andra grupper i samhället skulle ges tillfälle att profitera

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

på detta vårt ställningstagande. För den händelse det skulle vara någon i denna kammare som inte är medveten om detta förut skall jag be att få erinra om att det ändå i denna storstad Stockholm med dess höga levnadsomkostnader fortfarande finns tusentals för att inte säga tiotusentals arbetare som äro hänvisade till att leva på inkomster på hundra eller under hundra kronor per vecka. Även dessa arbetargrupper fingo sina löner fastlåsta genom den överenskommelse om allmän stabilisering, som träffades under hösten i fjol, och detta trots att det inom en del industrigrenar — t. ex. den industrigren inom vilken jag själv är anställd, nämligen metallindustrin — ändå finnes utrymme för väsentliga lönehöjningar inom befintliga marginaler och utan att det på något som helst sätt skulle påverka kostnadsnivån.

Jag kan också erinra om att även andra uppenbara orättvisor vid detta tillfälle fingo bli bestående i samhällsolidaritetens intresse. Vi ha tidigare inom fackföreningsrörelsen vid avtalsregleringar sökt anknyta de olika dyrortsgrupperna till en viss 4-procentig skala, vilken man dock inte har hunnit med att genomföra inom alla fack. Men även en sådan fullt naturlig sak fick vid detta tillfälle stå tillbaka, därför att det då sades att om vi skulle föra fram sådana krav, skulle det innebära att man inte kunde vinna den enhet om en stabilisering som var en nödvändig förutsättning för att genomföra densamma.

Jag skulle vidare vilja säga några ord om de jämförelser, som man inom jordbrukskalkylens ram har gjort mellan olika typer eller grupper av jordbrukare. Man säger där, att om någon grupp jordbrukare, beroende på vissa omständigheter, har fått priserna på sina produkter ökade, kan det inte vara rimligt att detta går ut över andra grupper; man menar att denna ökning skulle läggas utanför totalkalkylen. Skulle man

driva denna principiella inställning inom andra områden av det svenska näringslivet, skulle man ju säga, att om samtliga jordbrukargrupper skola ha garantier för sina tidigare inkomster, skulle väl i konsekvensens namn samtliga arbetargrupper ha samma garanti. Hur skulle de ärade förespråkarna för reservanterna komma att reagera, om exempelvis byggnadsarbetare, som, beroende på investeringsbegränsningar och andra ting, tvingats över till andra, sämre betalade områden inom det svenska näringslivet, skulle komma och säga, att även vi skola ha garantier för att vårt tidigare inkomstläge skall bibehållas. Man kan inte driva en dylik principiell linje när det gäller inkomster.

Herr Svensson i Ljungskile berörde en fråga, som jag skall säga några ord om. Han sade att från februari 1948 till februari 1949 ha industriarbetarna ökat sina inkomster med 5,4 procent. Hur har då denna inkomstökning skett? En annan talare som berörde samma fråga sade, att företagen påstå, att de tvingats att öka ackordspriserna och att detta skulle vara anledningen till denna inkomstökning. Det är inte helt på det sättet. Även jag är medveten om att enskilda ackordspriser i många fall ökas, men det förekommer även sänkningar av vissa ackordspriser. Anledningen till ökningen av inkomsterna för industriarbetarna på i runt tal 5 procent är ingenting annat än att dessa industriarbetare ha ökat sin arbetsintensitet. Det finns ingenting som hindrar herr Svensson i Ljungskile att, om han vill, på ett intensivare sätt bruka sin jord och därigenom få större avkastning på jorden och ökade inkomster.

Jag tror att det vore olyckligt om man skulle driva denna fråga om pris-sättningen på jordbrukets produkter på ett sådant sätt, att det skulle skapa varaktiga och djupgående motsättningar mellan arbetare och bönder. Jag

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

tror inte att någon av dessa grupper skulle tjäna på en dylik utveckling. Men jag anser ändå att det kan vara skäl att i någon mån påtala det gnäll, som man ständigt får höra ifrån de borgerliga företrädarna för böndernas intressen. Det har varit på samma sätt ända från 1920-talet och varje år framöver tills nu. Man måste ändå fråga sig: Hur länge tro dessa företrädare för de borgerliga jordbrukarna, att industriarbetarna med sitt i många fall betydligt sämre läge skola finna sig i detta utan att på ett eller annat sätt reagera? Det har sagts att en höjning av mjölkpriset med 3 öre per liter inte skulle påverka levnadskostnadsindex på något avgörande sätt. Ja, det må vara riktigt, man kan inte bortse från den psykologiska inverkan som en prishöjning har på arbetarna.

Herr Henriksson har tidigare påpekat den prisstegring som pågått sedan 1947 och fram till nu. Jag skall inte uppehålla mig vid denna omständighet, men om det sker en ytterligare stegring av livsmedelspriserna, så innebär ju detta, att förutsättningar icke längre föreligga att uppehålla den nuvarande stabiliseringspolitiken. Industriarbetarna ha påtagit sig de bördor, som denna politik har inneburit. Även jordbrukarna deklarerade vid höstens förhandlingar i denna fråga sin anslutning till stabiliseringspolitiken. När man nu ser deras inställning till den i dag föreliggande frågan och även ser de borgerliga partiernas inställning i andra sammanhang, en inställning som på ett avgörande sätt skulle försvåra möjligheterna att föra denna stabiliseringspolitik, måste man fråga sig, om deras ställningstagande under sommaren och hösten i fjol var ett grovt skämt med Sveriges arbetare. Jag tror inte att Sveriges industriarbetare komma att finna sig i att man driver detta skämt dithän, att stabiliseringslinjen brytes. Om så skulle ske komma vi att förbehålla oss fria händer. En framflyttning av pris-

sättningen på livsviktiga livsmedel till hösten skulle enligt mitt förmenande på ett avgörande sätt underlätta avvägningen mellan de olika samhällsgruppernas intressen. Däremot skulle en höjning av priserna nu obönhörligt komma att utlösa krav på löneökningar, då avtalsfrågorna om några få månader skola avgöras. Det finns alla skäl för kammarrens ledamöter att ha denna sak klar för sig, när man går att ta ställning till den föreliggande frågan.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Skoglösa: Herr talman! När jordbrukspriserna diskuterats här i dag har man framför allt skjutit stabiliseringsfrågan i förgrunden och förmenat, att nödvändigheten att uppnå denna stabilisering, till vilken jordbruket för sin del anslutit sig fram till den 31 augusti i år, skulle vara det väsentliga hindret för att tillmötesgå jordbrukets berättigade krav på att få den prisjustering på mjölken som vi ifrån jordbruksorganisationernas sida ha begärt och som också påyrkats i reservationen till jordbruksutskottets utlåtande. Jag skall inte försöka att här i detalj skissera upp hur hela denna fråga ligger till, ty härom har ju diskuterats tillräckligt förut i dag. Jag kan emellertid inte underlåta att påpeka, att man under hela denna diskussion ständigt och jämt talat om att det skulle vara fråga om en inkomstökning för det svenska jordbruket, om jordbruket skulle få en prishöjning av 3 öre på mjölken. Det är väl rättare att påstå, att om inte jordbruket får denna prishöjning av 3 öre, blir det i stället en inkomstminskning för det svenska jordbruket, och det kan jag inte tänka mig att man från något håll över huvud taget vill vara med om. Det har faktiskt inte från något håll bestritts, att levnadskostnaderna genom den sänkning

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

av äggpriset och potatispriset, som genomförts under det senaste året, ha väsentligt förbilligats, och man har heller inte på något sätt kunnat bevisa, att den höjning av mjölkpriset som vi nu begära skulle komma att höja levnadskostnaderna utöver de normer och utöver det indextal, som skulle gälla, om inga andra faktorer medverka till att höja levnadskostnadsindex. Från jordbrukarhåll anse vi för den skull, att vi på intet sätt gå emot stabiliseringslinjen, när vi förfäktat den åsikt, som vi i detta fall ha. Vi äro medvetna om att det kanske från andra gruppers sida kan anses att vi på något sätt komma i en förhållning, om vi skulle få detta vårt rättmätiga krav tillgodosett. Jag vill dock för min del mycket starkt poängtera att detta visst inte är fallet utan att det snarare är på det sättet, att vi inom jordbruket dragas med en eftersläpning sedan årtal tillbaka, en eftersläpning som även ingår såsom ett led i stabiliseringspolitiken och som skulle bli ännu större än vad den tidigare varit om vi inte skulle få detta vårt önskemål genomfört.

Jordbruksministern uttalade i sitt anförande i dag det önskemålet, att man skulle kunna sammanföra alla förhandlingar om pris- och löneavtal till en gemensam tidpunkt. Detta krav acceptera vi mycket gärna från jordbrukarnas sida. Men vi vilja inte för den skull vara med om att jordbruket skall ligga ett år efter med sina priser, vilket skulle komma att bli fallet, om vi skulle få våra priser bestämda för ett år, av vilket 7—8 månader redan förflutit, eller rättare sagt för en produktion, som under 7—8 månader är planerad och genomförd, under det att alla andra grupper skulle få sin prissättning så att säga på förhand. Det är här som den egentliga meningsskiljaktigheten föreligger. Om man här gick med på vårt önskemål och våra krav, så är jag övertygad om att man bara skulle skipa rättvisa åt jordbruket.

Vidare har det i dag sagts, att det skulle vara lättare att bedöma denna kalkyl till hösten. Jag kan inte förstå ett sådant resonemang. Tidigare har såväl riksdagen som de sakkunniga som sysslat med kalkylen ständigt och jämt förfäktat, att vi skola ha en vårprissättning eller en kalkyl, som göres upp efter de gamla prognoserna och bestämmelserna. Det torde inte finnas någon rimlig anledning varför man i år skall avvika från denna praxis.

Sedan sade jordbruksministern, att man vid bedömningen av jordbruksprissättningen skulle gå in för andra linjer än de brukliga, om man inte följde den av regeringen föreslagna vägen. Om man flyttade en del av bidraget till oljeväxtodlingen och en del av mjölkproduktionsbidraget utanför den s. k. ramen och om man även tog något av räntekostnaderna — som den kungl. utredning som har haft denna fråga om hand har ansett rättmätigt — så skulle man, menade statsrådet, gå ifrån de gamla linjerna och komma in på nya. Men dessa påståenden ha ju tidigare här punkt för punkt bemötts, och det har inte i något enda fall kunnat påvisas att jordbrukets linje är oriktig. Jag skulle också vilja tillägga, att om det i år till äventyrs skulle ändras litet på kalkylen, så vore det inte första gången. Det har tidigare vidtagits ganska stora förändringar i kalkylberäkningarna. Senast i våras företog man en mycket stor förändring, när man lyfte ut en lagerkostnadspost på, om jag inte minns fel, 50 miljoner kronor. Den lyftes ut ur kalkylen till nackdel för jordbruket. När en sådan operation kan göras det ena året, så har man mycket svårt att förstå att det inte också skulle kunna göras något liknande ett annat år — speciellt om det gäller poster, som icke i något avseende medverka till den levnadskostnadsstegring, som man är så rädd för.

Efter allt som har ordats i debatten förut i dag skulle jag kunna nöja mig

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

med vad jag här sagt. Det är dock ytterligare en sak som jag inte kan låta stå oemotsagd, nämligen jordbruksministerns påstående att jordbrukarna under nästan hela sommaren ha kreatursfodret ute på betesmarkerna praktiskt taget gratis. Jag måste inlägga en bestämd gensaga mot detta yttrande, som jag inte kan förstå hur jordbruksministern kunde komma med. Han brukar annars inte tala mot bättre vetande på detta sätt. Hans påstående här är enligt min mening överord. Det är ord, som, om de få stå oemotsagda, komma att ute i debatten användas mot det svenska jordbruket. Därför har jag velat bemöta hans yttrande här. Var och en som är något hemmastadd i dessa frågor kan säkerligen lätt räkna ut och visa med siffror, att betet visst inte är så enkelt framställt, att man kan producera det praktiskt taget utan kostnader.

Jordbruksministern nämnde sedan också att de höga djur- och fastighetspriserna talade emot en prishöjning på mjölken. Han menade, att det var mjölkpriset som sådant, som skapade dessa höga kostnader. Men om vi skola vara ärliga, måste vi väl medge, att det är helt andra kostnader som äro grundläggande för de nuvarande höga fastighetspriserna, framför allt de höga byggnadskostnaderna. Dem har det svenska jordbruket under de senaste åren fått dragas med utan att i någon nämnvärd utsträckning få någon kompensation därför. Vad de höga djurpriserna beträffar äro vi väl här i kammaren ganska medvetna om att större delen av de svenska jordbrukarna äro beroende av mjölkproduktionen. Om man måste ha en mjölkproduktion, så är det otvivelaktigt riktigt att försöka skaffa sig de bästa djur som stå att uppbringa. De jordbrukare däremot, som icke äro tvungna att ha kreatur, slå ibland ut sina besättningar och sälja djuren. Då kan man förstå om de jordbrukare, som äro nödsakade att ha kor, köpa de salu-

bjudna besättningarna, kanske ibland till priser, som kunna anses höga.

Herr talman! Jag ville bara ha dessa synpunkter framförda och skall inte nu uppehålla tiden längre. Jag vill bara än en gång poängtera vad vi från jordbrukets fackliga organisationer och den ekonomiska föreningsrörelsen redan tidigare vid förhandlingar och i andra sammanhang ha poängterat, nämligen att vi alls icke vilja riva upp stabiliseringslinjen. Vi äro beredda att i år liksom i fjol slå vakt om den. Vi anse det nämligen oriktigt, att det svenska jordbruket skall vara den buffert, som i viss utsträckning tar emot stötarna och betalar mellanskillnaden, när priserna på andra områden av en eller annan anledning gå i höjden. Speciellt oriktigt är det, när samtidigt våra priser i stället sänkas och det svenska jordbruket därmed får minskade inkomster. Vi anse det riktigare att hålla en jämn prislinje, så att vi ha rätt till viss kompensation, om de varor som vi producera utan vår förskyllan falla i pris. Då böra vi få höja priset på andra varor av sådant slag, som icke medföra omkostnader, vilka kunna skada stabiliseringslinjen. Detta är den linje, som vi i jordbrukets organisationer ha företrätt och som jag tror har kommit till uttryck i motionen från jordbrukets håll. Samma linje kommer också till synes i reservationen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! Herr Johnsson i Skoglösa talade för rättvisesynpunkterna, helt naturligt sedda ur hans egen synvinkel såsom jordbrukare. Flera talare före honom ha ordat om samma sak men från andra utgångspunkter: tjänstemännens eller industriarbetarnas. Det måste väl dock stå klart, att frågan om mjölkpriset inte bara är ett enkelt avvägnings-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

spörsmål mellan olika grupper av inkomsttagare. Det är nämligen ett faktum, att mjölkproduktionen i landet visar tendenser till inte bara stagnation utan också tillbakagång. Jag har redan förut poängterat, att de siffror som statsrådet här har anfört icke ge en riktig bild av läget. Mjölkproduktionen går faktiskt tillbaka. Vi ha fortfarande separerad, d. v. s. standardiserad, mjölk. Likaså ha vi halvfet ost. När matfettransoneringen upphävdes, måste man också höja smörpriset med 40 öre för att avskräcka fattigt folk från att köpa riktigt smör. Om utvecklingen fortsätter som hittills, finns det mycket som talar för att vi framdeles måste höja smörpriset med 40 öre till, inte bara en gång utan kanske flera gånger. Då blir smöret en vara, som bara är förbehållen de rika. Arbetare och tjänstemän få övergå till margarin. Det tillstånd, i vilket denna gren av jordbrukets hushållning befinner sig, gör att man här inte bara kan anlägga rättvisesynpunkter och göra mjölkprisfrågan till ett enkelt avvägningsspörsmål, där det gäller att rättvist avväga inkomsterna olika grupper emellan. Tyvärr är problemet enligt min mening inte så enkelt.

Herr **JOHNSON** i Skoglösa (kort gemäle): Herr talman! Jag skall inte här ge mig in i någon polemik med herr Karlsson i Stuvsta, eftersom han tycks acceptera den linje som jag förde fram. Vi anse, att tre öres höjning av mjölkpriset skulle kunna skapa ett jämviktsläge mellan oss och andra grupper på den nuvarande stabiliseringslinjen. Om jag inte missförstod herr Karlsson i Stuvsta, menade han, att om nya avtalsförhandlingar, t. ex. under höstens lopp, komma till stånd, så skulle dessa tre öre inte räcka. Då kunde vi ha anledning att begära mera. Detta är helt i linje med det resonemang, som man från jordbrukarsidan fört, varför

jag kan acceptera och understryka det sagda.

Men när herr Karlsson i Stuvsta sedan säger, att detta icke är någon enkel avvägningsfråga, så kan jag bara hålla med honom om att den inte är enkel. Den är synnerligen komplicerad och svår. Men jag kan inte finna, att herr Karlsson i Stuvsta har lagt fram någon annan linje, efter vilken den skulle kunna lösas bättre än på det sätt, som jordbrukarorganisationerna ha föreslagit. Därför tror jag inte det finns någon anledning att vidare diskutera denna sak.

Herr **KARLSSON** i Stuvsta (kort gemäle): Herr talman! Jag har lagt fram en linje när jag sagt, att en höjning av mjölkpriset i nuvarande läge är ofrånkomlig. Men det finns verkligen skäl som tala för att vi icke böra avgöra den frågan i dag. Man kan nämligen inte bestrida, att det finns ett visst samband mellan denna fråga och andra gruppers avtalsfrågor. I varje fall finns det sambandet, att om de nuvarande avtalen skola bibehållas, så måste man tänka på hur mjölkprishöjningen skall genomföras. Skall den slå igenom i konsumentpriserna direkt, eller skall förhöjningen ske via statsbudgeten? Detta är en inte oväsentlig fråga, som jag är övertygad om att regering och myndigheter icke kunna komma ifrån. Det är detta som gör, att jag inte kan finna några avgörande skäl, som tala mot att man skjuter på avgörandet någon tid.

Herr **JOHNSON** i Skoglösa (kort gemäle): Herr talman! Herr Karlsson i Stuvsta efterlyste de skäl, som tala mot att man uppskjuter avgörandet av denna fråga. Det kan väl inte finnas något mera avgörande skäl än det, att de svenska jordbrukarna äro den enda grupp i vårt samhälle, som inte vet vilken arbetslön man skall ha för sitt arbete förrän över halva det år är gång-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

et, under vilket den produktion är framställd, som skall avyttras.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande utlåtande ävensom hand-

läggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.32 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Fredagen den 27 maj.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes därvid förhandlingarna till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att handläggningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr JOHANSSON i Norrfors, som anförde: Herr talman! Efter de långa debatter som förts här i dag om jordbrukets prissättning skall jag be att få säga några ord i anledning av en motion, som vi lämnade i början av riksdagen och där vi begärde att de s. k. typjordbrukskalkylerna fortast möjligt måtte upprättas.

Denna fråga diskuterades redan av den s. k. 27-mannakommittén, därför att vi redan då voro på det klara med att den nuvarande stora jordbrukskalkylen inrymmer en hel del orimliga

slutresultat. Jag vill göra gällande att den kalkyl, som numera användes och ligger till grund för jordbrukets prissättning vid de årliga förhandlingarna, verkar orättvist för stora grupper av jordbrukare i olika landsdelar. Om man närmare studerar jordbrukspropositionen nr 212, s. 47, framgår det där ganska tydligt, vilka mer eller mindre orimliga resultat man kommer till med ledning av den metod, som man använder i denna kalkyl. För att få bättre möjligheter att bedöma dessa förhållanden uttalade sig redan 1942 års jordbrukskommitté för att man skulle låta framräkna s. k. typjordbrukskalkyler, och detta blev också riksdagens beslut.

Utskottet, som nu behandlat denna motion, anser att man skall vänta och se tills man har inhämtat ytterligare material som underlag för framräknandet av dessa kalkyler. Vi fråga oss hur många år man egentligen skall behöva vänta för att få detta klart. 1942 års jordbrukskommitté tillsattes i maj månad 1942. Nu ha vi maj månad 1949, och ändå ha inga synliga resultat kunnat skönjas. De undersökningar jag och några kamrater sysslat med tyckas tyda på att man först år 1953 — i bästa fall 1952 — skall kunna få fram dessa kalkyler. Vi tro emellertid att

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

det redan nu finns tillräckligt med material för att det skall vara möjligt att framräkna dessa kalkyler, och vi skulle således inte behöva en så orimligt lång tid som tio år för att få fram detta. Denna fråga anse vi vara mycket viktig, då kalkylerna utgöra underlaget för förhandlingarna rörande prissättningen samt fördelningen av de miljoner, som utgöra ersättning för det i jordbruket nedlagda arbetet. Utskottet har nu i alla fall ansett, att man skall vänta ytterligare en tid, och jag skall därför icke vid detta tillfälle yrka bifall till motionen. Jag vill dock upprepa att denna fråga är synnerligen viktig, ty det gäller här att åstadkomma större rättvisa vid jordbrukets prissättning. Jag anser också att denna fråga åter måste komma upp.

När jag nu i alla fall har ordet vill jag, trots att detta ärende diskuterats länge, säga några ord med anledning av det nu föreliggande förslaget till prissättning. De krav som framställts vid de med regeringen förda förhandlingarna ha väl ändå varit så måttliga, att det borde ha varit möjligt att få en uppgörelse till stånd, i synnerhet som man har hållit sig inom ramen för kalkylen samt även inom ramen för stabiliseringspolitiken. Jag tror att konsumenterna i stor utsträckning äro viliga att betala något högre priser på mjölk och mjölkprodukter. Vi ha oss nämligen bekant, att Sverige faktiskt är bland de länder som ha det billigaste mjölkpriset i världen. Man kan inte säga detsamma om produktionskostnaderna. Det vore mycket skäligt om man här kunde få till stånd en prisförbättring på mjölken med ungefär tre öre per kilo. Vi som känna till förhållandena inom denna produktion skulle kunna säga mycket om denna sak. Det finns ingen rimlig anledning att hålla nere förtjänsterna på mjölkproduktionen på en så låg nivå, som producenterna numera måste finna sig i.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid detta utan ber att med dessa korta ord få instämma i vad reservanterna här anfört. Jag yrkar således bifall till reservationen.

Vidare yttrade:

Herr ANDERSSON i Mölndal: Herr talman! Herr Hægglom framhöll tidigare i dag i denna debatt, att jordbrukarna inte gått med på att inkomststabiliseringen skulle gälla under hela år 1949 utan endast till den 1 september detta år. Jag förstår herr Hæggloms synpunkter med hänsyn till att jordbrukets avtal — om jag får kalla det så — utgår vid nämnda datum. Man har väl dock rätt att ställa frågan om jordbrukarna, när de träffade överenskommelsen om stabiliseringen, räknade med att man i dagens läge skulle ha uppnått den ekonomiska balansen. Det torde väl i stället förhålla sig på det sättet, att även jordbrukarna räknade med att man under år 1949 skulle nödgas upptaga frågan om inkomststabiliseringen och den ekonomiska politiken till en förnyad prövning. Om så är fallet — vilket jag förutsätter — kan det givetvis inte vara rätt att göra en ensidig prövning av detta problem, där en grupp i förväg förstör möjligheterna till ett samförstånd om en eventuell förlängning av stabiliseringspolitiken; i denna politik ingår ju inkomststabiliseringen som den viktigaste beståndsdelen. På detta sätt torde väl för övrigt frågan ha uppfattats av bondeförbundet, då vi diskuterade den ekonomiska politiken i sammanhang med bankoutskottets utlåtande nr 44, där två bondeförbundare i en reservation bland annat säga följande: »Även om inflationstendenserna numera bragts under bättre kontroll, torde restriktiva åtgärder inom det ekonomiska området fortfarande vara nödvändiga. Å ena sidan måste alltså ansträngningarna inriktas på att öka produktion, export

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

och sparande, och å andra sidan måste — i syfte att hålla efterfrågan inom ramen för de tillgängliga resurserna — investeringar, import samt statliga och kommunala utgifter begränsas. Av särskild vikt är att inkomststabilisering och budgetöverbalansering vidmakthållas.»

Detta uttalande tar säkerligen inte enbart sikte på dagens läge, utan det skall också utgöra en rekommendation till regeringen för den politik, som man önskar att den skall föra under den närmaste framtiden — i första hand då under det kommande budgetåret. Har man menat allvar med denna rekommendation från bondeförbundets sida, så framstår den i en egendomlig dager med tanke på dagens debatt. Man har väl ändå inte från bondeförbundets sida utgått ifrån att denna rekommendation endast är avsedd att gälla andra grupper än jordbrukarna? Det vore för resten mycket intressant att få veta, hur jordbrukarna se på sambandet mellan å ena sidan de ovannämnda uttalandena rörande inkomststabiliseringen och å andra sidan de synpunkter de nu framföra, därvid de föreslå ett brytande av denna inkomststabilisering. Dessa synpunkter strida ju emot bondeförbundets av mig nyss återgivna rekommendation.

Det förvånar mig att bondeförbundet — liksom övriga reservanter här — håller så hårt på en vårprissättning på mjölken. Vi skola allesamman ha klart för oss, att de som ha en annan mening härvidlag inte tagit ställning till frågan huruvida mjölkpriset skall höjas. Man har endast velat skjuta denna frågas avgörande något fram i tiden, för att även andra grupper skola ha möjligheter att bedöma sina inkomster i förhållande till de eventuella prisstegringar, som kunna bli en följd av en förändring i stabiliseringspolitiken i framtiden.

Till skillnad från dem som önska en

förhöjning av mjölkpriset nu har jag den uppfattningen, att en sådan åtgärd skulle vara den första verkliga stöten mot den förda stabiliseringspolitiken. Jordbrukarna skola inte leva i den tron, att industriens löntagare komma att finna sig i att bli ställda i ett sådant läge, att de förutsättningar under vilka de lojalt anslöto sig till stabiliseringspolitiken på detta ensidiga sätt undanröjas. Själv representerar jag en arbetargrupp, som säkerligen inte kan sägas tillhöra de högre löntagarskikten. Man kan väl inte inbilla sig att denna grupp — och inte heller en rad andra grupper, som befinna sig i samma ekonomiska läge — lojalt skall kunna åse, hur en annan grupp ensidigt försöker förskaffa sig inkomstförmåner.

Jag tror inte det är riktigt av reservanterna att handla på detta sätt, när de tidigare själva företrätt den uppfattningen, att det är nödvändigt med hårdare tag från regeringens sida för att skapa ekonomisk balans. Det är inte riktigt att nu vara de första att sätta käppar i hjulet för den politik, som numera omfattas av det stora flertalet löntagargrupper i vårt land och som nu i stort sett har lyckats och varit till fördel för hela vårt land och folk.

Det går inte heller att i denna debatt framföra sådana argument, som herr Norup gjorde i sitt första anförande i förmiddags. Han sade att en industriarbetare i Stockholm år 1939 behövde arbeta i nio minuter för att kunna köpa den mjölk, som han konsumerar under en dag. I dagens läge skulle han endast behöva arbeta i sju minuter för samma kvantitet mjölk, och gick man med på reservanternas förslag skulle arbetstiden endast behöva utökas med en minut. Detta resonemang kan man emellertid föra vidare och använda på andra områden. Om exempelvis en jordbrukare — jag utgår nu från lantarbetarnas löner, och jag skulle tro att jordbrukarna ha något högre ersättning än lantarbetarna, trots att man i jord-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

brukskalkylen räknar med att jordbrukarna och lantarbetarna äro jämställda i inkomsthänseende — år 1939 fick arbeta 24,5 timmar för att kunna skaffa sig ett par skor, så behöver han i dag endast arbeta i 16 timmar. Om nu skopriserna höjdes så att han i stället behövde arbeta i 17 timmar, så skulle det bli möjligt att höja lönerna för skoarbetarna — man kan inte säga att lönerna för arbetarna inom skoindustrien äro bland de högre. Även skoarbetarna behöva löneförbättring. Detta resonemang kan man alltså föra inom vida gränser, och det har således i realiteten ingen betydelse vid behandlingen av dagens fråga.

Två talare ha i denna debatt — det var herr Hansson i Skediga och fru Boman — erinrat oss om att hundratusentals mödrar i lantbrukarhemmen i dag sitta vid sina radioapparater och vänta med spänning på om det beslut, som riksdagen kommer att fatta, skall betyda en förhöjning av mjölkpriset. Jag skulle vilja säga till de båda talarerna, att i dag lyssna även — i städer och industrisamhällen — hundratusentals mödrar i industriarbetarhem, gifta med arbetare som ha låga inkomster, och de fråga sig om det skall bli en höjning av mjölkpriset. Kommer detta att ske — så fråga de sig — hur skola vi då klara vår ekonomi? Vi ha redan nu svårigheter att giva våra anhöriga en hygglig försörjning.

Jag tror att detta senare argument väger lika tungt som det av de här nämnda talarerna framförda. Jag tror således att resonemanget inte har någon betydelse för den fråga som vi nu diskutera, eftersom samma argument med samma rätt kunna framföras från båda hållen.

När oppositionen tidigare anslutit sig till stabiliseringslinjen så torde man ha rätt att fordra, att oppositionen också är villig att hålla fast vid stabiliseringspolitiken till dess en omprövning av densamma kan ske gemensamt och

under medverkan av alla de olika grupper, som varit med om att uppdraga riktlinjerna för denna politik. Om så blir fallet tror jag att det finns större förutsättningar för att vi skola kunna åstadkomma det för oss alla önskade resultatet — ekonomisk balans inom landet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Landskrona.

Fru NORDGREN: Herr talman! Den fråga vi diskutera här i dag gäller inte, enligt mitt förmenande, frågan huruvida jordbruket skall få ett högre pris på sin mjölk. Det gäller väl närmast tidpunkten för prissättningen på de animaliska produkterna.

Jordbruksministern har ju här i dag starkt motiverat skälet till att regeringen inte ansett sig kunna gå med på prissättning av de animaliska produkterna förrän till hösten. Jag skall gärna medge, att en vårprissättning har en viss betydelse för jordbruket. Detta gäller väl dock närmast för vegetabilerna. När man skall planera sådden och beräkna, hur man skall disponera sin produktion av vegetabilerna, då är det givetvis viktigt att man får klart för sig, hur priserna komma att ställa sig på de olika produkterna. Anvisningar på vad man har att räkna med i detta fall föreligga ju här i dag. Vad priserna på mjölk och de övriga animaliska produkterna beträffar, är det ju inte lika behövt med en planering på längre sikt, där kan ju en omläggning ske mera successivt.

Vid flera tillfällen då man inom LK och LK:s råd diskuterat jordbrukspriserna har det framhållits önskvärdheten av att löntagarnas avtalsuppgörelser och avvägningen av jordbrukets inkomster skulle äga rum samtidigt. Man har från jordbrukarhåll anfört att på grund av att det sker vid olika tid-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

punkter kommer jordbruket i efterhand och får av det skälet sämre villkor. Nu föreligger förslag om att båda grupperna samtidigt skola taga upp till övervägande, huruvida man skall fortsätta på stabiliseringslinjen beträffande priser och löner.

Det har framhållits här — och det kanske finns skäl för detta påstående — att det med hänsyn till betydelsen av att mjölkproduktionen uppehålls är behövt att redan nu få besked om hur mjölkpriserna komma att ställa sig. Jag vill visst inte bestrida att det kan vara behövt med en viss höjning av priset på mjölk, men jag anser att det ur alla synpunkter är lyckligast om man tar upp priserna på de olika animalerna till avvägning i ett sammanhang. Man har hänvisat till att eftersom mjölkproduktionen löper fara att minskas genom att man mer och mer övergår till s. k. kreaturslösa jordbruk — man har på sina håll anfört siffror på detta — så är det av vikt att genom pridförbättringar på mjölken hindra denna utveckling. Det är dock ingalunda så att alla de djur, som säljas på auktion, gå till slakt — därom vittna de mycket höga priserna på livdjur — utan de komma ut i produktionen på andra håll. Det är också betecknande att man enligt de senaste siffrorna åtminstone inte ännu kunnat konstatera, att produktionen av mjölk minskat. Tvärtom har mjölkinvägningen under första kvartalet innevarande år ökat med 4,5 procent i jämförelse med samma tid förra året. Härtill kommer att produktionen av torrmjölk ökat högst väsentligt. En del av mjölken går alltså till torrmjölksproduktionen, vilken produkt är av god kvalitet, och det finns god marknad för den i utlandet, varför en del av densamma går till export. Man kan alltså fastslå, att mjölkproduktionen inte har minskat, och djuren tyckas heller inte gå till slakt i någon större utsträckning, därpå tyda ju de minskade slaktsiffrorna.

Ingen vill bestrida mjölkens stora betydelse för folkhushållet och folkhälsan. Jag vill framhålla, och det kan min kammarkamrat herr Norup vitsorda, att jag ställt mig välvillig när det gällt mjölkens pris vid flera tillfällen då detta diskuterats inom LK i samband med prissättningen på jordbrukets produkter, och jag har velat att mjölkproduktionen skulle få det beaktande den är värd. Å andra sidan måste man här komma ihåg en sak, som man tycks glömma bort. Genom standardiseringen ha vi nu att räkna med en kvalitativt sett betydligt sämre mjölk än tidigare. Kanske några av herrarna i kammaren erinra sig den starka kritik, som mötte förslaget om standardisering, när vi skulle genomföra detta, och som representant för husmödrarna, både här i riksdagen och i LK, fick jag personligen rätt mycket kritik för den ståndpunkt, som jag vid det tillfället intog. Jag ansåg dock att standardiseringen var nödvändig av två skäl. Dels för att undvika en mjölkransonering, dels ville man vid den tidpunkten förbättra matfettförsörjningen, och båda åtgärderna voro ju nödvändiga. Jag vill emellertid framhålla, att husmödrarna här i landet hoppats att vi nu skulle kunna slippa denna standardisering och att vi kunde återfå den högvärdiga naturprodukt som mjölken är, när den inte genomgår en sådan behandling som nu.

Jag vet att man här invänder, att mjölkens nuvarande fetthalt är ganska god. Den kan man också öka, säger man. Det är dock inte den nuvarande fetthalten, man opponerat sig mot, utan mot den försämring mjölken undergår genom den uppblandning med skummjölk som nu sker. När således husmödrarna ingalunda äro tillfredsställda med kvaliteten på mjölken, så är det givet att man får svårt att göra klart för dem, att den, sådan den nu är, bör bli dyrare.

Förhållandet är detsamma med grädden, som man också vill höja priset på.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Det är väl ingen — inte ens jordbrukarna — som vill påstå, att den grädde som nu försäljes har så mycket gemensamt med det man inlägger i namnet; i varje fall är skillnaden högst väsentlig mellan den nuvarande »grädden» och den produkt, som man tidigare kunde erhålla till ett billigare pris.

Det har sagts att indexhöjningen inte skulle bli så stor genom en prishöjning på mejeriprodukterna. Jag skall inte gå närmare in på den saken. Förhållandet är nog det, att husmödrarna — av vilka det stora flertalet ha en mycket begränsad hushållskassa — inte så mycket bry sig om index; man fäster sig mera vid de prisstegringar, som med ganska korta mellanrum ske på de olika varorna. Ibland heter det att man endast jämfår på priserna mellan olika produkter, exempelvis kött och fläsk, men detta kanske inte allmänheten tänker så mycket på, utan man räknar endast med att den och den varan blivit så och så mycket dyrare. Detta är särskilt känsligt när det gäller livsmedel, som tillhör en av de större posterna i ett hushåll.

Det har här sagts — och det med full rätt — att prissättningen har sammanhang med de stabiliseringsåtgärder, som man vidtagit och till vilka tjänstemän och arbetare givit sin anslutning. Ja, här kan även husmödrarnas inflytande spela en viss roll. Det bör i varje fall inte förvåna herrarna att, när i en arbetarfamilj mannen av sin inkomst betalt hyra, skatter, kläder, rökverk, föreningsavgifter samt tidningar och dylikt och det sedan inte blir mycket över till hushållspengar, så att hustrun har svårt att få det att räcka till, hustrun då tycker att det inte var så klokt av mannen att han gick med på lönestoppet. Det kan då, om priserna stiga på livsförnödenheterna, bli påtryckningar från hustruns sida att mannen skall begära löneförhöjning som kompensation för de höjda priserna, och detta kan i sin tur bidra till att även-

tyra den stabilisering, som vi alla eftersträva. Och då kommer inflationsapparaten i gång till stor skada för hela samhället.

Fru Boman gjorde sig till tolk för de särskilda svårigheter man har i Norrland. Det är känt att det finns fattiga människor i Norrland, och orsaken till fattigdomen där är jag kanske inte kapabel att utröna. Jag har många gånger i min okunnighet tyckt det vara märkvärdigt, att ett landskap som Norrland, med dess rikedom på malm och skog, skulle behöva vara så fattigt. Vid ett tillfälle för några år sedan, då jag för första gången besökte Norrland, fick jag kanske en skev uppfattning om orsaken till detta förhållande. Jag tyckte nämligen — det må vara mig förlåtet — att man på sina håll inte precis offrade några överflödiga krafter på jordbruket där uppe. Jag fick den uppfattningen, att man borde haft större möjligheter att utnyttja jorden. Det är kanske fel — jag bedömer måhända med utgångspunkt från helt andra förhållanden — men det var betecknande, att de prisbelönda jordbruken i regel sköttes av kvinnorna. Det var också betecknande, att när man besåg en prima ladugård, så befanns det nästan alltid att det antingen var bondhustrun eller dottern, som hade hand om djuren. Det föreföll mig som om det fanns möjligheter till förbättringar på jordbrukets område.

När fru Boman sedan gjorde en jämförelse med gumman, som sålde pepparkakor så billigt och ansåg att det var mängden som gjorde det hela lönande, då fick jag en egendomlig uppfattning om hur fru Boman räknade. Hon sade att mjölken kostade 46 öre per liter att producera och att man fortsatte med mjölkproduktionen inte av den orsaken att det var lönande, utan därför att man själv behövde mjölk. Det kan vara riktigt. Sedan sade hon att produktionen av mjölk ökat, men då skulle ju förlusten bli ännu större. — Men ingen vettig människa fortsätter väl att öka

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

en produktion som går med förlust. Det har väl ändå varit en smula lönsamt — och så har man haft förmånen att kunna tillgodose den egna familjen med ifrågavarande produkter. Jag skulle tro att det i det fattiga Norrland — man kallar det ju ofta så — finnes många fattiga arbetarhustrur som inte ens kunna tillgodose familjens behov av mjölk; ännu svårare komme det ju att bli för dessa familjer att tillgodose detta behov om det blir betydligt högre priser på mjölk.

Nu har man sagt, att denna prisförhöjning kan ske inom stabiliseringens ram. Man har hänvisat till prissänkningen på potatis och ägg. Jag vet inte hur förhållandena äro på landsbygden i detta fall, men jag har icke kunnat konstatera att potatispriserna här i Stockholm, eller i andra tätorter, varit så särskilt låga. De ha hållit sig mellan 23 och 24 öre — kanske något högre — per kilo. Detta kan man knappast kalla för någon väsentlig sänkning av priserna för konsumenternas vidkommande. Potatispriserna ha heller icke hela tiden varit så låga för producenterna, som här anförts, utan de ha varierat. I vilken grad prissänkningen på ägg haft någon större betydelse för hushållen vet jag inte. Antagligen har det varit så, att när äggen varit som dyrast, så har det stora flertalet mindre bemedlade familjer i stor utsträckning fått avstå från denna vara. Äggproduktionen tycks trots allt vara lukrativ, ty i annat fall skulle inte hönsstammen ha utökats så oerhört som fallet varit under de senaste åren. Priserna ha sedan tvingats ner enligt lagen om tillgång och efterfrågan. Under de senaste dagarna ha husmödrarna fått litet rabatt på äggen, men då staten får betala dessa rabatter kommer detta i stället tillbaka på debetsedlarna, så man har inte vunnit så mycket på det.

Jag tror att man i prisfrågorna skulle kunna komma till ett tillfredsställande resultat om man inte anlade andra —

jag höll på att säga politiska — synpunkter på denna fråga. Jag tror nämligen inte att jordbrukarna komma att förlora någonting på att frågan om priser och löner kommer upp till behandling i ett sammanhang. Då har man nämligen större möjligheter att bedöma hur det hela kommer att verka.

Vi hoppas ju alla att köttransoneringen snart skall avskaffas. Bli köttpriserna fria medför ju detta ökade inkomster för jordbruket. Måhända får man lov att göra en jämkning på dessa till förmån för mjölkpriset. När man i höst har en klarare överblick över det hela tror jag, att man skall kunna komma fram till en lämplig prissättning även på de animaliska produkterna. Trots alla meningsskiljaktigheter i en del frågor sitta vi ju alla i samma båt, och med hänsyn till folket i dess helhet ha vi mera att vinna på att var och en på sitt sätt bidrager till att komma fram till stabiliserade förhållanden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr andre vice talman! Under överläggningarna i denna fråga inom utskottet har det förekommit vissa uttalanden, som åtminstone på mig gjort ett ganska obehagligt intryck. Dessa uttalanden ha inte gått igen så mycket i debatten här. Det har från utskottsminoritetens sida påståtts, att de som företräda utskottsmajoriteten i denna fråga inte varit inriktade på att taga hänsyn till en saklig argumentation. Detta skulle med andra ord betyda, att majoriteten inom utskottet skulle fungera i egenskap av ett s. k. transportkompani åt regeringen och inte taga hänsyn till den sakliga bevisföring, som minoriteten presterat.

Jag har själv suttit i jordbruksutskottet under en ganska lång tid och deltagit i behandlingen av de propositioner, som varje år komma med för-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

slag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Visserligen har det alltid kommit till uttryck ett ganska stort missnöje, och så har det varit nästan oavsett vilken som suttit som departementschef. Man visade sig exempelvis missnöjd även då herr Pehrsson-Bramstorp var jordbruksminister. Såvitt jag kan erinra mig har det emellertid aldrig tidigare förekommit, att man uttalat sig på det sättet, att de som företrätt en annan åsikt inte varit inriktade på en saklig behandling av det föreliggande ärendet. Det är ju ganska obehagligt för mig att behöva konstatera detta, och det måste även vara obehagligt för de andra ledamöterna.

Nu har det emellertid här framförts vissa krav från jordbrukarnas sida, vilka, såvitt jag förstår, måste innebära en reell inkomsthöjning för jordbrukarna. När man samtidigt med andra krav också begär en höjning av mjölkpriset på ett eller annat öre, så måste ju detta i alla fall innebära, att inkomsthöjningen medför en för stor avvikelse från den ursprungliga uppgörelsen. Under sådana förhållanden är det åtminstone min mening — och den delas säkerligen av utskottsmajoriteten — att man har goda skäl att godtaga vad departementschefen föreslagit i denna fråga och rent sakligt sett befinner sig på säker grund om man gör detta.

Är det över huvud taget någon som inbillar sig att det utan vidare kommer att godtagas av de andra yrkesgrupperna — konsumenterna alltså — om man skulle besluta i enlighet med de krav, som nu ha blivit framställda? Dessa yrkesgrupper ha ju, liksom jordbrukarna, sagt sig vilja medverka till upprätthållandet av den s. k. stabiliseringspolitiken. För min del anser jag att ett sådant godtagande är fullständigt otänkbart. Vi ha ju också fått en hum om den saken redan i dag, när åtminstone tvenne representanter för vissa fackliga organisationer i landet

här i riksdagen uttalat, att man inte så där utan vidare kommer att godtaga den prishöjning, som kommer att bli följden av ett sådant beslut. Såvitt jag förstår är det nödvändigt med förhandlingar mellan de olika yrkesgrupperna här i landet för att försöka åstadkomma en överenskommelse så långt det över huvud taget är möjligt. Det blir alldeles säkert både långa och intensiva förhandlingar, innan man kommer fram till något resultat.

För min del vill jag inte här göra något uttalande om huruvida en höjning av mjölkpriset är berättigad eller oerättigad om det så småningom blir en uppgörelse, men jag anser mig dock böra säga så mycket, att om det skall bli en prishöjning på någon av jordbrukets produkter måste det enligt min mening bli på mjölken.

Under överläggningen har här sagts något om att en av anledningarna till att man bör gå in för en höjning av priset på mjölk skulle vara, att det är angeläget att försöka hindra övergången till kreaturslösa jordbruk, vilken har visat en avsevärd ökning under senare tid, särskilt när det gäller småbruket. Jag vill för min del gärna medge, att om denna utveckling skall försiggå i samma tempo även i fortsättningen komma givetvis skadeverkningar att uppstå, men i så fall förefaller det mig som om konsumenterna egentligen borde vara mera intresserade av detta spörsmål än jordbrukarna.

Emellertid är det väl så, att några öres höjning av mjölkpriset kan ju åtminstone beträffande vissa områden inom landet inte hindra övergången till kreaturslösa jordbruk. Jag vet, att det finns många jordbrukare exempelvis i mina trakter, vilka under senare år ha slutat med kreatursskötsel, men orsaken härtill är ju i de flesta fall att de inte ha någon arbetskraft till sitt föfogande. De som ha haft jordbruket ha blivit gamla, och även om de ha haft barn kan man nästan säga att de ändå äro

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

barnlösa därför att barnen ha givit sig av till städerna och samhällena. Jag menar, att i dylika fall finns det inte någon möjlighet att hindra övergången till kreaturslöst jordbruk, eftersom varje medborgare ju är angelägen om att försöka ordna för sig själv på det sätt som ur ekonomiska synpunkter kan anses ge den största valutan.

Med hänsyn till den begränsade tid som en talare egentligen skulle ha till sitt förfogande skall jag inte säga mycket mera. Jag vill endast slutligen framhålla, att jag hoppas att det skall bli möjligt att lösa de spörsmål vi här diskuterat genom samarbete mellan de olika parter som beröras härav och att man på ömse håll är villig att visa den tolerans och det hänsynstagande som äro erforderliga för att man inte skall äventyra den stabiliseringspolitik, som vi dock alla säga oss vara villiga att medverka till.

Herr andre vice talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JÖNSSON i Rosshol: Herr talman! I motiveringen för tillbakavisandet av jordbrukarnas önskemål i föreliggande prisfrågor har levnadskostnadsindex fått en mycket framskjuten plats. Jordbruksministern och flera med honom ha energiskt framhållit risken av en sprängning av det s. k. indextaket. I sin iver att motivera detta påvisade jordbruksministern, hurusom de förslag som reservanterna i utskottet ha framlagt — bl. a. på en höjning av priset på nötkött med 16 öre per kilo jämte de övriga prishöjningarna — skulle komma att medföra en stegring på 1 % av levnadskostnadsindex. Och jag lade märke till att jordbruksministern där kanske omedvetet kom att räkna med en prishöjning på köttet på två olika sätt. Först talade han sålunda om den del denna prishöjning har i den ovannämnda stegringen. Se-

dan resonerar han om vilka verkningar det skulle få om man släppte ransoneringen och om de sannolika prishöjningar på kött och köttvaror som skulle följa därav, vilka skulle komma att sammanlagt utgöra 0,5 enheter.

Man får väl ändå räkna med att om en prishöjning på kött skulle ha genomförts i överensstämmelse med vad reservanterna ha föreslagit, det dessutom inte hade varit påkallat att vid frisläppandet av ransoneringsarna ytterligare höja köttpriset, så att det skulle få nämnvärd betydelse för levnadskostnadsindex. När man resonerar om levnadskostnadsindex förefaller det underligt i varje fall för en jordbrukare. Det ser ut som om man skulle mena, att det inte spelar någon roll om jordbrukarna få betala kalaset; huvudsaken är att man kan hålla sig under indextaket. Så förefaller det verkligen, om man läser socialstyrelsens levnadskostnadsindex från september år 1948, då den nuvarande prissättningen började gälla, fram t. o. m. mars innevarande år. Under hela denna tid har levnadskostnadsindex stått lika i 166, men om man ser på livsmedelsindex har det sjunkit från 185 till 181, sålunda 4 enheter. Det är vissa andra varor som ha stegrats, t. ex. kläder och skor med 2 enheter. Man har alldeles riktigt framhållit, att livsmedelsindex stigit med 1 enhet under april månad. Jag vet inte om det är nämnt förut, men jag vill i varje fall göra kammaren uppmärksam på att jordbrukarna inte ha fått någonting av den senaste stegringen, utan det är helt enkelt så, att det är stegrade marginaler, stegrade handelsomkostnader med andra ord, som är anledningen till detta, jämte de omjusterade priserna på smör och margarin. Det är staten som har tjänat på denna omjustering och inte jordbrukarna, även om den har höjt livsmedelsindex.

Det är beklagligt, att man inte nu på samma sätt som tidigare har kunnat träffa en uppgörelse om jordbruks-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

priserna och att denna mycket känsliga fråga skall bli föremål för ett politiskt avgörande. Jordbrukets representanter ha enligt mitt förmenande sträckt sig så långt i sin redobogenhet att gå regeringen till mötes, att det skulle ha blivit mycket besvärligt att få dessa utfästelser godkända särskilt av jordbrukarna i Norrland. Då det nu enligt reservanternas skulle ha blivit en kompromisslösning i detta skede, förutsätter jag att denna blivit godkänd, men jag är däremot inte säker på att jordbrukarna komma att nöja sig med att de kanske skola få tre öre mera per liter mjölk i ett senare skede. Regeringens beslut att skjuta prisfrågan till ett senare avgörande har nämligen i hög grad irriterat jordbrukarna.

När riksdagen i dag som jag förut-sätter kommer att följa regeringen — första kammaren har ju redan fattat beslut därom, och det finns inte någon anledning att tro annat än att även andra kammaren följer regeringen — är jag livligt förvissad om att detta kommer att utlösa en mycket desperat stämning bland jordbrukarna. Jag vill inte nu tala om vilka verkningar en dylik stämning kan få, men det olyckligaste och det farligaste som skulle kunna inträffa — med hänsyn såväl till stabiliseringspolitikens genomförande som till försörjningen över huvud taget, inte minst till vår beredskap, men jämväl till skada även för jordbruket som sådant — vore om den skulle ge anledning till en mera allmänt utbredd realisation av kreatursbesättningarna.

Jordbruksministerns tal om ett uppskjutande av prissättningen på mjölken till ett senare tillfälle, till längre fram på sommaren eller möjligen hösten, låter enligt min mening oskyldigare än det i verkligheten är med hänsyn till att jordbrukarna ju samtidigt aviseras om till vilken högsta gräns jordbruksministern är beredd att gå, nämligen till dessa 47 miljoner kronor. Det skulle ju då komma att motsvara en höj-

ning av cirka 1 ¼ öre per liter mjölk, och jag vågar bestämt hävda, att jordbrukarna inte komma att nöja sig med detta. Hur man sedan skall överbrygga den klyfta, som ovillkorligen måste uppkomma, kan jag inte ge något besked om, men jag tror bestämt, att det hade varit lyckligare för både producer och konsumenterna om vi hade kunnat få en smidigare handläggning av denna fråga på ett tidigare skede.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **JOHANSSON** i Kastanjegården: Herr talman! Vid det här laget är väl det mesta som kan sägas i detta ärende sagt. Jag är emellertid den ende av reservanternas som ännu inte haft tillfälle att säga något i debatten, och det är i anledning därav jag begärt ordet.

Jag skall då be att till en början få instämma med herrar Svensson i Ljungskile, Norup och Hæggblom och med de övriga som ha talat för reservationen i att förslaget om denna lilla höjning av mjölkpriset om något är berättigat. Jag har en gång varit med om att avråda från sådana åtgärder, som jag för min del tycker äro motbjudande, då det var tal om mjölkstrejk, och jag skall inte heller nu taga så stora ord som *krav* i min mun. Då jag vid detta tidigare tillfälle varit med om att i ett allvarligt läge avråda från sådant, fanns ingen möjlighet till ökad produktion, men i dag är läget inte alls likadant som då. Nu kunna vi med förenade krafter få fram mjölk och smör av prima kvalitet, och om svenska folket får detta tror jag att den övervägande delen av folket gärna betalar kostnaderna för produktionen.

Nu har ju svenska folket inte annat än jag kan finna en underbar förmåga att finna sig i vad som förekommer. Jag vet inte, om någon förut har sagt det i dag — i så fall ber jag om ursäkt,

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

men debatten har ju fortgått hela dagen, och jag har tyvärr på grund av andra viktiga göromål inte kunnat höra allt som sagts — men vi äta här i vårt land rätt stora kvantiteter margarin, och vi dricka separerad mjölk. Under sådana förhållanden har man ju hittills kunnat klara sig nödtorftigt, och man har t. o. m. sagt att mjölkproduktionen inte har minskat, men det är alldeles klart att om de relativt stora försäljningarna av djur och de svaga påläggerna som nu förekomma fortsätta, komma vi till slut in i ett sådant tillstånd att det blir betydligt mindre mjölkproduktion, och då får man väl taga upp saken till behandling i ett annat sammanhang som blir mera kostsamt. Jag tror emellertid, att om riksdagen nu fattade ett beslut som innebar åtminstone denna föreslagna uppmantran för jordbrukarna skulle det vara mycket lyckligt.

Jag skall inte börja resonera om kalkyler. Det har flera talare gjort, och den saken är väl så utredd som den över huvud taget kan bli. När man resonerade om kalkylerna timme efter timme erinrade jag mig emellertid en gammal värmländsk riksdagsman, när han en gång talade i ett ärende, där det var fråga om hjälp och stöd till en del värmländska småjordbrukare som hade förlorat sina djur under en farsot men där man inte ville gå med på att ge dem någon hjälp för principens skull. Han sade då — och det var det jag tänkte på — att om man skulle binda kalkylerna och principerna vid de tomma båsen skulle det svenska folket inte få vad det önskar ha, nämligen tillräckligt med prima mjölk till barnen och till hushållen i övrigt i stället för att ha margarin och separerad mjölk.

För mig har det avgörande varit — det har jag sagt både i utskottet och i annat sammanhang — att index inte stiger på grund av denna lilla prishöjning. När man talar om att äggen och potatisen fallit i pris tycker jag att det säger tillräckligt, men jag skall

inte upprepa det där. Men när nu denna föreslagna höjning av priset med tre öre per liter inte höjer index tycker jag att man inte borde vara så nogräknad, när man vet att detta är ett område, där jordbrukarna verkligen ha det svårt, ty det är svårt att sköta kreatursbesättningarna i dessa tider. Det är mer än en småbrukare och hans hustru som på grund av för lång arbetstid bli tidigt utslitna, därom ha ju även en del läkare vittnat. När det gäller medelstora jordbruk är det samma förhållande. Genom den nya lantarbetstidslagen och semesterlagen få jordbrukarna själva en avsevärd arbetstid med att själva sköta djuren. Jag skulle vilja taga de jordbrukare i hand som kunna komma och säga, att mjölkproduktionen är lönande.

Jag tror för min del att det sämsta tänkbara är att draga växlar på framtiden genom att slå ut besättningarna, den nationaltillgång vi nu ha, och låta bli att gödsla jorden. Jag tror, att det i framtiden måste få verkningar som vi inte önska.

Beträffande resonemanget om äggen och potatisen fäste jag mig vid att jordbruksministern ansåg, att om priset var litet lägre hade vårt land så mycket större produktion, men han talade inte om i det sammanhanget att vi under förra året hade 2 miljoner höns mera än året förut och att fodret var dyrare. Inte heller vidrörde han att t. ex. potatisen är en arbetskrävande gröda, där också mycket pengar nedlagts för att man skulle få fram motsvarande kvantiteter.

Jag fäste mig också vid en annan sak som jordbruksministern talade om i samband med utsläppandet av korna på bete just nu. Jag vet inte om det är någon av dem som ha skrivit på reservationen som har bemött honom på den punkten. Han sade något om att jordbrukarna hade fodret så gott som gratis under sommaren. Antingen missförstod jag jordbruksministern eller

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

också sade han fel, för jag kan aldrig tänka mig, att han menade det. Om det finns några jordbrukare som ha sin jord och sina betesvallar skuldfria, måste ju i varje fall mjölkningen förekomma, och för övrigt är detta foder inte så mycket billigare.

Jag har inte någon anledning att upptaga tiden längre, herr talman. Det har sagts så mycket som man kan säga i denna fråga, men jag har inte velat underlåta att säga kammaren min mening. Jag har inte velat underlåta att säga att jag tror, att om riksdagen i dag fattade ett beslut i enlighet med reservanternas förslag skulle detta även på lång sikt vara klokt, och jag skall med det, herr talman, be att få instämma i yrkandet om bifall till den vid utlåtet fogade reservationen.

Herr NORUP: Herr talman! Denna debatt har nu pågått i många timmar, men jag kan inte säga, att de synpunkter jag lade fram i förmiddags när jag påvisade att livsmedelsindex sjunkit ha blivit vederlagda. Visserligen har levnadskostnadsindex inte sjunkit, men det är beroende på att man har tillåtit en del varor att stiga i pris. Man undrar hur det har kunnat få ske, när det finns en priskontroll här i landet.

Sedan ha ett par talare — det var herr Henriksson och herr Andersson i Mölndal — i aggressiva toner gått emot jordbruket och sagt, att jordbrukarna begära prisförbättringar. Det är fel. Jordbrukarna ha enligt min mening inte begärt någon förbättring, utan de ha begärt att de inte skola komma i sämre ställning än den de voro i när vi gingo in för stabiliseringspolitiken. Dessa herrars påstående är alldeles fel, och t. o. m. jordbruksministern har i dag sagt, att när det gäller ett underskott på mellan 47 och 48 miljoner kronor är det klart, att jordbrukarna skola ha kompensation därför. Följaktligen är man nog litet kungligare än kungligheten själv, och jag tycker att

när man diskuterar en så allvarlig fråga som denna skall man inte skjuta över målet. Jag har försökt att som bevis lägga fram de synpunkter vi ha från jordbrukets sida. Jag förstår, att man givetvis kan se det ur andra synpunkter, men jag väntar då på bevis därom. Med anledning av att jordbrukarna vilja ha mer betalt för den mjölk, som de producera, så säger nu herr Andersson i Mölndal — och även fru Nordgren var inne på den saken — att det finns väl inte någon anledning för en jordbrukare, om han anser att en produktion inte är lönande, att fortsätta därmed. Ja, ärade kammarledamöter, om man resonerar på det sättet, kan man kanske driva det därhän, att Sveriges jordbrukare, hur ogärna de än vilja det, tvingas att sluta upp med mjölkproduktionen. Som jordbrukare vet jag, att det skall gå rätt långt innan man fattar beslut om att sälja bort sina kor. Jordbrukaren har dem nog ganska kära, och det skall allt mycket till — i synnerhet om den jord, som han brukar, inte är så rik på mineralier — innan han går in för att driva sitt jordbruk kreaturslöst. Även gödselfrågan har ju stor betydelse.

Men om nu jordbrukarna i alla fall skulle i större utsträckning än beräknat sluta upp med att ha kreatur och mjölkproduktionen kanske skulle bli mycket liten, så hoppas jag att man inte på det håll, där det i dag har slagits fast, att den jordbrukare, som säljer bort sina djur när inte produktionen betalar sig, handlar förnuftigt ur ekonomisk synpunkt, kommer och säger, att jordbrukarna ha visat brist på samhällsanda och ansvar, då de upphört att producera ett födoämne, som har så stor betydelse för svenska folket. Såsom jag tidigare i dag har sagt, föreligger det inte för närvarande någon risk för att det skall bli brist på mjölk, men den situationen kan ju dock inträffa fortare än man kanske anar.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Vidare kritiserade herr Andersson i Möndal den utredning, som jag redogjorde för här på förmiddagen och som avsåg den arbetsprestation, som en arbetare får göra för att kunna köpa olika födoämnen. Jag förmodar att herr Andersson i Möndal resonerade som så, att det var fråga om någon statistik som vi jordbrukare hade satt ihop för att kunna bevisa riktigheten av våra krav. Det förhåller sig emellertid inte alls på det sättet, utan de siffror, som jag anförde, äro sammanställda av LO:s utredningsavdelning, och om jag inte är fel underrättad, skedde detta i slutet av år 1948, när man hade att taga ställning till frågan om en anslutning till stabiliseringspolitiken.

Jag anser för min del, att det är nödvändigt att undvika att skärpa de motsättningar, som finnas, och man bör därför ha klart för sig, att vad vi jordbrukare kräva är endast att få ersättning för det direkta underskott som uppstått. Därtill kommer att vi inte anse oss behöva ensamma bära bördan av det producentbidrag, som måste finnas så länge man kräver att människor skola stanna kvar på ofullständiga jordbruk, utan att det enligt vår mening är nödvändigt att hela samhället gör detta. Jag tror att det är ett resonemang, som måste accepteras av var och en, som vill vara med om att skapa förståelse mellan de olika samhällsgrupperna.

Av den kalkyl, som nu är upprättad, framgår emellertid att det inkomstbortfall, som uppstår genom att 39 milj. kronor avföras från kalkylens inkomstsida, till stor del träffar de jordbrukare, som tidigare hade producentbidrag men som på grund av riksdagens beslut icke ha fått något sådant efter den 1 juli 1948. På detta sätt har man avhänt jordbrukare, som bruka jord på 10—15 hektar, en inkomst på 10 milj. kronor. Är det någon som tror att det här är fråga om en samhällsgrupp, som

har så stora inkomster, att den kan tåla en sådan ekonomisk åderlätning? Jag tror det för min del inte. Det är sannoligen inte något orättmätigt krav från jordbrukarnas sida, när man hävdar att dessa mindre jordbrukare inte böra försättas i en sämre situation än tidigare.

Fru Nordgren tog här upp frågan om potatispriset och framhöll, att konsumenterna i Stockholm inte hade märkt att det skett någon sänkning av detta pris. Ja, det är beklagligt om så är fallet. De jordbrukare, som sälja matpotatis, ha emellertid i mycket hög grad fått erfara, att potatisen har sjunkit i pris. I fjolårets kalkyl räknades det med ett potatispris av kr. 14:50 per deciton. Livsmedelskommissionens utredningsdelegation kunde i februari eller mars månad detta år, när efterkalkylen gjordes, konstatera att priset gått ned till kr. 10:30. Sedan dess har potatispriset hela tiden fortsatt att dala, och jag är övertygad om att därest man i dag skulle räkna ut ett medelpris, så skulle det bli 1 krona lägre. Men om konsumenterna i Stockholm, Göteborg och andra större städer tydligen inte haft någon kännning av att potatisen fallit i pris, så får man nog sätta ett frågetecken för hur priskontrollen på detta område fungerar. Den priskontroll, som vi ha här i landet, har ju införts för att konsumenterna inte skola bli uppkörda, men det verkar som om det i det här fallet funnes en del övrigt att önska härvidlag.

Det kan väl inte vara riktigt, i synnerhet inte i tider som dessa då det gäller att hålla levnadskostnaderna inom stabiliseringspolitikens ram, att ett visst skikt skall få ta för sig på det sätt, som uppenbarligen har skett i fråga om potatisen. I varje fall måste vi jordbrukare protestera mot detta. Om konsumenterna acceptera förhållandet, är det ju deras ensak, men jag måste dock säga att det är förvånansvärt.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Herr Ericsson i Sörsjön framhöll, att om det är någon av jordbrukets produkter, där det bör ske en höjning av priset, så är det beträffande mjölken. Det blir nu allt färre jordbrukare, som vilja ha kreatur i sina ladugårdar, och anledningen härtill är, sade herr Ericsson, att jordbrukarna och deras hustrur bli gamla och inte själva kunna hålla på med en så arbetskrävande produktion. Och någon hjälp står inte att få, ty jordbrukarnas barn ha begett sig till städer och tätorter, och främmande arbetskraft är det mycket ont om. Det är alldeles riktigt, herr Ericsson i Sörsjön. Men varför är det på det sättet? Har denna utveckling kommit till stånd, trots att de, som äro sysselsatta inom jordbruket, ha fått en sådan ersättning för sitt arbete, att det ur den synpunkten skulle vara motiverat att de stannade kvar där? Nej, ingalunda. Det har inte skett någon utjämning i löneavseende mellan jordbrukarna och andra grupper, fastän flera riksdagar uttalat sig för att klyftan härvidlag skall försvinna. Resultatet har, såsom jag nämnde i mitt anförande på förmiddagen, blivit att de, som befinna sig i arbetsför ålder, i synnerhet då de unga kvinnorna, ha övergivit jordbruket och flyttat till tätorter och städer.

Det har från jordbrukets sida nu inte begärts annat än att jordbrukarnas inkomster skola förbli lika stora som tidigare, och detta krav kunna vi inte i dagens läge pruta av på, ty stabiliseringspolitiken går väl just ut på att olika samhällsgrupper skola få behålla de inkomster som de tidigare haft men att ingen skall få öka sina inkomster. Enligt vår mening få inte jordbrukarna, om våra önskemål bli tillgodosedda, någon merinkomst, utan resultatet blir endast att inkomstnivån kommer att ligga på samma höjd som den gjorde, när vi anslöto oss till stabiliseringspolitiken.

Men, säger herr Andersson i Möndal, det är ju ingen som har föreslagit att

priset på mjölk skall sänkas. Nej, jag skulle nog tro att ingen har begärt det. Men det kanske dock blir så här i Sverige som i England, där man under flera årtionden av brist på förståelse för jordbruket har underlåtit att ge detta sådana priser, att de engelska jordbrukarna kunnat producera den mjölk som behövs. Resultatet är att i dag kostar i England konsumtionsmjölken, omräknat i svenska pengar, 53 öre per liter. Det dröjer kanske litet, innan vi få dylika priser här i landet, men det verkar dock som om utvecklingen skulle bli ungefär densamma som i England.

På jordbrukarhåll anse vi, att det är oriktigt handlat mot jordbruket att inte fastställa jordbrukspriserna redan på våren, en ordning som ju har vunnit hävd. Vad jordbrukarna begärt innebär ju inte någon fara för stabiliseringspolitiken, och då borde jordbruket ha kunnat få sina priser fastställda i vanlig ordning, inte bara på vegetabilier, kött och fläsk, utan även på mjölk.

Det är väl nu inte så stor idé att försöka överbevisa varandra, ty alla ha nog tagit en bestämd ståndpunkt i frågan. Men då det säges att jordbrukarna bara framställa krav och inte själva vilja offra något, så har jag inte kunnat underlåta att framhålla, att jordbrukarna redan ha påtagit sig sin del av bördorna och även i fortsättningen äro beredda att delta i stabiliseringssträvandena.

Fru NORDGREN (kort genmäle): Herr talman! Jag kanske uttryckte mig något illa när jag talade om potatispriserna. Vad jag ville ha sagt var, att den omständigheten att priset till producenterna sjunkit inte har så stor inverkan på hushållsbudgeten för husmödrarna i städer och tätorter. Först och främst tillkommer det så pass stora kostnader för frakt, förvaring, bortsortering och sådant, att potatispriset ändå blir gans-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ka högt, och vidare måste husmödrarna köpa potatisen kilovis, därför att de inte ha några utrymmen att förvara större partier, och även av den anledningen få de betala ett högre pris.

Jag tror nog att priskontrollnämnden har gjort vad den kunnat, men det är kanske inte så enkelt att fastställa ett riktigt detaljpris. Potatispriset har ju också varierat, men ett faktum är — det kan vem som helst övertyga sig om — att det i regel hållit sig mellan 22 och 24 öre och i varje fall inte gått under 20 öre per kg. De flesta måste ju köpa potatisen i små partier, och då blir den givetvis relativt dyr i inköp.

För att sedan återgå till huvudfrågan, måste jag säga, att jag är något förvånad, när herr Norup och andra, som här talat om behovet av högre mjölkpris, argumentera som om det redan vore avgjort, att det inte skall bli någon höjning av mjölkpriset. Vad det här gäller är ju endast frågan om tidpunkten för fastställandet av priserna på jordbrukets olika produkter, och det är väl då opåkallat att framställa saken så, som om det från en del talares sida hade rests motstånd mot varje som helst höjning av priset på mjölk. Såvitt jag har kunnat finna, skall denna prisfråga avgöras i samband med avvägningen av priserna på övriga animalieprodukter, och det kommer givetvis då att sakligt prövas, hur man bör förfara i fråga om mjölkpriset.

Herr ANDERSSON i Mölndal (kort genmäle): Herr talman! Om herr Norup hört bättre på mitt anförande, skulle han ha kunnat bespara sig en hel del av den kritik, som han nu riktade mot vad jag haft att anföra.

Jag har inte uttalat mig om huruvida det bör ske någon höjning av mjölkpriset eller inte, utan jag har bara sagt följande: »Vi skola ha klart för oss att man på det håll, som motsätter sig en vårprissättning, inte tagit definitiv

ställning till om mjölkpriset skall höjas eller inte. Vad man vill är att avgörandet framflyttas för att alla andra grupper, som ha varit med om stabiliseringspolitiken, skola i detta sammanhang ha möjlighet att även avgöra sina inkomstfrågor.» Detta är ju något helt annat än vad jag enligt herr Norups referat skulle ha sagt.

Jag har inte heller, såsom herr Norup ville göra gällande, sagt att »det är ingen som har föreslagit någon sänkning av priset på mjölk». Något sådant har inte fallit ur min mun, och herr Norup kan gärna få övertyga sig om detta genom att läsa det koncept till anförandet, som jag har här.

Vidare har jag inte bestritt riktigheten av den statistik, som herr Norup föredrog på förmiddagen, och jag vill inte heller göra det nu. Men jag har sagt, att man kan föra herr Norups resonemang över på andra områden. Herr Norup framhöll att medan en industriarbetare i Stockholm år 1939 fick arbeta nio minuter för att kunna betala sin dagliga konsumtion av mjölk, så behöver han nu arbeta endast sju minuter, och det skulle väl inte vara orimligt begärt att mjölkpriset höjdes på sätt, som jordbrukarna föreslå, när detta endast skulle innebära att han behövde arbeta åtta minuter. Jag påpekade i anledning därav att om en jordbrukare arbetar en timme mera, så kunna skoarbetarna få bättre betalt.

Herr talman! Såsom jag sade i början, skulle herr Norup, om han bättre hört på mig, kunnat bespara sig en hel del av sitt senaste anförande.

Herr NORUP (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet, när fru Nordgren talade om potatispriset. Jag har ingalunda bestritt att konsumenterna här i Stockholm få betala 22—24 öre kilot för potatisen, utan jag har bara sagt, att det är ganska märkligt, att de skola behöva göra det, när pro-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ducenterna i södra Sverige i dag endast få 8 å 9 öre per kilo, och att kostnaderna för frakt och försäljning alltså skola behöva höja priset till det tredubbla mot vad producenterna få. Vi ha många gånger funnit det underligt att konsumenterna t. ex. i Stockholm skola behöva betala dubbelt så mycket som producenten får, men här är det ju fråga om en tredubbling av priset, och då måste man verkligen fråga sig, om det inte klickar någonstans i fråga om priskontrollen.

Jag skulle emellertid inte, om man inte i argumenteringen mot jordbrukarna använt sig av det potatispris, som konsumenterna få betala, ha lagt mig i saken, ty det är ju egentligen på konsumenterna som det ankommer att här göra ett påpekande. Då hade jag icke lagt mig i saken, men när man använder sig av det här förhållandet att konsumenterna fingo betala det och det, måste jag säga ifrån, att om jordbrukarna måst sänka sina priser med nästan 50 procent, varför skulle inte konsumenterna då få en förmån av det?

Till herr Andersson i Mölndal vill jag säga, att jag hörde nog på honom. Han upprepade endels men glömde tala om vad han sade från början, att vad jordbrukarna här begära är en prisförbättring. Detta utskottets förslag innebär icke någon prisförbättring. Det övriga som han sade var ju riktigt, men det var icke däremot jag riktade mig.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Det kan förefalla överflödigt att förlänga denna ganska utförliga debatt som ju belyst spörsmålen ur så många synvinklar. Vi veta ungefär hur det kommer att gå i frågan efter det att vi sett det samspel mellan socialdemokrater och kommunister som fanns i första kammarens votering, ett samspel som vi väl ha att vänta även i denna kammare. Jag hoppas att herrar Erlander, Adolv Olsson,

Fast och andra, som från sina verklig-hetsfrämmande utgångspunkter härom-dagen diskuterade frågan om relationen mellan partierna, observera det faktiska läget här och glädja sig åt sina egna tidigare misstag.

Men, herr talman, det som gjorde att jag begärde ordet var, att jordbruks-ministern tycktes lägga stor vikt vid frågan om samtidigheten beträffande av-görandena om inkomstbildningen för olika folkgrupper, en omständighet som mycket gläder mig. När vi i oppositi-onen för tre år sedan började driva den synpunkten funno vi mycket liten för-ståelse därför inom regeringspartiet. Regeringen har i dag visat mera in-tresse för samtidigheten än tidigare. Ingen har emellertid hittills gjort gäl-lande att vårprissättningen på jord-bruksprodukterna i överensstämelse med kalkylerna skulle vara stridande mot den samtidighet man eftersträvar från olika håll. Tvärtom har det hittills varit ganska klart, att vårprissättningen är väl förenlig med det väsentliga kra-vet på samtidighet. Det är väl alltså klart, att i den mån vissa justeringar beträffande jordbrukets priser kunna vara motiverade inom ramen för en all-män stabiliseringspolitik, kunna de också äga rum nu liksom hittills utan att detta får anses stå i strid mot den ståndpunkt rörande samtidigheten som jag har be-rört. I enlighet med vad man bland ut-skottets socialdemokratiska talesmän deklarerat, tala produktionsekonomiska skäl utan tvivel för att man nu fattar beslut, längre gående beslut än som fö-reslås i den kungl. propositionen. Dessa skäl sammanhånga med att skördeåret börjar den 1 september. Jag vet icke om statsrådet Sträng, som den mäktige man han är, möjligen kan ändra skörde-årets fördelning på kalenderåret, dvs. förskjuta det sex månader i tiden och göra sommar till vinter — endast då skulle detta starka skäl bortfalla. Det finnes dessutom psykologiska faktorer som nära sammanhånga med dessa pro-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

duktionsekonomiska hänsyn. Frågan blir då, hur mycket av anpassning som kan äga rum inom ramen för kalkylen med ledning av speciella omständigheter, speciella hänsyn, utan att detta kan anses strida mot önskemålet att de stora avgörandena om inkomstbildningen såvitt möjligt äga rum i ett sammanhang.

Jag skall icke taga upp tiden med att diskutera oljeväxtodlingen. Jag upprepar, att där finnes ett uppenbart överpris. — Innebär nu inkomststabiliseringen, så som man inom regeringen fattar den, att de jordbrukare som icke odla oljeväxter skola acceptera en direkt inkomstsänkning tills vidare och att de, om de icke dela denna uppfattning, anses icke medverka i stabiliseringspolitiken?

Antag, vill jag säga till herr statsrådet Sträng, att en grupp industriarbetare fått en väsentlig löneförhöjning. Skall man då resa det kravet mot en annan grupp industriarbetare att de skola acceptera en lönesänkning därför, att om så icke sker, skulle industriarbetarklassen i sin helhet icke gjort sin plikt att stödja stabiliseringspolitiken? Jag tror icke, att det är rimligt att ställa det kravet mot andra grupper. Ej heller tror jag att någon inom regeringen skulle komma på den tanken.

Det är alldeles klart att det kan råda delade meningar om hur mycket av anpassning som kan äga rum inom ramen för denna jordbrukskalkyl som vi alla bygga på. Låt mig därför, för att bedöma hur långt man skäligen och rimligen kan gå med sådan anpassning med ledning av speciella omständigheter, göra en jämförelse. I vilken mån äga löne- och inkomstförändringar rum för industriarbetarna inom ramen för inkomststabiliseringspolitiken? Det kan ju vara av ett visst intresse att jämföra hur det förhåller sig med en annan mycket stor arbetsgrupp, ty då kan man med ledning därav bedöma hur sträng man bör vara i sina krav mot jordbrukarna, när

det gäller anpassning motiverad av speciella skäl. Här har redan av herr Svensson i Ljungskile nämnts en siffra som förtjänar understrykas. Från februari 1948 till februari 1949 steg timförtjäns- ten för industriarbetare med 5,4 procent, alltså en ganska betydande lönestegring under en period, då kollektivavtalen ju voro oförändrade. De förlängdes ju som bekant på hösten 1948. Denna höjning av timförtjänsterna berodde delvis på en glädjande ökning av produktionens effektivitet. Men man har all anledning tro att en sådan ökning av effektiviteten också ägt rum inom jordbruket.

Det förhåller sig nog så, att vissa grupper av industriarbetare fått en relativt betydande inkomstökning, medan andra grupper av industriarbetare inte fått någon alls eller blott en mycket liten sådan. Man kan göra en jämförelse med jordbrukarna. De som odla mycket oljeväxter ha fått en betydande inkomststegring, medan andra kanske icke ha fått någon inkomststegring alls under perioden. Om man söker på detta sätt en smula realistiskt betrakta vad som skett på olika områden inom samhällslivet, kommer man till den slutsatsen att en absolut fastlåsning, vare sig av lönerna eller av kalkylmetoderna, icke går att genomföra år efter år. Man måste ha viss utveckling på industriarbetsmarknaden. Man måste ha en viss anpassning annorstädes också. Om den äger rum inom industrien, kan man väl knappast hävda, att det skall vara så omotiverat med en viss rörelse även inom jordbruket, särskilt när speciella produktionsekonomiska skäl tala därför.

Å andra sidan, herr talman, skulle det bli fråga om något annat än detta, nämligen fråga om större förändringar i nivån för penninginkomsterna, absolut eller relativt, för den ena gruppen i förhållande till den andra, då kommer jag för min del att hålla fast vid kravet på att man, så vitt det är möjligt, skall

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ha samtidighet i avgörandena, så att varje grupp kan se vad dess krav kommer att ha för konsekvenser på andra gruppers ståndpunkt. Dessa avvägningar komma väl som vanligt att få äga rum på senhösten. Av skäl som jag redan hävdade, kan det emellertid icke vara vare sig lämpligt eller motiverat att till dess uppskjuta den prissättning som i dag är aktuell. Skulle det alltså bli fråga om att väsentligt höja lantarbetarnas löner och därigenom åvägabringa ökade inkomster för jordbruksbefolkningen, eller skulle det t. ex. bli fråga om att öka industriarbetarnas lönenivå på ett väsentligt sätt genom nya avtal, ja, då anser jag att sådana frågor böra tagas upp samtidigt under hösten. Om jordbrukarorganisationernas representanter i nuvarande läge skulle säga: Vi mena verkligen att den s. k. inkomstklyftan mellan jordbrukarna och andra näringsgrenars inkomsttagare skall i väsentlig mån fyllas, vi vilja icke bara en anpassning inom kalkylens ram, vi vilja ha en substantiell relativ förbättring av våra inkomster i förhållande till vad andra grupper fått under de senaste åren — ja, då skulle jag åtminstone inför ett sådant krav, det måste jag säga, ställa mig avböjande. Jag vill emellertid med glädje konstatera, att från jordbrukets sida, som herr Norup och herr Svensson i Ljungskile framhållit, icke rests ett sådant krav.

Om det alltså vore fråga om en stor anpassning av inkomstfördelningen i jämförelse med lämpliga basperioder, skulle jag vara den förste att hävda att sådana frågor borde avgöras i ett sammanhang och då lämpligen på hösten. Men att om de justeringar som nu äro aktuella säga, att de innebära något sådant, torde vara omöjligt. I ljuset av de lönesiffror som jag nyss nämnde kan jag inte påstå att reservanternas linje för jordbruksprisernas bestämmande skulle medföra en relativ förbättring för jordbrukarna i förhållande till industriarbetarna under de senaste åren.

För resten, om det skulle vara någon grupp som haft en mindre gynnsam inkomstutveckling än andra, är det — jag vill tillägga det för att icke bli missförstådd — tjänstemännen, först och främst de i offentlig tjänst men även vissa grupper inom enskild tjänst. Om man vidgar frågan på det sätt statsrådet Strängs frågeställning onekligen gjorde, så låt oss icke glömma att statstjänstemännen ha fasta löner sedan sommaren 1947. Under denna period har timförtjänsten för industriarbetarna stigit med ungefär 10 procent. Och även jordbrukarna få, om man följer reservationen, från den tidpunkten en inkomstförbättring som icke är oväsentlig. Den avvägning rörande inkomsterna för tjänstemännens del, som kan ifrågakomma, tror jag att de själva vänta och önska skall ske på hösten. Under sådana förhållanden bör man utgå ifrån den faktiska inkomstutvecklingen för olika folkgrupper. Då hoppas och tror jag att både jordbrukarnas och industriarbetarnas representanter i det läget skola visa förstående för tjänstemännens speciella situation, sådan den ter sig i ljuset av de senaste två årens utveckling.

Herr talman! Åtskilliga talare ha under debatten i dag återkommit till ett påstående, att om man följer reservationens linje, kommer hela stabiliseringspolitiken i fara. Låt mig därför bara tillägga en enda sak. Antag att någon på hösten 1948, när man diskuterade stabiliseringspolitiken, hade sagt bland arbetare och tjänstemän: Antag att jordbrukarna äro så pretentiösa att de vilja ha samma livsmedelskostnadsindex på hösten 1949 som på hösten 1948 — det är ju ungefär detta som jordbrukarnas ståndpunkt och reservationen innebära — då måste det innebära att de spränga och sabotera stabiliseringspolitiken. Varje arbetar- och tjänstemannarepresentant skulle väl då tittat sig omkring och sagt: Min herre! Är ni galen? Om jordbrukarna begära samma genom-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

snittspriser hösten 1949 som hösten 1948, då kunna vi inte rikta någon förebräelse mot dem. Men skulle de komma att begära en väsentlig prisstegring på livsmedlen i genomsnitt, då vore det naturligtvis en allvarlig fråga, herr Sträng. Men om jordbrukarna på hösten 1948 skulle sagt — jordbruksministern måste väl erkänna, att man kan resonera så — att de önska ha samma priser hösten 1949 som hösten 1948, kan man då på allvar, herr talman, göra gällande att denna ståndpunkt — inberäknat de anpassningar som det här är fråga om inom ramen för kalkylen och oförändrad livsmedelsindex — är av den arten att den hotar spränga stabiliseringspolitiken? Jag, herr talman, tror icke att man med skäl kan göra detta gällande, och därför kommer jag för min del att rösta på reservationen.

I detta anförande, varunder herr talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Ståhl, Kristensson* i Osby och *Bergstrand*.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Jag är naturligtvis djupt smickrad och nästan rörd av herr Ohlins både uppskattning av mig personligen — han ifrågasatte till och med att jag skulle råda över väder och vind — och hans av djup och äkta humor besjälade anförande. Jag skall be att få återkomma därtill litet längre fram i mitt anförande. Men antagligen bjuder artigheten att jag, när jag nu tar till orda för andra gången i debatten, i första hand bör med några korta ord söka bemöta vad jag betraktar som oppositionens huvudtalare, nämligen herr Norup.

Herr Norup har vid ett par tillfällen återkommit — han har därvid haft instämmande av flera jordbrukare av dagens debattörer — till ett tema som ungefär kan omsättas så här: Varför

skall regeringen vara så angelägen att till varje pris hålla igen priserna för jordbruksprodukterna? Bakom detta har legat en underförstådd kritik och icke bara underförstådd, ty den har även öppet uttalats: Varför är icke regeringen lika energisk, när det gäller att hålla efter prisstegringstendensen på andra områden? Herr Norup omnämde bland annat kläder och skor. Jag har naturligtvis ingen anledning att göra mig till speciell försvarsadvokat för vare sig skoindustrien eller textilindustrien, då det finns i kammaren en mycket prominent representant för skoindustrien, och han har möjlighet att själv avgiva ett vittnesmål, om han betraktar priskontrollnämnden som slö, slapp och likgiltig när det gäller prissättningen på svenska skor. Om herr Äqvist här skulle säga vad han sagt till mig tidigare och hans kolleger skulle talat om vad de sagt till mig under den tid, då jag hade uppdraget att vara folkhushållningsminister och sysslade med prissättning på skor, skulle det bli en överraskning för herr Norup och de övriga talarna i denna debatt. Jag förmenar, att det finns vissa omständigheter som ändå kunna förklara den prisstegring som har ägt rum både på kläder och på skor. Vi kunde tidigare köpa bomull från Amerika och betalade då i dollar och gåvo, vill jag minnas, 2: 60 à 2: 70 per kilogram. Vår dollarbrist föranledde att vi måste gå till annan inköpsmarknad för bomull, och vi köpte bomull från Egypten till ett pris av 5: 80, 5: 90 till 6: 10 per kilogram. Jag vill se den priskontrollnämnd som efter 100 procents stegring av priset på råvaran ändå skulle säga till producenten: Det här får icke föranleda högre anspråk på priser. På samma sätt ha hundarna på den internationella marknaden blivit dyrare. Jag har ingen anledning att mobilisera mig som försvarsadvokat för dessa synpunkter, men jag tycker att rättvisan kräver att jag ändå omnämner detta, när man anför sådant

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

mot regeringens behandling av bland annat livsmedelspriserna.

Vid flera tillfällen i dag, det skall jag villigt erkänna, ha vi haft diskussioner med mycket känslobetonade moment från jordbrukarnas sida. Det är klart att det alltid ligger nära till hands, när sakskaalen tryta, att ta till de mera känslobetonade skälen. Alltid kanske man kan få någon meningsfrände på den vägen. Ett av de mera allmänt anförda argumenten har ju varit att söka giva åhörarna intryck av att det inte hänt något på detta område i avseende på inkomstutvecklingen. Vad här skett vill jag beteckna som en inkomstutjämnning mellan jordbrukarna och lantarbetare å ena sidan och många andra industrigrupper å den andra sidan.

Herr talman! Jag ber att få föra in något i debatten som säger mera än många känslobetonade argument. Jag syftar på att i årets totalkalkyl avräknats varje arbetstimme, som lantarbetarna och jordbrukarna utföra och vars samlade resultat skall kompenseras på inkomstsidan, efter en timlön av 1:85. Detta är på lägsta dyrort, praktiskt taget utan undantag. Jag är beredd att utan någon som helst reservation taga fram tre eller fyra industriarbetargrupper, som ha en lägre timlön och som äro avtalsbundna till årsskiftet. Jag ber att få erinra om att glasbruksarbetare, porslinsarbetare, många av sockerbruksarbetarna och många timavlönade metallarbetare på lägsta dyrort få finna sig i ett inkomstläge som är lägre än vad vi i nuvarande kalkyl tillerkänna alla Sveriges jordbrukare och lantarbetare.

Jag har velat säga detta för att sätta problemet i dess siffermässiga belysning, och jag vore mycket tacksam, om man i fortsättningen inte så där reserverat ifrån jordbrukarhåll placerade in jordbrukarbefolkningen som några i ekonomiskt avseende eftersatta grupper i vårt samhälle. Jag har tidigare i denna kammare sagt, och jag vill upprepa

det, att det är en propaganda som i sista hand slår tillbaka på de svenska jordbrukarna själva. Ni skola inte gå omkring och i er egenskap av svenska jordbrukare sprida ut, att det är sämre lönsamhet inom jordbruket än vad det i själva verket är. Detta kan nämligen medföra, att lantarbetare och andra på långt ifrån saklig grund få för sig, att de kunna aldrig byta bort sig om de lämna modernäringen; de måste under alla förhållanden få det bättre ställt bara de vända det svenska jordbruket ryggen. Och det har ju visat sig, att har man en gång lämnat det svenska jordbruket, är det mycket av falsk stolthet och andra irrationella moment som gör, att man inte går tillbaka igen. Jag har sagt detta tidigare, men jag tycker det är på sin plats att säga det även nu.

Jag vill säga ytterligare något för att bemöta en siffra, som dykt upp vid olika tillfällen i debatten. Det har sagts, att underskottet av innevarande års jordbrukskalkyl är ungefär 60 miljoner kronor. Jag vill minnas att denna siffra också redovisas i det officiella riksdagstryck vi ha på bordet här i dag. Om jag för dessa beräkningar å jour — de gjordes så sent som i mars månad — visar det sig att ställningen blir bättre. Mjölproduktionen i dag visar ett bättre resultat än vad man trodde i mars månad, eller en inkomstförbättring på 6—7 miljoner kronor. Fläskproduktionen i dag visar ett inkomsttillskott på 40 miljoner kronor jämfört med vad man trodde på, när man gjorde de beräkningar, som nu liggå på riksdagens bord. Om jag därtill lägger jordbrukarnas utfästelse att själva avstå 15 miljoner kronor innevarande år, kommer jag, herr talman, fram till att innevarande års jordbrukskalkyl ger praktiskt taget balans.

Jag skall sedan säga ett par ord till herr Ohlin. Han började med att säga, att denna fråga är väl praktiskt taget avgjord efter den omröstning som gjorts i första kammaren — han uttryckte det

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

på det här sättet: efter det nära samspellet mellan socialdemokrater och kommunister. Jag förstår herr Ohlins missräkning. Jag förstår hans illa dolda försök att hålla humöret uppe. Jag skall be att få referera en artikel som jag läste med mycket stort intresse i en tidning, som heter Karlstads Tidning, utgiven av en av herr Ohlins allra närmaste partivänner och en av de mera prominenta ledamöterna i denna kammar, i varje fall sett ur folkpartistisk synpunkt. Det är en icke signerad ledare, men det brukar i regel vara huvudredaktören som svarar för den. Är det någon annan, ja, då ber jag om ursäkt om jag här presumerat, att det är riksdagsman Ståhl som svarar för denna ledare i Karlstads Tidning. »Jordbrukarnas oro» lyder rubriken till artikeln, där det bl. a. heter: »Det är av utomordentlig betydelse att folkpartiet, som är vårt största parti näst socialdemokratien, tagit denna ställning till jordbrukets aktuella livsfråga. Sannolikt kommer även högern att följa samma väg. Vi få då i riksdagen presenterad en samlad oppositionslinje, som går emot regeringen i denna viktiga fråga. Om kommunisterna — såsom många tecken tyda på — skulle ansluta sig till oppositionen, kommer det att hänga på ett hår, huruvida regeringen skall lyckas driva igenom sin linje. Det blir en parlamentariskt intressant uppgörelse, den mest spännande på mycket länge.» Jag tror att vi allesamman förstå herr Ohlins besvikelse.

Herr Ohlin försökte vidare i sitt anförande argumentera utifrån den ståndpunkten, att när det 1948 inte fanns något hinder för att träffa överenskommelse om vårprissättning och samtidigt ha en stabiliseringsöverenskommelse, så borde det i konsekvensens namn inte heller föreligga något hinder därför innevarande år. Jag vill erinra om att 1948 var det första år vi började med denna gemensamma överenskommelse om stabilisering. Det gick så till, att

först träffade man en vårprissättningsöverenskommelse, och sedan träffade man en kompletterande överenskommelse, där även jordbrukarna voro med, som innebar en allmän stabiliseringslinje. I år går riksdagen att träffa en vårprissättningsöverenskommelse, om den följer regeringens förslag. Överenskommelsen täcker alla punkter utom en, som vi ha ansett ha den betydelsen, att den får komma in under den kompletterande överenskommelsen, vilken vi i år liksom 1948 haft för avsikt att försöka träffa.

Herr Ohlin talade vidare om oljeväxtodlingen och stimulanspriset. Jag har bemött honom i mitt första anförande och tycker att ett ytterligare bemötande kan vara onödigt — jag kommer att upprepa mig själv — men jag skall ändå göra ett par korta bemärkningar. Herr Ohlin säger att oljeväxtodlarna få i dag ett stimulanspris och att detta försämrar läget för alla övriga jordbrukare. Detta är orimligt därför att oljeväxtodlarna äro de bäst ställda inom näringen. Jag ber om ursäkt för att jag inte kan följa herr Ohlin och hans tankegång, men jag kanske inte är alldeles ensam om det. Jag måste ändå konstatera, att när herr Ohlin ansluter sig till reservanterna och opponerar emot stimulansbidraget, så sker det på grund av de tankegångar reservanterna göra sig till tolk för. De säga ju bl. a. att man skall inte låta inkomsterna från oljeväxtodlingen gå in i totalkalkylen, eftersom däri ligger en klar stimulans och följaktligen alla jordbrukare få det sämre, när oljeväxtodlingen ökar.

Nu är det så, ärade kammarledamöter, att i regel har man oljeväxtodlare och mjölkproducenter i en och samma skepnad. Att oljeväxtodlingen framför allt i år visat denna starka expansion beror på att den trängt upp även här i Mellansverige, där Mälardalens jordbrukare numera odla oljelin och i fortsättningen ha kvar sina kreatur och sin

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

mjolkproduktion. Är det då rimligt, frågar jag, att man i fråga om dessa, som äro både oljeväxtodlare och mjolkproducenter, inte bara tolererar deras relativt goda läge på grund av oljeväxtodlingens lönsamhet, utan dessutom säger att de skola ha en mjolkprishöjning som påbröd på alltihop? Enligt tekniken för kalkylen ha oljeväxtodlingens inkomster helt förts in på inkomstsidan. Man kan inte stjälpä över ända den tekniken och föra in nya argument, när läget är så pass låst, stabiliseringsmässigt, som det är.

Herr Ohlin anförde slutligen: Vi ha ju inte haft ett lönestopp, som varit absolut över hela linjen. Jag kan ge honom rätt i det. Vissa industriarbetare ha vid sidan om sina prolongerade avtal lyckats individuellt utverka en del löneförbättringar. Men det är något som inte har mycket att göra med den sak, som vi behandla här i dag. Regeringen har sett frågan så — jag redovisade detta i mitt anförande på förmiddagen — att om man i dag släpper fram dessa prisstegringar på olika områden, framkallar man först och främst en sådan reaktion på löntagarhåll, att det utlöser krav på allmänna lönejusteringar. I första hand är det statstjänarna som stå närmast i tur. De ha näppeligen kunnat tillskansa sig några individuella lönehöjningar vid sidan om sina av staten fixerade löner. De komma att bli den första grupp som kräver sin kompensation. Och man skall vara, jag vågar nästan säga naiv, om man inbillar sig att fackföreningsfolket skall ligga stilla, sedan statstjänare och kommunalanställda gått ut i en lönerörelse, och trösta sig med den argumenteringen, att vi ha ju ändå lyckats erhålla vissa individuella löneförbättringar.

Den justering som här ifrågasatts för med sig dessa klara och uppenbara risker. Herr Ohlin tror inte på dem, och han har rätt att ta lätt på den frågan. Han har över huvud taget rätt att ta lätt på alla frågor, ty han befinner sig inte

i den situationen, att det gör så mycket för landet, om han tar lätt på frågorna. Men det är litet annorlunda för regeringen. Vi måste se läget så pass ömtåligt och besvärligt som det faktiskt är. Och jag förmenar: Har inte riksdagen anledning att lyssna en smula på vad löntagarnas egna representanter här omvittna i debatten? Jag vågar sluta med att hålla före att Hans Gustafsson är mera representativ för metallarbetarnas reaktioner än herr Ohlin, att Henriksson är mera representativ för statstjänarnas reaktioner än herr Ohlin. Så länge dessa gruppers egna representanter avge de vittnesmål de ha avgett här i kammaren i dag, så länge bör det väl inte vara någon tvekan om att regeringens ståndpunkt, som innebär att denna fråga skall lösas i ett sammanhang, är den rätta och riktiga.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Jordbruksministern var visst inte närvarande i andra kammaren vid den tidpunkt, då statsministern och herr Fast och herr Olsson i Gävle diskuterade relationerna mellan kommunisterna och oppositionspartierna. I så fall skulle herr Sträng, som inte brukar ha särskilt svårt att fatta, det vet jag, ha förstått att mitt yttrande nyss hade den bakgrunden, att jag tillämpade på förhållandet mellan socialdemokrater och kommunisters statsministerns eget resonemang. Han uttalade ju att vid alla viktiga ekonomiska avgöranden brukade kommunisterna och oppositionspartierna hålla ihop. Jag vet inte om det kan vara så, att han möjligen därvidlag har vilselett skribenten i Karlstads Tidning — det kan jag lämna därhän. Klart är i alla fall att vi nu kunna konstatera, att den bild, som målades med stora ansträngningar av herrar Erlander, Fast och Olsson i Gävle, är alldeles oriktig.

Sedan säger jordbruksministern att det finns bara en punkt, där vi inte an-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

vända vårprissättning. Kanna vi inte vara överens om i denna kammare, att frågan om mjölkpriset är en så viktig punkt, att man inte kan skjuta den åt sidan på det sätt som statsrådet Sträng gjorde, då han sade, att det är bara en punkt som vi inte nu avgöra?

Vad oljeväxtodlarna beträffar föreföll det som om jordbruksministern gjorde sig skyldig till en halsbrytande logik: Om jag inte menat att de voro de bäst ställda, så måste jag ha menat att de voro de sämst ställda! Längre sträckte sig inte jordbruksministerns logik, och det fanns en hel del sympatisörer här i kammaren, vilkas underdånighet gentemot regeringsbanken gick så långt, att de tyckte att detta var ett logiskt resonemang från jordbruksministerns sida. Kanna vi inte konstatera, att ett mera naturligt antagande är, att många av oljeväxtodlarna, tagna såsom en ekonomisk enhet bland jordbrukarna, varken äro de bäst eller sämst ställda, helt enkelt därför — som statsrådet Sträng själv anförde — att de endast representera en mindre del av mångas produktion. Jag tror man kan säga att flertalet av de svenska jordbrukarna icke ha någon oljeväxtodling och därför inte heller få någon glädje av den stimulans som det höga oljeväxtpriset innebär. Därför kan det kanske vara riktigt att göra en jämförelse med vad som skett beträffande andra odlingar.

När statsrådet Sträng säger, att den inkomstförbättring på mellan 5 och 6 procent, som industriarbetarna åtnjutit under de senaste tolv månaderna, inte har att göra med den fråga, som vi här i dag diskutera, så observerade säkert kammaren, att han omsorgsfullt underlät att nämna något skäl för att denna fråga icke skulle ha med problemet att skaffa. Är det verkligen möjligt, att man från regeringsbanken kan hävda, som herr Sträng gjorde i slutet av sitt anförande, att vad herr Henriksson säger och vad en annan talare på stockholmsbanken säger om hur en viss

grupp reagerar, det är viktigt. Men när jag påpekar hurudan inkomstutvecklingen varit inom industriarbetargruppen och anför detta till belysning av den inkomstutveckling vi här tala om, då säger herr Sträng att det har inte med saken att skaffa. Jag undrar om han på den punkten får en enda av kammarens ledamöter att acceptera resonemanget.

Att göra en jämförelse mellan olika gruppers inkomstutveckling, som jag gjorde, och därvid taga med även tjänstemannalönerna, det är sannerligen inte att ta lätt på denna fråga. Det är ett blygsamt försök att vara någorlunda objektiv, någorlunda opartisk i avvägningen. Det är ett försök, som vi i folkpartiet alltid vilja göra, för att därigenom få visst perspektiv på denna avvägningsfråga. Vi känna oss inte manade att, som statsrådet Sträng gjorde, bagatellisera t. ex. den inkomsthöjning som skett för industriarbetarna.

Till sist vill jag, herr talman, erinra om att statsrådet Sträng inte försökte att på något sätt bemöta min slutsats när jag påpekade, att om någon sagt på hösten 1948 — då stabiliseringspolitiken beslöts — att om jordbrukarna begära samma priser på hösten 1949, så spränga de stabiliseringspolitiken, den slutsatsen nämligen att ingen människa då skulle ha begripit vad en sådan talare menade. Man skulle tvärtom ha ansett, om de begärde samma priser som ett år tidigare, att jordbrukarna påtagit sig sin del av vad som krävdes för stabiliseringspolitiken.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Eftersom statsrådet Sträng apotroferade mig i sitt anförande nyss, tar jag mig friheten, herr talman, att begagna den nya rättighet som tillkommer kammarledamöterna enligt den nya arbetsordningen, att begära ordet utan att ha deltagit i debatten för en omedelbar, kort replik.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Jag skall gärna erkänna, att när statsrådet Sträng nämnde namnet på den tidning, vars redaktör jag är, spetsade jag öronen och undrade, vilket obehag som nu skulle komma; en tidningsredaktör är ju van vid obehagliga överraskningar då och då. Emellertid skall jag erkänna, att när statsrådet läste upp citatet blev jag lättad och kände mig enbart angenämt berörd att han så noga studerar Karlstads Tidning. Ty vad som sades i uttalandet i fråga var ju bara vad hela svenska folket tänkt inför denna diskussion, nämligen att man var nyfiken på hur kommunisterna skulle komma att ställa sig. Jag kan tala om för statsrådet Sträng, att inte minst en hel del av hans egna partivänner senast i morse voro mycket nyfikna på denna diskussion och konstaterade, när herr Karlsson i Stuvsta hade slutat sitt anförande här före middagen: Ja, nu kan debatten ta slut när som helst, ty nu veta vi hur det går. Det tycks bara vara herr Sträng som har så speciella förbindelser åt kommunistiskt håll, att han icke behövde vara nyfiken på den punkten. När nu denna spänning upplösts, vill jag bara gratulera samtliga dem, som här tänka stödja reservationen, till att vi slippa sällskapet med kommunisterna.

Huruvida statsrådet Sträng vill ha gratulationer för att han även denna gång får kommunisternas stöd, därom är jag givetvis inte förmäten nog att vilja uttala någon mening.

Herr HEDLUND i Rådombeslut (kort genmäle): Herr talman! Herr jordbruksministerns argumentering gentemot jordbrukarnas begäran att få lägga oljeväxtestimulanspriserna utanför kalkylen inbjuder mig omedelbart till ett genmäle. Eftersom det här är en fråga om en mycket stor omkostnadspost och denna fråga varit föremål för mycket intensiva debatter här i dag, kan jag inte underlåta att framföra mina in-

vändningar. Jordbruksministern sade, att när det nu förhåller sig så, att oljeväxtodlarna tjäna mycket bra på denna sin produktion, skulle det väl ändå vara ganska galet att komma med ett mjölkpristillägg till just samma personer, ty det är ju som regel så, att den som odlar oljeväxter också producerar mjölk, och detta menade jordbruksministern var ett väsentligt skäl mot att höja mjölkpriset. Ja, vad innebär egentligen detta argument? Vi veta väl alla, att det endast är en bråkdel av jordbrukarna, som odlar oljeväxter. Skall man då, för att dessa inte skola få ett ytterligare tillskott, vägra alla andra hundratusentals jordbrukare att få vad de rättmätigt böra ha? Jag för min del förstår inte jordbruksministerns inställning i denna fråga.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag erkänner vid närmare eftertanke villigt, att jag av herr Ohlins anförande drog en slutsats, som jag inte borde ha gjort. Herr Ohlin är inte i något avseende en de klara ytterligheternas man. Han säger sålunda inte, att oljeväxtodlarna äro de sämst eller de bäst ställda. Med den kännedom jag nu har om honom efter att ha avlyssnat herr Ohlin under några år, borde jag ha sammanfattat min uppfattning i detta avseende så, att herr Ohlin menade, att antingen äro oljeväxtodlarna litet bättre ställda eller litet sämre ställda. Jag lovar emellertid herr Ohlin att inte vidare göra mig skyldig till en sådan feltolkning.

Jag skall, herr talman, be att få bemöta herr Ohlin på ytterligare en punkt. Herr Ohlin frågar, hur regeringen och framför allt då jordbruksministern kan säga, att industriarbetarnas individuella löneökningar inte ha med dagens problem att skaffa. Jag trodde verkligen, att jag klarat ut detta i mitt förra anförande. Jag är tyvärr tvingad

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

att för kammarens övriga ledamöter upprepa mig själv. Jag ber om ursäkt härför, men jag hoppas att med denna upprepning kunna få även herr Ohlin att förstå vad jag menade med mitt förra anförande.

Jag menade därmed att kort och gott säga, att om det nu blir en levnads-kostnadsstegring, så bryta vi därmed igenom indextaket, och då skola tjänstemannagrupperna ha inte bara de 75 å 100 miljoner, som de avstodo ifrån under förra året, utan också en ytterligare löneökning, som ingen människa kan neka dem, i varje fall inte myndigheterna. Om denna allmänna lönerörelse kommer i gång på tjänstemannansidan, skall det till en blåögd naivitet att tro, att fackföreningsfolket skall låta sig nöja med sina nuvarande löner och trösta sig med de individuella löneökningar, som de uppnått under det gångna året.

Jag är vidare glad över att herr Ohlin upprepade en fråga, som jag faktiskt hade för avsikt att besvara redan förra gången jag hade ordet, men som jag då tyvärr glömde bort; jag skall göra det nu i stället. Herr Ohlin frågar, om det skulle ha väckt någon som helst erinran på konsumenthåll föregående höst, om man sagt, att livsmedelsindex under det kommande året skulle vara oförändrad. För egen del är jag beredd att säga herr Ohlin, att detta inte skulle ha väckt någon erinran, om man kompletterat frågan med den förutsättningen, att det skulle förbli oförändrad produktionskvantitet. Skulle herr Ohlin däremot ställa frågan till konsumenterna hösten 1949: Är det riktigt, att livsmedelskostnadsindex ligger där det ligger, även om produktionsmängden inom det svenska jordbruket ökat avsevärt? Då är jag för min del övertygad om att de komma att svara mycket bestämt, att de inte alls äro på det klara med att det är riktigt att livsmedelsindex ligger där det ligger. Vi få nämligen komma ihåg, att när vi diskutera-

de dessa frågor 1948, så gjorde vi det under intrycket av 1947 års missväxt. Vi sade oss emellertid, att denna missväxts verkningar så småningom skulle försvinna och att vi åter skulle få normala skördekvantiteter, ett mera uppbyggt djurbestånd och därmed också mera fläsk och kött. Detta visade sig ju också bli fallet. Jag är övertygad därom, att om man betraktar problemet så, så kommer man till det resultatet, att det riktiga är att se det ekonomiska utslaget för jordbruket som resultatet av en multiplikation av priser och kvantiteter, vilket kan innebära att även ett lägre livsmedelsindex kan ge jordbruket rättvis inkomst.

Herr NORUP (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet Sträng gjorde gällande, att på vårt håll känslökäl fått tala alltför mycket. Jag tror inte, att jag kan beskyllas för att ha stött mig på känslökäl. Kan det sägas, att jag i någon mån hemfallit åt känslökäl, så har det skett på grund av att jag, som det gamla skånska talesättet säger, sagt precis som det är.

På tal om jordbrukets kostnader sade jordbruksministern, att man i kalkylen räknat med en timlön av 1 krona 85 öre. Jag vill emellertid påpeka, att den siffran kommit inte från jordbruket utan, såsom jag tidigare nämnt, från en delegation inom livsmedelskommissionen, som bestod av representanter för olika intressen. Jag skulle tro, att när man gått att fastlägga denna arbetskostnad, denna siffra, vilken socialstyrelsen också kommit till, anger jordbrukets verkliga utgift. Statsrådet nämnde, att vi ha en hel del industriarbetare, som ha lägre timlön än den anförda, och framhöll då särskilt sockerbruksarbetarna och porslinsarbetarna. Ja, det kan ju hända, att sockerbruksarbetarna ha något lägre timlön än jordbruksarbetarna — det känner jag inte till — men jag vet, att de förra ha myc-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ket ackordsarbete. För dem är alltså timlönen en garanti att de skola få en viss ersättning.

Jag noterade mig till minnes en passus i statsrådets anförande här på förmiddagen. Herr statsrådet sade, att i höst när vi skola fastställa priset på höstrapsen, skulle han nog se till, att jag fick pruta på priset och att det prutade skulle gå till mjölken i stället. Jag noterar med tacksamhet, att i den mån priset på höstrapsen sänks, motsvarande summa skall läggas på mjölken. Men jag vill tillägga, att frågan om jag skall så höstraps eller inte blir helt beroende på vilket pris, som vi därvidlag kunna komma överens om. Jag skulle nämligen tro, att det är ett intresse både för jordbruksministern och för folkhushållningsministern, att vi i nuvarande läge odla raps här i landet, så att folk kan få sitt behov av matfett tillgodosett.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Herr jordbruksministern undrade, om jag var intresserad av vad som stod i Karlstads-Tidningen, och då kan ju jag för min del få läsa upp ett litet stycke i dagens AT om skattesänkningen och jordbrukspriserna. Det heter där: »Det måste sålunda i båda fallen bli kommunisterna som avgör frågan i andra kammaren. Hur de kommer att rösta är tillsvidare deras hemlighet.» Jag har tyvärr inte så goda förbindelser med kommunisterna som AT:s chefredaktör, men att jordbruksministern studerar folkpartipressen ivrigare än den socialdemokratiska kan endast framkalla belåtenhet i våra kretsar.

Vad beträffar oljeväxtodlingen vill jag säga herr statsrådet, att vad jag yttrade avsåg inte oljeväxtodlarna som individer utan själva odlingen, dess ekonomi och lönsamhet. Förklaringen till att herr jordbruksministern inte kan förstå den saken känna vi alla, och

den är, för att nu följa herr Sträng i hans personkaraktistik, att herr Sträng, som eljest är ett klart huvud, lider av konstitutionell oförmåga att erkänna, att han tagit fel, och därför invecklar sig i orimliga resonemang, som han eljest inte skulle göra.

Den individuella löneökningen för industriarbetarna under dessa tolv månader har i genomsnitt uppgått till 5,4 procent. Tror herr Sträng, att man trolar bort detta genom att man kallar den »individuell»? Ett genomsnitt på 5,4 procent är ett genomsnitt, även om man kallar det individuellt. När herr jordbruksministern frågar hur andra grupper komma att ställa sig till en oförändrad index även vid stigande livsmedelsproduktion vill jag svara, att frågan är fel ställd, herr statsråd. Om herr statsrådet ställer den här frågan till industriarbetarna: Om ni själva få en löneförhöjning med nära ½ procent i månaden, komma ni då att anse er missgynnade, om jordbrukarna begära oförändrade priser, även om det samtidigt äger rum en viss mindre produktionsökning? Skulle man inte kunna ha så stor tilltro till den svenska arbetarklassens omdöme, att man kan säga, att de inte skulle ha någon allvarlig invändning emot detta? Skulle regeringen vilja förklara för industriarbetarna i dag, att det förhåller sig på det sättet, finns det nog utsikter att vinna förståelse även i detta läge.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Bara en replik! Jag vill ytterligare understryka, att i de diskussioner, som förts mellan regeringen och statstjänarna i första hand, ha statstjänarna på sätt och vis visat sig mera aggressiva än LO:s medlemmar. Det är inte bara så, att man bedömt om livsmedelsindex kommer att ligga där det ligger eller inte, utan man har också avgivit en deklaration, som redovisats av finans-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ministern inför riksdagen, att förutsättning för statstjänarnas medverkan i den ekonomiska stabiliseringen är, att ingen annan grupp kan redovisa någon merinkomst sedan stabiliseringspolitiken begynte. Ett bifall till reservanternas förslag här kommer onekligen att innebära en sådan merinkomst, alldestund jordbrukarna deklarerat, att i en kommande höstdiskussion skola de stå i samma utgångsläge och på samma startlinje som övriga grupper i samhället.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Herr Ohlin har i sina debattinlägg levit högt på en siffra, som skulle innebära att industriarbetarna under det gångna året fått en inkomstförbättring på omkring 5,4 procent. Herr Ohlin sade, om jag fattade honom rätt, att detta skulle avse tiden från den 1 februari 1948 till samma datum 1949. Om det är riktigt, och det skulle jag föreställa mig att det är, innebär det, att denna inkomstökning är förorsakad av avtalsrörelser, som fördes vid årsskiftet 1947/1948 och vilkas resultat icke började verka omedelbart. Det är så, när man har ett system med ackordsarbete.

Vidare hade vi vissa avtalsrörelser, som inte hunno avslutas under loppet av första kvartalet 1948, och de inneburo också vissa inkomstökningar, inkomstökningar som emellertid kommit före inträdet i den nuvarande inkomststabiliseringen och därför inte nu kunna åberopas som skäl för en höjning av inkomsterna för jordbrukarna.

Fru VÄSTBERG: Herr talman! När fru Boman sade, att många människor i Sveriges land skulle i sina tankar vara med oss här i dag, tänkte hon väl närmast på landsbygdens folk. Men det är också så, att massor av människor i städer och tätorter äro med oss i dag, ty de veta att det beslut vi skola fatta kan bevara eller rubba hemmens ekonomi liksom myndigheternas möj-

ligheter att skapa balans i dagens läge. Jag känner mig som representant för stora grupper lojala medborgare och arbetarklassens husmödrar. Jag har här ett uttalande från en kongress, som det socialdemokratiska kvinnoförbundet höll i fjol; den var besökt av ungefär 600 ombud, som representerade över 50 000 medlemmar. Jag skulle vilja tro att kanske 90 procent av dem voro arbetarhusmödrar. Denna kongress gjorde följande uttalande: »Trots att de svenska priserna på nödvändighetsvaror ligga avsevärt under andra länders, se våra husmödrar med oro på den prisutveckling som gjort sig gällande under sistlidna år. Särskilt gäller detta varor som mat, kläder, skodon m. m. Kongressen, representerande arbetarklassens husmödrar, är förvissad om att statsmakterna göra sitt yttersta, när det gäller den svåra uppgiften att balansera priser och löner. Vi vilja ändå framhålla önskvärdheten av att alla tänkbara utvägar sökas för att stoppa den oroande prisutvecklingen.»

Jag vill påpeka, att detta uttalande gjordes för ett år sedan, alltså innan det nuvarande pris- och lönebeslutet kommit till stånd, och ett år före den diskussion vi nu föra. Hela den utveckling som nu råder har skapat en berättigad oro ibland arbetarhusmödrarna. Det har tagit sig uttryck i att man vid konferenser och möten har gjort uttalanden, därvid man har väddjat till myndigheterna att bevara en stabil och pålitlig prispolitik.

Man måste väl säga att husmödrarna i Sverige ha varit lojala i den kristid som vi ha kämpat oss igenom. Och deras tro till statsmakternas förmåga att hindra kriser på pris- och lönemarknaden har varit stark. Jag hoppas att den ej skall rubbas. Jag vet att husmödrarna i vårt land äro mycket mera intresserade av att priserna kunna hindras att gå i höjden än att vissa ransoneringsringar upphävas. Jag tycker, att det märkliga i dagens läge just är att hus-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

mödrarna, som ändå ha besvärligheter med ransoneringarna och ofta beskyllas för att vara de, som äro bittrast inställda mot ransoneringarna, dock i dessa uttalanden varnat för att man i panik skall släppa på t. ex. köttransoneringen utan att man har en garanti för en ordentlig tillgång av varan även i tätorter men framför allt har garanti för att icke priserna gå i höjden.

Skola arbetarklassen och löntagarna vara lojala mot lönestoppet, måste också prisstoppet hålla. Arbetarhushöjderna ha rätt, anser jag, att få säga detta här i riksdagen. Jag skulle väl också vilja tro, att det kan ha en viss moralisk och politisk betydelse vad de stora skolorna av hushöjderna i Sverige tänka i en fråga, som ändå är av särdeles stor vikt för familjerna. I varje fall bör ju regeringen ha ett stort intresse av detta.

När jag hörde Märta Boman tala på förmiddagen, tänkte jag, att jag kan icke som hon lämna något bidrag till frågan, om jordbruket lönar sig eller icke. Men jag tror gärna vad fru Boman sagt, att Norrbottens småbrukare ha det knappt, så ytterligt små jordbruk som de i regel ha. Däremot förstår jag icke det fina i att det skulle bli sämre för dem ju mera foder de ha fått och ju mera produkter de kunna sälja. Fru Boman illustrerade sin tes med att berätta historien om gumman, som köpte bullar för två öre och sålde dem för ett öre och på fråga hur det skulle kunna gå ihop, svarade: »Det är mängden som gör susen.»

Apropå den där gamla historien vill jag återgiva en alldeles dagsfärsk av Nordens Karlsson i Morgon-Tidningen, som på ett alldeles förträffligt sätt ställer fru Bomans egen historia i blyttbelysning. Nordens Karlsson berättar alltså. När Karlsson i sin slitsamma ungdom stod och bultade på hårdare ting än pehåmiter, brukade mästaren ofta komma och påskynda arbetet med bekymrade huvudskakningar och en allvarlig förmaning: »Det här måste gå

undan, det här förlora vi på.» Smeden glodde efter honom och förklarade för sin unge och nykomne hjälpare: »Bara i min tid har han förlorat ihop till två stenhus.»

Herr NILSSON i Varuträsk: Herr talman! Jag skall vid denna sena timme icke gå närmare in på hela frågan. Det finns icke så mycket nytt att komma med. Jag vill bara ingå på en del saker, som jag uppmärksammat när jag suttit som åhörare här i min bänk.

En del talare ha i sina utsagor här i dag framhållit, att jordbrukarna knappast fått någon förbättring under de senare åren. Detta är väl ändå icke riktigt. Jag vill icke därmed ha sagt, att de fått tillräcklig förbättring, en sådan som uppväger den ökade produktionskostnaden. Men man får nog ändå lov att medgiva, att förbättringen varit väsentlig under de senare åren.

Jag har här en liten statistik över hur mjölkpriserna i genomsnitt och med 3,5 procents fetthalt ha utformats inom Västerbottens län under den senaste tioårsperioden. Den börjar med 1939. Då fick man 16,48 öre per liter mjölk, fritt levererad i mejeriet inklusive producentbidraget. 1940 fick man 18,20 öre per liter, 1941 22,52 öre, 1942 28,32 öre, 1943 29,96 öre, 1944 30,23 öre, 1945 31,04 öre, 1946 31,32 öre och 1947 31,97 öre. Under fjolåret, 1948, fick man 32,24 öre, varvid producentbidraget inräknats för förra halvåret 1948.

Det är väl en förbättring i alla fall. Om jag får lov att säga min mening så ha vi väl aldrig någonsin haft så bra betalt för mjölken som vi nu ha. Det går icke att bortresonera. Med blicken öppen för omkostnadsstegringen som inträffat så är höjningen väsentlig. Jag vill särskilt nämna, att för 1949, alltså det år vi nu ha, komma småbrukare med under tio hektar åker, som ha rätt till producentbidrag, att i sin helhet

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

erhålla omkring 40 öre per liter för mjölken. Det är väl ändå bra.

Jag skulle kanske icke ha nämnt detta, men jag kom att tänka på det då jag hörde fru Boman. Hon framställde Norrbotten som ett säreget län och sade, att jordbruket vore sämst lottat inom Norrbotten. Det kan jag icke förstå. Ty om vi gå ut ifrån de priser på mjölken, som jag nämnt för Västerbotten, är det så att dessa priser höjas med 4—5 öre därutöver i Norrbotten. Jag måste säga, att Norrbottens kustland, som är ett mycket produktivt och bra jordbruksområde, har minsann icke så stort ekonomiskt trångmål som fru Boman här påstod. Ute i bygderna säga många, tillhörande både högern, folkpartiet och bondeförbundet, att de tycka att vi ha kommit ett ganska gott steg framåt till vad vi önskat nå. Det är till och med åtskilliga som påstå, att vi kommit tillräckligt långt under den sista tiden vad gäller priset på mjölken, vilken uppfattning bevisas genom den ganska stora produktionsökningen av mjölk.

Därmed vill jag icke ha sagt, att jag helt delar denna uppfattning. Jag vet att produktionskostnaden är väldigt hög, särskilt för oss där uppe i de övre länen. Men jag vill icke heller, att någon skall stå här och låta framskymta, att vi icke ha fått förbättringar.

På grund av det ekonomiska läge, vari vi nu befinna oss, kan jag, herr talman, för närvarande icke göra annat än yrka bifall till utskottets förslag om ett uppskjutande av förhandlingarna med jordbrukarna i nämnda fråga till innevarande års höst.

Herr andre vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Jag skall respektera talmannens önskemål att få slut på debatten genom att koncentrera mitt anförande till ett par synpunkter.

Jag har så långt som möjligt sökt följa dagens debatt, och det intryck,

som kvarstår efter den långa diskussion som förts, är ungefär följande.

Ingen har, såvitt jag kunnat uppfatta det, bestritt att läget är sådant, att vi måste tänka oss en prisförhöjning på mjölk. Frågan är bara när den skall komma. Det som har invänts mot att vi nu ginge till en prisförhöjning för mjölk, är att en sådan skulle äventyra prisstabiliseringen. Det förefaller dock långt ifrån bevisat att så skulle bli fallet. Jag har den uppfattningen att om jordbruksministern fört förhandlingar på samma sätt som tidigare år och lagt ned all den energi han har — och den är icke så liten — för att komma till tals med jordbrukarna och kanske samtidigt med de löntagargrupper, som här åberopats, han kanske lyckats åstadkomma ett resultat. Jag tror att det hade varit lyckligt och verkat avspännande i flera hänseenden.

Vad själva målsättningen för jordbrukets produktion beträffar, så har ju statsrådet på ett alldeles utmärkt sätt beskrivit den i sitt departementschefsuttalande i propositionen. Statsrådet åberopar alla de skäl och, måste jag säga, de ytterst starka skäl, som tala för att vi skola ha en inhemsk jordbruksproduktion. Denna målsättning hade det gått väsentligt mycket lättare att fullfölja, om man kommit till en sådan uppgörelse, att man verkligen fått jordbrukarna att göra sitt yttersta.

Statsrådet litar på att alla skola göra sitt bästa i sommar och förmodar, att det icke skall dröja så länge innan vi skola komma till tals vid förhandlingar. Jag är icke säker på att planläggningen sker på alldeles samma sätt som om en uppgörelse kommit till stånd.

Nu kommer jag, herr talman, fram till det som jag kanske närmast velat säga och begärt ordet för. Det är en fråga: Ämnar jordbruksministern sätta i gång dessa förhandlingar så fort som möjligt? Är det statsrådets avsikt att försöka åstadkomma en uppgörelse i så

god tid, att den verkligen föreligger till den 1 september?

Jag har på denna punkt icke av dagens debatt fått alldeles klart för mig, hur allvarligt man tar på den här frågan. Mig förefaller det, jag upprepar det, herr talman, som om man i år icke haft samma intresse för att komma till tals med jordbrukarna som tidigare. Det beklagar jag. Det är detta som gör att jag utan tvekan röstar för reservationen.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Norup begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 99 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 47, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1949/50, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Jämlikt § 40 riksdagsordningen hade bevillningsutskottet i förevarande betänkande avgivit förslag till beräkning av de särskilda bevillningarnas belopp för budgetåret 1949/50 vid tillämpning av gällande eller vid innevarande års riksdag fastställda grunder.

På sätt framgår av det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1949 (Bilaga 1 till 1949 års statsverksproposition: Inkomster å driftbudgeten) hade chefen för finansdepartementet nämnda dag underställt Kungl. Maj:ts prövning finansplan och beräkning av inkomster å driftbudgeten för budgetåret 1949/50 jämte därmed sammanhängande frågor.

I statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t bland annat föreslagit riksdagen besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1949 utgå med en och en halv promille.

Statsverkspropositionen hade, såvitt anginge det promilletal varmed skogsvårdsavgiften för år 1949 skulle utgå, hänvisats till bevillningsutskottet.

I en den 1 april 1949 dagtecknad proposition nr 181 angående komplettering

Bevillingarna för budgetåret 1949/50.

av riksstatsförslaget för budgetåret 1949/50, m. m. hade Kungl. Maj:t framlagt förslag angående grunderna för uttagande av skatt å inkomst och förmögenhet för samma budgetår m. m. Kungl. Maj:t hade därvid föreslagit riksdagen att besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avses i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för hela budgetåret 1949/50 med 100 procent av grundbeloppet.

Sistnämnda proposition hade, såvitt anginge berörda procenttal, hänvisats till bevillningsutskottet.

Till bevillningsutskottets behandling hade överlämnats de i anledning av propositionen nr 181 väckta likalydande motionerna I: 298 av herr *Bergvall* m. fl. och II: 379 av herr *Ohlin* m. fl., vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avses i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skall ingå i preliminär skatt för den del av budgetåret 1949/50 som faller inom tiden 1 juli till 31 december med 100 % av grundbeloppet samt för tiden 1 januari till 30 juni med 90 % av grundbeloppet samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa att Kungl. Maj:t måtte omedelbart vidtaga åtgärder för bensinransoneringens avskaffande».

Det i motionerna framställda yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande åtgärder för bensinransoneringens avskaffande hade utskottet upptagit till behandling i sitt betänkande nr 38. I nu förevarande betänkande hade motionerna således behandlats, i vad dessa avsåge procenttalet för uttagandet av den statliga inkomstskatten.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 181 framlagda förslag angående skatteprocenten och med avslag å de likalydande motionerna I: 298 av herr *Bergvall*

m. fl. och II: 379 av herr *Ohlin* m. fl., i vad motionerna avsåge skatteprocenten, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avses i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för hela budgetåret 1949/50 med 100 procent av grundbeloppet;

B) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1949 utgå med en och en halv promille; samt

C) att bevillingarna för budgetåret 1949/50 måtte beräknas enligt en i utskottets hemställan intagen uppställning.

Reservationer hade avgivits

D) av herrar *Wehtje*, *Isaksson* och *Hagberg* i Malmö, vilka hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 181 icke kunnat oförändrad bifallas — måtte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avses i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1949/50 med 100 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 90 procent av grundbeloppet samt att de likalydande motionerna I: 298 och II: 379, i vad motionerna avsåge skatteprocenten, måtte anses besvarade genom vad sålunda hemställts; ävensom

i anslutning därtill i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala,

att ett starkt behov av snara samordnade lättnader i beskattningen föreläge,

att synnerlig hänsyn måste tagas härtill i den statliga utgiftspolitiken, samt

att förslag om rationellt verkande bestående skattelättnader, grundade på en allmän översyn av nu gällande skattesystem och avsedda att träda i kraft den

1 januari 1951, måtte framläggas för 1950 års riksdag vid dess vårsession;

B) (= utskottet);

C) att bevillningarna för budgetåret 1949/50 måtte beräknas på sätt dessa reservanter angivit;

II) av herrar *Petrén, Sandberg, Kristensson* i Osby och *Wedén*, vilka hemställt,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 181 framlagda förslag angående skatteprocenten och med bifall till de likalydande motionerna I: 298 av herr Bergvall m. fl. och II: 379 av herr Ohlin m. fl., i vad motionerna avsåge skatteprocenten, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avses i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1949/50 med 100 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 90 procent av grundbeloppet;

B) = (utskottet);

C) att bevillningarna för budgetåret 1949/50 måtte beräknas i enlighet med vad i denna reservation angivits;

III) av herrar *Niklasson* och *Andersson* i Dunker, vilka hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 181 icke kunnat oförändrad bifallas — måtte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avses i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1949/50 med 100 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 90 procent av grundbeloppet samt att de likalydande motionerna I: 298 och II: 379, i vad motionerna avsåge skatteprocenten, måtte anses besvarade genom vad sålunda hemställts;

B) (= utskottet);

C) att bevillningarna för budgetåret

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

1949/50 måtte beräknas efter grunder, som dessa reservanter angivit.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **SANDBERG**: Herr talman! Det råder givetvis inga delade meningar om det önskvärda eller man kan väl säga nödvändiga i att söka åstadkomma en skattesänkning. Riksdagen har ju också redan givit uttryck för en sådan tanke genom beslutet om en översyn av skattesystemet, därvid man även starkt betonat önskvärdheten av en skattelindring. Meningsskiljaktigheterna gälla sålunda närmast frågan, huruvida riksdagen redan nu bör besluta om en viss sänkning av inkomstskatten, som skulle kunna träda i kraft den 1 januari nästa år, eller om man bör vänta på ett förslag från den tillsatta kommittén för översyn av skattesystemet.

Ja, i allmänhet bruka vi ju ha stor respekt för den ordningen, att man väntar på vad som kan komma från en utredning som satts i gång. Jag tror emellertid ändå, att det finns skäl för ett beslut, som skulle komma att innebära ett visst steg på skattesänkningens väg redan nu. Det skäl som i första rummet anmäler sig för ett sådant handlande är ju det förhållandet, att det nuvarande skattetrycket börjat utöva en alltmer påtaglig verkan i ogynnsam riktning på arbetsprestationer och sparande och att man kan förutse att denna utveckling kommer att fortgå i stegrad takt. De tunga skattebördor, som lades på medborgarna under krigstiden, ha icke kunnat mera avsevärt lättas. Beslutet 1947 innebar visserligen en viss lättnad för de lägsta inkomstgrupperna. Däröfver voro ju meningarna icke delade. Men det skedde också en skattehöjning för de större inkomsterna och förmögenheterna. De samhällsekonomiska verkningarna av dessa höjningar äro icke goda. Att skattetrycket är hårt, ja, alltför hårt, torde erkännas av alla. Genom den

Bevillingarna för budgetåret 1949/50.

höga progressionen blir den del av en inkomstökning, som åtgår till att betala skatten på denna ökning, mycket stor, särskilt då inkomsten beskattas i kombination med förmögenhet och inkomst av denna. Marginalskatten har blivit en fruktad realitet, vars hämmande verkan inte kan bestridas. Man kan ju också peka på att själva sättet för skatteuppbörden — sättet är ju för övrigt något som principiellt inte kan klandras utan tvärtom — har gjort att skattetryckets realitet framstår starkare än tidigare. Allt detta tillsammans har gjort, att läget blivit sådant att skyndsamma åtgärder te sig som nödvändiga.

En tidning skrev härom dagen, att människorna ha börjat tröttna på de sugande och mattande skatterna, och deras trötthet tar sig uttryck i ett passivt motstånd, som inte gagnar landet och som sätter stopp för den ur alla synpunkter nödvändiga produktionsökningen. Jag tror att det tyvärr ligger åtskilligt i dessa ord. Man har talat mycket om skattetänkandet, och den saken är nog en realitet, framtvingad av smärtsamma erfarenheter, och inte bara en frukt av propagandan. Man kan kanske också tala om skattetröttheten som en lika verklig sak.

Nu kan man visserligen säga, att allt detta bottnar i felaktiga eller överdrivna föreställningar om skattetryckets verkliga storlek, men detta skattetänkande och denna skattetrötthet, som nu vuxit fram, finnas där ändå. De sakna inte reellt underlag, men de måste snarast möjligt avlägsnas, annars bli skadorna på det produktiva livet allvarliga. Bästa sättet är nog då inte att komma med paroller, hur riktiga dessa annars i och för sig kunna vara, om sparande och sådant, utan det rätta är nog att statsmakterna i handling visa avsikten att slå in på en annan väg, även om första steget av naturliga skäl inte kan bli så stort.

Från motståndarhåll pekar man just

nu på detta, att en sänkning av uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten till 90 är en mycket blygsam lättnad, särskilt för de lägre inkomsttagarna. Ja, det ligger ju i sakens natur att med den starkt progressiva skatteskala, som vi ha, gör en sänkning på 10 procent över hela linjen givetvis jämförelsevis små belopp i de lägre inkomstlägena. Men den anmärkningen träffar ju inte förslaget som sådant utan systemet. Det bör också här påpekas, att den kommitté, som under ordförandeskap av finansministern utarbetade de 1947 beslutade skalorna för inkomstbeskattningen, räknade med möjligheten att utan förändring av skatteskalorna variera uttagningsprocenten mellan 90 och 110. Att skattelättnaden blir blygsam enligt det förslag, som nu diskuteras, kan erkännas men inte att den är betydelselös. Att den är blygsam sammanhänger med det allmänna ekonomiska läget. Även för nästa budgetår torde en betydande överbalansering av budgeten vara nödvändig. Det ha vi även inom folkpartiet erkänt och därför som bekant inte ansett oss kunna gå med på borttagande nu av den extra bensinskatten eller pappersskatten, hur önskvärdt detta än i och för sig hade varit. Dessa skatters bortfall hade nämligen, mena vi, inneburit en alltför stark minskning av det beräknade budgetöverskottet och därmed risker för den samhällsekonomiska balansen, men en sänkning enligt vårt förslag av inkomstskatten förmena vi ryms inom överbalanseringens ram utan större risker. Den innebär för nästa budgetår — sänkningen kan ju, som jag nämnde, endast gälla senare delen av detta budgetår — ett inkomstbortfall av knappt 50 miljoner och för hela kalenderåret 1950 omkring 120 miljoner kronor.

I detta sammanhang bör framhållas, att budgetöverskottet beräknades i den proposition, som vi nu behandla, till 618 miljoner men har sedan kunnat

uppräknas till 670 miljoner, alltså med cirka 50 miljoner kronor. Detta förhållande ger ökat rum för en skattesänkning. Det hade ju funnits ännu bättre rum, om bensinransoneringens hävande bifallits, varigenom ökade bensinskattemedel tillförts statskassan. Men lyckligtvis behöver utgången av bensinransoneringsfrågan icke vara avgörande för möjligheterna att genomföra det föreliggande skattesänkingsförslaget. Denna skattesänkning bör i stället rimligtvis, som jag redan framhållit, ändå kunna rymmas inom det stora budgetöverskottet. Det kan ju inte påstås att detta skall vara precis 670 miljoner men väl att det bör vara ett belopp av ungefär den storleksordningen.

Nu torde man, som också utskottet framhåller, böra räkna med att en nedsättning av uttagningsprocenten får sin verkan även för senare hälften av kalenderåret 1950. Bestämmelserna för uttagningsprocenten äro ju sådana, att densamma skall gälla hela kalenderåret. Men även om man räknar med detta, att alltså det sammanlagda inkomstbortfallet för statens del för 1950 blir omkring 120 miljoner, så är det ju att märka att största delen av detta belopp eller 70 miljoner faller inom det nya budgetåret 1950/51. Under förutsättning att under det närmaste året en målmedveten politik bedrivs för återställande och befästande av den samhällsekonomiska balansen, bör man kunna räkna med en betydligt mindre överbalansering av driftsbudgeten för budgetåret 1950/51 än för 1949/50. Man bör väl inte behålla en hög överbalansering längre än vad som är alldeles nödvändigt. Vi anse det inte vara lämpligt att staten utövar ett tvångssparande och tar hand om skattebetalarnas medel utöver vad som är alldeles nödvändigt på grund av önskvärdheten att åstadkomma balans i samhällsekonomin. Jag tror därför att det mycket väl är möjligt, även med beaktande av

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

den ekonomiska politiken, att genomföra den skattesänkning det här är fråga om.

Jag talade i början av mitt anförande om angelägenheten av att redan nu besluta en skattesänkning på grund av den betydelse en sådan måste anses få som stimulans för produktion, arbetsvilja och sparande. Jag vill betona, att man därvid inte får fästa sig bara vid det belopp i form av sänkt skatt, som det kan bli fråga om i kronor räknat i det ena eller det andra fallet, utan man får tänka också på den psykologiska sidan av saken, och man bör inte underskatta den. Kanske är den, då allt kommer omkring, till och med den viktigaste sidan av denna sak, nämligen att människorna få en känsla av att det börjar lätta en smula på skattebördorna, och att utvecklingen börjar gå i en annan riktning än hittills.

Men till detta, som jag nyss nämnde, kommer ett annat viktigt skäl. De senare årens inflation har höjt den nuvarande inkomstnivån, och med nuvarande skatteskalor innebär detta en ej oväsentlig skärpning av skattetrycket, som inte var avsedd, när beslut om nuvarande skattesystem fattades 1947. En viss sänkning av inkomstskatten som compensation för denna oavsedda skatteskarpnung måste därför anses vara starkt motiverad. Det är ju så att i verkligheten skulle för flertalet skattebetalare ett beslut om 90 procents uttagning nästa skatteår innebära en hårdare beskattning än 100 procents uttagning vid det för ett par år sedan rådande penningvärdet. Jag tycker nu att detta är en omständighet av mycket stor vikt. Det är alltså här bara fråga om att rätta till en sak som blivit skev, och en sådan åtgärd bör man ju inte dröja med längre än nödvändigt är.

Den skattesänkning det här gäller är naturligtvis av provisorisk art och av den måttliga storleksordning i övrigt att den inte gärna kan anses föregripa

Bevillingarna för budgetåret 1949/50.

resultatet av den beslutade översynen av skattesystemet. Även om man tar bort de besvärligaste konsumtionskatterna — och det hoppas jag man skall kunna göra snart nog — och därvid uppstår ett betydande hål i statskassans överskott, bör det ändå vara möjligt att göra något också åt själva den direkta inkomstskatten. I alla händelser bör man kunna jämka den med hänsyn till penningvärdeförsämringen, och något annat är det egentligen inte som vi här föreslå. Men det är ändå, som vi förmena och som jag har sökt att betona, en åtgärd av icke ringa betydelse genom att den ger uttryck för en tendens, som i nuvarande läge bör vara av stort värde.

Vi ha ju haft att träffa ett val mellan de olika skatter, som det kan bli fråga om att sänka, mellan att göra något för sänkning av den direkta skatten eller av den indirekta skatten. Jag har redan nämnt något om orsakerna till att vi inte gått den senare vägen. Det har inte varit budgetmässigt möjligt, vilket vi däremot anse vara fallet, då det gäller den direkta skatten. Det blir inte ett större inkomstbortfall än att man kan bära det. Till detta kommer också — det vill jag betona — att då man har i sikte den huvudsynpunkt, som jag här tidigare berört, nämligen att försöka vidtaga sådana åtgärder i skattehänseende, att arbetsviljan och viljan att öka sin inkomst stimuleras så mycket som möjligt, måste man nog göra gällande att en sänkning av den direkta skatten har en bättre stimulerande effekt än en sänkning av den indirekta skatten. Jag skall inte upptaga tiden med att närmare utveckla tankegången i detta avseende. Jag var inne på den frågan, då vi diskuterade skatterna förra gången, och skall låta det med detta nakna påstående för ögonblicket bero.

Det är bara en sak till, som jag vill understryka innan jag slutar, nämligen att då vi ha kommit till det resultat,

som jag här nämnde, att man nu bör göra något för att sänka den direkta skatten, så innebär inte detta, att vi inte vilja med all styrka understryka, att konsumtionsbeskattningen är på många punkter alldeles för hög och att där måste ske någonting så fort som möjligt. Enligt vår mening bör man taga i sikte att om inte något alldeles oförutsett inträffar söka avskaffa den extra bensinskatten och pappersskatten, för att nämna de mest framträdande exemplen, redan nästa år.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att bakom det önskemål, som framförts i reservationerna till utskottets betänkande, stå alla de borgerliga partierna eniga. Även om här kan föreligga vissa skiftningar i motiveringarna, så äro dock yrkandena i realiteten desamma, och både motiveringarna och yrkandena gå ut på att det är en högst nödvändig åtgärd som här föreslås, en åtgärd, som det också bör vara möjligt att med god vilja genomföra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som fogats till detta betänkande av herr Petrén m. fl.

Herr **HEDLUND** i Rådomb: Herr talman! Av vårt partis ställningstagande till tilläggsskatten på bensin framgår ju att vi ha den uppfattningen, att en viss skattelättnad är möjlig att nå. Vi mena, att det budgetöverskott som finns inte längre ovillkorligen behöver vara av den storleksordning som det är. Vi ha den uppfattningen, att de tal som äro nämnda icke äro någonting, som man nu ovillkorligen behöver hålla fast vid, och vi tycka att vi i detta avseende äro i tämligen gott sällskap. I statsverkspropositionen räknade man som bekant med att budgetöverskottet skulle bli 720 miljoner. Vid något tillfälle senare i år har man ansett sig kunna konstatera, att detta budgetöverskott inte skulle bli mer än 618 miljoner, alltså 100 miljoner kronor mindre.

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

Om den saken säger finansministern i propositionen nr 181, att visserligen beräknas budgetöverskottet nu till cirka 100 miljoner kronor lägre belopp än i statsverkspropositionen, men detta bör icke föranleda att något förslag om skatteskärpning framlägges, ty vad han i statsverkspropositionen uttalade om att det rådande läget i fråga om den samhällsekonomiska balansen icke kan utgöra tillräcklig motivering för att genom skatteskärpning öka överbalanseringen, syntes honom alltjämt äga giltighet.

Alltså, 100 miljoner fram och åter spelar ingen avgörande roll. Jag vet inte om 100 miljoner av finansministern då betraktades som ett maximum eller om man skulle kunna säga ungefär detsamma, om det varit 150 eller 200 miljoner kronor. Alltnog, klart är att 100 miljoner kronor i detta sammanhang ansågs av finansministern icke vara av någon avgörande betydelse för stabiliseringen. Annars skulle han ansett sig tvungen framlägga förslag om skatteskärpning.

Man måste vidare konstatera, att i dag kan det ändå inte vara fullt ut samma behov av överbalansering som låt oss säga vid årsskiftet. Inflationens grepp tycks vara på väg att lossna. Jag vill minnas att bevillningsutskottet i ett utlåtande rörande den ekonomiska politiken, som vi behandlade häromdagen, gav uttryck för den meningen. Man konstaterade då att varuefterfrågan hade i viss mån avtagit. Jag tror att man litet var kan konstatera, att den stora varuknapphet som tidigare rått existerar, åtminstone på ett flertal områden, inte längre.

Vi ha alltså, som jag nämnde, den uppfattningen att man kan använda en del av överbalanseringsmedlen för att åstadkomma den skattelättnad, som jag förmodar att alla människor här i Sverige intensivt längta efter. När det då gäller att välja mellan olika skatter, som kunna sänkas, kan naturligtvis me-

ningarna gå isär och ha ju också visat sig göra det. Vi äro från vårt håll på det klara med att den skatt, som först bör ifrågakomma för sänkning, är bensinskatten, och vi ha ju, som jag nämnt, också framfört ett yrkande här i riksdagen om det men, som alla känna till, utan framgång.

Jag behöver inte här upprepa skälen till att vi äro synnerligen angelägna om att tillägsskatten på bensin skall bort. Det räcker med att erinra om att det är en konsumtionsskatt, vilken i likhet med dylika skatter i allmänhet hårdast drabbar de mindre skattedragarna, och att det dessutom är en skatt, som ojämförligt hårdast drabbar landsbygdens folk.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang uttrycka min förvåning över att folkpartiet, som också numera tycks hysa den uppfattningen, att man kan minska budgetens överbalansering och i anslutning härtill genomföra en skattesänkning, funnit det lämpligt att låta denna skattesänkning i första hand komma på den statliga inkomstbeskattningen. Det innebär ju, att de större skattedragarna få en väsentlig skattesänkning, medan de små skattebetalarna få en relativt liten nedsättning. För oss har det varit uppenbart, att om det finns pengar tillgängliga för en skattesänkning, böra de användas för en sänkning av konsumtionsbeskattningen.

När vi nu ha kommit i det läget, att vår motion om borttagande av tillägsskatten på bensin har blivit avlagen och vi ändå äro intresserade av att få fram en skattesänkning eller i varje fall söka manifesteras viljan till att driva fram en sänkning av skatterna, har det för oss inte återstått annat än att inrikta oss på en sänkning av den statliga inkomstbeskattningen. Helst skulle vi då ha sett, att det kunnat ordnas så, att skattelättnaden denna gång hade tillkommit endast de mindre inkomsttagarna, medan de andra fått vänta en omgång, men av tekniska skäl

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

låter det sig ju inte göra. Det har inte varit möjligt för oss att ställa ett sådant yrkande här i kammaren, och därför ha vi varit nödsakade att gå på en generell sänkning av den statliga inkomstskatten.

Det förefaller som om vi inte kunde få majoritet i kammaren för en sådan skattesänkning, men om det mot förmodan skulle lyckas, betrakta vi det som ett provisorium i avvaktan på resultatet av den skatteutredning, som nu är tillsatt.

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den reservation, som har avgivits av herr Nicklasson och herr Andersson i Dunker.

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 47 har bland annat fogats en reservation av herr Wehtje m. fl. Denna reservation avser, att Kungl. Maj:ts förevärande proposition nr 181 icke kunnat oförändrat bifallas utan att inkomstskatten för senare hälften av budgetåret 1949/50 skall utgå med endast 90 procent av grundbeloppet mot i propositionen föreslagna 100 procent.

Denna utväg för en snabb skattelindring har av högern ansetts som den nu enda återstående möjligheten sedan högerens andra yrkande, som avsett en lindring av skatterna redan under nästa budgetår, inte föranlett någon åtgärd från riksdagens sida. Det är beklagligt att så har blivit fallet. Jag erkänner, att den nu föreslagna lösningen för en sänkning av skatterna, som så gott som hela svenska folket väntar på, icke är i alla hänseenden tillfredsställande. Högern hade önskat, att den första skattelättnaden skulle ha berört de extra indirekta skatter, som beslutades av 1948 års riksdag. Vi ha också i motioner framfört, att såväl den 1948 beslutade extra bensinskatten som pappersskatten skulle upphöra att gälla från och med innevarande budgetårs utgång.

Jag beklagar att det endast var bondeförbundet som i år ville vara med om en sänkning av bensinskatten medan folkpartiet tydligen övergivit sin ståndpunkt från i fjol. Vi anse nämligen, att en sänkning av bensinskatten indirekt skulle ha gynnat den stora massan av svenska folket, både producenter och konsumenter. Ett flertal producenter skulle ha fått lägre produktionskostnader, och en hel del konsumtionsvaror skulle ha sänkts i pris. Jag kan som exempel nämna att konsumtionsmjölken här i Stockholm höjdes med ett öre per liter i och med konsumtionsskattens tillkomst, detta för att distributionsföretagen skulle få sina ökade bensinkostnader täckta.

Det tjänar emellertid ingenting till att orda härom. Beslutet om att den extra bensinskatten tills vidare skall finnas kvar är fattat. Jag beklagar detta, men jag skall inte upprepa vad herr Hedlund nyss har framfört i denna sak.

I högerens reservation framhålles, att den föreslagna skattelättnaden får betraktas som ett provisorium. Härmed avse vi, såsom också framhålles i reservationen, att vi snarast möjligt måste se till att vi få mera samordnade och bestående skattelättnader än vad en sänkning av uttagningsprocenten kommer att leda till. Det verkligt onda i vår beskattning sammanhänger med den utformning, som skatteskalorna på inkomst och förmögenhet m. m. fingo vid 1947 års skattereform. Jag vill erinra om att högerens ledamöter ensamma reserverade sig till båda kamrarnas protokoll, när 1947 års skattebeslut kom till.

Vi ha inom högern stärkts i vår uppfattning på denna punkt sedan dess och anse oss nu ha belägg för att det år 1947 beslutade skattesystemet genom sina återverkningar på arbetshåg, sparvilja och företagarlust håller tillbaka välståndsutvecklingen i vårt land till skada för hela vårt folk. Högern begär-

de också så fort sig göra lät, nämligen vid förra årets riksdag, att en översyn av skattesystemet omedelbart skulle företagas. Tyvärr var det då ingen som ville höra på oss, och vår motion blev avslagen. Vi ha kommit igen i år med den, och nu har den av riksdagen glädjande nog blivit bifallen. Tänk om den hade blivit bifallen redan 1948! Då hade vi kanske icke i dag behövt stå inför dessa reservationer, som nu finnas till utskottsmajoritetens förslag, utan då hade möjligen här i dag i stället kunnat ligga ett annat och bättre förslag rörande en samordnad lättnad av våra skatter. Kammarens ledamöter hade då kanske mera enhälligt slutit upp kring en skattelättnad. Jag är nämligen ganska övertygad, liksom herr Hedlund i Rådombeslutet, om att den borgerliga samlingen, som här skett kring ett förslag om en provisorisk skattelättnad, icke gillas av majoritetspartiet och därför inte heller blir någon verklighet.

Det framhålles, att när riksdagen gått högern till mötes i den redan år 1948 framförda motionen om en skatteöversyn, böra vi invänta resultaten av denna översyn, men det framhålles också, åtminstone i pressdiskussionerna, att vi ännu icke på grund av det statsfinansiella och penningpolitiska läget skulle kunna införa en skattelättnad. Vi måste ha en överbalansering av vår budget, säges det. Ja, herr talman, högern har nog varit ense med finansministern och socialdemokraterna om att en viss överbalansering av vår budget kan vara ändamålsenlig. Vi kivas nog icke om överbalanseringens vara eller icke vara i och för sig under nästa budgetår, utan det är om storleken och användningen av överbalanseringen som striden står och kanske också om hur länge överbalanseringen skall stå kvar.

Då högern yrkade på bensin- och pappersskatternas slopande och nu yrkar på en sänkning av uttagsprocenten, sker detta bland annat med den motiveringen, att även om den sam-

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

hällsekonomiska balansen icke är som den borde vara, så anse vi att överbalanseringen kan minskas. Detta framför allt därför att en skattelindring, även om den inte blir utformad på bästa sätt, ändå måste påverka arbetsvilja och företagarlust i gynnsam riktning. Detta i sin tur bör öka produktionen och kanske också det enskilda sparandet, vilket då troligen i minst lika hög grad bör påverka saneringen av samhällsekonomien som vad den större överbalanseringen gör. Jag är dessutom i detta fall optimist och tror att en skattelättnad genom den ökade produktionen och den ökade arbetsviljan snart nog skulle höja skatteunderlaget, så att statens inkomster i stort sett skulle bli oförändrade.

Jag har här i mitt anförande vid ett par tillfällen framhållit, att högern ser det nu i värriksdagens sista timme framförda kravet om en skattelättnad som ett provisorium. Härmed mena vi, att en bestående skattelättnad bör komma i samband med en omändring av 1947 års skattelagar. Jag skall inte här i dag ånyo draga upp till diskussion vilka önskningar högern härvid har utan vill endast framhålla, att en avgörande betydelse för ett eventuellt nytt skattesystem är marginals kattens höjd. Den får inte ytterligare skärpas, utan tvärtom måste den på ett eller annat sätt minskas. Att jag här i dag framhåller detta är beroende på att högerns representanter i bevillningsutskottet inte ha kunnat biträda de förslag, som där ha varit framförda till diskussion och som gått ut på att man skall differentiera uttagsprocenten. En sådan differentiering hade, om den varit möjlig att genomföra, ytterligare skärpt marginals katterna till skada för arbetsvilja och företagsamhet. Särskilt skulle medelklasskikten av våra inkomsttagare ha drabbats hårt av en sådan åtgärd.

I högerns reservation ha vi framhållit, att synnerlig hänsyn måste tagas till

Bevillingarna för budgetåret 1949/50.

den statliga utgiftspolitik, när vi diskutera bestående, samordnade skattelättnader. Detta har tidigare vid andra tillfällen på denna plats framförts, bland annat av herr Hagberg i Malmö. Jag skall inte här upprepa vad han då sade och vad andra ha sagt i denna sak utan endast framhålla, att i den politik, som högern rekommenderat under innevarande års riksdag, ha vi strävat efter att trots krav på höjda försvarsutgifter hålla den samlade utgiftssumman nere. Vi ha visserligen krävt vissa anslagsökningar, framför allt till produktiva ändamål, men samtidigt ha vi också föreslagit och åtminstone i viss mån lyckats få majoriteten med oss om anslagssänkningar på annat håll. En sänkning av uttagningsprocenten med tio enheter skulle icke leda till underbalansering av driftbudgeten.

Ja, herr talman, jag skall inte nu ytterligare utveckla högerens synpunkter på skattefrågan. Jag vill dock betona, att under nuvarande konjunkturläge, som kännetecknas av växande internationell konkurrens, är den rådande samlade beskattningen av sådan höjd, att den håller tillbaka möjligheterna för vårt land att hävda sig i konkurrensen. Skulle konjunkturerna vika i mera utpräglad grad, kan skattetrycket komma att kännas ännu mera betungande och kanhända direkt verka förlamande på produktionen.

Till sist vill jag framhålla, att om den svenska företagsamheten, arbetsviljan och sparviljan icke skola skadas i sin rot, måste folket få en känsla av att skattetrycket någon gång kan lätta. Skatterna uppgingo under det sista förkrigsåret till 1 100 miljoner kronor, budgetåret 1944/45 till 2 680 miljoner, 1947/48 till 3 900 miljoner, 1948/49 till 4 190 miljoner och beräknas för budgetåret 1949/50 komma att uppgå till 4 410 miljoner kronor. Det har varit och är en ständig stegring. På denna korta tid ha skatterna fördubblats, medan nationalinkomsten i pengar räknat knappt

fördubblats och den reella nationalinkomsten icke ökat mer än som svarar mot befolkningsökningen. Det är en reaktion mot detta ute i landet, en reaktion, som inte bara finns hos borgerligt sinnade personer, utan även hos dem som i val stödja vårt nuvarande regeringsparti. Vi måste, herr talman, lyssna till den stora massan, som kräver skattelättnader. Den får icke längre nonchaleras, i synnerhet som kravet är berättigat och bör och kan utan skadliga verkningar tillmötesgå. Ja, snarare tvärtom anser jag, att verkningarna skulle bli gynnsamma, om det framförda kravet tillgodosåges, och jag vill därför, herr talman, be att få yrka bifall till den av herr Wehtje m. fl. avgivna, till utskottets betänkande fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Staxäng, Edström, Hagård, Hjalmarson* och *Nolin*.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Då bevillningsutskottet haft att fatta ståndpunkt till inkomstberäkningen för det kommande budgetåret, har det skett i samma goda anda som övriga ärenden ha behandlats av utskottet. De anföranden, som här ha hållits av olika talare, tyda ju på att bevillningsutskottets behandling av dessa ting på intet sätt motsvarar vad man kan läsa i tidningarnas ledaravdelningar om hur det gestaltat sig.

Jag tror, herr talman, att det är rimligt att denna fråga behandlas med samma lugn och i samma anda i kammarna som i bevillningsutskottet. Det tjänar säkert intet förnuftigt ändamål att tala om herr Wigforss' lydiga redskap, ty då skulle ju vi omedelbart kunna säga, att högern och bondeförbundet i denna fråga inte ha varit något annat än folkpartiets lydiga redskap. Sådana metoder att diskutera spörsmål av denna art tycker jag man skulle kunna vänja sig av med även i den svenska pressen.

Bevillningsutskottet har sin plikt likmätigt varit försiktigt i sitt ståndpunktstagande. Jag tror det är en klok politik, vilken regering som än har ledningen i detta land, att riksdagens skatteutskott inte faller i farstun utan behandlar propositionerna i lugn och ro.

Från olika håll har här liksom under den allmänna debatten hänvisats till budgetöverskottet. Herr Sandberg sade någonting om att en skattesänkning är önskvärd, och det kunna vi säkerligen alla instämma i. Herr Hedlund talade om de 721, de 618 och de 670 miljoner kronorna, men, herr Hedlund, de spela ingen annan roll i detta sammanhang än att uttagningsprocenten skulle ha fått ökas om man hade krävt att den skulle ha nått upp till de 721 miljonerna. Då hade det inte kommit att spela den roll som det nu tycks ha gjort i debatten på sina håll. Men det är ju ingen som har krävt och säkerligen ingen heller som kommer att kräva några heliga tal, som det så många gånger har talats om i dessa sammanhang. Det finns det ju över huvud taget inte. Det är inte heller överbalanseringen eller behovet av så många miljoner mer eller mindre som spelar någon roll i detta sammanhang. Vad det här gäller är kort och gott spörsmålet: Hur är detta budgetöverskott sammansatt? Hur har det kommit till, och vad är det som har skett i detta sammanhang? Jag fäster kammarens uppmärksamhet vid att då riksdagen i fjol fattade beslut om de tillfälliga konsumtionsskatterna, så förklarades det ifrån dem som tillhörde utskottsmajoriteten vid genomförandet av dessa reformer — de som tillhörde minoriteten kunde ju inte ge några löften; de hade ju inte något intresse av det — att när dessa skatter hade fyllt sitt ändamål skulle de avskaffas. Jag skulle således anse, att om man vill resonera objektivt i denna sak, så skall man ifrån det budgetöverskott som här föreligger ta undan de 500

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

miljoner kronorna, vilka måste betraktas såsom intakta, intill dess den översyn och omprövning har ägt rum, varom riksdagen har beslutat. Det är möjligt att riksdagen därvid kan komma till ett ställningstagande, enligt vilket man nöjer sig med den eller den summan. Jag skall inte nämna någon summa i detta sammanhang, men byggande på alla de uttalanden som skedde 1948 betraktar bevillningsutskottets majoritet dessa 500 miljoner kronor som intakta, intill dess riksdagen fattar ståndpunkt efter översynen.

Vad återstår då av de överbalanserade medlen? Vi röra oss med en summa av 670 miljoner kronor. Det är alltså 170 miljoner kronor mer än de 500 miljoner kronorna. Man är beredd att för denna skattesänkning använda, en del säga, 120 miljoner kronor. Tio procent av vad som inflyter under alla skatteterminer under ett helt budgetår utgör emellertid i runt tal 140 miljoner kronor. Jag har av högerns reservation försökt finna ut vad högern har tänkt sig för nästa år. Är det någon av damerna och herrarna, som inbillar sig, att det är möjligt, att om riksdagen fattat beslut om inkomstskattens sänkning till 90 %, nästa år återigen så att säga flytta upp den till 100 %? Jag tror det inte. Jag har varit med, herr talman, alltför länge på det här gebitet för att tro på sådana sador.

Vi ha talat om att vi skola göra en skatteöversyn. Den skatteöversynen skall gå ut på att försöka nå fram till ett resultat, som betyder en skattesänkning. Jag förutsätter att vi därvid skola ompröva samtliga de 500 miljoner kronorna, men i herr Sandbergs resonemang, och även i någon mån i herr Nilssons i Svalöv resonemang, vädrar jag att man redan är klar i dag med att man kan använda dessa pengar. Herr Sandberg sade, att vi skola avskaffa de *besvärligaste* av konsumtionsskatterna. Ja, låt oss vara ärliga mot varandra och säga, att ett beslut i överensstäm-

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

melse med de reservationer som här föreligga om 90 % förutsätter bibehållandet av avsevärda delar av konsumtionsbeskattningen utan någon översyn, om man nämligen över huvud taget skall kunna genomföra det skatteprogram, som man här har talat om.

Herr talman! Det har sagts, att den översyn av våra skatter som skall äga rum skulle befrämja arbetsviljan och produktionen i landet, och jag tror, att herr Nilsson i Svalöv sade, att den skulle öka företagarlusten. Jag är med på allt detta, herr talman. Jag tänker mig, att man i överensstämmelse med riksdagens uttalande vilja vid skatteöversynen skulle syssla med ej blott inkomstskatten utan även med den årliga förmögenhetsskatten och med bolagsbeskattningen, och jag har också hört att man ifrån motionärernas sida och från alla de partier, som nu ha reserverat sig, har krävt, att även kvarlåtenskapsskatten skulle omprövas. Det går ju inte. Låt oss vara ärliga och säga, att om man disponerar ett överskott, med undantag av det vi ha fått in i konsumtionsskatter, av 170 miljoner kronor, så finns det ju med hänsyn till det lilla belopp som därefter står till förfogande ingen möjlighet i världen att ompröva alla de andra skatteområdena. Mig synes det — och samma ståndpunkt har bevillningsutskottets majoritet — som om man i viss utsträckning ville binda utredningen i stället för att få till stånd en fri översyn av det hela. Vi ha kommit till det resultatet, att det är klokast att avvakta vad översynen kan leda till, innan man disponerar ett så avsevärt belopp som det här är fråga om, såvida inte riksdagens majoritet i dag är färdig att intaga den ståndpunkten, att det inte är meningen att konsumtionsskatterna skola avvecklas mer än till en del. Har man den uppfattningen, så är det naturligtvis lätt att följa den linje, som folkpartiet här har föreslagit.

Jag skall, herr talman, sluta med

detta. Annars skulle det säkert i såväl bondeförbundets som än mer i högerns reservation finnas ting, som skulle kunna ge anledning till några ord om vad man där kräver. Jag har nog den allmänna känslan, att man nu kommit i det läget, att man har ansett sig så att säga därtill nödd och tvungen, och i ett sådant läge är det naturligtvis inte roligt att veta, att det finns någonting som heter folkpartiet, och då skiljer man ut sig på det sätt som skett i högerns reservation. Jag kan, herr talman, inte förstå, varför vi ännu en gång skola skriva om översynen, när Kungl. Maj:t har tillmötesgått riksdagens framställning och tillsatt denna skatteutredningskommitté. Vi ha ju de sista veckorna diskuterat skatterna så mycket här, att det väl inte tjänar någonting till att försöka övertyga varandra. Jag tror inte, att jag kan övertyga någon folkpartist, och ingen folkpartist kan heller övertyga mig i dessa ting.

Vi ha ju — jag understryker det ännu en gång — behandlat detta ärende i bevillningsutskottet i gott samförstånd och i samma goda anda som vanligt, och det har inte i vår debatt, och jag hoppas att det inte heller skall ske här i kammaren, talats om dem som äro redskap för den ena eller andra uppfattningen och som bara äro Kungl. Maj:ts lydiga tjänare. Det kan ju hända, att det även bland majoritetspartiets folk finnes de som vid utskottsarbetet tänka en liten smula själva, och om de inte äro beredda att följa oppositionen, så är det ju inte precis något fel, ty det är väl inte alltid säkert, att oppositionen heller har rätt eller sitter inne med den absoluta sanningen. Jag tror således, herr talman, att det är klokt att låta den översyn som vi beslutat bli verkställd. Den kanske kan komma fram med förslag, som möjliggöra en i alla avseenden rättvisare och, om den skall fylla de ändamål som det här är fråga om, mera praktisk linje än den som föreslås i dag. Jag tror över huvud

taget, att om man vill komma till ett annat resultat i själva avvecklings-spörsmålet än att avveckla alla de 500 miljoner kronorna, så är det klokt att undersöka detta i lugn och ro och inte åstadkomma ett hastverk, varmed man binder sig för framtiden.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter hemställer jag om bifall till vad bevillningsutskottet i sitt betänkande har föreslagit.

Herr BRANDT: Herr talman! De reservationer som föreligga från de borgerliga — de ha ju var sin — innebära, att skatten skall uttagas under andra halvåret av budgetåret 1949/50 med 90 % på grundbeloppet. Det säger ju i själva verket inte så mycket.

Herr Sandberg sade i sitt anförande att den skattelättnad som föreslås är ganska liten. Jag kan delvis hålla med honom om det. Men det är en sanning med modifikation, ty om man ser efter vad de borgerligas skatteförslag innebär, så finner man, att det är fråga om en ganska ringa skattelättnad för de lägre inkomsttagarna. Den är inte alls så stor som man gör gällande i folkpartiets tidningar, där man mångdubblar skattelättnaden för de lägre inkomsttagarna. Sålunda är skattelättnaden för en familj *utan barn* — man måste även vid uträknande av statskatten ta hänsyn till om det finns barn i familjen, trots att skatteavdraget för barn vid statsbeskattningen är avskaffat, därför att sådant avdrag finns kvar vid den kommunala beskattningen, och när man räknar ut den statliga skatten, skall avdrag göras för kommunalskatt — i ortsgroup V med 4 000 kronors inkomst 6 kronor, med 5 000 kronors inkomst 15 kronor och med 7 000 kronors inkomst 37 kronor. Men om vi gå vidare kan jag inte hålla med herr Sandberg. Den som har 50 000 kronors inkomst får en skattelättnad av 1 400 kronor per år, och kommer man till

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

en inkomst av 200 000 kronor, blir skattelättnaden över 9 000 kronor. Först vid en inkomst av 11 500 kronor blir skattelättnaden 100 kronor.

Detta är den faktiska innebörden av de skattelättnader som föreslås av de borgerliga partierna. Om man roar sig med att se efter vad det blir för skattelättnad, om man tar hänsyn till den skattelättnad, som inkomsttagarna fingo vid 1947 års skattereform, finner man, att vid 4 000 kronors inkomst blir det med den skattelättnad man då fick och den som nu föreslås av de borgerliga 150 kronor för ensamstående och vid 5 000 kronors inkomst blir det 154 kronor. De som ha 50 000 kronors inkomst skulle enligt de borgerligas förslag få en skattelättnad av 1 560 kronor. Om hänsyn togs till den skatteökning dessa inkomsttagare fingo 1947, innebär de borgerligas förslag, att dessa inkomsttagare trots denna skatteökning skulle få en skattelättnad som med cirka 350 kronor överstiger skattelättnaden för inkomsttagare med 4 000—5 000 kronors inkomst. På motsvarande sätt beräknad skattelättnad blir för dem som ha 100 000 kronors inkomst 2 200 och för dem med 200 000 kronors inkomst 8 250 kronor större än för nämnda lägre inkomsttagare.

Jag erinrar om att 1947 föreslog högern en provisorisk skattelättnad på, vill jag minnas, 200 kronor för makar och 130 kronor för ensamstående. Den var sålunda annorlunda beskaffad än den nu föreslagna skattelättnaden, och enligt min mening var den mera sympatisk, ty den gav ju lika skattelättnad hela vägen. Riksdagen fann av budgetära skäl inte anledning anta detta förslag, men det var ju en annan sak. Enligt nu föreliggande reservationer är det däremot faktiskt de större inkomsttagarna, som få en väsentlig lättnad.

Folkpartiet säger i sin reservation, att en sänkning av den direkta skatten skulle stimulera produktionen. Alla ta-

Bevillingarna för budgetåret 1949/50.

lare från borgerligt håll ha ju varit och tryckt på att det måste vara en mycket väsentlig sak att genomföra en skattelättnad, om den också är bara psykologisk, för att man därigenom skall åstadkomma en högre produktion. Hur kan nu detta, som folkpartiet tänkt sig, åstadkommas genom vad som föreslås i de borgerligas reservation? Det förslaget innebär ju, att man ger 5—10 procent av de största inkomsttagarna en skattelättnad på 1 000—10 000 kronor och därutöver om året, medan det stora flertalet inkomsttagare får nöja sig med 10 eller 20 eller allra högst 30 kronors skattelättnad. Det tycks alltså enligt de borgerligas åsikt vara förstnämnda grupp av de största inkomsttagarna, som äro de verkligt produktionsskapande krafterna i detta samhälle.

Jag hade tidigare fått det intrycket av den borgerliga propagandan, att man betraktade även de stora arbetande grupperna som mycket produktionskapande. I skattediskussionerna har man sålunda på borgerligt håll talat om det skattetänkande, som börjat växa fram hos dessa grupper. Men när man nu vill företaga en aktion för att stimulera arbetsintensiteten och produktiviteten, så kommer man med detta förslag, som inte innebär någon skattelättnad i egentlig mening för de stora massorna, som verkligen betyda något i produktionsapparaten. Denna skattelättnad betyder med andra ord, att ett litet fåtal av de största inkomsttagarna får 32 miljoner kronor av dessa 65 miljoner kronor, som man beräknat skattelättnaden till, medan det övervägande flertalet får dela den andra delen av dessa 65 miljoner kronor.

SLU-bladet skrev för några veckor sedan om folkpartiets förslag, att »folkpartiets giv i skattefrågan innebär, att partiet först och främst slår vakt om fåtalet stora inkomsttagare, under det att de många lägre blott få en allmosa utan reell betydelse». Det är, skrev

SLU-bladet, »ett försök att slå mynt av skattetrycket i partipolitiskt syfte». Men det bryr sig herr Hedlund i Rådom inte om, utan han yrkar också bifall till folkpartiets förslag om en skattelättnad efter den princip, som enligt SLU-bladet betyder rena allmosan åt de lägre inkomsttagarna. Jag föreställer mig, att SLU-bladet menar, att bondeförbundet därmed också är ute i partipolitiskt syfte i denna skatteaktion.

Jag vill denna gång ställa samma fråga som jag ställde 1947, formulerad på följande sätt: Vilka är det som i första hand skulle behöva en skattelättnad, är det de som ha 4 000—7 000 kronors inkomst som äro de stora massorna och som ha 400—1 000 kronor i skatt, eller är det de som ha 30 000, 50 000 eller 100 000 kronors inkomst och som, när skatten är betald, ändå ha resp. 21 000, 31 000 och 52 000 kronor i rent netto, alltså flera gånger om vad de andra få leva på och även betala skatt av? Jag tror att svaret ger sig självt.

Det beklagliga är att kommunalskatterna trycka de lägre inkomstgrupperna mest. För dem som ha 4 000, 5 000 och 7 000 kronors inkomst utgör kommunalskatten omkring resp. 80, 70 och 60 % av den totala skatten. Vi finna det därför givetvis mycket angeläget, att det blir en skattelättnad i fråga om kommunalskatten. Finansministern har ju tillsatt en kommitté för utredning av såväl den kommunala som den statliga skatten. Jag föreställer mig, att skall man kunna åstadkomma någon skattelättnad beträffande kommunalskatten, får staten ingripa på ett eller annat sätt, och det bör man ta hänsyn till, när man diskuterar frågan om en sänkning av den direkta statliga beskattningen.

Jag vill inte med detta säga, att jag inte förstår, att man i alla situationer inte kan resonera på det sättet att man inte får tillåta en högre skattelättnad för de större inkomsttagarna. Det för-

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

står jag gott och väl, att man inte kan undvika, när man har en progressiv beskattning, men frågan gäller, om man nu i detta spända ekonomiska läge skall företa en sänkning av skatten för just de högre inkomsttagarna. Så länge kampen mot inflationen pågår och en naturlig balans i det ekonomiska livet inte kunnat skapas, finns det ingen anledning att företa denna provisoriska sänkning för de största inkomsttagarna. För de andra inkomsttagarna spelar ju den nu föreslagna skattesänkningen inte någon nämnvärd roll. För min del kan jag, herr talman, inte komma ifrån att detta utom det propagandistiska är helt enkelt ett sätt att på politisk väg företaga en väsentlig inkomsthöjning för de större inkomsttagarna, bland vilka man faktiskt får en inkomstökning på 10 000 kronor och däröver i de allra högsta skikten, medan de lägre inkomsttagarna få nöja sig med 6 kronor, som jag sagt. Man skall inte bortse ifrån att arbetarna ha sina blickar riktade på detta och att de för sin del inte kunna förstå, hur man på allvar kan reflektera på att vidtaga en sådan skatteaktion, när man befinner sig i det läget, att man tillgripit lönestopp och inkomststopp och har denna svåra ekonomiska situation att bemästra.

Herr Ohlin sade förra onsdagen i bensindebatten, att det fortfarande behövs en kraftig överbalansering av budgeten och att folkpartiet därför icke vidhöll sin 10-öreslinje, vilken de gått på förra året, utan nu anslöt sig till socialdemokraternas 27-öreslinje. Ja, man fick t. o. m. nöjet att höra herr Ohlin uppmana herr Hagberg i Malmö att hålla på den kärvare linjen. Nu läser jag i tidningarna, att herr Domö varit nere i Karlstad och talat om att »staten bör köra med lösa tömmar». Den kärva linjen har högern tydligen helt och hållet gått ifrån. Men den verkliga anledningen till folkpartiets ställning i bensinskattefrågan var naturligtvis den, att man måste se till att

man fick pengar till den tänkta skattelättnaden på 65 miljoner. Nu försöker man, när detta icke gick, tala om att överbalanseringen av budgeten blivit större än man ursprungligen räknat med, att det icke är nödvändigt med så stor överbalansering och att det därför borde kunna vara möjligt att klara denna sak. Jag måste säga, att verkligen festlig är den mening i folkpartiets reservation, där det heter: »Under förutsättning att under det närmaste året en målmedveten politik bedrivs för återställande och befastande av den samhällsekonomiska balansen, bör man emellertid kunna räkna med en betydligt mindre överbalansering av driftbudgeten budgetåret 1950/51 än för 1949/50.» Ja, vem är det som försöker motarbeta all målmedveten politik för att återställa och befästa den samhällsekonomiska balansen? Icke behöver väl folkpartiet skriva och påpeka sådant i en reservation för socialdemokraterna. Den socialdemokratiska regeringen och det socialdemokratiska partiet ha ju fått slåss mot samtliga borgerliga partier allt vad tygen håller för att det skall bli möjligt att klara den ekonomiska balansen. Skulle det bero på oss, lär det väl icke bli så stora svårigheter.

Jag kan icke komma ifrån känslan, att de borgerliga partierna icke önska att man skall kunna klara denna ekonomiska balans, och jag förstår gott anledningen. De stå faktiskt med tomma händer. De hade ju i valrörelsen intet annat att bjuda väljarna än talet om vanstyre och Krångel-Sverige. När de nu se, att den ena ransoneringen och obehagliga regleringen efter den andra kan avskaffas, när det börjar skapas ekonomisk balans, när alltså även de rent negativa elementen ryckas ur händerna på dem, kan jag gott förstå att de bli litet bekymrade och söka andra medel att klara propagandan. Då är det tydligt att de icke ha samma intresse som vi att man skall klara den

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

ekonomiska balansen. Uppenbarligen komme detta, om vi misslyckades, att bli en belastning för oss i en kommande valrörelse.

Det är givetvis tacksamt ur propagandasynpunkt att tala om skattesänkning. Lägre skatter vilja alla ha. Men anständigheten fordrar ju ändå, att man samtidigt som man kräver skattelättnad talar om, hur en sänkning av skatterna skall kunna ske. Det går icke att komma ifrån, att det först och främst måste finnas ekonomiska och statsfinansiella möjligheter till en skattesänkning. Detta förutsatt att man icke vill företaga skattesänkning för en viss grupp på andras bekostnad. Detta gjorde riksdagen faktiskt 1947, men det skedde på det sättet att man sänkte skatten för de lägre inkomsttagarna på de större inkomsttagarnas och förmögenhetsägarnas bekostnad. Så vitt jag fattat motionen och de borgerligas reservation rätt, är det nu tvärtom.

När det klagas på de höga skatterna, bör man också observera statsutgifternas utveckling. Jag vill, herr talman, bara erinra om att utgifterna för försvaret sedan år 1939 ökats med 550 miljoner, att statens ränteskuld är 225 miljoner högre än då och att de sociala utgifterna äro 1 200 miljoner högre än före kriget. Det är en utgiftsstegring sedan 1939 på i runt tal 2 miljarder. Vem fordrar i dag, att man skall sänka utgifterna för försvaret? Vem kan säga att vi skola kunna undgå att betala ränta på statsskulden, som uppkom på grund av underbalanseringen under kriget? Vem säger att han vill rucka på de sociala reformer, som vi beslutat? Man har bundit sig för dessa utgifter och måste se till att de täckas.

Om vi studera de borgerligas motionerande i riksdagen — damerna och herrarna ha ju här fått en redovisning — finna vi att de borgerliga partiernas ledamöter ha motionerat om utgifter på cirka 125 miljoner kronor. Samtidigt som de tala så vackert om skatte-

lättnader, yrka de i praktiken på statsutgifter som försvåra en sådan politik. Det är ungefär detsamma som när kommunisterna säga: lönerna upp och priserna ned. Samma taktik följa de borgerliga, när de hävda att skatterna skola sänkas, samtidigt som de medverka till att statsutgifterna stiga. Detta är, herr talman, icke något annat än politiskt kotknackeri, såvitt jag förstår.

Regeringen har tillsatt en utredning rörande såväl den kommunala som den statliga skatten, och i samband därmed kommer man att undersöka också statsutgifternas utveckling och möjligheterna att öka produktionen, alltså alla faktorer som kunna vara av betydelse för ett ställningstagande i skattefrågan. Vi befinna oss fortfarande i ett svårbevästrat ekonomiskt läge, som kräver en hård överbalansering av budgeten och ett inkomststopp för att vi skola kunna klara oss fram till ekonomisk balans. I ett sådant läge är det, herr talman, endast propaganda att kräva lägre skatter.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr SANDBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag tycker nog att det är en smula onödigt av herr Brandt att taga i så som han gjorde, särskilt mot bakgrunden av den lugna debatt som här förekommit tidigare. När herr Brandt nu vill göra gällande, att folkpartiet med sin skattemotion kommer med något slags politiskt kvacksalveri ber jag att få protestera mot en sådan beskyllning. Sådana beskyllningar få stå för herr Brandts egen räkning. Den som vill sakligt och opartiskt granska vad som förekommit och vad vi föreslagit måste finna, att dylika uttalanden äro obefogade.

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

Herr Brandt började med att anföra en del exempel som visade, hur ringa skattelättnaderna skulle bli för de lägre inkomstgrupperna. Detta hade jag redan i mitt anförande påpekat. Det exempel herr Brandt först tog rörde sig om en person i femte ortgruppen med en inkomst av 4 000 kronor — det avsåg makar utan barn om jag fattade honom rätt. Detta var ett fall med ovanligt låg inkomst. De flestas inkomstnivå ligger betydligt högre då vederbörande har familj och befinner sig i femte dyrortsgruppen.

Tiden medgiver icke att jag går närmare in på exemplen. Jag vill bara erinra om att det icke gärna är möjligt att åstadkomma en skattelättnad på annat sätt än det vi förordat. Vi ha följt de anvisningar som gavs av den kommitté, vars betänkande låg till grund för 1947 års beslut, och ha därför föreslagit att man skall ändra på uttagsprocenten. Detta menade också kommittén skulle kunna ske inom gränserna 110—90, och det är detta vi nu föreslå med en sänkning till 90 procent. Det ligger, som jag sade, i sakens natur att skattelättnaden då blir större för de större inkomsttagarna och mindre eller ganska obetydlig för de små inkomsttagarna tack vare den starka progressiviteten i skatteskalen. Men detta hindrar icke att det kan vara riktigt att så sker, då det nämligen måste anses vara så, att skatten i de högre inkomstlägena med skäl kan betraktas som alltför hög. Därmed vill jag emellertid icke ha sagt, att det icke är önskvärt att man lindrar skatterna även för de mindre inkomsttagarna.

Bara ytterligare en sak. Herr Brandt talade om överbalanseringen av budgeten i detta sammanhang och citerade ett par rader ur folkpartiets reservation, där det heter: »Under förutsättning att under det närmaste året en målmedveten politik bedrivs för återställande och befastande av den samhällsekonomiska balansen, bör man

emellertid kunna räkna med en betydligt mindre överbalansering av driftbudgeten budgetåret 1950/51 än för 1949/50.» Herr Brandt tyckte, att detta var en mycket kostlig sats och gjorde gällande, att folkpartiet skulle ha motarbetat strävandena att befästa och stärka den samhällsekonomiska balansen. Detta påstående måste väl ändå vara orimligt. Vi ha alltid för vår del krävt åtgärder, som skulle främja en utveckling till bättre balans, och vi ha just för att icke riskera att skada den samhällsekonomiska balansen icke gått så långt som vi eljest hade önskat göra genom att taga ett så djupt grepp i överbalanseringen, som skulle ha behövts för avskaffande nu av de extra konsumtionsskatterna. Vi ha sannerligen visat intresse av att det skapas samhällsekonomisk balans.

Herr **HEDLUND** i Rådombänk (kort genmäle): Herr talman! Herr Brandt sökte göra gällande, att det skulle föreligga någon motsättning mellan bondeförbundets riksdagsgrupp och partiets ungdomsorganisation i skattefrågan. Ungdomsorganisationen skulle vara intresserad av sänkning av de indirekta och riksdagsgruppen av de direkta skatterna. Ingenting är mera felaktigt. Som herr Brandt mycket väl vet, var det riksdagsgruppens önskan, liksom det varit ungdomsförbundets, att det skulle kunna bli en skattesänkning i fråga om bensinskatten. Att vi icke fingo vår vilja igenom i det hänseendet berodde på motståndet från herr Brandts parti. När då den saken var ur världen för detta året, återstod för oss en enda möjlighet att nå fram till en skattesänkning, nämligen att gå på linjen om sänkning av uttagsprocenten för den statliga inkomsts-katten.

Herr Brandt säger vidare, att det icke är någon som vill stå upp och föreslå minskade försvarsutgifter, minskade utgifter för folkpensionerna o. s. v.

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

— det var en hel rad sådana saker herr Brandt räknade upp — för att därigenom åstadkomma en skattelättnad. Men, herr Brandt, det är väl ingen här som har velat finansiera skattelättnaden genom dylika utgiftsminskningar? Alla talare som ha gått på reservationslinjen ha ju menat, att budgetöverskottet skulle kunna användas för detta ändamål. Under sådana förhållanden måste man väl konstatera, att herr Brandt försöker slå in öppna dörrar.

Herr BRANDT (kort genmäle): Herr talman! Till herr Sandberg vill jag säga, att de siffror jag anförde för att visa hur skattelättnaden skulle verka icke kunna vederläggas. För en familj med 4 000 kronors inkomst blir den 6 kronor, för en familj med 5 000 kronors inkomst 15 kronor och för en familj med 7 000 kronors inkomst 37 kronor. Det är lätt att gå till statistiken och konstatera, att det överväldigande flertalet inkomsttagare ha under 5 000 kronors inkomst och att 63 procent fortfarande ligga under 7 000-kronorsgränsen. Det är därför absolut bevisat, att förslaget skulle få de konsekvenser jag nämnde.

Vad det politiska kotknackeriet beträffar så vill jag säga, att när man från de borgerligas sida både i tidningspressen och på möten kritiserar framför allt finansministern och talar om att det är socialdemokraterna som bedriva denna hårda skattepolitik, samtidigt som man i riksdagen medverkar till att det blir ökade statsutgifter, kan detta väl icke betecknas som något annat än politiskt kotknackeri. Däremot har jag icke i det sammanhanget talat om reservationen. Vad jag vänt mig mot är metoden att tala på ett sätt men i praktiken handla på ett annat.

Herr Sandberg sade, att folkpartiet icke motsatt sig att det skall skapas

ekonomisk balans. Men, herr Sandberg, vad betyda då dessa aktioner att t. ex. försöka genomdriva en devalvering av den svenska kronan, när man uppenbarligen vet, att en sådan innebär prisstegring och att lönearbetarna och statstjänarna säga, att de i så fall icke komma att finna sig i lönestoppet, att i dag diskutera ökade statsutgifter, när man från fackföreningshåll säger att dessa skulle äventyra den ekonomiska balansen, att tala om hyreshöjning, om räntestegring och slopande av priskontrollen o. s. v.? Bland Sveriges arbetare råder intet tvivel om vart de borgerliga vilja komma och det var också anledningen till att 350 000 nya röster mönstrade upp i valet förra hösten. Säkerligen kommer man att se till att det sker en annan gång också. Men även om så skulle ske, vilja vi icke att den samhällsekonomiska utvecklingen tager en sådan riktning. Därför måste vi till varje pris söka övertyga herrarna om det oriktiga i att stjälpna den förda politiken och det oriktiga i det förslag som framlagts.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Herr Sandberg har förklarat, varför folkpartiet går in för en sänkning av inkomstskatten för enskilda personer med 10 procent redan under nästa år. Jag skall därför icke uppehålla mig vid dessa motiv utan i stället gå in på några av de invändningar, som från det socialdemokratiska partiets sida rests mot detta vårt önskemål.

Utskottets ärade ordförande, herr Adolv Olsson i Gävle, förvånade mig då han sade, att budgetöverskottets storlek inte spelar någon roll. Detta yttrande står inte i samklang med vad bevillningsutskottet har skrivit. Utskottet skriver nämligen, att det inte finner det tillrådligt att besluta en sänkning av den direkta skatten och därigenom minska detta budgetöverskott.

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

Då vi i förra veckan diskuterade dessa problem, tillkännagåvo vi folkpartirepresentanter, att vi icke kunde gå med på en så kraftig åderlåtning av budgetöverskottet som hela 190 miljoner kronor, vilket vi skulle ha gjort, om vi hade anslutit oss till förslaget att under nästa budgetår ta bort den extra bensinskatten. Samtidigt sade vi emellertid, att vi voro beredda att vidhålla vårt krav på sänkning av den direkta skatten. Denna skulle nämligen för nästa budgetår medföra en sänkning av budgetöverskottet med endast 50 miljoner kronor. Vi försökte också den gången anvisa en väg, på vilken man i huvudsak skulle kunna täcka denna minskning i statens inkomster. Den vägen hette fri bensinhandel. Den blev dock, som bekant, avvisad av kammaren. Men om bensinransoneringen slopas under loppet av nästa budgetår, vilket ju är mycket tänkbart, kommer detta givetvis att medföra ökade inkomster till statskassan för det budgetåret.

Här har förut i dag talats om att finansministern i propositionen nr 181 beräknat överskottet för nästa budgetår till 618 miljoner kronor. Så vitt jag vet ansågo socialdemokraterna vid den tidpunkten att detta var tillräckligt. I varje fall fanns det ingenting som tydde på att man inom bevillningsutskottet var missbelåten med den summan. När man sedan räknat upp det och kommit upp till 670 miljoner kronor skulle jag vilja fråga, om det inträffat några särskilda, ekonomiska händelser sedan propositionen framlades, som göra, att man måste hålla på ett högre budgetöverskott? Enligt mina beräkningar skulle det erforderliga budgetöverskottet, om folkpartiet här hade fått igenom sina förslag — jag inräknar då de 45 miljoner kronor som en fri bensinhandel beräknas ge — stanna vid 643,2 miljoner kronor, alltså bra nära utskottets senaste beräkning. Jag tror för min del inte att man skulle

äventyra den samhällsekonomiska balansen under nästa budgetår, om man reducerade det beräknade budgetöverskottet med 50 miljoner kronor. Jag vill tillägga, att vi inom folkpartiet äro motståndare till ett permanent budgetöverskott. I varje fall anse vi att budgetöverskottet för närvarande icke skall vara större än vad situationen kräver.

Man har från socialdemokratiskt håll i detta sammanhang påpekat, att om man här följer folkpartiets linje, kommer detta att verka på statens inkomster också under budgetåret 1950/51. Den invändningen är givetvis riktig. Det är alltid mycket svårt att säga när ett konjunkturförlopp har kommit till det läge, där man står inför en vändpunkt. Det tycks dock vara många som mena, att vi nu stå inför en sådan vändning i konjunkturförloppet, och jag tror att detta är en riktig bedömning av läget. I varje fall tror jag man kan göra gällande, att vi under nästa budgetår skola komma in i en period, som blir övergången från högkonjunktur till mera normala tider. Man kan räkna med att det under det därpå följande budgetåret bör finnas plats för den skattelättnad, som vi här ha föreslagit. Det bör också föreligga möjligheter att avsevärt reducera budgetöverskottet och därmed lämna plats för lättnader i den indirekta beskattningen.

Bevillningsutskottets ärade ordförande underströk med skärpa, att man först måste ompröva de indirekta skatterna och den skärpning av dem som skedde under fjolåret, innan man företar en sänkning av den direkta skatten. Här stå vi alltså inför ett avvägningsproblem. Jag medger gärna, att de skärpta bensin- och pappersskatterna genom att verka prisfördrande i viss mån hämma produktionen. Men man kan då fråga: Vilket påverkar produktionsviljan mest, en sänkning av den direkta skatten eller ett borttagande av den extra bensinskatten? Då tror jag

Bevillingarna för budgetåret 1949/50.

för min del att man måste svara, att produktionsviljan stimuleras mest av en sänkning av den direkta skatten.

Jag vill vidare säga, att den omständigheten att man inte nu kan ta det stora steget, när det gäller lättnader på de indirekta skatternas område, icke bör utgöra hinder för att man tar det lilla steg som är möjligt och sänker den direkta skatten så måttligt, som vi här ha föreslagit. Jag finner att detta kan göras redan nu. Om man härvidlag avvaktar resultatet av skattekommitténs arbete, så kommer denna skattelättnad att ske först 1951. Vi anse dock att den bör ske redan 1950.

Herr Brandt vände sig framför allt emot att vårt skattelättnadsprogram är sådant, att det endast medför mycket obetydliga lättnader för de små inkomsttagarna. Jag medger gärna att vi här röra oss inom mycket snäva gränser. Jag tror dock att en enskild person med en årsinkomst på 5 000 kronor, som får en skattelättnad på 34 kronor, hälsar denna lättnad med tillfredsställelse. Det är av vikt att man härvidlag inte underskattar de små talen.

Vidare ligger det i sakens natur, att när man ändrar uttagsprocenten, så blir förändringen liten för de mindre och stor för de större inkomsttagarna. Detta gäller såväl vid en sänkning som, märk väl, vid en höjning av procenten. När man resonerar som herr Brandt gör, förefaller det mig som om man underkänner den skatteskala, som gjordes upp 1947 och som man då ville ha just så rörlig och progressiv som den blev.

I detta sammanhang ber jag att särskilt få betona att bevillningsutskottet då skrev på sådant sätt att det förefaller mig som utskottet föreställde sig att uttagsprocenten kunde sättas 20 procent högre eller lägre än 100, men att vid större förändringar skalorna skulle omarbetas. Vi hålla oss alltså i vårt förslag inom en snävare

marginal än den, som bevillningsutskottet antydde i sitt betänkande 1947. Detta tycker jag bör uppmärksammas, när man här vänder sig emot den föreslagna skattelättnaden.

Vidare har herr Sandberg redan i början av denna debatt påpekat, att ett skäl, som talar starkt för en skattelättnad, är den skärpning av skatten, som uppstått genom penningvärdets fall.

Till sist vill jag också uttrycka min tillfredsställelse över att bondeförbundet och slutligen också högern i denna fråga slutit upp vid folkpartiets sida. Vi vilja säkerligen alla här i kammaren sträva mot skattesänkningar, men jag finner det synnerligen önskvärt och angeläget att riksdagen nu också i handling visar denna vilja. Jag är övertygad om att detta skulle vara till gagn för vårt folks produktiva krafter och därmed till fördel för oss alla.

Herr talman! Ur de synpunkter jag här har anfört ber jag att få yrka bifall till den reservation som har avgivits av herr Petrén m. fl.

Herr OLSSON i Gävle (kort gemmäle): Herr talman! Jag vill till herr Kristensson i Osby säga, att jag aldrig har påstått att budgetöverskottet inte spelade någon roll. Jag har sagt att det inte spelar någon stor roll i förhållande till vad det här gäller, ty nog torde de 500 miljonerna vara intakta.

Sedan kan man ju i detta sammanhang tala om vad som kan inträffa nästa år, och om jag skulle försöka vara optimist, kunde jag tänka mig, att om vi få en verklig förändring i konjunkturen och en markerad stabilitet, så borde det inte vara omöjligt att nästa år vidtaga en skatteminskning på 300 à 400 miljoner kronor. Det är inte säkert att den skulle kunna ske på det sätt, som herr Kristensson i Osby föreställer sig, men det bör i alla händelser vara möjligt.

Jag delar den uppfattningen, att man

naturligtvis inte skall ha en stor överbalansering om det icke är nödvändigt. I vad vi kalla normala tider kan man visserligen ha en överbalansering, men inte av denna omfattning, 670 miljoner kronor. Det har ingen människa tänkt sig.

Sedan vill jag säga, att om vi icke i fjol hade befunnit oss i ett svårt ekonomiskt läge, hade ingen av de skatter, som vi då genomförde, nu funnits. Den saken böra vi komma ihåg. När detta står klart, bör man också bli en smula försiktigare, så att man inte, innan det har omprövats om någon av dessa skatter skall vara kvar, utgår från såsom självfallet att så skall vara fallet.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Jag vill till herr Olsson i Gävle säga ytterligare en sak. Om man sänker den direkta skatten, såsom folkpartiet föreslagit, måste man, som också ofta har framhållits, dock räkna med att detta i viss mån påverkar produktion och sparande. Det är i dagens läge en faktor av stor betydelse för den samhällsekonomiska balansen. Detta bör vara ytterligare ett skäl, som talar för att man nu bör taga det steg på skattelättnadens väg, som vi från folkpartiets sida ha föreslagit.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Herr Kristensson i Osby säger, att vi nu böra ta det första steget på skattelättnadernas väg, därför att vi böra kunna få igen det i form av ökad produktion och ökat sparande. Men när vi fattade beslutet om skatteöversynen sades det klart och tydligt ifrån, att alla de skatter, som utgå till staten, skola ingå i denna översyn: inkomstskatten, den årliga förmögenhetsskatten, bolagskatten och kvarlåtenskapsskatten. Men vad blir det för mening i översynen, om man förfar på det sätt, som herr Kristensson här har föreslagit? Då är den alldeles onödig. Då har man ju klart för

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

sig redan på förhand hur man vill ordna det hela.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Vi ha, herr Olsson i Gävle, många gånger betonat, att vi föreslagit denna skattelättnad som ett provisorium. I det ligger, att vi i övrigt avvakta det resultat som utredningen kan komma med. Men om vi nu utan att avvakta utredningen skola vidta en skattelättnad, vilket vi önska, så ligger det närmast till hands att ta den lättnad, som uppstår genom att uttagsprocenten ändras. Det är ju den vanliga justeringen av skatterna, som vi bruka tillämpa vid budgetberäkningarna.

Herr BLADH: Herr talman! Jag tror inte det tjänar mycket till att här tvista om vilket eller vilka partier som vilja sänka skatterna mest. Sänkta skatter önska väl alla, och om något parti skall och bör ha intresse av den saken, så är det det socialdemokratiska partiet. När vi här diskutera frågan om skattesänkningarna skola vi också ha klart för oss, att i detta partis intresse också ligger att skapa ett starkt och väl utvecklat näringsliv. Alla försök att misstänkliggöra partiet äro dömda att misslyckas.

Om en sak tycks dock nära nog hela riksdagen vara enig, nämligen den, att vi böra överbalansera budgeten ganska väsentligt, i varje fall i år. Majoritet har som bekant vunnits för att vi nu skola ta ut en del indirekta skatter. Det beslöto vi redan i fjol. I samband därmed beslöts det också och sades mycket tydligt ifrån, att dessa indirekta skatter skulle få slå igenom i priserna. I verkligheten betyder detta, att det är den stora massan av svenska folket som, jämte näringslivets utövare, få betala dem. De verka nämligen proportionellt förminskande på konsumtionen av de varor, som äro skattebelagda. Vi böra vidare komma ihåg, att om riksdagen i dag antar förslaget att ta ut endast 90

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

procent, så bli utan tvivel de små inkomstagarna här i landet särskilt missgynnade. Ett sådant beslut skulle leda till att de mindre inkomstagarna få en, två, tre, fem eller kanske tio kronor i skattelättnad. De stora inkomstagarna få däremot tusentals gånger mera. Detta kan väl knappast, herr Kristensson, vara ett bra system, inte ens som provisorium. Det är väl ingenting att rekommendera. Att ett sådant förslag har kunnat komma fram bottnar väl ytterst i den tron, att själva slagordet skattesänkning skulle ha en så stark verkan, att människor i allmänhet icke skulle reflektera så mycket över sänkningens storlek eller över hur mycket eller litet den skulle komma att betyda i reda pengar.

Nu har det i den föreliggande motionen framförts ett alternativt förslag, som går ut på att man eventuellt skulle kunna medge skattelättnad endast åt vissa grupper, alltefter årsinkomst. Såvitt jag kan se skulle detta dock medföra en skärpning av den marginalskatt, som alla klandra och alla vilja komma ifrån. Den marginalskatten skulle vi då med berätt mod öka och skärpa. Det är förkastligt.

Slutligen skulle jag vilja fråga: Är det så farligt att till en överbalansering av budgeten använda de pengar, som komma in på inte bara den proportionella skatten utan också på de progressivt uttagna skatterna? Enligt mitt förmenande är den andel, som bestrides av de proportionella skatterna, alltför stor. Den trycker småfolket alltför hårt. Den bör icke få förstoras ytterligare. Såvitt jag kan se skulle den komma att utökas, om vi bifölle det föreliggande förslaget att uttaga 94 procent. Den synpunkten har icke tillräckligt beaktats i folkpartimotionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr FAST: Herr talman! Man måste nästan be om ursäkt för att man tar till

orda vid denna sena tidpunkt, men eftersom jag har avstått från att delta i debatten tidigare har jag nu begärt ordet.

Jag vill här erinra om, att när vi häromdagen diskuterade penningpolitiken, så tycktes man vara tämligen överens om att arbetet på att stabilisera vår ekonomi måste fortsätta, även om vi nu ha nått fram till en balans — som jag dock skulle vilja beteckna som enbart formell, eftersom den upprätthålles tack vare samhällliga regleringsåtgärder av olika slag. Om dessa regleringar plötsligt skulle upphöra att gälla, kan man vara tämligen viss om att vi snart finge börja om stabiliseringsarbetet på nytt, och vi veta av erfarenhet vilken tid det tar, innan verkningarna av sådana regleringsåtgärder bli synliga.

Jag tror också man kan säga, att vi ha varit överens om att budgetens överbalansering intager en framskjuten plats bland åtgärderna för ekonomisk stabilisering och mot inflation. Det är ganska självklart att ett ökat sparande, låt vara i tvångssparandets form, måste ha en stabiliserande inverkan, eftersom det minskar efterfrågan på varor och därmed åstadkommer bättre balans mellan tillgången på pengar och tillgången på varor. Men trots att partierna i stora drag varit överens om detta har det ändå kunnat konstateras, hurusom på borgerligt håll kraftiga ansatser gjorts inte bara till att öka statsutgifterna utan också till att minska statens inkomster. Jag behöver bara erinra om försöken för några dagar sedan att avskaffa en del av de extra indirekta skatterna och det förslag till sänkning av skatteprocenten, varom de borgerliga partierna nu tyckas vara eniga, även om motivering- en härför är ganska skiftande.

Nu skall jag gärna erkänna, att det givetvis inte finns något för överbalansering av budgeten heligt tal, som måste till för att verkningarna av densamma skola bli de avsedda. Men som enkel lekman på detta område resonerar jag

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

ungefär så här. Om budgetens överbalansering är ett viktigt led i stabiliseringsarbetet, så måste det vara till fördel att överbalanseringen blir så stor som möjligt. I varje fall är det fördelaktigare, att man ökar än att man minskar den summa, varmed budgeten överbalanseras. Jag tycker detta är ett ganska rimligt resonemang. Det innebär också, att om vi nu kunna ena oss om att en tid framåt taga krafttag, så skulle vi så mycket fortare kunna avskaffa åtminstone flertalet av de mest tyngande regleringarna på näringslivets område, liksom vi kunnat göra på de flesta konsumtionsområdena. Mot dessa strävanden är väl inte heller någonting att invända, tycker jag, ty man borde väl vara överens om nödvändigheten av krafttag, som jag sade, för att så snart som möjligt kunna komma fram till ett annat tillstånd än det i ett regleringssamhälle. För närvarande är ju läget sådant, att man bör avstå från att teckna den ekonomiska utvecklingen vare sig ute i världen eller inom vårt land. Vi äro alla väl medvetna om att vi i hög grad äro beroende av den ekonomiska utveckling, som sker ute i världen. Vad gäller att förutspå denna ekonomiska utveckling, tror jag försiktigheten är en dygd — det har den i regel alltid varit.

Innan man går till en sänkning av skatteprocenten bör man enligt min mening bilda sig en uppfattning på något längre sikt om huruvida det allmännas utgifter komma att öka eller minska under de närmast kommande åren. Vid detta bedömande bör man inte bara räkna med statens utgifter utan också med de kommunala utgifterna, ty dessa måste ju även bestridas av skattebetalarna. Jag har vid en översyn av dessa utgifter, som jag själv har försökt göra, kommit till den uppfattningen, att utgifterna framför allt för landstingen och för våra primärkommuner komma att väsentligt öka. Men om så är förhållandet, manar det ju till stor försiktighet jämväl från statens sida, när det är frå-

ga om att minska skatteintäkterna. Det kan nu inte gärna vara god politik att sänka utdebiteringsprocenten ett år och sedan till ett annat år höja den. På den punkten vill jag säga ett varningens ord till dem, som tyckas ha den inställningen, att de nu blivit försatta i ett tvångsläge. De ville ha de indirekta extra skatterna sänkta, men det lyckades inte. Då inriktade de sig på att nu sänka den direkta beskattningen. Jag vill fråga: Om man först sänker den direkta beskattningen, är det då inte sannolikt, att man har lagt hinder i vägen för förverkligandet av de viktigaste önskemålen och att man kanske sedermera får lov att avstå från att fullfölja linjen att avskaffa dessa indirekta extra skatter?

När jag här har nämnt att de samhällseliga utgifterna sannolikt i sin helhet komma att stiga, har jag räknat med både de automatiska utgiftsstegringarna och den samhällseliga utgiftsökning, som betingas av nödvändigheten att ta vård om ett ökat antal åldringar och av de beslut som fattats av staten, kommuner och landsting men ännu inte verkställt. Utvecklingen har ju stoppats upp på skilda områden. Jag kan nämna sådana ting som den slutna och öppna sjukvården, utbyggnaden av våra ålderdomshem och våra övriga vårdhem. Jag tänker på sinnessjukvårdens ofrånkomliga behov, på behovet av utbyggande, förbättrande och underhåll av vägväsendet, som nu har blivit eftersatt, på andra kommunikationsmedel, som behöva förbättras.

Nu är det ju så att dessa engångskostnader inte i och för sig äro så farliga — de »avbetas» ju ganska snart, men de föra med sig årliga driftskostnader av betydande storlek. För några dagar sedan gjorde jag en översyn över hur stora anslag mitt eget landsting hade beslutat i fråga om utbyggnader, som ännu inte ens voro påbörjade. Dessa utgifter uppgingo till i det närmaste 11 miljoner kronor. Landstinget godtog i följd en utbyggnadsplan, som för de närmast lig-

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

gande åren för sjukvårdens vidkommande betingar en kostnad, som omräknad efter dagens prisläge skulle närma sig ungefär 15 miljoner kronor. När en sådan utbyggnad har skett medför den självfallet väsentligt ökade årliga kostnader. Man har ju inte heller på detta område kunnat visa på några besparingsmöjligheter, vare sig i fråga om statens utgifter eller kommunernas.

Jag har velat erinra om detta förhållande för att så långt det är möjligt klargöra att vad som nu egentligen trycker och kommer att trycka medborgarna är inte de direkta statliga skatterna utan de kommunala skatterna. Det är de primära kommunala skatterna och landstingsskatterna som äro verkligen tryckande på de små och till och med på de medelstora inkomsttagarna. Det är inte tu tal om den saken.

Vi ha emellertid nu i kommunerna kommit i ett gynnsamt läge. När människorna nu få sin skattsedel, få de den uppfattningen, att det är staten som är roffaren och tar ifrån dem en stor del av deras inkomster. Att de kommunala skatterna äro med på skattsedeln tänker man inte så noga på till följd av den omläggning till skatt vid källan som har ägt rum. Men då de kommunala skatterna onekligen äro mest tryckande för de små inkomsttagarna, måste det vara en angelägenhet av första ordningen att nedbringa dem.

Jag framhöll redan i årets remissdebatt behovet av en lindring i det kommunala skattetrycket för dem som ha de små inkomsterna. Det kan i detta sammanhang erinras om att dessa skatter icke uttagas efter proportionella grunder, utan att den som har exempelvis endast 3 000 kronor i inkomst betalar per skattekrona precis lika mycket som miljonären. Men man talar inte så värst mycket om det kommunala skattetrycket ifrån de borgerligas sida; man tycker tydligen att denna fördelning är godtagbar. Jag måste säga: den är i nuvarande stund icke godtagbar. Men om

man skulle sänka t. ex. det skattefria avdraget så väsentligt, att denna sänkning finge verklig betydelse, är jag ändå inte säker på, att det inte skulle finnas kommuner, där man inte kunde klara sig, emedan fördelningen av inkomsttagarna där är sådan, att denna sänkning inte betyder någon lättnad, utan man där helt enkelt får ökad utdebitering och minskat skattekrontal. Staten får här träda hjälpsamt till, och det kommer att röra sig om i och för sig ganska betydande belopp. I dagens läge varken vill eller kan jag ingå på hur detta skulle vara möjligt att åstadkomma. Men att staten på ett eller annat sätt måste inskrida härvidlag är jag tämligen övertygad om.

Det har i debatten erinrats om — jag vill endast understryka det. — att en sänkning av skatteprocenten i fråga om de statliga skatterna betyder litet för de små inkomsttagarna men mycket för de större inkomsttagarna. Nu säger man att detta är ingenting annat än en följd av att man följer skattetabellen och ökar uttagsprocenten, om det behövs, och sänker den, om man har möjligheter därtill. Ett sådant resonemang kan man givetvis föra. Men, mina damer och herrar, om man redan beslutat sig för att göra en översyn av det nuvarande skattesystemet i dess helhet och tillsatt en särskild utredningskommitté för ändamålet, då handlar man, det måste jag säga, på ett helt annat sätt än riksdagen brukar göra, om man i det läget säger: nu göra vi såsom ett provisorium en sänkning av den direkta skatten och sedan får utredningskommittén försöka att reda ut den här saken. Man handlar inte på det sättet, ty då har riksdagen bundit sig för en längre eller kortare period. Det kommer man inte gärna ifrån. Ett sådant handlingssätt skulle vara synnerligen olägligt för dem som i likhet med mig hade den uppfattningen, att näf riksdagen gick in för dessa extra indirekta skatter, så var det under moti-

vering, att det var ofrånkomligt, emedan den direkta skatten inte räckte till. Ty i annat fall skulle vi aldrig ha varit med om att genomföra sådana skatter i den utsträckning som verkligen blev fallet. Om det sedermera har visat sig att överbalanseringen av budgeten blev något tiotal miljoner kronor högre än väntat, kan man väl inte hälsa detta annat än med tillfredsställelse. Ty det kommer ju endast att påskynda stabiliseringsarbetet och skapa det läge som man på den borgerliga sidan förklarar sig vara så varm anhängare av.

Herr Brandt talade litet om den strama linjen. Jag skall inte uppehålla mig vid den. Jag vill emellertid i detta samband berätta en liten episod, som jag upplevde i en stad, där jag häromdagen befann mig. Bäst som jag gick på gatan fick jag höra ett förskräckligt liv och undrade vad som stod på. Man körde runt med stora bilar, från vilka man tutade i högtalare. När jag kom närmare såg jag att bilarna voro försedda med stora skyltar, på vilka det stod: högern kräver lägre skatter. Besök högerens möte i kväll och kräv skattesänkning! Jag gjorde då den reflexionen: tänk ändå vad det kan kasta om! Det var ändå detta parti som under valrörelsen klandrade alla andra partier för att de inte i tillräckligt hög grad biträdde en kärvare linje. När man nu haft tillfälle att under detta år skärskåda vad denna kärvare linje innebar, måste man konstatera, att det låg ingenting i detta tal, som för all del kan vara tillåtet att föra men som man innerst inne, att döma av vad man visar genom sitt handlande, inte hade någon mening med. Det kan ändå vara bra att veta detta till en annan valrörelse.

Herr talman! Jag skall med hänsyn till den sena timmen nöja mig med det anförda. Jag har som sagt den uppfattningen, att om man nu säger att det här är fråga om ett provisorium, så kommer man i varje fall inte ifrån, att man helt enkelt i större eller mindre grad

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

bundit utredningen och lagt hinder i vägen för en snabbare avveckling av de extra indirekta skatterna. Riksdagen har ändå gjort den utfästelsen, att dessa skatter snabbast möjligt skola inte bara sänkas utan även helt avskaffas. Förespråkarna för denna sänkning av uttagningsprocenten ha vidare enligt mitt förmenande bidragit till att hela stabiliseringsprocessen kommer att fortskrida saktare och att vi få behålla en hel del regleringsåtgärder längre än vad vi under andra betingelser skulle behöva göra. Dessa betingelser äro att man håller fast vid den strama linjen, söker hålla statens och kommunernas utgifter nere, söker att öka inkomsterna och överbalansera budgeten för att på så sätt nå en verklig samklang mellan å ena sidan tillgången på varor och å andra sidan tillgången på pengar.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Hellbacken* och *Hallberg*.

Herr **OHLIN**: Herr förste vice talman! Vi ha här i kammaren från både herr Brandts och andra talareshörens sida fått lyssna till samma visa, som har spelats upp i den socialdemokratiska pressen under den senaste tiden ända sedan finansministern höjde taktpinnen i sitt uppsalatal för ett par månader sedan. Visan går på den melodien, att genom den av folkpartiet föreslagna skattesänkningen komma de stora inkomsttagarna att få en relativt större sänkning av skatten än de mindre inkomsttagarna. Gentemot detta har ju påpekats många gånger — och jag hade verkligen väntat mig att en man som herr Brandt skulle taga upp denna synpunkt — att det är finansministerns egen skatteskala, som folkpartiet använder. Både finansministern i egenskap av kommittéledamot och bevillningsutskottet ha ju, som herr Kristensson påpekade, betygat, att de mena, att denna skatte-

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

skala bör vara användbar inom de angivna gränserna.

Jag måste däremot säga att jag inte är förvånad över att bevillningsutskottets ärade ordförande till skillnad från herr Brandt avstod från att använda denna argumentering, som har förekommit så mycket i den socialdemokratiska pressen. Men talare som herr Brandt och andra förstå icke hur folkpartiet nu kan föreslå en tioprocentig skattesänkning. Till herr Brandt skulle jag vilja säga: Skulle inte herr Brandt kunna fråga finansministern vad det var för motiv som gjorde att han föreslog en tioprocentig skattesänkning, i jämförelse med sitt eget kommittéförlag 1946, av uttaget i propositionen 1947? När herr Brandt tycker att det är så förfärligt obegripligt att sänka skatten procentuellt, att han till och med kallar det för politiskt kotknackeri, så utnämner han ju därmed finansministern själv till politisk kotknackare. Menar verkligen herr Brandt, att detta är ett bidrag till en allvarlig diskussion i detta spörsmål? Ja, det får han väl göra upp med finansministern bland andra.

Nu vill jag emellertid göra ett påpekande. Till skillnad från finansministerns förslag år 1947 innebär folkpartiförslaget i år icke någon skattesänkning för de stora förmögenhetsinnehavarna. För dem gjorde nämligen finansministern 1947 en särskild betydande sänkning. Jag skulle gärna vilja höra herr Brandt utveckla det oförklarliga i den tankegång, som måste ligga bakom finansministerns förslag att ge en särskilt stor skattesänkning åt de stora förmögenhetsinnehavarna. Jag kanske för att belysa detta får ta ett exempel, som säger mer än långa kommentarer. Om en av de mest förmögna personerna här i landet har 200 000 kronor i arbetsinkomst och 800 000 kronor i inkomst från förmögenhet — vi kunna antaga att han får så mycket som 4 procent på sitt kapital — skulle den mannen, om

finansministern hade stått för tanken i sitt kommittéförlag, ha fått betala en skatt inte på en miljon kronor som hans inkomst är utan på 1 091 500 kronor om jag har räknat rätt. Men finansministern tyckte nog: det där är ganska mycket; jag får allt lindra skattebördan för denne välsituerade man; det räcker med 800 000 kronor i skatt. På ett bräde fick denne »skattekraftige» man en skattelättnad på 291 500 kronor. När vi ha hört herr Brandt i likhet med många redaktörer i regeringspartiet utveckla det oförklarliga i folkpartiets metod att använda finansministerns egen skatteskala i stort sett men dock icke ge någon lättnad alls till de stora förmögenhetsinnehavarna, måste man fråga: Vilken vältalighet skulle inte herr Brandt och dessa tidningsredaktörer kunna utveckla, ifall de skulle förklara det för dem fullständigt obegripliga i finansministerns ståndpunkt 1947 att ge en särskild stor lättnad just åt dessa mångmiljonärer?

Det enkla förhållandet är alltså — det vill jag säga till herr Brandt — att eftersom finansministern givit denna grupp så stor lättnad, så ha vi i folkpartiet inte f. n. ansett oss behöva föreslå någon lättnad alls till denna grupp. Tyvärr tycks herr Brandt inte ha märkt detta. Annars skulle det ha besparat honom många kommentarer. Hans yttrande skulle i så fall, såvitt jag förstår, fått ett helt annat tonfall, under förutsättning att han nu har någon respekt för fakta. Ett par gånger under hans inlägg undrade man verkligen, om han hade någon dylik respekt. Jag skall strax återkomma härtill.

Det är klart, att om man skall diskutera vilka motiv, som voro avgörande 1946 och 1947 för finansministern, så skulle herr Brandt kanske kunna komma underfund med att det finns andra hänsyn att taga i skattefrågorna än att bara fråga sig: var ligger majoriteten av de röstande? Det finns nämligen många andra hänsyn att taga beträff-

fande just *de indirekta verkningarna* av beskattningen, vilket man inte bör glömma bort i detta sammanhang.

Inom regeringspartiet har man sagt, att folkpartiets skattesänkingsförslag ger de breda lagren så förfärligt litet av skattesänkning. Gentemot detta vill jag säga, att jag finner det märkvärdigt att höra detta resonemang just i kväll efter den debatt, som föregått denna. Vi kunna som exempel taga en person med 6 000 kronors inkomst. Han skulle enligt vårt förslag få en skattesänkning på 36 kronor. Detta belopp motsvarar mer än den prishöjning om 3 öre per liter mjölk, räknat med tre liter om dagen, som vi tidigare diskuterat. Men när man talade om en höjning av mjölkpriset, då fingo vi höra från regeringspartiet, att just denna prishöjning, även om den föregåtts av prissänkningar på ägg och potatis, skulle bringa stabiliseringspolitiken i fara. När vi emellertid nu föreslå för samma inkomstgrupp en skattelättnad, som mer än täcker den utgift, som höjningen av mjölkpriset skulle medföra, då säger man, att denna skattesänkning är så obetydlig, att den inte är någonting att tala om. Det brukar inte krävas så stor politisk konsekvens från regeringspartiets sida i den ekonomiska debattens tvistefrågor, men man hade väl kunnat begära, att socialdemokraterna i varje fall inte samma dag skulle intaga två så oförenliga ståndpunkter.

Det är klart, att om man vill sänka en skatteprocent, så betyder detta, vilket framhållits från olika håll, en större reduktion för större inkomsttagare än för mindre. En dylik sänkning av uttagningsprocenten betyder även, att den som inte betalar någon skatt till staten får ingen reduktion alls. Men kan nu detta obestriddigen riktiga förhållande vara ett motiv för att man inte någonsin skall kunna sänka den direkta beskattningen med ledning av en given skatteskala? Om jag drar ut konsekvenserna av herr Brandts och andras ar-

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

gumenteringar, kommer jag egentligen till den slutsatsen, att eftersom de som icke ha någon statlig skatt icke få någon sänkning alls, så kan man inte använda den metod, som vi föreslå från folkpartiets sida. Själva absurditeten i denna slutsats torde visa hur felaktigt detta resonemang är. Herrar Kristensson och Sandberg jämte andra talare ha här berört det faktum, att de indirekta verkningarna av en väl avvägd skattesänkning bidraga till att höja produktiviteten på lång sikt, vilket i själva verket är till nytta för de breda lagren, alltså även för dem som inte betala någon skatt.

För min del vill jag gå så långt, att jag påstår, att man kan indela alla skattedebatter i två kategorier. Först och främst finns det den skattedebatt, där man försöker låtsas som om de indirekta verkningarna på produktionen äro av intet intresse. Man resonerar om skatterna, som om det bara gällde en fördelningsfråga. En sådan skattedebatt får enligt min mening en alltför stark demagogisk bismak. Sedan ha vi den skattedebatt, där man erkänner att vi kommit upp i ett så högt skattetryck, att spörsmålet är hur man skall kunna få till stånd en skattepolitik, som på lång sikt leder till ökad produktivitet, vilket blir till nytta inte minst för de breda lagren.

Att kommunalbeskattningen är mycket tryckande, därom äro vi alla ense. Herr Fast slog på den punkten in öppna dörrar. Han har tydligen glömt bort de uppfattningar i denna fråga, som deklarerats bl. a. från vårt håll både här i riksdagen och utanför riksdagen. Enligt TT-referat ha vi exempelvis understrukit, att vi äro ense om att kommunalbeskattningen bör minskas genom en höjning av de skattefria avdragen. Vi anse inte alls, som herr Fast försökt pådyvla oss, att det för närvarande råder ett godtagbart tillstånd på den punkten. Låt mig emellertid erinra honom om att det på en hel del håll

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

ute i landet förekommit, att man just från oppositionshåll föreslagit sänkningar i kommunal- och landstingsskatten. Men man har på en del håll ute i kommunerna funnit, att det finns en ganska liten förståelse härför från socialdemokratisk sida.

Det väntas ju ett förslag om ändrade bestämmelser för dessa skattefria avdrag vid kommunalbeskattningen. Man kan åtminstone hoppas, att detta förslag skall komma till nästa år. Under sådana förhållanden får man väl ge sig till tåls till dess. Vi äro således tämligen överens om att en förändring här bör ske. Hur denna ändring sedan skall konstrueras och vilka meningsskiljaktigheter, som där kunnat göra sig gällande, kunna vi ju vänta med att diskutera till nästa år.

Jag vill här beröra en synpunkt, som bevillningsutskottets ordförande enligt min mening inte alls beaktade eller i varje fall förbigick alltför lätt. Herr Olsson i Gävle har vid några tillfällen här tidigare givit uttryck åt den uppfattningen — jag tror att även finansministern gjort detta — att eftersom intet parti 1947 föreslog en höjning av de indirekta skatterna för att kunna sänka den direkta beskattningen och eftersom finansministern senare infört nya indirekta skatter, så måste sänkningen av denna nya indirekta beskattning komma först på programmet. Detta resonemang finner jag för min del vara helt och hållet oriktigt. Det viktiga som inträffat på sista tiden är nämligen icke bara att vi infört dessa nya indirekta skatter, utan att den fortgående inflationen från 1946 och ända till nu medfört en skärpning av den direkta beskattningens tryck. Man kan naturligtvis säga, att denna skärpning inträffat ungefär samtidigt med att den indirekta skattehöjningen kommit till. Det är svårt att närmare precisera en tidpunkt för skärpningen av den direkta skattens tryck. Så mycket är emellertid klart, att sedan beslutet fattades om den

direkta skatteskalans höjd, har inflationen medfört betydande skärpningar. Inflationstrycket har medfört, att nu en större del än tidigare av en oförändrad realinkomst går åt till att betala skatt till staten.

Jag kan här som exempel nämna, att en person, som har 8 000 kronor i inkomst, skulle 1946 med ett skatteuttag på 100 procent ha betalat 542 kronor. Med nuvarande penningvärde måste den personen ha 8 800 kronor i inkomst för att få samma realinkomst. Nu får han betala 657 kronor i stället för 542 kronor. Det torde således inte kunna bestridas, att en ganska väsentlig skatteskräpning ägt rum.

I så fall måste det väl bli en ganska naturlig slutsats, att det är berättigat att söka reducera eller borttaga den skärpning av skattetrycket, som ägt rum genom inflationen. Denna skärpning av skattetrycket har därjämte inte bara den egenskapen, att den ägt rum stegvis under dessa år, utan här gäller dessutom att skärpningen av skattetrycket inte varit från någon sida avsedd. Skärpningen har med andra ord uppstått som ett icke önskat resultat av inflationen. Nu vet jag inte om möjligen herr Olsson i Gävle eller finansministern anser, att sådana skatteskräpningar, som komma till stånd, inte genom att regeringen eller bevillningsutskottet ökar skatterna utan genom inflationen, skola anses ha något större inre berättigande än sådana skatteskräpningar, som föreslås av regeringen och godkännas av bevillningsutskottet. Enligt min uppfattning vore det naturligt, att man bedömde detta på det rakt motsatta sättet och att således de skatteskräpningar, som komma till stånd utan att någon önskat dem, inte bedömdes ha den höga grad av rationalitet, som de föreslagna genomtänkta skatterna få förutsättas ha, samt att man på grund därav i första rummet bör söka att åtminstone i någon mån rätta till de icke avsedda, irrationella skatteskräpningarna. Så mycket är

under alla förhållanden klart, att det resonemang, som herr Olsson i Gävle — och jag tror tidigare även finansministern — fört om att logiken skulle kräva att de partier, som intogo en viss ståndpunkt 1946 och 1947, nu skulle begära att sänkningen av de indirekta skatterna skall komma först, inte är hållbart.

Beträffande överbalanseringen av budgeten fick man, när man lyssnade till herr Fast, det intrycket, att han menade inte bara att ju mer man överbalanserade budgeten desto säkrare kunde man bryta denna överkonjunktur, utan att ju större budgetöverskottet var desto bättre. Så ansåg tydligen herr Fast. Detta betyder också: ju högre skatter desto bättre. Men det kan väl ändå inte herr Fast mena? Vi måste väl göra en viss avvägning mellan behovet av överbalanseringen samt önskvärldheten av att icke ha ett för hårt skattetryck. Jag vill här betona, att vi för vår del ha en långt mer kritisk och skeptisk inställning än vad herr Fast tycks ha till överbalanseringen, särskilt om man bedömer den på lång sikt. Därför mena vi, att det på längre sikt är möjligt att höja det skattefria avdraget för kommunalbeskattningen samt att sänka både de indirekta och direkta skatterna till staten.

Beträffande läget i år är, som herr Kristensson här påpekat, folkpartiets linje, om man tar hänsyn till alla våra ändringsförslag, att budgetöverskottet blir 643 miljoner kronor i stället för regeringens 670 miljoner. Icke desto mindre drog sig inte herr Brandt för att säga, att det är tydligt, att de borgerliga partierna inte önska att den samhälls-ekonomiska balansen skulle återställas. Medan högerpartiets linje, om jag därvid tar hänsyn till alla högerens förslag, medför ett budgetöverskott på 330 miljoner kronor, dvs. ungefär hälften av regeringens förslag, innebär folkpartiets förslag en överbalansering, som motsvarar ungefär 96 procent av rege-

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

ringsförslaget. Detta hindrar emellertid inte en så fördomsfri man som herr Brandt att sammanslå de borgerliga partierna och hävda att de icke önska, att den samhälls-ekonomiska balansen återställs. Med saklig debatt ha sådana påstående intet att göra. Det är alldeles uppenbart, att dylika försök att tillskriva den andra sidan mindre acceptabla motiv avslöja den som gör dem.

När det gäller den samhälls-ekonomiska balansen — jag syftar här både på den inre och yttre balansens återställande — är det inte möjligt att med sakska bestrida, att man från vårt håll på ett tidigare stadium än regeringen förde fram dessa spörsmål till allmän debatt.

Herr talman! Jag skall sluta detta mitt inlägg med att något ytterligare beröra det anförande, som herr Olsson i Gävle höll. Han sade i största allmänhet, att man borde behandla dessa spörsmål i lugn och ro. Jag förmodar, att han då hade i tankarna den skatteutredning, där han är ordförande. Jag tror emellertid, att det ligger en fara i att överdriva betydelsen av denna synpunkt, om man nämligen använder den som ett argument mot några som helst provisoriska lättnader. Skattebetalarna kunna knappast till fullo uppskatta, att man inte gör provisoriska lättnader, så snart sådana äro ekonomiskt möjliga. Det torde inte kunna bestridas, att, som jag här förut framhållit, de senaste årens inflation medfört, att den direkta beskattningens tryck skärpts väsentligt. Under sådana förhållanden är det naturligt att man i avvaktan på resultatet av det arbete, som bevillningsutskottets ordförande och de andra kommittéledamöterna skola utföra i lugn och ro, vidtager provisoriska skattelättnader. Denna stora skatteutredning får ju sedan tillfälle att komma med sina värdefulla resultat, vilka därefter skola leda till värdefulla och riktiga riksdagsbeslut. Under sådana förhållanden anser jag, att det inte föreligger något annat alter-

Bevillingarna för budgetåret 1949/50.

nativ än det som föreslagits från folkpartiets håll.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till den reservation, som avgivits av herr Petrén m. fl.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **BRANDT** (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle egentligen gå upp i talarstolen för jag ämnar göra en beaktelse för kammaren. Jag har alltid beundrat professor Ohlin. Han har skänkt mig mycket nöje och mycken lärdom. Jag har alltid försökt att noga lyssna på vad han säger. Jag har för min del läst en hel del nationalekonomi. Nu kan man naturligtvis säga, att jag inte förstår vad jag läser. Men jag tror mig kunna påstå, att jag inte funnit någon nationalekonom som på ett så enkelt, radikalt och genialt sätt löser svåra ekonomiska problem som Bertil Ohlin.

När jag ser och hör professor Ohlin, tänker jag faktiskt alltid på Frödings dikt »Alkibiades». Om denne Alkibiades skrev Fröding att han var »mer rik och stolt än andra evpatrider». Fröding låter honom slå sig för sitt bröst och säga — och här både ser och hör jag Bertil Ohlin:

»Du känner icke mig som gör på lek
vad grubblets gubbar under djuptänt
allvar
med väldig kraftansträngning ej för-
mått.»

Jag kanske behöver något ytterligare förklara, varför jag hyser denna min beundran för professor Ohlin. Jag skall taga ett par exempel. När vi kämpade som värst med köpkraftsöverskottet här i landet, föreslog herr Ohlin slopande av omsättningsskatten, och han skapade därmed 500 miljoner kronor, som gingo över i det svenska folkets händer. I onsdags framhöll herr Ohlin nödvändigheten av en kraftig överbalansering, och detta skulle då ske genom att man

skulle slopa bensenransoneringen. Att man därmed riskerade att förlora några tiotal miljoner kronor i hårdvaluta, det klarade herr Ohlin av på ett genialt sätt. När nu riksdagen inte antog hans förslag, övergår han här i dag till att kräva skattelättnader på 65 miljoner kronor, trots att han samtidigt säger, att det fordras en kraftig överbalansering av budgeten. Man måste väl under sådana förhållanden konstatera, att det är en mycket framstående politikers sätt att arbeta och att man i rimlighetens och rättvisans namn bör beundra honom. Nu gjorde herr Ohlin mig verkligt ledsen i alla fall, när han i onsdags förklarade, att han begått ett misstag. Detta erkände han ju till finansminister Wigforss.

Om tiden det medger skall jag även försöka att något replikera herr Ohlin. Han sade, att det var finansministerns skatteskala som jag kritiserade, och att det var ändring av uttagningsprocenten på den som jag kallat för politiskt kotknackeri. Jag begär inte, att herr Ohlin skall lyssna på mig. Men andra, som kanske gjorde det, fingo klart för sig, att jag inte kritiserade skatteskalen, utan jag kritiserade vad som står att läsa i folkpartipressen. I denna press begär man skattelättnader, men i riksdagen uppträder man med motioner, som resultera i ökade utgifter för staten. Detta är i stället sannerligen ett politiskt kotknackeri.

Herr **FAST** (kort genmäle): Herr talman! Jag skall komma med en kort replik.

Herr Ohlin har förebrått oss för att vi inte falla för varje löst förslag, som framställs i landsting och kommuner om sänkning av skatterna. Jag torde känna förhållandena inom landstingen bättre än herr Ohlin. Jag tror även, att jag vet mer än han om svensk kommunalpolitik. Under de senaste åren har det varit en rörande enighet mellan

partierna om att man skall ha en väl balanserad och stark budget. I mitt eget landsting har det under flera år inte förekommit några skattedebatter annat än för några år sedan, då en enskild man tog upp en diskussion härom. Herr Ohlin tycks emellertid redan på förhand ge sin välsignelse till sådana förslag, och han anser tydligen det vara efterföljansvärt att ansluta sig till ett eller annat hugskott, som kommer från hans parti. I svensk kommunalpolitik taga vi emellertid inte hänsyn till några hugskott utan endast till väl övertänkta förslag.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord. — Herr Ohlin förebrådde finansministern för denna 80 procent-spärr. Det förhåller sig visserligen på det sättet, att bestämmelserna ändrades 1947 efter fleråriga borgerliga motioner. Bestämmelserna infördes emellertid 1942 eller 1943 av den då sittande samlingsregeringen. I det fallet är nog finansministern tämligen oskyldig. I varje fall delar han ansvaret med många andra.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag har begärt ordet för att svara på några anmärkningar som riktats mot högerns ståndpunkt i denna fråga.

Herr Fast menade, att det var inkonsekvent av högern att förorda en sänkning av den direkta skatten. Nej, herr Fast, det är det verkligen inte. Om herr Fast hade läst högerns valprogram, hade han funnit, att däri ingick även kravet på lättnader i den direkta beskattningen. Vi betraktade en dylik skattelättnad som en åtgärd i syfte att få till stånd en stegring av arbetsamhet och sparsamhet, vilket ju utgör en huvudförutsättning för att vi skola kunna komma fram till balans i samhällsekonomin. Det är således följdriktigt, att vi fasthålla vid detta önskemål om sänkningar av den direkta skatten.

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

Jag vill även säga några ord till bevillningsutskottets högt ärade ordförande. Herr Olsson i Gävle underströk överbalanseringens betydelse. Vi veta alla, att vi fästa olika vikt vid denna sak. Men även herr Olsson i Gävle höll med om att man här inte behöver binda sig för en viss bestämd gräns för överbalanseringen. I fjol då inflationstrycket var starkare än nu, ansågs en överbalansering på 539 miljoner kronor tillräcklig. I år däremot, då inflationsstrycket bedöms vara mindre än under föregående år, har man uppställt krav på överbalansering av budgeten med 650 à 700 milj. kronor. Jag kan för min del inte anse, att denna höjning av överbalanseringen är motiverad.

Herr Olsson i Gävle ville, att vi skulle vänta med skattesänkningar, till dess att den påbörjade översynen av skattesystemet hunnit leda till förslag om erforderliga, samordnade skattelättnader. Men, herr Olsson i Gävle, det bästa behöver väl inte vara det godas fiende? Herr Olsson ville att vi skulle komma fram till ett mer genomtänkt skattesänkingsförslag. Jag har här delvis blivit förekommen av herr Ohlin. Jag vill emellertid tillägga, att det kan väl ändå inte betecknas som otillräckligt genomtänkt att förorda en sänkning av uttagsprocenten i det skattesystem, som majoriteten för endast två år sedan genomdrivit. Man behöver väl inte därigenom på något sätt föregripa den tillsatta skatteutredningens arbete. Meningen med en varierande uttagsprocent är ju just att möjliggöra en anpassning av skatteuttaget efter skiftande behov.

Av flera socialdemokratiska talare har starkt framhållits, att en sänkning av uttagsprocenten skulle medföra att skattesänkningen blir mindre för de lägre inkomsttagarna än för de större. Detta är obestridligt. Så länge man fasthåller vid en progressiv beskattning — och det göra vi väl ändå alla — lär man inte kunna undgå dessa följder av en

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

sänkning av uttagsprocenten. Men skall progressiviteten bara gälla, då det är fråga om höjningar i beskattningen och inte när det är fråga om sänkningar?

Då man på socialdemokratiskt håll starkt trycker på att den nu ifrågasatta skattelättnaden växer med inkomsten, måste man därav närmast draga den slutsatsen, att det skattesystem, som skulle kunna godtagas av majoriteten, innefattar en ännu starkare progressivitet och en ännu mer skärpt marginalskatt än nu gällande skattesystem. Om detta är avsikten, tycker jag det vore av värde att få denna avsikt klart redovisad så snart som möjligt. En dylik avsikt skulle medföra en utveckling, som är rakt motsatt vad som i den aktuella skattedebatten ansetts önskvärt inom skilda meningsriktningar och från ganska skilda utgångspunkter.

Hur befogad denna ståndpunkt i frågan om skattelättnader är, har belysts på en mångfald olika sätt. Jag vill bara som ett exempel peka på att minst 60 procent av alla skattebetalare till staten ha en marginalskatt av lägst 23 procent. Nog förefaller det mig som om en sådan beskattning måste verka återhållande på arbetsamheten och lusten att förtjäna extra.

Jag tror att det är nödvändigt att ge människorna en känsla av att skatterna inte bara kunna stiga utan att de även kunna sjunka. Under det budgetår, som nu löper, beräknas skattebetalarna komma att i preliminär skatt betala 1 900 miljoner kronor. I denna summa ingår hela nettobeloppet av den kvars-katt, som utdebiterades i december förra året med avdrag för 100 miljoner kronor, som i stället skall betalas i början av nästa budgetår. I detta belopp ingår även ett engångsbelopp av s. k. skatt på inkomstökning med 100 miljoner kronor. Under nästa budgetår beräknas, att skattebetalarna skola inbetala 2 200 miljoner kronor. Den ökade belastningen på skattebetalarna i form av direkt skatt

skulle således utgöra 300 miljoner kronor utan att skattesatserna ha höjts.

Herr Olsson i Gävle ville att vi skulle behandla de direkta och indirekta skatterna i ett sammanhang. Men detta kan väl ändå knappast anföras som ett argument mot den skattelättnad, som nu föreslås. Om man bortser från automobilskattemedlen och de extra konsumtionsskatterna, vilkas speciella karaktär vi alla äro överens om, utgöra de direkta skatterna 64 procent och de indirekta skatterna endast 36 procent av den samlade skattebördan. En sänkning av uttagsprocenten med 10 enheter skulle icke förskjuta skattebördan från direkta till indirekta skatter med mer än 2 procent. Fördelningssiffrorna i procent mellan direkt och indirekt beskattning skulle i så fall bli 62 respektive 38.

Herr talman! Jag har med dessa ord bara velat ge en kort motivering för min anslutning till den av herr Wehtje m. fl. avgivna reservationen. Jag hemställer om bifall till denna reservation.

Herr PERSSON i Landafors: Herr talman! Jag skall endast med några ord beröra motiveringen för vår ståndpunkt i denna fråga.

Riksdagen har ju praktiskt taget beslutat om den storlek överbalanseringen av budgeten bör ha för det instundande budgetåret 1949/50. Denna storlek fastställdes, då riksdagen häromdagen beslutade bibehålla de i föl införda skärpta konsumtionsskatterna även under budgetåret 1949/50. Majoriteten ansåg, att inga nedskärningar kunde ske av dessa skatter och att man ej heller kunde slopa dem, enär en överbalansering av budgeten borde ske med det belopp dessa skatter beräknades väsentligen komma att ge, ca 670 miljoner kronor.

Det har starkt betonats, att dessa skärpta konsumtionsskatter äro av tillfällig karaktär. Frågan om deras slo-

pande kommer säkerligen i förgrunden redan nästa år. Regeringen har av riksdagen fått i uppdrag att verkställa en allmän översyn av hela komplexet av skatter. Denna utredning har ju redan trätt i arbete, och resultatet av densamma har beräknats delvis föreliggande redan i början av 1950.

Under sådana förhållanden torde det kunna betraktas som en gest i den politiska propagandans tjänst att från de borgerliga partiernas representanter här i riksdagen komma med krav om att nu taga ut de statliga skatterna å inkomst och förmögenhet m. m. efter 90 procent å grundbeloppet i stället för nuvarande 100 procent.

Enligt beräkningarna skulle detta skatteuttag till 90 procent av grundbeloppet innebära en sänkning av dessa skatter med 60—65 miljoner kronor under budgetåret 1949/50. Enligt förordningen den 26 juli 1947 kunna dessa 90 procent tillämpas på preliminärskatten endast under senare halvåret av budgetåret, men då är också första halvåret av budgetåret 1950/51 fastlåst vid ett sådant beslut. För ett helt beskattningsår betyder sänkningen 120—130 miljoner kronor.

Skatteintäkterna, såväl direkta som indirekta, beräknas för budgetåret 1949/50 till 4 500 miljoner kronor. Utgifterna å denna inkomstitel utgöras av utbetalning av kommunalskattemedel med 1 900 miljoner kronor. Till detta kommer restitution av preliminärskatt med drygt 150 miljoner kronor samt omföringar av pensionsavgifter, olycksfallsförsäkringsavgifter, skogsvårdsavgifter m. m. till ett belopp av ca 160 miljoner kronor. Utgifterna å inkomstiteln »Preliminärskatt å inkomst- och förmögenhet m. m.» skulle bli drygt 2 200 miljoner kronor. Den behållna skatten för staten skulle bli 2 300 miljoner kronor. Detta nedräknar departementschefen till 2 200 miljoner kronor, då han synes förutsätta, att kvarstående skatt kommer att över-

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

skjutas med 100 miljoner kronor till budgetåret 1950/51. Det är nu detta belopp å 2 200 miljoner kronor, som de borgerliga partiernas representanter och reservanterna vilja pruta ned med 50 miljoner kronor till 2 150 miljoner kronor genom att föreslå skatteuttaget efter 90 procent.

Att bibehålla dessa extra konsumtionsskatter å ca 500 miljoner kronor och att innan skatteutredningen kommit med sitt betänkande söka sänka inkomst- och förmögenhetsskatten m. m., alltså de direkta statsskatterna, med 60—65 miljoner kronor under budgetåret 1949/50 kan inte vara riktigt.

Herr Ohlin talade för en stund sedan om demagogisk bismak. Herr Olsson i Gävle m. fl. använde häromdagen i en replik till herr Ståhl uttrycket »det glada Värmland». Jag undrar, om det inte finns anledning att i dag tala om det glada folkpartiets skattepolitik.

Folkpartiets reservation är ett uttryck för denna glada skattepolitik. Häromdagen godkände folkpartisterna de 27 örena på den skärpta bensinskatten. Folkpartiet förordade därvid bensinransoneringens slopande. Den ökade förbrukningen av bensin och de därigenom ökade bensinskatterna skulle utgöra kompensation för en sänkning av skatteuttaget med 10 procent på de direkta skatterna. Nu föreligger reservationen för ett skatteuttag på 90 procent. Skulle folkpartiets riksdagsgrupp fullfölja sin linje med att i huvudvoteringen nedlägga sina röster, därest deras reservation skulle bli utslagen, så skulle i fråga om deras skattelinje detta liksom vara pricken över i.

Kommunisterna ha aktivt medverkat till den senaste statsskattereformen. Vi anse, att procenttalet för skatteuttaget fortfarande bör vara 100 och att de skärpta konsumtionsskatterna först böra slopas, innan sänkning av de direkta skatterna kan komma i fråga.

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS: Herr talman! Jag känner att jag nästan bör be kammaren om ursäkt för att vid denna timme fortsätta debatten. Men då det riktats nästan direkta frågor till mig på vissa punkter, skall jag be att få beröra ett par saker, som det är lättare för mig att förklara än för dem som själva inte varit med om den tidigare skatteutvecklingen. Jag skall först söka på några minuter förklara, varför regeringen inte anser det vara möjligt att följa de borgerliga reservanternas i deras önskan om en omedelbar sänkning av skatteprocenten.

Det första skälet är, att vi inom regeringen i nuvarande läge inte anse det vara tillrådligt att minska på den överbalansering, som vi fortfarande inte finna vara för stor. Men om det vore möjligt att minska på denna överbalansering och när detta blir möjligt, veta vi att det är konsumtionsskatterna som först skola sänkas. När vi sedan komma fram till den punkt, då man kan överväga att även sänka inkomstskatterna, mena vi att både den statliga och den kommunala inkomstskatten skola betraktas som en enhet i form av direkt skatt, där man således inte kan bestämma sig för en ändring i det ena avseendet utan att ha en föreställning om vad som skall ske i det andra.

Till dessa tre huvudskäl för regeringens ståndpunkt skall jag be att här få lämna några kommentarer. — Jag tror, att man fått en alldeles felaktig syn på överbalanseringen, när man, som skett här i diskussionen, talar om det ena eller andra av dessa tal som det enda riktiga. Man säger, att regeringen först räknade fram över 700 miljoner kronor såsom en lämplig

överbalansering men att vi sedan kommo till det resultatet, att det inte blev mer än något över 600 miljoner kronor och att vi då fingo acceptera den summan. Sedan visade det sig på nytt, efter en minskning av utgifterna och med vissa nya inkomstberäkningar, att vi kunde komma upp till en överbalansering på 670 miljoner kronor. I anledning härav har man från oppositionens sida ansett sig kunna draga den slutsatsen, att det inte är så viktigt, om det blir 50 eller 100 miljoner kronor i överbalansering. Detta resonemang vore riktigt, om regeringen hade kunnat avväga överbalanseringen efter vad man skulle kunna kalla objektiva grunder. Man skulle med andra ord ha sagt, att så och så mycket behöva vi i investeringar och så och så mycket kunna vi räkna med att det privata sparandet utgör. Om sparandet sedan skall räcka till investeringarna, måste överbalanseringen bli så och så stor. Nu vet var och en att möjligheter att göra sådana exakta beräkningar ha vi icke här i vårt land. Jag misstänker, att man knappast har dem i något annat land heller. Därför få vi handla på känn. Vi ha även handlat på känn så till vida att vi sagt, att vi i nuvarande läge måste få så stor överbalansering som möjligt, dock utan att för närvarande gripa till den alltid tveksamma åtgärden med ytterligare skattehöjningar. Detta är själva kärnpunkten i regeringens ståndpunktstagande. Så mycket pengar som vi kunna få ut i överbalansering med redan utgående skatter anse vi att man måste få in till staten. Men innan vi taga det steget att vi, sedan vi höjde skatterna förra året, vidtaga en ytterligare höjning därav, skall man ha ännu klarare tecken på att denna överbalansering är alldeles otillräcklig. Sådana tecken ha vi inte nu. Jag hoppas, att ledamöterna av denna kammare liksom alla förnuftiga människor förstå, att det föreligger en skillnad mellan att säga, att

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

vi skola taga ut så mycket som det finns möjlighet till med nuvarande skatter, och att säga att vi skola höja skatterna.

Om man utgår från de diskussioner om det nuvarande ekonomiska läget, som föras inte bara i vårt land utan även i andra länder, tror jag nog att det skulle verka ganska överraskande, därest man i vårt land redan nu började försöka gå skattesänkingsvägen, samtidigt med att vi för de andra länder, som samverka i den europeiska återuppbyggnadsplanen, försöka förklara hur vi med våra åtgärder nu synas ha lyckats komma i balans i förhållande till de inflationsdrivande krafterna. Inte ens i USA, där man har tydliga tecken på en stagnation och kanske även en begynnande deflation — i Europa ha vi ännu inte fått några tecken härpå — har man vågat sig på skattesänkningar. I USA talar man tvärtom fortfarande om nödvändigheten att kanske höja skatterna, visserligen inte för en överbalansering men för en balansering.

Var och en vet, att om vi sänka uttagningsprocenten med 10 procent så medför detta under ett budgetår en inkomstminskning inte med 50 eller 65 miljoner kronor utan med ca 140 miljoner kronor. Om vi nu i vårt land i detta ögonblick ha möjlighet att använda dessa 140 miljoner kronor, är det då klokare att låta den summan disponeras av enskilda, som uppenbarligen komma att använda en väsentlig del av dessa pengar till konsumtion, än att låta staten använda dem för en ytterligare utvidgning av den investeringsverksamhet, som ju alla veta ändå hålles i det allra knappaste laget? Är det inte klokare att säga, att om vi ha råd till något mera, så må det väl i främsta rummet vara till att öka investeringsverksamheten.

Jag tror således, att det föreligger tillräckliga skäl att säga, att för ögonblicket är tiden inte inne att besluta

den här föreslagna sänkningen av skatterna. Om det läge, som man här talat om, skulle inträffa — jag tror att särskilt herr Hedlund i Rådombudet var inne härpå — kanske fortare än vi tänkt oss, då ha vi möjlighet att på ett snabbare sätt sänka skatterna än när det blir fråga om att använda inkomstskatten. Vi kunna nämligen, vilket bevillningsutskottet erinrat om, taga bort pappersskatten ganska smärtfritt, och ingenting hindrar oss i ett sådant läge att redan under det kommande budgetåret, om det verkligen visar sig önskvärt, taga bort även den extra höjning på bensinskatten, som genomfördes 1948. Med vad jag nu sagt menar jag emellertid inte, att man för ögonblicket har anledning att minska på budgetöverskottet. Men om det vore möjligt att göra detta, kommer man tillbaka till den punkt, som berörts här i kväll så många gånger, nämligen vilka skatter som i så fall först skola sänkas. Bevillningsutskottets ordförande och även herr Fast ha med stor skärpa uttalat, att de extraordinära skatter, som genomfördes år 1948, äro de som i främsta rummet böra ifrågakomma. Gentemot detta har anförts, särskilt nu senast av herr Ohlin, att det inte är ett avgörande argument, att vi genom dessa nya skatter från år 1948 ha fått en annan fördelning av skattetrycket än 1947, då den nya skatteskalen för den direkta skatten antogs. Det har inträffat andra förändringar, särskilt genom att penningvärdet har försämrats. Det har inträtt en höjning av levnadskostnaderna med 10 procent, men samtidigt ha också inkomsterna blivit högre — vi få väl anta, att de ha stigit i minst samma grad. Därigenom har skatteprocenten blivit högre, fastän levnadsstandarden inte har förändrats.

Hur man skall väga dessa ting mot varandra är inte lätt att säga, men jag tror herr Ohlin alldeles glömmet, att denna höjning av inkomsterna i pengar utan en motsvarande höjning av den

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

reala levnadsstandarden har lett till att många människor med små inkomster först genom denna skattehöjning ha kommit över det skattefria minimum. De ha på så sätt fått betala först kommunalskatt och sedan kanske också inkomstskatt. Man kan nu ställa den frågan, om det för deras del är den riktiga vägen att företa den föreslagna sänkningen av inkomstskatten med 10 procent, om man på något sätt vill ge dem kompensation för skatteskärpningen. Först när man har gjort en sådan undersökning, kan man svara på frågan, om en förändring av hela skatetrycket har inträtt, som bör föranleda vissa ändringar av olika skatter.

Herr Ohlin nämnde som exempel en man som haft 8 000 kronor i inkomst och som nu skulle behöva 8 800 för att ha samma reala inkomst. Jag satt då och tänkte på hur det är för en man, som har haft 4 000 och som nu behöver 4 400 för att behålla sin reala inkomst. Jag tror att han i ren statsskatt skulle få en ökning från 60 till 90 kronor. Fastän han inte har kunnat öka sin levnadsstandard, har han alltså fått 30 kronor mera i statsskatt. Om skatteuttaget skall minskas med 10 procent, får han 9 kronors sänkning av inkomstskatten. Är det då inte skäl att överväga, om man inte kan kompensera honom på annat sätt än genom en sänkning av inkomstskatten med 10 procent?

Men det väsentliga i deras invändning, som ha sagt, att de extra skatterna skola försvinna först, förskriver sig såvitt jag förstår till vad jag skulle vilja kalla ett löfte, som riksdagen har givit. Jag har själv många gånger varit med att tala om tillfälliga skatter. Jag vet inte hur många gånger man har sagt, då det varit tal om att höja en skatt, att det skulle vara en övergående skärpning. Det senaste exemplet på detta är som vi alla minnas värnskatten — utvecklingen har visat, att den inte kunde bli en övergående

skatt, utan den fick inarbetas i skatteskalorna. Om det är någon som tror, att detta bara beror på att regimen under de senaste 20 åren har varit något egendomlig för vårt land, vill jag erinra om att samma utveckling har skett i alla länder med stigande kultur och stigande krav från medborgarna på åtgärder från det allmännas sida. En sådan höjning av beskattningen är alltså regel.

När vi tidigare ha inarbetat de tillfälliga skatterna i skattesystemet ha vi alltid gjort det efter moget övervägande. Vi ha gjort en utredning som visat, att statens utgifter ha stigit på sådant sätt, att vi inte längre kunnat reda oss utan dessa skatter, och så har man gjort en ny avvägning. Även de, som inte vilja erkänna det argumentet, att vi ha lovat att dessa krisskatter skola försvinna först, kunna inte undgå att böja sig för det argumentet, att vi, innan vi avstå från att uppfylla detta löfte, måste göra en översyn av hela skattesystemet och se efter, hur vi bäst kunna avväga skatterna i det nya läge, som har inträtt på grund av höjningen av statsutgifterna.

Det kan sålunda enligt min mening inte vara riktigt att avskryva dessa löften, innan en sådan översyn har gjorts. Men om en översyn skall göras och vi skulle komma till det resultatet, vilket jag hoppas, att man bör ta bort åtminstone den väsentliga delen av de nya konsumtionsskatterna och dessutom företa en sänkning av den direkta skatten, då är det såvitt jag förstår inte möjligt att från varandra isolera statskatten och kommunalskatten. Medborgarna känna inte, att vi ha två skilda skatteformer. För dem är den skatt de få på debetsedel och som dras av på deras lön en enhetlig skatt. Det kan icke vara rimligt att ta det steget att i nuvarande läge sänka inkomstskatten med en summa av 140 miljoner kronor på ett år. Man måste fråga sig, om lättnaden bör läggas på den statliga inkomstskatten

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

eller på kommunalskatten eller om den på något sätt skall fördelas mellan dessa.

I detta läge tror jag visst inte att jag kan övertyga någon om att det är riktigare att sänka kommunalskatten mera, utan var och en får handla efter sin övertygelse om vilken som är den riktigaste skatteavvägningen, men det är inte utan betydelse att man ser efter, hur en sänkning av statsskatten verkar.

Herr Hjalmarsen nämnde, att denna fråga gäller 60 procent av alla skattebetalare. Det är riktigt att det är 60 procent av de över 3 miljoner skattebetalarna, således omkring 2 miljoner, som det är tal om. De ungefär 2 miljoner skattebetalare, som jag vid ett tidigare tillfälle nämnde, torde enligt en grov överslagsberäkning betala ungefär 180 miljoner kronor i skatt till staten. Sänker man statsskatten med 10 procent, få dessa 2 miljoner skattebetalare en sänkning med 18 miljoner kronor. Det finns vidare 5 400 personer, som tillsammans betala 185 miljoner kronor i skatt. En sänkning av skatten med 10 procent skulle ge dem 18,5 miljoner, alltså den skulle ge de 5 400 lika mycket som de 2 miljonerna.

Jag kan ta ett annat exempel. 82 000 inkomsttagare, 2,5 procent av samtliga, skulle av hela denna samlade skattesänkning på 140 miljoner få 38 procent, och de återstående 97,5 procenten skulle få dela på 62 procent.

Jag har gjort ännu en liten beräkning. 7 procent av skattebetalarna, 225 000, skulle få litet över hälften, medan däremot 93 procent, omkring 3 miljoner, skulle få litet mindre än hälften av hela skattesänkningen.

Nu kan man säga, att detta sammanhänger med inkomstfördelningen i landet och att vi inte kunna ändra den i en hastig vändning, men nog är det skäl att fråga, om vi ha råd att sänka den direkta statsskatten på ett år med 140 miljoner. Tro ändå inte kammarens ledamöter, att det skulle vara nyttigare

att lägga den sänkningen på låt mig säga kommunalskatten? Det har här sagts, att man inte skall underskatta de små sänkningarna. Det har påpekats, att en man som har 6 000 kronors inkomst skulle få en skattelättnad på, om jag inte minns fel, 34 kronor — jag förmodar han är ogift; om han är gift och utan barn, får han en skattesänkning på 21 kronor. Jag föraktar visst inte 21 kronor. Jag har själv sagt många gånger, att den skattesänkning vi genomförde 1947 var mycket måttlig även för den stora mängden av inkomsttagare, men kammarens ledamöter kanske minnas, hur stor den sänkningen var. För den som inte hade mer än 10 kronors inkomstskatt kunde den inte vara större än 10 kronor, och för den, vars hela inkomstskatt var 75 kronor, kunde den inte vara större än 75 kronor, men det fanns de, som fingo en skattesänkning på 150 eller 175 kronor.

Detta var den måttliga skattesänkningen, som genomfördes 1947. I jämförelse med den är den föreslagna sänkningen med 10 procent, även om den för personer med 6 000 kronors inkomst kan innebära en skattelättnad på 21 och 34 kronor, ganska liten. Om man däremot skulle fördela 140 miljoner på kommunalskatten, är det inte omöjligt att man skulle kunna få en sänkning på kanske 60, 70 och 80 kronor — jag vågar inte nämna någon exakt siffra. Detta är vad man har att välja på.

Kärnpunkten i herr Ohlins anförande var väl att vi, när vi tala om hur litet den lilla inkomsttagaren får och hur mycket den stora inkomsttagaren får av en skattesänkning, glömma att vi inte bara kunna ta hänsyn till vad som kan synas önskvärt med tanke på bärkraften. Men gör man inte det även på det borgerliga hållet? Man brukar säga, att skattesänkningen skall främja företagsamhet och sparsamhet. Nu är det ju alldeles uppenbart, att sparsamheten skulle främjas mycket mera, om man lade skattelindringen på bolagen

Bevillingarna för budgetåret 1949/50.

i stället för på enskilda, ty då skulle praktiskt taget allting bli sparad, medan man inte vet, hur mycket av de 140 miljonerna som skulle sparas, om de lades i de enskildas händer. Är det då inte tydligt att alla de borgerliga partier, som nu kräva en sänkning av de enskildas inkomstskatt i stället för av bolagens, låta det argumentet väga fjäderlätt, om sparandet skulle ökas, om sänkningen lades på bolagsskatten? Jag har inte hört någon här tala om en sänkning av bolagsskatten som ett alternativ till sänkningen av de enskildas skatt. Skola vi inte vara uppriktiga och säga, att vi, när allt kommer till kritan, ta stor hänsyn till vad vi anse önskvärd för den enskilde och att det är den hänsynen som har fått överväga? Men en sänkning av skatten för ett i förhållande till den stora mängden mycket litet antal skattebetalare skulle leda till, som man säger, ökad företagsamhet. Det är ingen som tror, att en sänkning för de mindre inkomsttagarna skulle leda till ökad flit hos dem. Man tänker sig naturligtvis, att om exempelvis företagare skulle få en skattesänkning på 500, 1 000 eller 2 000 kronor, bli de uppmuntrade och sätta med större mod i gång att främja den svenska produktionen. Den som tror att en skattesänkning har en sådan verkan bör naturligtvis följa reservanterna. Jag är övertygad om att det lönar sig mycket litet att försöka komma till någon enighet på dessa punkter. Herr Sandberg sade ett sant ord: Det gäller den psykologiska effekten. Och jag vill säga detsamma. Det gäller den psykologiska effekten. Om man vill vinna en viss psykologisk effekt, d. v. s. om man vill till den stora mängden av de svenska medborgarna säga: Nu tro vi ögonblicket vara inne att skapa en lättnad i er beskattning, på vad sätt tro ni då att man framkallar den största villigheten att göra ökade insatser, den största känslan av att nu skola vi gemensamt för-

söka ta nya tag för att främja den svenska produktionen och det svenska välståndet? Tro ni verkligen att det ute bland folkets breda lager verkar mera gynnsamt om man säger: Den ene får en femma, den andre en tia, den tredje får 20 kronor, den fjärde 40, den femte 500, den sjätte 1 000 kronor och upp till 5 000 och 10 000 kronor — tro ni verkligen att detta ger en bättre psykologisk effekt än om vi i stället säga: Nu ha vi låt mig säga 150 miljoner, som vi kunna lätta skatterna med för alla och vi skola se till att vi använda summan på det sätt, som gagnar medborgarna bäst? Tro ni inte ändå att de flesta människor skulle känna sig mera uppmuntrade av statsmakternas handlingar om de märkte, att denna skattelättnad fördelades bland människorna på ett något annorlunda sätt än det, som från de borgerliga partiernas sida här föreslås?

Jag skulle tro att det förslag som här föreligger är upplysande i vissa hänseenden. Vi ha i många fall märkt att skillnaden i ståndpunkter inte alltid är så stor, som man i stridens hetta gärna givit intryck av. I många fall ha uppfattningarna närmast sig varandra. Vi veta, att vi ha gemensamma mål, vi veta att vi alla sitta i samma båt, som det brukar heta. Jag skulle därför tro att det finns förutsättningar för ett gemensamt arbete. Men var gång man kommer fram till en sådan skiljelinje som här märkes, var gång man kommer fram till en punkt, där intressena uppenbarligen stå emot varandra och där det gäller att välja emellan att se fördelen av att gagna det stora flertalet och fördelen av att gagna mindretalet, så märker man att den skiljelinjen existerar. Jag säger inte detta i någon kritisk bemärkelse, utan jag tror att de som rösta för lättnader för de större inkomsttagarna göra detta i den uppriktiga övertygelsen, att detta är till gagn inte bara för mindretalet utan också för det stora flertalet. Men kvar står att

då märker man att det trots allt är socialdemokratien, som får föra talan för det stora flertalet, hur mycket man än ifrån den andra sidan säger, att man talar för halva svenska folket. Det är inte halva svenska folket som har intresse av den skattesänkning, som man ifrån borgerligt håll här föreslår. I detta fall är det arbetarrörelsen och socialdemokratien, som föra de breda lagrens talan och jag är övertygad om att det kommer att visa sig även i fortsättningen, att det blir socialdemokratien som på detta sätt får föra de breda lagrens talan.

Det finns inte någon möjlighet att övertyga varandra. Men man skulle i alla händelser kunna komma så långt att man erkänner, att innan man vill binda sig fast vid den ena eller andra linjen i fråga om skattesänkning, skall man först ha en överblick både över hur dessa skattesänkningar verka i fråga om de enskilda medborgarnas levnadsstandard och hur de kunna tänkas verka i fråga om produktivitet, företagssamhet och sparsamhet. Det avgörande argumentet för att avvisa det förslag, som nu väckes från borgerligt håll, är att en sådan översyn ännu icke är gjord, att det ännu inte är möjligt att på saklig grundval ta ståndpunkt till avvägningen. Och så länge detta inte är möjligt, är det inte — som herr Fast yttrade — i överensstämmelse med den svenska riksdagens traditioner att ta ett steg, som måste prejudicera det fortsatta arbetet.

Ty det skall ingen dölja för sig: Ha vi sänkt skatten med de tio enheterna, då ha vi därigenom låst fast denna skattehöjd för vissa delar av befolkningen. Man skall inte tro — hur mycket man än kallar det för ett provisorium — att man kan ta tillbaka en sådan skattesänkning. Man kommer helt enkelt i det läget, att det antal miljoner som här gå till en skattelättnad, som man kanske senare skall anse onödig, kommer att hindra oss att göra den

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

skattesänkning, vilken vi efter moget övertägande skulle anse vara mera riktig.

Under sådana förhållanden förefaller det, herr talman, som om det finnes de starkaste skälen för att — trots allt tal om det önskvärda i en omedelbar skattesänkning — rösta för majoritetens förslag.

Herr TALMANNEN: Innan jag lämnar ordet till herr Ohlin vill jag säga, att om inte debatten avslutas inom några minuter så komma vi att åtskiljas och fortsätta klockan 11 i morgon.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag skall inte ta upp någon lång debatt med finansministern, jag skall bara göra ett par korta påpekanden.

Först vill jag säga till bevillningsutskottets ordförande att om jag skulle ha missförstått betänkandet av 1946 i fråga om spärregeln, som där inte behandlades, är det i alla fall obestridligt, att den samlade verkan av att uttagningsprocenten ändrades från 110 till 100 plus ändringen av spärregeln genom att kommunalskatten togs in under densamma, betydde en relativt större skattelättnad för de största förmögenhetshavarna än den som från folkpartiets sida är föreslagen i dag och vilken för de största förmögenhetshavarna är ingen alls. Jag tror att om man håller detta i minnet, komma åtskilliga av de resonemang som förts i debatten att behöva modifieras.

Till finansministern vill jag säga att den inflation som ägt rum innebär en skatteskärpning — vilket finansministern nu medgav — vilken det är lika angeläget att modifiera nedåt som de indirekta skattehöjningar, vilka man har lovat skola stå mycket högt upp på programmet när vi kunna sänka skatten. Finansministern talade om ett »löfte» att dessa skattesänkningar skola genomföras snarast möjligt. Ja, jag är väl medveten om det, men å andra

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

sidan finns det skatteskärpningar, som man inte kunnat lova att man skall vara snar att ta bort igen, ty man har aldrig velat dessa skatteskärpningar. Jag undrar om inte den omständigheten, att man beslöt sig för de indirekta skatteskärpningarna men icke beslöt sådana skatteskärpningar, som kommit vår vilja förutan genom inflationen, ändå måste anses innebära en mycket stark motivering för att modifiera denna senare, direkta beskattning. Det är klart att den kommunala skattelindringen också är ytterst angelägen, och det är därför endast mot denna bakgrund och inte minst med hänsyn till vår uppfattning rörande ett stort budgetöverskott på lång sikt, som man inom folkpartiet intagit den ståndpunkt till bevillningsutskottets förslag, som vi gjort.

När jag hör finansministern tala om att det är märkvärdigt, att man inte inom oppositionen föreslår en sänkning av bolagsbeskattningen, vilket uppenbarligen skulle öka sparandet, så är det som om jag kunde urskilja en liten ton av besvikelse över att inte oppositionen föreslog en sänkt bolagsbeskattning. Jag föreställer mig också, att den väl-talighet herr Brandt utvecklade i dag är ringa mot vad han skulle ha varit i stånd att prestera, om man från oppositionen hade föreslagit sänkt bolags-skatt. Jag vill erinra finansministern, som nu ivrar för att bolagen skola spara, att hans uttalande i fråga om valuta-problemet i onsdags innebar en politik, som måste medföra en mycket långtgående reduktion av bolagens vinster och därmed av deras sparande. Det är uppenbart att man i olika lägen kan ta många olika slag av hänsyn.

Det som gör att jag för min del — jag anser att även bolagsbeskattningen är för hög — har satt en sänkning av den direkta inkomstbeskattningen för enskilda i främsta rummet är att jag tror, att om man inte har en rimlig sådan beskattning, kan man inte i längden uppehålla ett näringsliv som är

byggt på enskild äganderätt, enskilt initiativ och enskild företagsamhet. Det är min bestämda uppfattning att finansministern och många av hans meningsfränder, som ha en annan inställning än vi på den punkten, tänka som de göra härvidlag därför att de äro mindre känsliga för behovet av att behålla ett näringsliv, byggt på enskild äganderätt och enskild företagsamhet. Om man sympatiserar med de mer kollektivistiska formerna för ekonomisk verksamhet, är det klart att man kommer att ta lättare på de skador, som kunna uppstå genom en för hård beskattning av enskilda.

Jag tror det är detta som skiljer oss åt. Det är inte så som finansministern utan tvivel ärligt och uppriktigt menade, då han i slutet av sitt anförande framhöll att det här gäller olika syn på frågan om det är den eller den gruppens intressen, som skola anses viktigast. Det är tvärtom så att med den syn vi ha på beskattningens sammanhang med ett på enskild äganderätt och enskilt initiativ uppbyggt näringsliv, måste vi komma till en annan slutsats än finansministern gör, men alls inte därför att han ser problemet ur de breda lagrens synpunkt, medan vi skulle se dessa spörsmål ur något privilegierat fåtals synpunkt. Finansministern säger, att varje gång man kommer fram till en sådan skiljelinje som den som här föreligger, måste envar ställa sig frågan, om man vill gagna det stora flertalet eller om man skall gagna mindretalet. Jag kan då inte underlåta att upprepa, att det dock här är fråga om en tillämpning av den av finansministern själv föreslagna skatteskalen. År 1947 underströk även bevillningsutskottet att man kunde tänka sig en svängning inom dessa gränser. Om någon då sagt att även om de indirekta skatterna skulle bli något högre än nu, kunna vi i alla fall tillämpa denna skala, ja, då skulle detta inneburi just den ståndpunkt finansministern nu vände sig emot. Men

jag tror knappast att han då skulle ha vunnit stor förståelse för sin kritik.

Jag har det intrycket att alldeles samma anförande som finansministern hållit i dag skulle han ha kunnat hålla, om skatteuttaget varit 110 procent och om vi på vårt håll föreslagit en sänkning till 100 procent. Vi äro ense om att ett sådant resonemang i det läget icke skulle ha varit berättigat. Enligt vår mening är det heller icke berättigat i dagens läge.

Det är till sist en fråga om psykologi, som finansministern också sade, om hur man genom en sänkning av skatten på detta område kan få en psykologisk reaktion som är fördelaktig, som på lång sikt leder till en höjning av produktionen och därigenom på lång sikt förbättrar läget för hela folket. Där står mening mot mening. Jag är överens med finansministern om att vi kunna inte övertyga varandra. Vi ha bara att ta konsekvenserna av vår uppfattning. Jag hälsar för min del med stor tillfredsställelse att finansministern på detta sätt — som jag för min del alltid uppskattat honom för — har visat vilja att förstå, att man på vårt håll kan bedöma verkningarna på annat sätt än han själv gör. Och vi ha på vårt håll samma respekt för den uppfattning, som finansministern här så värtaligt företräder, även om vi inte kunna dela den.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Petré m. fl. avgivna reservationen; 3:o) bifall till den av herrar Niklasson och Andersson i Dunker avgivna reservationen; samt 4:o) bifall till den av herr Wehtje m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sandberg begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontra-

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

propositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskades likväl votering av herr Hjalmarson, i anledning varav och sedan till kontraposition i den votering, som sålunda skulle anställas för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen, antagits den under 4:o) angivna propositionen, efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets förevarande betänkande nr 47 antager den reservation, som avgivits av herr Petré m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den av herr Wehtje m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit bifall till den av herr Petré m. fl. avgivna reservationen.

I överensstämmelse härmed blev nu följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Bevillningarna för budgetåret 1949/50.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Petrén m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Sandberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 113 ja och 83 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 289, angående val av fullmäktige i riksbanken och suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank;

nr 299, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret samt suppleanter för fullmäktige i samma kontor; och

nr 310, angående val av två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket och suppleanter för dem;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 290, för herr Carl Petrus Valdemar Gränebo att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 291, för herr John Helmer Bergvall att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 292, för herr Olof Andersson att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 293, för herr Gunnar Hedlund att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 294, för herr Waldemar Svensson att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 295, för herr Sven Patrik Svensson att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 296, för herr Ragnar Valdemar Persson att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 297, för herr Otto Ragnar Sundén att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 298, för herr Karl Emil Ahlkvist att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 300, för herr Anders Emanuel Örne att vara ordförande i riksgäldskontoret;

nr 301, för herr Erik Rudolf Hagberg att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 302, för herr Karl Artur Ryberg att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 303, för herr Anders Sven Hedqvist att vara suppleant för ordföranden i riksgäldskontoret;

nr 304, för herr Gustaf Emanuel Birke att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 305, för herr Gustav Hjalmar Svensson att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 306, för herr Per Sigurd Lindholm att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 307, för herr Anselm Konrad Gillström att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 308, för herr Gustaf Filip Natan Kristensson att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 309, för herr Gustaf Valdemar Nilsson att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 311, för herr Åke Ernst Vilhelm Holmbäck att vara ledamot i styrelsen över riksdagsbiblioteket;

nr 312, för herr Frans Ferdinand Severin att vara ledamot i styrelsen över riksdagsbiblioteket;

nr 313, för herr Bror Adam Nilsson att vara suppleant för en av riksdagen utsedd ledamot i riksdagsbibliotekets styrelse; och

nr 314, för herr Elis Wilhelm Håstad att vara suppleant för en av riksdagen utsedd ledamot i riksdagsbibliotekets styrelse.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

från första lagutskottet:

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen; samt

från jordbruksutskottet:

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner;

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, såvitt angår jordbruksärenden;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens

forskningskommitté för lantmannabyggnader under budgetåret 1949/50;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i fråga om Sveriges anslutning till Förenta Nationernas livsmedels- och jordbruksorganisation;

nr 334, i anledning av väckta motioner angående anslag till stationerande av bevakningsfartyg för sillfisket vid Island;

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till veterinärinrättningen i Skara m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för bekämpande av hönstypus m. m.; och

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.12 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.